

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 46.

Tisdagen den 16 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 10 innevarande juni förda protokollen.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse mellan talmännen bestämts, att gemensamma voteringar komme att äga rum torsdagen den 18 i denna månad angående de voteringspropositioner, som vore av kamrarna godkända.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 46—49.

§ 4.

Vidare föredrog statsutskottets utlåtande, nr 160, i anledning av väckt motion om rätt för arméns, kustartilleriets och flygvapnets reserver tillhörande förtidsavgången personal att utbekomma pensionens kapitaliserade värde; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Härefter föredrog statsutskottets utlåtande, nr 161, i anledning av vissa framställningar under riksstatens fjärde huvudtitel rörande anslag för budgetåret 1936/1937.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Härpå föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 162, i anledning av viss i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjord framställning i fråga om nämnda huvudtitels kommittéanslag; och

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 46.

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Vid nu punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och i propositionen nr 267 gjorda framställningar om anslag till avbetalning å statsskulden m. m. biföll kammaren vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtande, nr 165, i anledning av väckt motion om mantalspenningarnas avskaffande; samt

bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 78, angående användande av riksbankens vinst för år 1935; och

nr 79, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning med förslag till dels avlönings- och pensionsstat för riksbanken, dels ock viss ändring av tjänsteförteckningen för riksbanken.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 9.

Vidare föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 74, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölles.

§ 10.

Ang. centralkassor för jordbrukskredit m. m. Härpå föredrogs sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit m. m., dels ock i ämnet väckta motioner. Därvid yttrade:

Herr **Carleson**: Herr talman! Dessa jordbrukskassor och deras överbyggnader ha tillkommit för ett mycket legitimt ändamål, nämligen att tillgodose det mindre jordbrukets driftskredit. Så länge kassorna ha hållit sig till detta verksamhetsområde, har man efter min uppfattning icke heller någon anled-

Ang. centralkassor för jordbrukskredit m. m. (Forts.)

ning till tveksamhet inför denna organisation. Genom den utveckling i övrigt, som kassornas verksamhet har tagit, och framför allt genom det förslag, som nu föreligger, är man emellertid på väg att förvandla dessa kassor till något annat än att vara det mindre jordbrukets förläggare med driftskapital. Man har här gått in för att dessa kassor med överbyggnader skulle kunna få inlåna medel på vanlig bankräkning. Kassorna skulle alltså få skulder till allmänheten, förfallande till betalning vid anfordran. Redan detta är ju en avvikelse från den sak, som man velat främja med denna verksamhet. Det är ju icke på det sättet, jordbrukets driftskredit skall tillgodoses. Krediten till jordbrukarna kan ju icke lämnas i någon form, som svarar mot inlåningsvillkoren. Dessutom har man i förslaget gått in för att spränga ramen för själva verksamheten genom att medge dessa jordbrukskassor rätt att ge kredit även till jordbrukets ekonomiska föreningar. Det blir ju krediter av helt annan valör och helt annan storlek än man från böjan avsett, att dessa kassor skulle lämna.

Man är med dessa förslag även inne på ett annat problem. Dessa kassor komma faktiskt att i sin nya organisation och med den utveckling för övrigt, som de tagit, konkurrera med andra kreditinstitutioner. Jag tänker därvid särskilt på sparbankerna och Jordbrukarbanken. Det kan ju ur statens synpunkt icke vara något intresse, att det etableras konkurrens på detta område. Detta har också erkänts både av departementschefen och av utskottet, men med hänsyn till att de föreslagna bestämmelserna endast innebure detaljändringar i en förutvarande författning, har man nöjt sig med att ifrågasätta en utredning på ifrågavarande punkt. För min del tycker jag emellertid, att just dessa detaljändringar äro av sådan betydelse, att redan de borde ha föregåtts av en utredning rörande den konkurrens, varom jag här talar.

Jag vill vidare framhålla, att i konkurrensen med sparbankerna äro jordbrukskassorna gynnade icke blott genom direkt kreditstöd och förvaltningsbidrag från statens sida utan även på det sättet, att staten helt och hållet betalar de tillsynskostnader, som följa med kassornas verksamhet. Dessa kostnader beräknas, som herrarna finna av utskottets hemställan, till 100,000 kronor per år. Något motsvarande gäller icke för sparbankerna, men man kunde ju tycka, att även i det avseendet borde ett ensidigt gynnande av den ena parten icke äga rum.

Utskottet har nu emellertid såtillvida förbättrat Kungl. Maj:ts förslag, att man exempelvis infört förbud för jordbrukskassor att öppna filialer var som helst. En kassa kan således icke öppna en filial på annan ort än där huvudkontoret är beläget, försä vitt icke bank- och fondinspektionen lämnar sitt medgivande härtill. Utskottet har också tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om att jordbrukskassorna skola ställas under tillsyn av bank- och fondinspektionen. Detta medför, att man ju kan hoppas, att man genom denna tillsyn skall erhålla något så när trygghet för att icke staten åsamkas ytterligare kostnader för denna rörelse. Man kan nämligen icke förneka, att staten genom vad som nu åtgjorts i icke ringa utsträckning förbinder sig att svara för de förluster, som kunna uppkomma för allmänheten. Vi hade ju ett mycket avskräckande fall för några år tillbaka, som herrarna väl känna till. Den konstruktion, som gällde för den bank, som då inställde betalningarna, vilket föranledde ett ingripande från statens sida, är icke så särskilt främmande för den konstruktion, som nu skulle gälla för dessa jordbrukskassor.

Jag har för min del, herr talman, icke något yrkande.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag skulle kanske icke ha begärt ordet, om jag hade vetat, att herr Carleson skulle sluta utan att göra något yrkande. Jag tycker emellertid, att hans kritik mot det föreliggande förslaget var så pass

Ang. centralkassor för jordbrukskredit m. m. (Forts.)
kraftig och andades så mycken misstro mot jordbrukskassorna, att jag känner mig manad att säga några ord.

Herr Carleson menade, att det skulle vara farligt för jordbrukskassorna, om de nu skulle få tillåtelse att lämna ut lån på räkning, d. v. s. på viss tid. Detta har dock skett från andra banker under mycket lång tid.

Han talade vidare om vilken oerhörd konkurrens det skulle komma att bli mellan jordbrukskassorna och övriga banker. Ja, det råder väl allttjämt i viss mån konkurrens mellan alla bankföretag. Man bör emellertid komma ihåg, att jordbrukskassorna äro en kooperativ rörelse, som först och främst avser att hjälpa kassans egna medlemmar. Att dessa jordbrukskassor skulle erhålla möjlighet att på avdelningskontor lämna ut lån på checkräkning, kan det väl icke ligga något ont uti, när man först skall inhämta bank- och fondinspektionens tillstånd härtill.

Jag tycker för min del, att utskottets förslag är väl funnet, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

I detta anförande instämde herrar *Gustafsson* i Lekåsa, *Persson* i Trången, *Brännström* i Burträsk, *Niklasson* och *Pettersson* i Rosta.

Herr **Hilding**: Herr talman! Jag vill till det redan sagda endast tillägga, att denna proposition och detta utskottsutlåtande ha tillkommit i avsikt att bereda jordbrukskassorna och centralkassorna möjlighet till en ökad inlåning. Att så skall ske är ju ett allmänt erkänt önskemål. Den ökade inlåning, som nu skulle komma i fråga, har också tarvat ökade säkerhetsföreskrifter, och sådan ökad säkerhet har också såväl Kungl. Maj:t som utskottet varit angelägna att bereda. Dessutom är utlåningen så lagd, att bank- och fondinspektionen skall utöva kontroll av hela jordbrukskasserörelsen. Vi mena, att då finns det också säkerhet för att icke denna rörelse skall ränna över skacklarna. Vad som åsyftas är likställighet mellan övriga kreditinrättningar och jordbrukskasserörelsen.

Vid sådant förhållande hoppas jag, att andra kammaren vill bifalla utskottets förslag, i synnerhet som första kammaren redan fattat samma beslut.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtitelns anslag till extra utgifter; och

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1936/1937 i vad rör jordbruksärenden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

*Ang. utlän-
nings rätt att
här i riket
vistas m. m.*

Till avgörande företogs nu andra lagutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av väckta motioner angående ändringar i lagen om utlännings rätt att här i riket vistas m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft sju inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionerna

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)
i första kammaren nr 32 och 33, båda av herr *Bagge m. fl.*, samt nr 284 av herrar *Branting* och *O. Fredrik Ström* ävensom motionerna i andra kammaren nr 114 och 115 av herr *Skoglund m. fl.*, nr 603 av herr *Jakobsson m. fl.* samt nr 604 av fru *Gustafson*.

I motionerna I:32 och II:114, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsammaste åtgärder i syfte att skärpa kontrollen över främlingsinvationen i främsta rummet avseende: 1) en centralisering av kontrollväsendet; 2) införande av ökat passviseringstvång; samt 3) skärpning av straffbestämmelserna för underlåtenhet att fullgöra den i kungörelsen den 11 november 1927 stadgade anmälningsplikten.

Motionerna I:33 och II:115, vilka ävenledes voro likalydande, utmynnade i en hemställan, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning om genomgående revision i viss i motionerna antydd riktning av alla gällande bestämmelser angående utlännings rätt att här i riket idka handel och driva näring ävensom anseende kontrollen över här arbetande utländska handelsresande, ävensom att Kungl. Maj:t vid prövning av ansökningar om svenskt medborgarskap måtte beakta vissa anmärkningar, som framställdes i motionerna.

I de jämväl likalydande motionerna I:284 och II:604 hade föreslagits, att riksdagen, med beaktande av vissa i motionerna angivna önskemål och riktlinjer, avseende lagbestämmelser rörande politiska flyktingar, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om revision av lagen den 2 augusti 1927 om utlännings rätt att här i riket vistas jämte därmed sammanhängande författningar.

Slutligen hade i motionen II:603 föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära skyndsamt utredning om behovet av en reviderad svensk invandringslag, vilken bland annat borde upptaga vissa skärpningar av nu gällande kontrollbestämmelser för avhjälpan av brister i nu gällande system, vilka i motionen påpekats, ävensom biologisk invandringskontroll, varjämte statsmakterna skulle övervaka, att invandringskontrollen så handhades, att endast med oss i nationalitetshänseende närstående invandrare tillätes inkomma i riket.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av motionerna I:32, II:114 och II:603, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående tekniska förbättringar av kontrollen över inresande utlänningar, varvid dock borde tillses, att kontrollen bleve så anordnad, att den ej försvårade samfärdseln mellan de nordiska länderna för deras medborgare;

B. att motionerna I:32, II:114 och II:603, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C. att motionerna I:33, I:284, II:115 och II:604 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan anförde:

Herr **Jacobsson**: Herr talman! Det var med mycket stort intresse, som jag mottog detta utskottsutlåtande. Det är ju tämligen digert, och dess 72 sidor

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

ingav vissa förhoppningar, att nu hade utskottet grundligt principdiskuterat denna fråga i hela dess vidd. Dessa förhoppningar grusades emellertid vid genomläsandet av de tre sidorna med utskottets eget uttalande. Icke ett enda ord fanns där om själva kärnpunkten i denna fråga. I stället för att diskutera den för vårt land uppkomna, helt nya situationen och de därav betingade åtgärderna har utskottet allenast sysslat med en teknisk granskning av invandringslagens paragrafer.

Vad är det nu, som är det väsentliga i den saken? Jo, det är, att Sverige på grund av den befolkningspolitiska utvecklingen på senare tid har övergått från att vara ett utvandrarsland till att ha blivit ett invandrarsland. Det är alltså en helt ny situation, som här har uppstått, kanske ännu icke så utpräglad, men även socialstyrelsens remissvar ger ju vid handen, att den likväl föreligger, och att vi sålunda ha att räkna med ökat behov av utländsk arbetskraft i vårt land och att det kommer att uppstå ökade möjligheter för utländsk förvärvsverksamhet under de kommande decennierna.

Det är tämligen uppenbart, att ett utvandrarslands invandringspolitik icke passar för ett invandrarsland, och att det därför är angeläget, att man vid en sådan situationsförändring också överväger de förändringar i fråga om den förda invandringspolitiken, som därav betingas. Ju längre man dröjer med den saken, desto svårare blir det att framdeles genomföra de restriktioner, som nationell trivsel dock så småningom tvingar fram.

Det är ett ingalunda enkelt problem, som här föreligger, det vill jag visst erkänna. De mellanfolkliga förbindelserna få icke hindras, få icke trädas så nära, att det egna landets intressen därav skadas och jämväl humanitära hänsyn måste tagas. Man måste med andra ord åstadkomma den lämpligaste avvägningen mellan å ena sidan internationella och humanitära hänsyn och å andra sidan nationella och låt oss säga sanitära krav.

Vårt land hyser i närvarande stund en av de allra renaste nationaliteter, som något land i Europa torde kunna uppvisa, ett hart när idealiskt tillstånd, ett värde, som vi böra göra något för att bevara. Det kan ju göras gällande, att Sverige för närvarande knappast har någon främlingsfråga att tala om, men när alla tecken tyda och peka i den riktningen, att vi kunna få en sådan, om vi icke skydda oss, är det ju alla skäl i världen att icke blunda för den risken. Det är ju alltid lättare att stämma i bäcken än i ån. Visst är också en komplettering av invandringslagen med även biologisk kontroll en mycket svår och ömtålig sak, det vill jag visst icke motsäga, men så vansklig torde den likväl icke vara, som utskottet här säger, att man icke ens kan våga göra den till föremål för den utredning, som nu skall komma till stånd. Socialstyrelsen har också i sitt remissvar anført, att den ingalunda vill bestrida, att denna synpunkt är av betydelse.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 603 i denna kammare, därmed sålunda avseende att under utredning bringa jämväl frågan om komplettering av invandringskontrollen med biologisk övervakning.

Herr Hage: Herr talman! När en del spörsmål av denna natur för några år sedan behandlades här i kammaren, förklarade en lyrisk stämning från Stockholm, herr Järte, att när världskriget kom över världen sjönko de gamla förhållandena, som bestodo i en mera fri samfärdsel mellan olika nationer »ned i historiens natt», såsom han uttryckte sig. Han tillade också, att man aldrig skulle komma tillbaka till de gamla tiderna.

Jag får säga, att det var en mycket dyster profetia, som då uttalades här i kammaren, och jag reagerade då. Jag har också reagerat så ofta jag kunnat, när frågor av denna art behandlats av andra lagutskottet. I år gjorde

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

jag gällande, att när vi i andra lagutskottet skulle behandla dessa frågor, borde vi skriva några försiktiga ord i utlåtandet därom, att vi hoppades komma tillbaka till det gamla förhållandet med ett mera fritt utbyte mellan folken utan alla dessa onaturliga skrankor, som rests under senaste tiden. Jag fick icke majoritet för den synpunkten, och jag brydde mig icke om att reservera mig men jag vill alltså säga, att de förhållanden, som nu existera, icke äro naturliga, och att de förhållanden, som i detta avseende existerade före världskriget, voro mera naturliga. Alla dessa inskränkningar av olika slag, som sedan dess tillkommit och visserligen i någon mån justerats på den senaste tiden, äro uttryck för ett onaturligt förhållande, som man egentligen borde söka komma bort ifrån.

Nu ha emellertid den föregående talaren och kanske även en del andra på högerkanten den uppfattningen, att man i stället för att söka komma tillbaka till gamla förhållanden bör *skärpa* de förhållanden, som nu existera. Utskottet har emellertid lyckligtvis icke kunnat tillägna sig en sådan uppfattning. Utskottet har på sätt och vis gjort rent bord då det gällt yrkanden i den riktningen t. ex. med avseende på en biologisk invandringskontroll, som föreslagits i en motion. Utskottet inskränker sig endast till att förklara såsom det lämpliga i detta avseende att åstadkomma vissa *tekniska* förbättringar i kontrollen. Alltså har man icke i realiteten på något sätt gått in för något annat än att det skall vara så som det är. Men för att det skall bli bättre kontroll över de författningar, som det nu gäller att tillämpa, har man påyrkat rent tekniska förbättringar i desamma. Från den utgångspunkten har jag ansett mig kunna vara med om denna ståndpunkt, i synnerhet som man alldeles bestämt tagit avstånd från den synpunkt, som särskilt herr Jacobsson gjort sig till tolk för, då han kräfter en »biologisk invandringskontroll».

Nu vill jag för övrigt säga, att riksdagen förut en gång i år avvisat ett sådant förslag med den mentaliteten, då riksdagen avslög en motion, som väcktes i början av riksdagen nämligen om att utländska studenter i allmänhet icke skulle få tillträde till svenskt universitet. Detta förslag — som jag också för min del betraktar såsom i hög grad reaktionärt — avvisades med en oerhörd majoritet. Lyckligtvis! Nu fullföljer riksdagen sitt ståndpunktstagande i detta avseende genom att ytterligare avvisa förslaget om en biologisk invandringskontroll. Denna biologiska invandringskontroll riktar sig — det ser man av motionen — mot *judarna*. Jag skulle emellertid vilja fråga motionärerna, vilka metoder vi skola använda för att vid gränsen hejda judarna. Skall man bjuda dem på en viss rätt för att undersöka, vilket folk de tillhöra? Eller skall man verkställa någon slags närgången kroppsvisitation av den art och med de metoder, som man använder sig av i Hitlers Tyskland? Vare sig denna motion syftar till det ena eller andra, har utskottet emellertid enhälligt gått emot den. Jag har icke funnit en enda högerman, som velat vara med om detta. Lyckligtvis och glädjande! Det nationella partiet står synbarligen ensamt om denna ståndpunkt, som kommit till synes i nu förevarande motion.

I detta sammanhang har även behandlats frågan om arbetsanställning och frågan, om man därvidlag icke borde åstadkomma mera restriktiva åtgärder mot arbetsanställning för utlänning. I det avseendet har emellertid utskottet sagt, att man finner — och detsamma har kommerskollegium förklarat — en alltför restriktiv politik i det hänseendet från svensk sida kunna lätt leda till att man vidtager motåtgärder från utlandet, då det blir fråga om svenskar som söka arbetsanställning i utlandet, och från den utgångspunkten finns icke heller anledning att gå för långt. När det återigen gäller frågan om vad man skall göra för att förhindra utlännningar att här i riket idka handel eller

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)
annan näring, har utskottet hänvisat till, att 1934 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att man skulle föranstalta om en utredning på detta område. Jag tror alltså, att det icke i det avseendet finns anledning till något annat än att yrka bifall till utskottets förslag.

Det påståendet, som här göres, att exempelvis invasionen av judar nu är synnerligen stor, och att den från biologisk utgångspunkt är farlig, innebär, tror jag, en oerhörd överdrift. Man har i en del av pressen framställt saken på det sättet, att här skulle fortgå en oerhört stor invasion av judar. Det är möjligt, att det skett under en viss tid, men man torde kunna påstå, att för närvarande är denna invasion icke så synnerligen stor. För min del, herr talman, skulle jag vilja säga, att långt ifrån att eftersträva en *skärpning* av förhållandena på detta område borde den svenska nationen verka för att vi, så långt det är möjligt, *komma tillbaka till de gamla förhållandena* med fria förbindelser, som existerade före världskriget mellan folken.

Under uttalande av den förhoppningen, att vi någon gång förr eller senare skola komma fram till en sådan möjlighet, inskränker jag mig till att för tillfället yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jacobsson**, som nu för kort genmäla erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr Hage har givit uttryck för en uppfattning, som jag hoppas icke är vidare utbredd bland det svenska folket. Han sade, att han önskade, att man snarast möjligt och helst redan nu skulle komma tillbaka till ett fritt utbyte mellan folken och till de gamla förhållandena. Har icke herr Hage observerat, att de gamla förhållanden, som utgjorde en förutsättning för det tillstånd, som herr Hage vill söka sig fram till, icke längre existera? Det har inträffat en förändring i befolkningspolitiskt hänseende, som gjort vårt land till ett invandrarland i stället för ett utvandrarland. Det är således en alldeles förändrad situation, som uppstått, vilket man måste taga hänsyn till.

Jag undvek sorgfälligt i mitt förra anförande att beröra rasfrågan. Jag anser icke, att kammaren är rätt forum eller, om jag får använda uttrycket, kvalificerad att dryfta den saken. Fastän herr Hage gått in på detta och till och med ganska ironiskt talade om, att jag vill åstadkomma en biologisk kontroll à la Hitler-Tyskland, skall jag likväl icke taga upp frågan utan endast hänvisa till ett uttalande av herr Arthur Engberg i tidningen *Arbetet* för en del år sedan. Han skrev, att »judendomen i sällsamt hög grad varit parasitär. Den är lik dessa underliga växter, som icke ha sina rötter i jorden utan i andra växter, vilkas must och kraft utgöra deras näring. Judendomen har varit och är den indoariska folkstammens mistel. Den kräver en ädel ras som näringskälla och det vore orättvist att förneka, att den har en säker blick för det bästa och livsdugligaste.»

Jag låter detta uttalande av herr Hages egen höge kyrkofader stå såsom svar på frågan!

Vidare anförde:

Herr **Hassler**: Herr talman! Jag är rädd att jag liksom den siste ärade talaren icke kan ställa mig principiellt på samma ståndpunkt som herr Hage gjorde i sitt anförande, då han uttryckte förhoppningen, att vi snart skola komma tillbaka till de förhållanden på detta område, som gällde före världskriget. Man måste hava klart för sig, att en förändring av hela situationen har inträtt av sådan art, att en dylik principiell inställning icke går att realisera.

Vi få komma i håg för det första, att möjligheterna för europeiska utvandrare att komma in i Amerika äro praktiskt taget avstängda. Förhållandena

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

i Amerika äro för övrigt icke sådana, att de verka tilldragande på europeiska emigranter. I ett flertal av Europas länder äro förhållandena av olika anledningar, som jag icke skall gå in på, sådana att betydande delar av befolkningen skulle önska utvandra. I vårt land hava vi kommit därhän, att våra sociala och ekonomiska förhållanden verka i hög grad attraherande på andra länders rese- och utvandringslystna befolkning. Det är klart, att i en sådan situation kan man icke vidhålla förkrigsståndpunkten, att det bör vara fritt folkutbyte mellan länderna. Tvärtom är det otvivelaktigt så, att om en dylik politik verkligen skulle försökas, skulle den leda till resultat, som gjorde att man inom kort nödgades vända om och gripa till strängare restriktioner än de nuvarande. Det finnes för övrigt, så vitt jag vet, intet land i Europa, som för närvarande tillämpar en dylik invandringspolitik.

Vad beträffar de svenska förhållandena hava vi sedan 1927 en lagstiftning på detta område, som jag tror i stort sett visat sig ganska väl avvägd. Denna lagstiftning har emellertid endast temporär karaktär. Vi måste nästa år taga under överbäggande frågan om utfärdande av ny lagstiftning i detta hänseende. Vid sådant förhållande är det lämpligt att taga ståndpunkt i riksdagen till de önskemål, som i det sammanhanget skola kunna vinna beaktande.

Utskottet har ansett, att den nu gällande lagstiftningen i princip bör lämnas orubbad. Man kan ju icke säga, att i vårt land ägt rum någon främlingsinvasion av den omfattning, att den kan sägas innebära en allvarlig fara vare sig för den svenska nationaliteten eller för det svenska folkets näringsmöjligheter.

Å andra sidan är det klart, att om man släpper efter och icke tillämpar givna bestämmelser kan en dylik fara uppstå. Ett visst folkutbyte mellan länderna måste man emellertid ha. Handlar man för restriktivt, blir man själv isolerad. Både de kulturella och de ekonomiska förhindelserna lida skada därav.

När man vänder sig mot den principiella ståndpunkt, som vår lagstiftning intagit, är det ur två synpunkter. Den ena har framförts i en motion av herr Jacobsson, som kräver en biologisk invandringskontroll.

Jag känner icke till, att en dylik invandringskontroll tillämpas i något land av liknande kulturgrad och där förhållandena i övrigt äro likartade med dem i vårt land. Det skulle förutsätta en radikal brytning med hittills tillämpade principer. Mycket starka skäl måste framföras, ifall man skulle slå in på en sådan linje. Jag tror mig kunna säga, att ökningen av främmande raselement icke heller är så stor, att den motiverar en sådan principförändring.

En annan principiell förändring av vår invandringspolitik har påyrkats från motsatt håll nämligen vidgad asylrätt. Utskottet har gått emot den tanken, därför att i fråga om asylrättens tillämpning står vårt land på samma ståndpunkt som de gamla asylländerna England, Schweiz och Holland. Skiljaktigheterna äro överhuvud taget icke avsevärda. Jag tror, att man kan gott säga, att det finnes möjligheter med nuvarande lagstiftning att giva de politiska flyktingarna en behandling, som tillfredsställer alla humanitetens krav. Däremot är det uppenbart, att det vore synnerligen riskabelt, om vårt land skulle öppnas på vid gavel för dessa mer eller mindre politiska flyktingar, vilka ibland kunna vara av ganska tvivelaktig karaktär. Man kan komma därhän, att vårt land blir uppehållsort för en hel del mindre önskvärda element. Utskottet har efter prövning av frågan funnit sig icke på denna punkt böra göra något avsteg från vad hittills tillämpats.

Det är väsentligen två andra punkter, där det gäller att ingripa mot de eventuella missförhållandena. Den första är den punkt, som utskottet gått in på, nämligen skärpning av själva kontrollen över främlingsinvasionen. Den andra punkten rör rättigheten till näringsutövning. Jag tror, att om man tillämpar nuvarande författningar strikt och ser till, att näringsutövningen i landet icke

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)
får i onödan omhändertagas av utlännningar, har man satt de spärrar, som för närvarande äro behövliga.

Vad utskottet understryker är, att kontrollen över utlännarna behöver skärpas. När man tagit del av de handlingar, som tillhandahållits särskilt av socialstyrelsen, har man fått den uppfattningen, att något verkligt effektivt behöver göras. Förhållandena äro verkligen för närvarande sådana, att vi icke hava någon verklig översikt och kontroll över utlännarna i landet.

Jag skall tillåta mig att anföra ett par fall bara för att visa, hur det kan gå till beträffande kontrollen över utlännarna sådan den för närvarande praktiseras. Den 5 mars 1934 blev en holländsk medborgare vägrad uppehålls- och arbetstillstånd i landet. Han fick stanna kvar i riket utan uppehållstillstånd, och han bedrev en del egendomliga affärer. Hösten 1934 blev polismyndigheten telefonledes tvenne gånger uppmärksammas på att denne man i ett halvt år vistats i landet utan uppehållstillstånd eller arbetstillstånd. Först i december 1934 fick han föreläggande att lämna landet med en tidsfrist av fyra dagar. Det var alltså nio månader efter det att han vägrats arbets- och uppehållstillstånd som han fick föreläggande att lämna landet. Av obekant anledning utsträckte polismyndigheten tiden 10 dagar. Redan den 23 januari 1935 kom mannen igen. Han begärde även nu uppehållstillstånd, men socialstyrelsen avlog hans framställning. Vederbörande reste emellertid in till riket och löste handelspass. Den 6 februari fick polismyndigheten skriftligt meddelande, att hans ansökan om uppehållstillstånd lämnats utan bifall. Först en vecka senare vidtog polismyndigheten åtgärden att hos socialstyrelsen förfråga sig hur det låg till. Efter ytterligare en förfrågan beslöt man verkställa socialstyrelsens beslut.

Detta visar, att det är möjligt för en person, som vägrats arbets- och uppehållstillstånd, att vistas 9—10 månader i landet och att under den tiden bedriva affärer samt att sedermera komma igen om ett par tre veckor. Jag vill framhålla, att detta fall är icke enastående. Jag har en lista på åtskilliga andra fall, som jag här kunde redogöra för, ehuru jag medger, att tiden i det relaterade fallet är något längre än i de andra. Dessa fall visa emellertid, att kontrollen och övervakningen kunna sägas vara väl lättvindiga.

Jag har från Norrbotten hört berättas en historia, som visar, hur polismyndigheten kan förfara. På ett ställe i Tornedalen ingavs en ansökan om uppehålls- och arbetstillstånd av ett finskt hembiträde den 28 september 1935. Först den 14 påföljande januari översände landsfiskalen ansökan till länsstyrelsen i Norrbottens län. Denna ansökan hade alltså fått ligga ända till fyra månader.

För att icke bliva för långgrandig vill jag understryka, att de fall, som man i praxis kunnat studera i detta sammanhang, visa, att det tyvärr icke utövas en effektiv främlingskontroll. Det är möjligt för utlännningar av skilda nationaliteter att resa in i landet över gränsen och obehindrat vistas här tämligen länge. Man får räkna med, att det icke alltid är de mest önskvärda utlännarna, som begagna dessa möjligheter, som finnas i praktiken vid sidan av gällande lagstiftning, utan att det snarare är tvärtom. Det är nämligen ganska säkert, att på denna väg hava åtskilliga ganska litet önskvärda element, ja, rena förbrytareelement tagit sig in i landet. När man läser tidningarna, har man tillfälle att konstatera, att det ganska ofta förekommit, att utländska förbrytare anhallits här, därvid det visat sig, att deras pass och andra handlingar icke varit i ordning. Då man sökt kontrollera, hur de kommit in över gränsen, har man icke hittat dem på de listor över inresande utlännningar, som skola lämnas till polismyndigheten. Här öppna sig möjligheter för utlännarna icke blott att bedriva mer eller mindre skumma affärer

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

i landet utan också att idka brottslig verksamhet av en eller annan art. Det är klart, att så får det inte fortsätta. Men ett ingripande kan icke ske annorlunda än genom förstärkning av den organisation, som skall handhava kontrollen. Eftersom polisväsendet i landet väsentligen är en kommunal angelägenhet, anses det ingå i de kommunala polismyndigheternas åligganden att även kontrollera främlingsinvasionen i riket. Det kan icke vara riktigt, att exempelvis i Trälleborg, Malmö och Hälsingborg denna uppgift skall åligga den kommunala polisen. Det är en utpräglad statlig uppgift att utöva kontroll över utlännningar. Får en statlig polismyndighet hand om detta, skulle möjligheter öppnas till ett betydligt bättre samarbete med de centrala myndigheterna, socialstyrelsen och vissa andra myndigheter, som hava hand om utlänningsärendena.

Vidare kan jag icke undgå att fästa uppmärksamheten vid den splittring i fråga om handhavandet av ärendena rörande utlänningsars inresa och vistelse, som förekommer. Denna verksamhet omhänderhaves dels av socialstyrelsen, dels av utrikesdepartementet och dels av polismyndigheterna. Här måste eftersträvas en organisation, som arbetar enhetligt, friktionsfritt och smidigt. Det är ett betydelsefullt och viktigt önskemål, att sådana organisationsförändringar komma till stånd, att detta önskemål blir tillgodosett.

Det har också utskottet velat understryka, när det talar om en förbättrad invandringskontroll och samtidigt ifrågasätter, att staten skulle till väsentlig del åtaga sig kostnaden för gränskontrollen. För min del anser jag detta sista önskemål synnerligen befogat. Jag hoppas, att när ärendet kommer upp nästa riksdag, skall riksdagen få tillfälle att besluta om både en effektivare organisation och att bevilja medel till anordnande av en sådan.

Det finnes emellertid en annan punkt, som jag icke vill underlåta att understryka i detta sammanhang. Det är nödvändigheten att få en något effektivare kontroll av utlänningsarnas näringsutövning. 1934 skrev riksdagen till Kungl. Maj:t och hemställde, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån näringsfrihetsförordningens bestämmelser kringges samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Kungl. Maj:t infordrade i detta ärende vissa yttranden från myndigheterna, men ärendet ligger fortfarande i handelsdepartementet.

Det förefaller som om man borde sätta in en mera energisk reformverksamhet på denna punkt. Det finnes faktiskt med nuvarande lagstiftning stora möjligheter för utlännningar att kringgå de restriktiva bestämmelserna beträffande näringsutövningen. Det finnes kryphål på många ställen i lagens bestämmelser. Det finnes sålunda intet hinder för utlännningar att förvärva aktiemajoriteten i bolag, som besitta fast egendom, fastän utlännarna icke själva få förvärva och besitta fastigheter. Man kan icke kontrollera, att icke en utlännings behärskar ett företag genom att bevilja lån och skaffa sig det avgörande inflytandet över det. Icke heller kan man hindra, att en utlännings driver rörelse genom att bilda ett aktiebolag, där han skaffar sig svenska medborgare till bulvaner som stiftare och som ledamöter i styrelsen. Det visar sig i praktiken, att det går ganska bra. Man behöver sålunda icke nödvändigtvis hava Kungl. Maj:ts tillstånd att vara stiftare eller styrelseledamot i svenska aktiebolag, ty man kan ordna det ganska bra på annat sätt. Det hava vi haft ganska aktuella exempel på. Jag erinrar särskilt om ett fall i konfektionsbranschen, som tilldrog sig uppmärksamhet för en tid sedan. Kungl. Maj:t avsåg vissa utländska aktieägares ansökan att få vara styrelseledamöter. Det motiverades med, att det fanns tillräckligt många företag i branschen och att det nya företaget var obehövt. Vidare ansåg man icke lämpligt att upprätta ett företag, som skulle huvudsakligen avsätta utländska varor

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

och försämra möjligheterna för den svenska konfektionsnäringen. Dessa utlännings fingo icke vara styrelseledamöter; det vägrades av Kungl. Maj:t. Det hindrade icke, att de fortsatte i alla fall. Utlänningarna kunna nämligen sköta affärerna genom anställda personer, som i själva verket äro bulvaner. De kunna, om de icke ha uppehållstillstånd, resa hit utan uppehållstillstånd från Oslo eller Köpenhamn och se till affärerna. Och på det sättet kan det hela gå bra i lås.

Man får naturligtvis icke skära alla affärer, som upprättats av utlänningsar, över en kam. Det finns önskvärda och aktningssvärda företag, det finnes filialer till stora utländska affärsföretag, vilkas verksamhet man icke har anledning att motsätta sig. Men det finns också en sorts företag, vilkas ohämmade verksamhet här i landet icke synes mig motsvara något allmänt intresse utan uteslutande innebär ett intrång på de svenska näringsutövarnas möjligheter att försörja sig.

Det är denna frågas betydelse, som jag nu skulle vilja understryka. Utskottet har icke funnit anledning göra någon framställning till Kungl. Maj:t, på grund av att en sådan beslöts 1934 och ärendet fortfarande är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och behandling. Jag har för min del icke velat reservera mig skiljaktig på denna punkt, men jag vill betona, att det är ett mycket viktigt och av svenska näringsidkare varmt omfattat önskemål, att man skrider till handling på denna punkt. Vi kunna icke låta det fortgå, som nu sker. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t nu låter det bli allvar och framlägger ett förslag till nästa år, ty annars måste man ånyo taga upp frågan och driva på den, så att det blir något verkligt resultat.

Jag tror, herr talman, att även om utskottet av vanliga utredningshänsyn icke har velat gå skarpare fram i fråga om utlänningsars rätt till näringsutövning, utskottets ståndpunkt i alla fall i övrigt motsvarar, vad den övervägande delen av vårt lands befolkning kräver i fråga om invandringsrestriktioner. Jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag, dock under uttryckligt framhållande, att jag förutsätter, att frågan om kontroll över utlänningsars näringsutövning omedelbart upptages till behandling och att ett förslag i denna fråga framkommer till nästa års riksdag.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Som representant för en landsända, som särskilt intimt beröres av föreliggande spörsmål, vill jag till andra lagutskottet uttala ett tack för det förnuftiga och verklighetsbetonade sätt, varpå utskottet handlagt denna angelägenhet.

Det har för utskottet gällt att taga ståndpunkt till rätt skiljaktiga meningar. Å ena sidan kräver en viss opinion restriktioner, och å andra sidan fordrar en, i synnerhet i de sydligare landsdelarna förefintlig folkmening, att inga svårare hinder resas för den kulturellt och ekonomiskt så utomordentligt betydelsefulla trafiken över Sundet. Utskottet har då gått en rimlig och förnuftig medelväg, i det att utskottet, som redan påpekats, tagit fasta på att det är via förbättringar i den tekniska kontrollen, som en bättre tingens ordning skall och bör åstadkommas.

Jag är särskilt glad över att utskottet icke velat anbefalla ett skärpt viseringstvång, och jag är också glad över att utskottet icke fallit för frestelsen att förorda en återgång till de s. k. tredagarspassen, som tidigare förekommit men som upphörde 1930. Dessa tredagarspass hade formen av vanliga biljetter. Legitimationen bestod av vederbörande resandes egen namnteckning. Men det förhållandet föranledde understundom svenska folket att under rätt säregna former giva uttryck för sitt skämtlynne. Dessa biljetter försedde

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

man nämligen med namn på allehanda bibliska och historiska personer, vilka namn naturligtvis undgingo kontrollen i den utomordentliga brådska som är rådande, särskilt söndagar, då det väl reser 10,000 personer eller mera mellan Malmö och Köpenhamn i vardera riktningen. På dessa biljetter kunde man läsa rätt sällsamma namn. Det är sålunda ingen hemlighet, att både Moses och Karl XII hörde till de mera flitiga Köpenhamnsresenärerna på den tiden. Detta spektakel får givetvis icke upprepas.

Man har anledning att känna tillfredsställelse även över det förhållandet, att utskottet mycket starkt uttalat sig för enhetlighet i kontrollen och för att statsverket i väsentlig mån skall betala kostnaderna härför. Det har varit svårt att ordna kontrollen i sundshamnarna, icke minst ur ekonomisk synpunkt. Man har med rätta förmenat, att det varit orimligt, att de kommunala myndigheterna skola bekosta denna angelägenhet, som dock är ett utpräglat statsintresse. Nu uttalar sig utskottet för en förändring härvidlag, och med anledning härav kan man hysa förhoppningar om en snabb förbättring.

Till herr Jacobsson vill jag säga ett enda ord. Jag åhörde med stor uppmärksamhet hans anförande, liksom jag tidigare med intresse läst hans motion. Men å andra sidan vågar jag ifrågasätta, huruvida han icke förstorar de föreliggande förhållandena. Jag vill understryka, att näringslivet i gemen icke torde resonera alldeles på det sätt, som det argumenteras i hans motion. Jag vill erinra om ett uttalande, som finnes i lagutskottets utlåtande från en institution, som kanske bättre än någon annan institution haft tillfälle att på mycket nära håll följa dessa förhållanden, nämligen Skånes handelskammare. Denna skriver i sitt yttrande till andra lagutskottet bland annat följande: »Emellertid får Handelskammaren starkt understryka vikten av att man vid en revision av lagbestämmelserna på detta område går fram med den allra största varsamhet, så att icke en legitim affärsutövning av utlännings här i landet otillbörligen försvåras eller förhindras. Det föreligger nämligen eljest fara för att svenska exportföretag vid sin verksamhet i utlandet bliva utsatta för repressalier, som för dem kunna medföra betydande olägenheter av skilda slag. Erfarenheten på senaste tid har också givit vid handen, att dessa farhågor icke äro överdrivna.» Jag tror, att kammarens ärade ledamöter ha anledning att lägga detta uttalande från Skånes handelskammare på minnet.

Med dessa få ord anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag har endast begärt ordet för att söka åstadkomma ett litet tillrättaläggande av vad som här anförts av herr Jacobsson och herr Hassler.

Jag vill betona, att jag genom att instämma med utskottet icke har påyrkat någon omedelbar återgång till de gamla förhållandena. Jag inser mycket väl, att de nuvarande förhållandena icke medgiva en sådan återgång. Men jag är till min läggning sådan, att jag vid behandlingen av sådana ärenden som detta gärna ser, att man åtminstone kan ställa upp ett idealmål, som man vill syfta till, så att man icke glömmer det som en gång varit här i världen. Det är från den utgångspunkten, jag hållit mitt anförande här i kammaren. Vad jag vill betona är, att den nuvarande lagstiftningen är en lagstiftning för undantagstider, och att vi böra ha anledning att tro, att det kommer en tid — kanske den är ganska avlägsen — då vi komma tillbaka till de gamla förhållandena. Det är det, som jag velat betona vid detta tillfälle, för att det åtminstone skall höjas en enda röst för dessa synpunkter i debatten.

Sedan vill jag i detta sammanhang erinra om att det av den nu sittande

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)
regeringen — »den nu sittande regeringen» är kanske ett litet egendomligt uttryck just nu — tillsatts en beredning, som fått i uppdrag att bearbeta dessa frågor med hänsyn därtill, att den nu existerande lagen upphör att gälla den 31 december 1937 och att det på grund därav ovillkorligen måste framläggas förslag till 1937 års riksdag. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att denna beredning får upptaga frågan i största möjliga utsträckning och att även frågan om de politiska flyktingarna får tagas upp i detta sammanhang. I detta avseende har utskottet gjort ett uttalande. Man har sagt, att de politiska flyktingarna böra erhålla ett sådant bemötande, att berättigade humanitära hänsyn bliva tillgodosedda. Jag menar, att håller man blott fast vid detta uttalande och låter behandlingen av dessa politiska flyktingar ske i denna anda — eventuellt uttryckt genom en lagstiftning — så är den frågan löst på ett tillfredsställande sätt, så vitt jag kan förstå, och från den utgångspunkten har jag avstått från att på denna punkt avgiva någon reservation, fastän jag från början inom utskottet pläderade för att man måtte skriva något mera utförligt om dessa politiska flyktingar. Dessa politiska flyktingar äro dock olyckliga människor, som böra mötas av förståelse, och med avseende på en del av dem förhåller det sig faktiskt så, att de jagas från land till land och det blir till slut så, att det finns intet land, som vill taga emot dem. Var skola de uppehålla sig? De kunna icke uppehålla sig i luften. Någon stans på jorden måste de existera. Men faktum är, att behandlingen av dessa politiska flyktingar är sådan, att de köras ut från det ena landet efter det andra. Jag menar, att detta är något ohyggligt, något i högsta grad inhumanitärt. Det bör vara en heder för vårt land att behandla sådana politiska flyktingar väl, naturligtvis samtidigt med att vi tillgodose våra egna politiska intressen, så att dessa utlänningsrätt icke uppträda på ett sådant sätt, att vi få obehag av dem.

Jag har velat göra dessa små randanmärkningar till mitt föregående anförande, och från dessa utgångspunkter skall jag alltjämt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag får säga, att herr Hages första inlägg var på sitt sätt strålande. Det innebar endast en uppmaning, att vi skulle bortse från världskriget och allt som varit efter världskriget samt återgå till de förhållanden, som varit rådande före kriget. På detta enkla sätt tror herr Hage, att man kan sluta ögonen till för verkligheten och återföra förhållandena till tiden före världskriget. Men, som herr Jacobsson framhållit, är denna idylliska tid förlorad, och i stället för att Sverige varit ett utvandrarland, har det blivit ett invandrarland.

Utskottet är enligt min mening icke alls värt det tack, som herr Hagberg i Malmö riktade till det. Det har uttagit en viktig del av det stora avsnittet av denna fråga, det som rör det fria utbyte staterna emellan, som alla stater eftersträva, men sedan har det icke givit sig in på hela det svåra problem, som uppkommit med anledning av förhållandena i Tyskland, Ryssland och Polen beträffande alla dessa östjudiska flyktingar. Här är det för vår del icke fråga om någon bristande humanitet.

När herr Hagberg väddar till Skånes handelskammare, hade han också kunnat taga de sista sidorna av utskottsutlåtandet, där Sveriges köpmannaförbunds yttrande står återgivet. Det går icke i den riktning, som herr Hagberg i Malmö refererade. Där sägs, att vi böra införa strängare restriktioner.

Den nu sittande välfärdsregeringens egen själasörjare, vilken framför alla borde tillse, att det icke förekommer något hetsande, har gjort ett uttalande,

Ang. utlännings rätt att här i riket vistas m. m. (Forts.)

som vi framlagt och vilket i fråga om hets mot det judiska folket värdigt upptager tävlan med det, som publicerats av längst gående nationalsocialistiska författare. Man vet, att det finns starka antisemitiska strömningar i vårt land. Då nu herr Engberg återvänder till sin plats — som ljusspridare i det nuvarande regeringsorganet och nu skall gå ut och tala bland folket — han står ju på en framskjuten plats på den socialdemokratiska listan för valet — om den ädla indoariska folkstammen, denna ädla ras, som är en näringskälla för parasitära judar, ha vi då icke kommit till ett problem, som ligger latent i tiden? Herr Engberg har alltid varit före sin tid i förhållande till många andra. Man har anförut, att detta är en av hans många ståndpunkter. Det må vara hänt, men det visar på huru man i dessa känslotänkande kretsar har kommit fram till strömningar av allt annat än önskvärd art. Jag får för min del säga, att för en nation är det alltid ett önskemål att ha en stor enhetlig befolkning, och det är bättre att stämma i bäcken än i ån. När man ser de uttalanden, som den nuvarande ecklesiastikministern presterat i skrift, då får man icke bagatellisera farorna. Jag säger, att utskottet tagit på frågan med allt för lätt hand.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Till herr Meyerhöffer vill jag till en början säga, att han har ur Köpmannaförbundets utlåtande läst ut väsentligt mer än vad där står. Jag vill därutöver fästa uppmärksamheten på det yttrande, som den samlade representationen för det svenska näringslivet, nämligen kommerskollegium, avgivit. Kommerskollegium påpekar häri, bland annat, att vissa traktatbindningar omöjliggöra allt för starka restriktioner i detta hänseende. Dessa traktatbindningar äro, som herr Meyerhöffer givetvis vet, rätt ömtåliga ting. Som jag tidigare framhållit, gäller det här att det ena göra och det andra icke låta. Jag kan icke finna annat, än att andra lagutskottet gått på den linjen. Utskottet är också enigt.

Gentemot herr Hage och hans tal om de utländska flyktingarna vill jag säga, att jag delar den mening, som han givit tillkänna, att deras öde är tragiskt och beklagansvärt. Men å andra sidan kan man icke påstå, att vi icke visat en ganska avsevärd gästfrihet mot dem. Det har dock upplysts, att för närvarande vistas här i landet omkring 4,500 utlänningar såsom flyktingar från Finland, Ryssland och Tyskland, alla inkomna efter 1918. Man kan sannerligen icke säga, att vi varit så utomordentligt njugga. I det hänseendet har jag ävenledes anledning påpeka, att mången intellektuell svensk har att leva under förhållanden, som icke äro så avsevärt mycket bättre än de förhållanden, under vilka dessa utländska intellektuella ha att draga sig fram.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner angående punkten A., nämligen dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 603; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Härefter blevo på herr talmannens därå framställda särskilda propositioner utskottets hemställanden i punkterna B. och C. av kammaren bifallna.

§ 13.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 332, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter.

§ 14.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad m. m. jämte i ärendet väckta motioner; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot förvärv från utlandet av vissa fartyg.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang. biskoparnas avlönande m. m. Å föredragningslistan fanns vidare upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 april 1936 dagtecknad, till lagutskott, hänvisad proposition, nr 242, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel;

2) förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter;

3) lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond; samt

4) lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

I samband med behandlingen av propositionen hade utskottet förehåft två i anledning därav väckta likalydande motioner, nr 425 i första kammaren av herrar *Sandström* och *Bergqvist* samt nr 808 i andra kammaren av herr *Lindmark m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte vidtaga den ändring i Kungl. Maj:ts ovan under 3) angivna förslag till lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, att i vardera paragrafen i stället för orden: »jämlikt av Konungen och riksdagen antagna bestämmelser» insattes orden: »jämlikt av Konungen, riksdagen och kyrkomötet antagna bestämmelser».

I *punkten 1* hemställde utskottet, att riksdagen måtte, under förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

A. ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel, innefattande, bland annat, följande:

Allmänna löneförmåner.

6:o.

Följande biskopar skola i kontant lön för år åtnjuta dels grundlön med här nedan angivna belopp, nämligen

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

ärkebiskopen	29,000	kronor
biskopen i Linköpings stift	21,000	»
» » Skara »	21,000	»
» » Strängnäs »	21,000	»
» » Västerås »	21,000	»
» » Växjö »	21,000	»
» » Lunds »	24,500	»
» » Göteborgs »	21,000	»
» » Karlstads »	21,000	»
» » Härnösands »	21,000	»
» » Luleå »	21,000	»

dels ock — där dyrtidstillägg eller annan därmed jämförlig förmån utgår till befattningshavare i statens tjänst, som åtnjuta reglerad avlönning — sådant tillägg å grundlönen enligt samma grunder, som äro eller varda bestämda för dylika statens befattningshavare.

B. Förordning angående förvaltningen av de för biskoparnas avlönande anslagna fastigheter;

C. lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond; samt

D. lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

I *punkten 2* hemställde utskottet, att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de ej genom utskottets hemställan under punkten 1 vunnit beaktande, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I *punkten 3* anmälde utskottet, att särskilt utlåtande komme att avgivas angående förslaget om införande i lagen om kyrkofond av bestämmelse angående anslag ur fonden till vissa för domkapitlens verksamhet avsedda ersättningar.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herr *P. Verner Andersson*, som hemställt, att riksdagen ville besluta, att »ändrade bestämmelser för biskoparnas avlönande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel» punkt 6:o skulle ha följande lydelse:

Allmänna löneförmåner.

6:o.

Följande biskopar — — — nämligen

ärkebiskopen	27,000	kronor
biskopen i Linköpings stift	19,000	»
» » Skara »	19,000	»
» » Strängnäs »	19,000	»
» » Västerås »	19,000	»
» » Växjö »	19,000	»
» » Lunds »	22,500	»
» » Göteborgs »	19,000	»
» » Karlstads »	19,000	»
» » Härnösands »	19,000	»
» » Luleå »	19,000	»

dels ock — — — att hans kontanta lön för året uppbringas till ett belopp av 19,000 kronor — — — vid berörda befattning.

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan i punkten 1) föredragits, anförde:

Herr Mårtensson: Herr talman! När riksdagen går in för en lönereglering eller kanhända rättare sagt en löneutjämning för biskoparna, kan jag, herr talman, icke underlåta att göra ett påpekande. Det har nämligen förekommit vissa förhållanden inom särskilt ett stift i Väst-Sverige, som har förorsakat en stark opinion från breda folklager, en opinion, som med rätt eller orätt vänt sig mot den inom stiftet tjänstgörande biskopen. Det kan befaras, att om icke åtgärder vidtagas i anledning av anmärkningarna angående dessa missförhållanden som ha förekommit, komma såväl kyrkan som den kristna läran att lida oerhörd skada för framtiden. Jag får därför uttala den bestämda förhoppningen, att en undersökning företages och att mera tidsenliga förhållanden bli rådande för framtiden även inom detta stift.

Herr Karlsson i Grängesberg: Herr talman! Jag vill på det kraftigaste understryka, vad den föregående talaren sade om förhållandena där nere på västkusten. Det gäller ju en prästman, som uttalat att han ansåg, att de svenska sjömännen Jansson och Mineur — vilka i det nazistiska Tyskland dömts till mångåriga tukthusstraff endast för att de gingo i land med någon för de nazistiska makthavarna misshaglig tidning eller tidskrift i fickan — borde ha hängts. Det är ju uttalanden av en präst, som sannerligen icke böra få förekomma utan att åtgärder vidtagas.

Beträffande det nu föreliggande ärendet vill jag framhålla, att det socialistiska partiets principiella ståndpunkt till statskyrkan är klar. Vi ha ju här i riksdagen tidigare klarlagt vår inställning till statskyrkan som institution, och jag behöver därför icke vid detta tillfälle närmare utveckla vår ståndpunkt. Den är, kort och gott, att statskyrkan skall avskaffas, att kyrkan skall avskiljas från staten och att de, som ha intresse av kyrklig verksamhet, själva få ekonomiskt understödja och underhålla kyrka, präster och biskopar. Det är, herr talman, en osund och barock ordning, att medborgare i samhället, som äro motståndare till kyrkan som institution, genom statens tvångsmedel skola tvingas att ekonomiskt underhålla densamma. Kyrkans skiljande från staten är därför så att säga en demokratisk renlighetsåtgärd, som bör snarast möjligt komma till stånd.

Den nu föreliggande frågan rör ju löneställningen för prästerskapets högsta skikt, biskoparna. Vi ha här framför oss ett förslag, som visar, hur den nuvarande ecklesiastikministern och den socialdemokratiska regeringen vill ha den saken ordnad. Det är ju icke precis någon överraskning, att den nuvarande ecklesiastikministern föreslår en lönereglering, som i själva verket innebär en kraftig löneförhöjning åt denna grupp av förut högt betalda befattningshavare. År 1932, strax innan herr Engberg blev ecklesiastikminister, gav han uttryck åt sin goda vilja att tillgodose prästerskapets timliga välfärd. Vid kyrkomötet i augusti 1932 gav herr Engberg uttryck åt den meningen, att prästerskapet icke behöver följa tesen som lyder: »Att vara gudeilig och låta sig nöja är vinning nog.» Det är i alla fall en tes, som prästerskapet av ålder har haft till uppgift att pränta i fattigt folk. Men herrar prästmän vilja sannerligen själva icke leva efter den regeln. På det nämnda kyrkomötet 1932 höll herr Engberg ett stort tal, vari han framhöll, att han var en positiv anhängare av statskyrkan, och att han ansåg, att kyrkoverksamheten bör genom det allmännas försorg erhålla all möjlig »ans och vård». »Jag har, herr ärkebiskop», yttrade herr Engberg, »i yngre dagar utvecklat meningar, som inte precis gått på den linjen, men vi äro ju till för att lära.»

Främst gällde det naturligtvis den materiella ansen och vården, och beträff-

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

fande den saken deklarerade herr Engberg vid samma tillfälle som sin mening, att »det finnes ingen anledning att motsätta sig ett väl avlönat prästerskap». Ja, detta är, herr talman, ordagrant herr Engbergs uttalade mening vid 1932 års kyrkomöte. Det var väl kanske främst på grund av dessa sina uttalade meningar, som herr Engberg fick förtroendet bliva kyrkominister i den socialdemokratiska »välfärdsregeringen». Att han konsekvent fullföljt sin prästerliga välfärdspolitik under de år, som gått, därpå ha vi ju fått många bevis.

Den nu föreliggande propositionen om biskopslönerna måste väl även betraktas som ett uttryck för herr Engbergs prästerliga välfärdspolitik. Ty för de 12 biskoparna, ärkebiskopen inberäknad, föreslås ett lönebelopp, som belöper sig på sammanlagt 264,242 kronor, dyrtidstilläggen då inräknade. Enligt en redogörelse, som finnes i propositionen, har biskoparnas löneinkomst under perioden 1931—1935 i medeltal uppgått till sammanlagt 207,492 kronor per år. Det föreliggande regeringsförslaget innebär sålunda för denna 12 man starka grupp av befattningshavare en löneökning av sammanlagt 56,750 kronor. Uträknat i medeltal per biskopshuvud blir årslönen under perioden 1931—1935 i genomsnitt 17,290 kronor. Och antager nu riksdagen det framlagda regeringsförslaget, kommer detta att innebära en löneökning upp till i genomsnitt 22,020 kronor för varje biskop. Alltså genomsnittligt en löneökning av 4,730 kronor per år och biskop.

Det är riktigt, att biskoparnas löneförhållanden ligga så till, att deras löneinkomster äro synnerligen ojämna, och att en reglering kanske därför är behöfelig. Riksdagen har ju också begärt en sådan reglering. Men att då komma och föreslå en löneökning, som går till närmare 5,000 kronor per biskop i genomsnitt för samtliga, det anser jag vara synnerligen obefogat och oriktigt.

Vi hade ju biskoparnas löneförhållanden uppe till en liten förberedande diskussion här i riksdagen 1933. Det gällde då frågan om hyresersättning för bostad åt biskopar, »där biskopshus ej finnes eller där biskop av någon anledning under viss tid ej kan komma i åtnjutande av den honom tillförsäkrade förmånen av fri bostad». Tidigare hade i dylika fall utgått ett fastslaget belopp på högst 1,500 kronor per år. 1933 föreslog regeringen, att denna bestämmelse skulle upphävas, och att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall skulle få fastställa dessa ersättningar. Jag vill minnas, att jag sett en uppgift om, att hyresersättning senare tilldelats någon biskop med belopp på närmare 3,000 kronor per år.

År 1933 hade vi, som sagt, en liten förberedande diskussion här i kammaren om den då föreliggande utredningen beträffande lönerregleringen för biskopar. En socialdemokratisk kammarledamot — det var herr Lindqvist i Halmstad — var uppe i diskussionen vid detta tillfälle. Han framhöll då, att han särskilt ville stryka under, att när han för sin del varit med här i riksdagen och begärt en lönerreglering för biskoparna, så hade han icke alls däri velat inlägga den meningen, att han skulle vilja vara med om väsentligt högre löner för biskoparna än de förut haft, »och jag vet», sade han, »att jag icke är ensam om denna uppfattning. Det har säkerligen varit många, som liksom jag ansett, att lönerna för biskoparna, dem skola vi vara med om att reglera men icke höja dem, som nu här har föreslagits. För att i någon mån kunna förebygga, att en ecklesiastikminister kommer att framlägga ett förslag med så höga löner, har jag velat fästa uppmärksamheten härpå. Den sakkunnige föreslår t. ex. för biskopen i Uppsala 28,000 kronor. Kammarkollegiet och statskontoret tyckte, att detta var för litet, och föreslog 29,000 kronor. Vidare föreslås 21,000 kronor åt biskopen på en plats, 21,500 på en och 22,500 kronor på en annan o. s. v.» Och herr Lindqvist slutade med att säga: »Jag

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)
vill sluta med att göra en vädjan till ecklesiastikministern — vare sig det blir den nuvarande eller någon annan, som kommer att behandla frågan — att icke framkomma med förslag till biskopslöner på varken 28,000 eller 21,000 kronor utan väsentligt lägre.»

Nu har propositionen kommit, och den innehåller förslag om löner på 29,000 kronor för ärkebiskopen och 21,000 kronor för övriga biskopar utom för den i Lunds stift, för vilken föreslås 24,500 kronor. Jag kan för min del icke vara med om att några löner i den där stilen bliva fastställda, när en lönereglering för biskoparna skall genomföras. Och jag ber, herr talman, få föreslå, att riksdagen måtte besluta en nedsättning i Kungl. Maj:ts förslag med 10,000 kronor per biskop. Det skulle sålunda bli en ändring i bestämmelserna för biskoparnas avlöande jämte nya grunder för dispositionen av därtill avsedda medel sålunda, att ärkebiskopen fick 19,000 kronor och övriga biskopar 11,000 kronor med undantag av biskopen i Lund, som skulle få 14,500 kronor i kontant lön. Jag vet ju icke, huruvida den där avvägningen mellan biskoparna kan vara riktig, men jag har icke velat göra någon ändring däri, utan hemställer, herr talman, att kammaren måtte besluta den ändring, jag här föreslagit, i punkten 6:o), allmänna löneförmåner.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Den föregående ärade talarens förslag till lönerreglering föreföll mig vara väl hastigt tillyxat, och jag skall med några ord återföra honom och kammaren till den verklighet, som här föreligger.

År 1931 skrev riksdagen och begärde ett förslag från Kungl. Maj:t i denna fråga. Riksdagen skrev bl. a.: »I det hela måste berörda system anses otidsenligt, utan önskvärd stadga och till sina verkningar ofta orättvist. Riksdagen anser därför kravet på en reglering på detta område befogat och vill följaktligen bifalla motionärens yrkande om en förnyad framställning i sådant hänseende från riksdagens sida.» Det var i kraft av denna skrivelse från riksdagen, som den dåvarande regeringen tillsatte en utredning. Borgmästare Linder i Malmö fick hand om utredningen, och han plöjde upp fältet ganska ordentligt. Beträffande det förslag till lönesatser, som han framställde, gick han ut ifrån — vari han hade historiskt alldeles rätt — den relation, som förutsattes 1859 av föredragande departementschefen, och som riksens ständer godkände, nämligen att biskopslönerna skulle vara i princip likställda med landshövdingarnas löner. Den förnyade undersökning, som på mitt uppdrag verkstälts av kammarrådet Wohlin, bekräftade på denna punkt den uppfattning, vartill borgmästare Linder i sin undersökning hade kommit. Det skulle ju till alldeles extra och starka skäl för att frågå denna princip från 1859 att lönerna i princip skulle vara desamma för landshövdingar och biskopar.

Men, mina herrar, det som skulle vara i princip detsamma, hurudant har det blivit i levande livet? Ja, jag har icke sett något större virrvarr, något värre vildsnår än de svenska biskopslönerna. Om jag tar ett drastiskt exempel, så kan jag nämna, att år 1918 var biskopen i Karlstad på grund av inflytande skogsmedel uppe i en faktisk inkomst på bortåt 120,000 kronor för att sedan hastigt få gå ned till någonstans kring 15,000 kronor eller vad det kunde vara. När samme innehavare har så olika och växlande lön, förstå herrarna, huru det är. I fjol hade biskopen i Strängnäs 13,700 kronor, om icke mitt minne sviker; biskopen i Växjö hade 31,000 kronor, biskopen i Linköping hade 31,000 kronor o. s. v. Nu bero ju dessa tillskott på en variabel faktor, som i sin tur beror på konjunkturerna. Det är markegången, som ligger till grund för detta. Om den ärade siste talaren skulle räkna ut en svensk biskopslön, skulle han till sin förskräckelse finna, att om han ville vara exakt, fick han röra sig med

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

milliarddelar av tunnor. Det blir en nästan mikroskopisk matematik. Detta beror därpå, att en svensk biskopslön icke är en penninglön i vanlig mening utan sammansättes av den avkastning, som kommer av de s. k. biskopslönetillgångarna, d. v. s. avkastning av jord och skogar, som äro anslagna till biskopsstolarna.

Nu säger det sig självt, att det är en orimlighet och orättvisa, som här råder. Det kan icke finnas något skäl till att biskopen i Växjö skall sitta med 31,000 kronor, medan biskopen i Strängnäs har 13,700 kronor, utan utgångspunkten måste vara, att vare sig man är biskop i det ena eller andra stiftet — om jag undantar ärkestiftet och det gamla danska ärkestiftet i Lund — skall man ha en lika lön, som är oberoende av konjunkturernas växlingar, liksom detta är fallet för landshövdingarnas vidkommande. Jag har själv i så måtto slagit ett rekord, att jag kontrasignerat icke mindre än fem biskopsutnämningar. Vi ha tolv biskopar i riket, och det är sålunda nära hälften av dem, vilkas utnämningar jag varit med om under min tid. Av dessa fem äro fyra direkt utnämnda, medan en har fått transport, nämligen min företrädare i ämbetet, som fick transport från Strängnäs till Växjö. Men om jag håller mig till de fyra biskopar, som icke tidigare varit biskopar, och ser till vad det varit för människor, så ha alla fyra varit framstående lärare vid våra universitet och dugliga män. Tar jag en sådan man som den sist utnämnde, Tor Andrä, en av rikets mest lysande kulturpersonligheter, så var han professor vid Uppsala universitet, innan han blev biskop i Linköping. Som professor kom han väl upp till en lön av 14,000 kronor. Nu menar herr Karlsson i Grängesberg, att den där skall vi sänka lönen för till 11,000 kronor.

Men det är en annan och allvarligare sak här, mina herrar, och därmed kommer jag in på kärnfrågan. Jag har hävdad och hävdar fortfarande, att det är för hela vår kultur av allra största betydelse, att förbindelsen mellan vetenskap och kyrka bevaras. Det är däri regulatören och kontrollen ligger, att den religiösa kulturen också når så högt som möjligt, och att den icke förfaller. Jag har därför alltid ansett det vara en naturlig sak, att högt kvalificerade universitetsprofessorer i teologi, som dessutom ha chefsbegåvning, bli biskopar i svenska kyrkan. Ty i själva kyrkans ledning måste det om möjligt sitta upplysta människor, låt mig kalla dem lärda män, människor, som när det gäller kulturella angelägenheter kunna förhindra, att den kyrkliga kulturen sänkes. Det vill jag även säga den siste ärade talaren, att jag håller fast vid den uppfattningen, att det är ett samhällsintresse och ett statens intresse av första ordningen, att den religiösa kulturen i landet är så hög som möjligt. För att ha den så hög som möjligt, för att göra sikten så klar och luften så ren och rymden så vid som möjligt finns det enligt min tanke icke något bättre sätt än att, då det gäller biskopsstolarnas rekrytering, hålla så nära kontakt man kan med universiteten och vetenskapen. Det är ur den synpunkten som en biskopslön, då den stülles i förhållande till landshövdingelönen, måste bedömas.

Jag kan icke finna, att man 1859 handlade orätt från ständernas sida, då man likställde i princip dessa löner. Jag kan icke finna, att man kan motbevisa borgmästare Linders utredning, och jag kan icke finna, att kamrarrådet Tom Wohllins utredning kan vederläggas på denna punkt. Saken ligger klar. Men jag försäkrar den ärade senaste talaren, att han torde ha utsikt att av åtminstone några biskopar kunna föreslås till hedersbiskop, om han skulle kunna stjälpas ett förslag som detta. Ty vad innebär det här? Den ärade talaren tror att det är fråga om en löneförhöjning. Han har därvidlag låtit lura sig av reservanten. Utgår man ifrån de nu och under den närmast föregående tiden gällande biskopslönerna, så är det en

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

liten genomsnittlig lönestegring, om jag lägger alla lönerna ihop och ser på totalsumman. Men antag att det nuvarande systemet kvarstår och att markegången stegras, då stegras också dagens samlade summa av alla biskopslöner, så att det som i reservationen anges som en ökning i jämförelse med det nuvarande blir en minskning.

Den reglering, som här föreslagits, bringar ordning och reda. Jag kan icke förstå, vad det kan vara för intresse att, när ärkebiskopen i enlighet med sina åligganden företar en visitationsresa till utlandet och inspekterar de svenska församlingarna, han skall vara tvungen betala hela resan — rubb och stubb, biljetter och allting — ur egen kassa. Han får icke ett öres ersättning. Och jag blottar ingen hemlighet — det är offentligt bekant — när jag nämner, att på det sättet har redan den nuvarande innehavaren av ärkebiskopsstolen tills dato av egna medel fått lägga ut i runt tal 45,000 kronor. Det är detta som justeras genom att införa detta fasta system, å ena sidan med en penninglön, som är fixerad liksom för landshövdingarna, å andra sidan med ersättning enligt allmänna resereglementet för resorna. På det sättet få vi äntligen ordning och reda på detta område. Vi få icke denna ordning, om vi skola fortsätta som det varit hittills. Då blir det rent orimligt med dessa oerhörda skillnader i lön för människor, som ha att utföra samma uppgifter. Icke ge vi landshövdingarna olika löner, ingen människa tänker på att göra detta, utan för landshövdingarna äro lönerna reglerade i pengar, och man går ut ifrån att det är landshövding som landshövding. För biskoparna åter är det hela ett lotteri vad den ene eller andre råkar få för inkomst. Jag måste därför säga, att den grund som här lagts är icke någon tillfällighetsgrund, den är nogga beräknad. Vid den sista undersökningen införskaffades från varje biskop särskilt noggranna uppgifter om hans egen ekonomiska ställning, hans inkomster och utgifter för ämbetet. Dessa uppgifter lägo också till grund vid prövnin-gen av lämpligheten att bibehålla landshövdingelönen som måttstock.

Att nu här ändra proportionen på ett löst yrkande och antingen, som reservanten slutar med att föreslå, att man skall skära ned lönerna över en kam med 2,000 kronor eller, som den siste ärade talaren föreslog, skära ned dem med 10,000 kronor, kan ju inte vara försvarligt. På det sättet kan man inte i riksdagen behandla en fråga om löner, utan man får ju i så fall göra en grundlig utredning och se efter, om det finns skäl att frångå den relation, som hittills rått mellan biskopslöner och landshövdingelöner.

Till sist, herr talman, vill jag för min del säga, att den omständigheten att man här anmärkt mot någon biskop, att han icke skulle ha fullgjort sina åligganden gentemot präster som burit sig illa åt, kan nu, när det gäller en utjämning av löneförhållandena för en stor kår, icke tagas med i räkningen. Jag nämnde i första kammaren ett exempel. Herrarna ha sett, hurusom i Nya Dagligt Allehandas insändareavdelning huserar en mycket argsint läroverksadjunkt, som ju dag ut och dag in ärekränker allt och alla. Antag nu, när vi en vacker dag komma till reglering av läroverkslärarnas löner, att herr Karlsson i Grängesberg eller någon annan stiger upp och säger, nej, generaldirektör Holmdahl har icke ingripit tillräckligt mot denne läroverksadjunkt, — alltså skola vi sänka herr Holmdahls lön. Skulle herrarna vilja vara med om det? Jag får verkligen säga, att den sortens logik håller icke i dylika frågor. Och jag misstänker, herr talman, att vi här ha att göra med något, som också jag för många år sedan tyckte vara så tacknämligt: så fort det är något som luktar litet radikalt, då är man genast framme och nosar på det. Jag tror icke, mina herrar, att dessa frågor böra behandlas på sådant sätt. Jag har haft som ögonmärke, så länge jag suttit på denna post, att helt sakligt, hänsynslöst sakligt åt olika håll, vare sig det gällt kyrka eller skola eller and-

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)

ra kulturlivets områden, bedöma ting och förhållanden, och jag har kommit till den alldeles bestämda slutsatsen, att det är den enda politik på detta område som håller, den enda politik som lägger en fast grund för en sådan tingens ordning, där både den religiösa och profana kulturen kan växa i de former, som äro värddiga ett kultursamhälle.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till denna proposition.

Herr Brädefors: Herr talman! Det var mycket intressant vad herr Engberg meddelade om biskopsavlönningarnas storlek. Vi fingo höra, att av den kristna kärlekslärans högsta vårdare här i landet finnas sådana, som ha en årsinkomst överstigande 100,000 kronor om året, och att det är därför man är så angelägen att för denna 12 man starka grupp i Sverige genomföra en lönereglering: Man kommer osökt att göra en viss jämförelse härvidlag. När det är fråga om lönereglering i allmänhet för människor, som äro i statens tjänst, icke höres det då i debatter i andra kammaren från regeringsbanken sådana försvarstal för de lägre statstjänarna, som nu i dag ha framförts av herr Engberg för biskoparnas lönereglering. Man behöver icke heller säga som herr Engberg, att den orättvisan skulle kunna bibehållas i fortsättningen, att en biskop får en inkomst av över 100,000 kronor, medan en annan endast har 13,000 kronor o. s. v. Man kan väl ta bort dessa s. k. in natura inkomster till biskoparna, som andra statstjänare eller statsanställda icke åtnjuta. Varför skola just dessa biskopar ha sådana skiljaktiga bestämmelser angående sina inkomstförhållanden från staten än andra av staten avlönade funktionärer och tjänstemän? Och när såväl regeringen som utskottet här föreslår en verklig ökning av de kontanta löneförmånerna, som hittills ha varit lägst 10,000 och högst 16,000, till lägst 21,000 och högst 29,000 kronor, är det en avsevärd ökning som man föreslår i denna löneregleringsfråga. Jag undrar, om från regeringshåll också skulle kunna lämnas något löfte, att, när de lägre statstjänarnas löneregleringsfråga kommer före till riksdagens behandling — om den nu kommer till nästa år eller senare — öka deras löner i samma proportion som biskoparnas löneförmåner.

Enligt detta av regeringen och utskottet framlagda förslag avlägsnas icke alla naturaförmåner för biskoparna. De skulle fortfarande komma i åtnjutande av hyresfri bostad, fritt planterat område och bidrag till dessas underhåll. $\frac{3}{4}$ av bränsle till uppvärmning och hushållsändamål, möbler och utskylter för biskopsfastigheten, dessutom resekostnader och dagtraktamente och till och med fri telefon. Vilka statstjänstemän ha så mycket kvar i naturaförmåner, när man indrager rättigheten för biskoparna till dessa stora inkomster från skogarna och andra dylika inkomster?

Nu säger herr Engberg, att löneregleringen för biskoparna är befogad just på grund av att detta är ett så orättvist lönesystem, men här anföres icke samma skäl mot lönereglering, som man alltid mött, när lönereglering varit på tal för lägre statstjänstemän, nämligen statsfinansiella svårigheter. Och under de senaste åren har mot lönereglering för lägre statstjänare också anförts, att det borde vara en gärd av solidaritet från statstjänarna att avstå från löneförhöjning under kristiden. Men borde det icke vara lika mycket en gärd av solidaritet mot andra människor, att biskoparna, dessa kärlekslärans högsta representanter, avstode från löneförhöjning, och att de redan tidigare avstått från sina 100,000 kronors inkomster? Det säges t. o. m. det, att det är en solidaritetsplikt för de lägre statstjänarna, att de, sedan de fått pension, ändå få erlägga pensionsavgifter till allmänna folkpensioneringen för att hjälpa de andra gamlingarna, som icke äro i tjänst. Men enligt dessa förslag angående biskoparna skulle de, när de komma upp i pensionsåldern, få något.

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

som kallas för emeritilön. Då få de icke 1,000 eller något över 1,000 kronor, som en lägre statstjänare, utan 9,000 kronor är deras pension.

Jag må säga, att det finns ett gammalt ordspråk, som säger, att prästsäcken är bottenlös, och jag tror, att detta visar sig ganska tydligt även i detta fall, men jag hade icke väntat, att herr Engberg eller det socialdemokratiska partiet skulle försvara, att man fyller denna bottenlösa prästsäck. Jag undrar icke alls på att de borgerliga gå in för att försöka privilegiera prästerna och biskoparna och allt som tillhör den svenska kyrkan. Det är inte alls något märkvärdigt, ty kyrkan är en tvillingbroder till något annat som finns såväl i detta land som alla andra kapitalistiska länder. Den är en tvillingbroder till ett materiellt maktmedel, nämligen militarismen, för att hålla arbetarklassen i upptuktelse och hålla den nere så mycket som de kapitalistiska makthavarna vilja. Och den enda treenighet, som existerar för den, är korset, svärdet och kassakistan, och jag undrar icke på att de slå vakt om denna treenighet. Men arbetarna ha intet som helst intresse att höja prästernas och biskoparnas löner i den grad, som här föreslås i detta utskottsutlåtande, och att därmed fastläsa dessa löner för all framtid.

Herr talman, jag åtminstone och mitt parti vilja icke vara med på detta; det må vara det socialdemokratiska partiets kärleksgärning till präster och biskopar, att de försvara den saken. Jag yrkar avslag på § 6 i utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Jag får ju verkligen säga, att när jag hörde den senaste ärade talaren, förstod jag, att det finns något mera som är bottenlöst än den s. k. prästsäcken. Jag skall icke säga, vad detta andra är, utan överantvadar åt honom själv att söka fundera ut den saken.

Emellertid har han hela tiden rört sig med påståendet, att här är fråga om en löneförhöjning för våra biskopar. Jag undrar, vad min vän biskop Stadeners skulle säga om den siste ärade talaren, när han får veta, att herr Brädefors betraktar det som en löneförhöjning, när Växjöbispén åker ned från 31,000 till 21,000 kronor. Är det att höja lönen för biskopen i Växjö, när han mister 10,000 kronor? Kan den ärade talaren svara ja eller nej på den frågan?

Svarar han ja, rör han sig med en mycket egendomlig matematik. Svarar han nej, har han slagit av benen under sin egen argumentation. Ty det säger sig ju självt, att man kan inte taga ett resonemang på allvar, som förklarar att det är en löneförhöjning för våra biskopar, när man förfar på det sättet, att man stjälpur ned topparna i dalarna. Icke höjes landskapet, herr Brädefors, om jag utjämnar landskapet genom att låta alla bergstoppar rulla ned i dalarna, så att det hela blir en jämn yta. Det måste vara högst besynnerliga föreställningar om löneförhöjning, som den siste ärade talaren rör sig med. Han har då till sist ett halmstrå att tillgripa, då han säger, ja, men om man räknar ihop dagens löner och gör en totalsumma av vad det blir efter utjämningen, så blir det efter utjämningen i själva verket något mera. Ja, jag erinrar honom om vad jag nyss sade i mitt förra anförande, nämligen att det beror på dagens konjunkturer. Om någon tid skulle i själva verket med det nuvarande systemet detta, som nu betraktas som ett tillskott, vara detsamma som ett minus.

Jag vill också säga den siste ärade talaren, att hade det varit fråga om en löneförhöjning för biskoparna, en lönereglering i egentlig mening, så hade jag icke funnit någon anledning att framlägga något förslag, därför att jag anser att högre än landshövdingarna skall man icke avlöna biskoparna, men man skall icke heller avlöna dem lägre. Får jag nu göra herr Brädefors en sam-

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

vetsfråga: Varför uppträder han icke mot landshövdingelönerna? De äro också 21,000 kronor. Varför skulle han icke lika bra skära ned dem? Finns det något särskilt skäl att en biskop skall vara sämre betald än en landshövding? En biskops utbildning har i regel varit ofantligt mycket kostsammare och långvarigare än en landshövdings.

Jag vill också, innan herr Ström från Göteborg får ordet och börjar bullra — ty jag får icke tid att höra på honom, tyvärr — säga honom, innan han sätter i gång, att det vore tacknämligt, om han nu hittade något nytt tema och avvunne denna fråga en ny synpunkt. Ty att bara mala på som nu sker och domdera om att socialdemokraterna och ecklesiastikministern vilja höja lönerna för biskoparna, när det i själva verket är ett förslag om att utjämna lönerna, det kan ju ändock icke vara rimligt. Så nu får väl herr Ström försöka anlita sin uppfinningsförmåga och ge kammaren några nya synpunkter.

Men innan han börjar med detta, skall jag nämna en sak, som kan intressera den siste ärade talaren, liksom även herr Ström. Det förhåller sig nämligen så, att genom högsta domstolens utslag ha under den senaste tiden icke mindre än 130,000 kronor tilldelats fyra biskopar utöver de inkomstbelopp, som här finnas redovisade. Med det förslag som jag har framlagt kan ett dylikt spektafel icke komma till stånd. Men med herr Brädefors' ståndpunkt att avslå alltihop och låta läget vara som det är, få vi nya processer. Då kan det bli ytterligare utdelningar till vissa biskopar.

Jag vill, herr talman, icke vara med om detta. Biskoparna skola ha en hederlig lön, den skall i princip vara lika med en landshövdings, den skall vara varken lägre eller högre. Varför ärkebiskopen har en särskild högre lön är redogjort i propositionen, det behöver jag icke närmare utveckla. Men det skall å andra sidan icke heller kunna sägas, att biskoparna skola representera någon bottenlös säck. Jag har velat förse säcken med botten, jag har velat sätta en gräns vid 21,000 kronor. Jag överlåter med varm hand åt herr Brädefors att röra sig med en säck utan botten för framtiden. Ty det blir resultatet, om detta förslag skulle falla.

Herr Hansson i Rubbestad: Herr talman! Jag vill icke ge precis herr statsrådet rätt, när han nu i sitt sista anförande ville göra gällande, att det här icke skulle vara fråga om en löneförhöjning för biskoparna. Det där talet om att markegångstaxan nu stiger undan för undan är icke sant, ty som alla veta utgår denna markegångstaxa efter tioårsperiod, och den låga kurva vi hade 1932 och 1933 kommer alltså att verka ett antal år framåt, och då blir det en betydlig sänkning av nu utgående löner. Vi ha också sett både i propositionen och även i utskottets utlåtande, att en hel del biskopar ha mycket lägre löner än de som föreslås nu skulle bli de lägsta.

Utav bestämmelserna i den förordning, som herr statsrådet i sitt anförande pekade på, nämligen 1859 års förordning, finna vi, att biskoparnas löner — det är ju egentligen detta det nu närmast gäller — kunna växla från 10,000 kronor för den lägst avlönade till 16,000 kronor för den högst avlönade. Det är vad som nu gäller. Här föreslår nu utskottet, att det skall bli en lön på lägst 21,000 kronor. Jag har för min del svårt att förstå, att statsrådet kan förneka, att det här är fråga om en löneförhöjning. Då herr statsrådet höll sitt första anförande, vilket var rätt så intressant, hörde jag honom däri proklamera, att det religiösa intresset här i landet skall hållas så livaktigt som möjligt. Detta uttalande siar om rätt så lyckliga framtidsutsikter särskilt för den svenska statskyrkans vidkommande, och som varm ivrare för denna kyrka kan jag icke annat än hälsa detta uttalande med mycket stor glädje. Jag vill att statskyrkans tjänare, vilka jag anser ha en

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)

synnerligen viktig uppgift att fylla i samhället, skola ha bättre existensmöjligheter. Jag kan emellertid icke gilla herr statsrådets ståndpunkt, att 21,000 kronor är det minimum, som fordras för att säkerställa en biskops existens. Jag anser, att det kan vara möjligt för biskoparna att fylla sin uppgift även med en något lägre lön. Kärnpunkten i denna fråga förklarade statsrådet ligga däri, att han ville, att det skulle vara ett innerligt samband mellan vetenskap och kyrka. För min del har jag svårt för att förstå, att icke detta samband skulle kunna upprätthållas även om lönen sattes exempelvis till 19,000 kronor. Jag tror, att detta samband kan hållas vid liv lika väl med en lön på 19,000 kronor som med en på 21,000 kronor. Den princip som 1859 års förordning införde, nämligen att lönen skulle vara densamma för landshövding och biskop, tycker jag att man numera, i viss grad åtminstone, bör rucka på. Man behöver härvidlag endast tänka på den ställning som en biskop och en landshövding hade då 1859 års förordning infördes, och den ställning de ha nu. Vi känna ju alla till den oerhörda utveckling som sedan den tiden ägt rum inom landsstaten, och vi behöva bara jämföra denna utveckling med förhållandena på det kyrkliga området. Biskoparna ha sedan den tiden frångått en hel del av de uppgifter, som tidigare ålegat dem, medan landshövdingarnas uppgifter åter i betydande grad utökats. Jag tycker för min del, att det hade varit rimligare om man som utgångspunkt tagit de löner som gälla för de flesta generaldirektörer, vilka ju i regel sluta på 19,000 kronor. Jag tycker som sagt, att detta hade varit lämpligare. Jag har nämligen svårt att förstå, att denna fråga är en isolerad fråga, som blott och bart berör biskoparna. Jag ser den fastmera i ett större sammanhang och som ett led i en strävan att undan för undan trissa upp tjänstemännens löner, och att man för det ändamålet här valt en jämförelsepunkt, som är ägnad att trissa upp just biskoparnas löner. Det är av den anledningen som jag, herr talman, icke kan biträda utskottets förslag. Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Niklasson, Werner* i Höjen och *Eriksson* i Toftered.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag har i fråga om det här föreliggande utskottsförslaget intet annat yrkande att göra än om bifall till det samma. Ut i det anförande som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här höll, och vari han tydligt och klart motiverade sitt förslag, reducerade han också till deras rätta proportioner de uttalanden som här gjorts, nämligen att detta förslag endast skulle innebära en löneförhöjning uti biskoparnas avlöning.

Jag begärde emellertid, herr talman, ordet närmast med anledning av ett uttalande som här gjorts av herr Mårtensson i Uddevalla. Jag är herr Mårtensson tacksam för att han lade sitt anförande på ett helt annat plan än man gjorde i första kammaren, när denna fråga behandlades där. Jag är övertygad om, att han så gjorde icke minst på grund av den kännedom han har om den kyrkliga riktning, som speciellt utmärker Västkusten, och som är icke minst förhärskande inom den ort där han själv bor. Jag vill emellertid framhålla, att det omdöme han här fällde angående biskopens i Göteborgs stift sätt att sköta stift icke alls imponerar på mig, och icke heller det uttalande som han här i övrigt gjorde, nämligen att bland de breda folklagren därnere skulle råda just den uppfattning, som han gjorde sig till tolk för. Det förhåller sig icke på det sättet, herr Mårtensson. Jag kan nämna, att man inom kyrkligt sinnade arbetarkretsar i Göteborgs stift med stor beklämning uppmärksammat det angrepp, som igångsatts i denna sak såväl i tidningspressen som nu senast

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

under de sista av dessa dagar här i riksdagen. Jag vill också säga, att det råder tillfredsställelse med det sätt, varpå biskopen i detta stift skött sina ämbetsåligganden.

Jag skulle emellertid vilja tillägga även ett par ord angående den tendens, som jag skönjer i allt detta. Då vi veta, att vår biskop i sin ämbetsutövning har försökt tjäna stiftets traditioner i kyrkligt hänseende, kunna vi icke komma ifrån, att i dessa angrepp ligger också detta, att man ville försöka komma den kyrkliga riktning, som är förhärskande just inom vårt stift, till livs, angrepp som man ytterligare poängterat genom de anmärkningar man riktat emot yttranden, som fällts av vissa prästmän där nere. Jag tror icke, att det är klokt att man tar upp denna sak på sätt som här skett, då man riktar sin kritik mot förhållandena i Göteborgs stift utan att närmare känna till den kyrkliga riktning, som där är den förhärskande. Kommer man denna kyrkliga riktning närmare, sätter man icke någon särskild etikett på densamma, utan man finner, att vad som kännetecknar densamma just är det som är gemensamt för all allvarlig luthersk kristendom. Jag skulle som en karakteristik av dess lärare kunna säga, att de äro självständiga karlar, som säga sin mening klart och bestämt, och detta icke bara till det parti, som herr Mårtensson representerar, utan också, och många gånger på ett beskt sätt, till det parti, som jag själv representerar. Jag tycker, att man skall se objektivt på detta. De utföra i sin kyrkliga gärning ett efterföljansvärt arbete. Jag skulle i detta sammanhang vilja citera ett uttryck, som fällts av en person, som måhända icke helt tillhör denna kyrkliga riktning. Han uttalade i fråga om kyrkolivet på Västkusten: »Här ligger hela kristendomslivet på en mera gammalkyrklig (och högre) luthersk linje; den enskildes troslov — hemmets och kallelsens liv — kyrkans gudstjänstliv.» Jag tror, att om vi tänka på den svenska kyrkans uppgift för kristendomens skull, så behöver den för närvarande icke bara populära talare. Här behövas också rätte lärare, som veta på vem och vad de tro.

Jag vill med anledning av vad herr Mårtensson i sitt anförande kom fram med, nämligen det underförstådda hot han kom med, om utredning, säga, att detta icke imponerar det allra minsta på denna kyrkliga riktning. Jag kan erinra om, vilket torde vara mången bekant, att denna kyrkliga riktning tidigare haft sina hemsökelsestider i form av angrepp både från enskildas och från myndigheters sida. Den gick igenom detta och därtill med en stark expansion. Jag vill för min del säga, att den säkerligen kommer att, om detta upprepas, på samma sätt som förut gå sin väg framåt under samvetsgrann pliktuppfyllelse.

I detta anförande instämde herrar *Lithander, Hansson* i Hönö och *Larsson*.

Herr *Nilsson* i Göteborg: Herr talman! Sedan tvenne talare från det stift, vars förhållanden på grund av särskilda omständigheter kommit att här diskuteras, haft ordet, har jag ansett mig tvungen begära ordet för att framföra några synpunkter på den föreliggande frågan.

Till en början vill jag helt och fullt instämma i de synpunkter, som herr Mårtensson i Uddevalla i debattens början anlade på frågan. Jag vill ingalunda bestrida, att det behövs en reglering och en utjämning i biskoparnas löner. Läser man nämligen den kungl. propositionen finner man det uppenbart, att stora ojämnheter i olika avseenden existera på detta område. De nuvarande avlöningsformerna äro gammalmodiga och ojämna, och ser man frågan med utgångspunkt från de principer, som i allmänhet tillämpas i fråga om avlöning åt samhällets tjänare, kan man icke ha något att invända emot en

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)

reglering och en rationalisering på detta område. Det torde icke vara alldeles oberättigat att framhålla, att det är väl kraftigt tilltaget, då en biskop som regel skall ha 21,000 kronor om året. Den normala lönen för en generaldirektör med fullmakt är 17,000 kronor om året, och de generaldirektörer, som äro förordnade på ett visst antal år, ha 19,000 kronor.

Emellertid är det kanske icke främst själva lönen, som jag i detta sammanhang vill granska. Jag vill fastmera ställa den föreliggande frågan i relation till biskoparnas uppgift i vårt svenska samhälle. Herr Karlsson i Grängesberg föreslog här en lönereducering för biskoparnas vidkommande. Jag skulle, om jag ville ge mig ut för att vara av den radikala riktning herr Kilbom utger sig för att vara, ha yrkat på biskoparnas avskaffande. Detta vore ingenting nytt i och för sig, ty går man tillbaka i tiden och läser till exempel borgarståndets protokoll från förra hälften av förra seklet finner man, att en högt förtjänt medlem av detta stånd redan på den tiden hade den uppfattningen, att biskoparna icke ha någon uppgift att fylla i det svenska samhället, och att de därför borde avskaffas. Herr Karlssons i Grängesberg ståndpunkt är emellertid till typisk för dessa Kilbomskommunister. Att ta steget fullt ut våga de icke, utan de uppträda endast i det uppenbara syftet att när lämpligt tillfälle gives stå litet till vänster om socialdemokraterna för att, då valrörelsen stundar, ha detta lilla halmstrå att klamra sig fast vid.

Det är emellertid även ett par andra synpunkter som jag vill ta upp i debatten om denna fråga. Betraktar jag vissa biskopars verksamhet, så ställer jag mig frågan: fylla dessa biskopar verkligen sin uppgift? Deras uppgift bör bland annat innefatta att de skola hålla reda på prästerskapet inom det egna stiftet. De böra vårda sig om att även den kyrkliga verksamheten präglas av en kultur som anstår ett land som Sverige. De böra se till, att de som äro tillsatta för vårt folks andliga tukt och ans icke trampa betydande andliga och mänskliga värden under fötterna. Det finns här i landet, mina herrar, en prelat, vars ämbetsutövning den föregående talaren, herr Olsson i Staxäng, något berörde. Jag anser mig emellertid böra fästa kammarens uppmärksamhet på denna hans ämbetsutövning i någon vidare mån än herr Olsson i Staxäng gjorde. Herr Olsson i Staxäng framhöll, att det anförande herr Mårtensson här höll icke imponerade på honom det ringaste. Och dock var detta anförande hållet i den finaste form. Herr Olsson i Staxäng tillade också, att kyrkligt sinnade arbetare reagera mot de uttalanden som gjorts icke minst i den debatt som fördes i första kammaren i lördags. Ja, mina herrar, jag vet icke vad man skall säga om ett sådant uttalande. Det finns en prästman i det stift, som herr Olsson i Staxäng i sitt anförande berörde, vilken ger ut en egen tidning. I denna tidning finner man en artikel, vilken jag skall tillåta mig att här citera, som sannerligen icke vittnar om, att arbetarna icke ha anledning att känna den samhörighet med kyrkan och dess uppgifter, som jag för min del anser att kyrkan och dess tjänare böra fylla. Nämnde prästman skriver i sin tidning: »Om man nödvändigt vill ha fram en skillnad mellan socialism och kommunism (= bolsjevism), vet jag ingenting bättre än den, som är mellan en tjuv och en rånmördare. Målet för båda är icke riktigt detsamma. Fastän det nog händer ibland att tjuven blir rånmördare, om han finner att det lönar sig bättre.» Detta är, mina herrar och damer, skrivet av en prästman i västra Sverige. Vad skall man nu säga om ett sådant uttalande? Här stämplas alltså det parti, som fått de flesta anhängarna inom den myndiga delen av Sveriges folk och som inom sig rymmer — detta torde herr Olsson i Staxäng observera — otaliga kristna medborgare som en samling av tjuvars vederlikar. Ja, än mera, detta partis anhängare betecknas som tjuvar, vilka vid lägligt

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)

tillfälle komma att förvandlas till rånmördare. Eftersom herr Olsson i Staxäng här vill göra gällande, att arbetarna nere i Västra Sverige ställa sig bakom det kyrkliga system som där är förhärskande, vill jag erinra därom, att i en församling där nere på västkusten på senare tid tre begravningar ägt rum. Tre organiserade arbetare hade avlidit och av sina kamrater förts till den sista vilan. Som sed och bruk är inom den organiserade arbetarklassen hade de följts till graven av sina fackföreningsfanor. När man emellertid ville in i kyrkan med sina fanor, kördes man ut. Man nekades helt enkelt tillträde, därför att man hade dessa samlingens, jämlikhetens och varför icke kristlighetens symboler med sig. Det är på det sättet, mina herrar, som ni uppamma den fientlighet, som i vissa avseenden och inom vissa områden av vårt land kommer till synes hos vårt folk. Det är typiskt att de röda fanorna icke fingo komma in i kyrkan. Det har dock hänt en gång i detta land att, när en boren arbetarledare gick ur tiden, Sveriges konung icke föraktade att sitta under dessa röda samlingstecken tillsammans med organiserade arbetare. Det bör icke vara ägnat att väcka förvåning, att man känner sig upprörd över den kallsinnighet och över den fientlighet — ja, jag vågar verkligen benämna dessa tendenser på detta sätt — som prelaterna icke minst inom det område, som vi här diskutera, lägga i dagen. Jag finner därför anledning att här ställa en vädjan icke minst till herr Olsson i Staxäng att lägga bort talet om, att ingenting imponerar. Det gäller ju dock för oss alla att försöka förstå varandra. Jag vill för att jag själv icke skall bli missförstådd säga ifrån, att i denna protest emot vad som här skett ingalunda ligger någon krigsförklaring mot kristendomen och dess värde, ty därvidlag finns det mycket gott att hämta. Jag ser emellertid saken så, att man måste reagera emot de tendenser, som jag här påtalat, om man verkligen vill värna om en humant fattad kristendom och försvara en svensk folkkyrka på den moderna andliga kulturens grund såsom vi här uppe i Norden fattat detta begrepp.

Jag skall icke yrka avslag på vare sig utskottets förslag eller reservationen, ty detta skulle innebära en löneökning i förhållande till vad biskoparna nu ha. Jag har emellertid ansett det vara på sin plats att, när vi behandla denna fråga, göra klart för stiftsheferna och icke minst den det här närmast gäller, att om man vill göra en sant kristlig gärning, så skall man sannerligen icke stöta de breda folkmassorna ifrån sig, ty i så fall blir vederbörande till hinder för en samlande tanke, som dock borde finnas här i landet.

Herr andre vice talmannen, som nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, lämnade för kort genmäle ordet till

Herr Olsson i Staxäng, som yttrade: Herr talman! Jag vill först med anledning av herr Nilssons i Göteborg citat ur Stiftstidningen säga, att om det ligger något brottsligt i detta skrivsätt, så kan man ju i vanlig ordning med hjälp av tryckfrihetsförordningens bestämmelser komma till rätta med detta, och att man icke på sätt som här skett bör dra fram denna sak i riksdagen.

Gent emot den anmärkning, som han här gjorde emot att man icke fått ta med fackföreningsfanorna in i kyrkan vill jag framhålla, att så vitt angår Västkusten och den kyrkliga riktning, som där är förhärskande, så är det kanske där mer än på någon annan plats som just vördnaden för kyrkorummets helgd kommer till synes. När man finner, att folkets lärare hyser den önskan, att man icke skall gå den väg som här berörts, böjer sig folket för denna önskan från församlingsledarens sida. För egen del kan jag icke finna något orätt uti detta.

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

Vidare anförde:

Herr Ström: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Engberg — för att använda hans älskvärda språk — bullrade här i kammaren, och jag tyckte jag kände igen tonerna. Det var troligen en förtränning för det kommande arbetet i Socialdemokraten, ty det var de toner, som vi kände igen ifrån Ådalsdebatterna i valrörelsen 1932, även om de nu åsyftade ett helt nytt område och avsågo att värna biskoparnas löner. Hade vi fått höra ett sådant temperamentsfullt och kraftigt och, för all del, mycket bra anförande som herr Engberg nyss höll ifrån statsrådsbanken när det gällt några andra grupper i samhället, som ha det mycket sämre ställt än biskoparna, skulle vi åtminstone ha kunnat uppskatta det och sagt, att herr Engberg kämpar både för den ena och den andra gruppen, men eftersom vi inte ha hört något sådant tal, när det har gällt A. K.-arbetarna, när det gällt stats-tjänarna som ha 2,000—3,000 kronor i årslön och mindre, och när det gällt de fattigaste bland jordbrukarna och liknande grupper och eftersom herr Engberg endast inskräker sig till att rekommendera den här löneförhöjningen för biskoparna, är detta litet anmärkningsvärt, och det kan ju förtjäna antecknas.

Herr Engberg hävdade, innan han försvann härifrån, att jag i det kommande skulle hitta på något nyare än att detta var en löneförhöjning. Ja, jag skall inte tvista om ord. Är det så, att herr Engberg anser att vi skola kalla det för en utjämning i fortsättningen, så gärna för mig. Men när utjämningen medför en ökad utgift på 56,750 kronor, då tycker jag ändå det är rimligare att tala om en löneförhöjning. Herr Engberg har ju ändå inte kunnat gendriva de siffror som reservanten kommit till, vilka innebära att det är fråga om en sådan löneförbättring. Herr Engberg förklarade vidare att han hade för avsikt att sy ihop hålen i prästsäcken. Ja, det är möjligt, men innan han syr ihop de där hålen, har han således av försiktighetsskäl sett till att fylla säcken ordentligt till bristningsgränsen; sedan är det ju möjligt att han syr ihop den, så att ingenting skall kunna falla ut av det hela. Så tror jag att kammaren i övrigt har fattat saken, och jag tror inte att svenska folket är honom så synnerligen tacksamt för de där strävandena som han därvidlag gjort sig till tolk för.

Herr Engberg ansåg också att det förslag vi kommit med var hastigt till-
yxat och han ville återföra min kamrat herr Karlsson i Grängesberg till verkligheten. Han talade om att löneregleringen är befogad och i enlighet med riksdagens skrivelse, och han konstaterade vidare att värre vildsnår än de svenska biskopslönerna hade han inte sett. Åja, det finns allt värre vildsnår. Vi ha här i landet folk som får åtnjuta den nuvarande regeringens välfärdspolitik ute på A. K.-arbetena och har inkomster på 600—700 kronor årligen, medan det finns andra som kanske ha den tiodubbla summan. Så nog finns det andra vildsnår som herr Engberg skulle kunna rensa upp i. Och vi ha föreslagit en upprensning av dessa vildsnår. Vi ha yrkat bifall till utskottets förslag med den ändringen, att man skulle sänka lönerna med 10,000 kronor. Då frågar herr Engberg: skola biskoparna ha sämre betalt än landshövdingarna? Härvid är att komma ihåg att landshövdingarnas löner, om jag inte minns fel, reglerades vid en tidpunkt, när det var dyrtid, och alltså äro de mycket högt satta. Det är väl inte den riktiga vägen att höja biskoparnas löner till den nivån, utan den riktiga vägen är väl att reglera landshövdingarnas löner nedåt, på samma sätt som andra grupper ha fått sina löner reglerade.

Sedan tog herr Engberg ett exempel. En biskop som han utnämnt hade

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)

som professor 14,000 kronor i lön, och nu skulle han bara få 11,000 kronor. Jag tycker för min del att en tjänst som lärare åt de unga prästerna här i landet kanske är viktigare och betydelsefullare än att vara biskop i ett stift. Men hur är det med herr Engbergs värdesättning? Han anser det vara rimligt och riktigt att professorn, som skall undervisa de unga, skall ha 14,000 kronor, men biskopen skall ha 21,000 kronor, alltså 7,000 mera. Jag tycker detta är orimligare än det förslag som vi ha framställt här, ty nog äro de ungas lärare av mycket större betydelse än biskoparna, och när det gäller lärare av den art, varom här är fråga, nämligen professorer vid universiteten, tycker jag det är att underkänna principen att de skola ha betalt för sitt arbete, när man vill ge en biskop 7,000 kronor mera än vad dessa professorer ha.

Sedan sade herr Engberg att det ju skulle kunna tänkas att min kamrat herr Karlsson i Grängesberg skulle kunna bli utnämnd till hedersbiskop i landet. Det har jag egentligen tänkt att herr Engberg hade monopol på, med tanke på de ivriga strävanden som han lagt i dagen här i riksdagen under dessa år. Och jag vill ytterligare tillfoga att om prästerna finge avgöra denna fråga genom allmän omröstning, så är det inte troligt att vi behöfve någon mer biskop än hedersbiskopen Engberg. Ty då ginge det väl så som när den värmländske smeden fick reda på att det var 230 ledamöter i andra kammaren. Då sade han: »Kors i herrans namn, varför skall det vara så många, det kan väl Hjalmar Branting klara ensam!» Och jag är övertygad om att prästerna komme att resonera ungefär på samma sätt, om de fingo avgöra en sådan fråga.

Bland de skäl som tala för det förslag som vi framlagt kan nämnas, att andra grupper inte ha fått några förbättringar. Regeringen har inte lagt fram några förslag om förbättringar för statstjänarna, men man har lovat dem, att om de rösta med socialdemokraterna i höst skall man framlägga ett sådant förslag nästa år. Det där gamla vallöftet känna vi ju till, men man har inte framlagt några förslag i den riktningen, men för biskoparnas del tycks lönefrågan vara betydelsefullare redan i år. När det gäller andra grupper, exempelvis nödhjälpsarbetarna, har regeringens politik medfört en sänkning av lönerna, och vi ha inte hört några varma försvarstal ifrån regeringsbanken i det fallet annat än det som vi hörde i lördags, när socialminister Möller var uppe i en och en halv timme och kritiserade ihjäl de linjer för den politik som han själv föreslagit och arbetat efter under dessa fyra år. Det är på grund av detta som vi ha ställt ett yrkande som bör kunna biträdas av dem som vilja sparsamhet. Jag måste i det sammanhanget säga, att vi för vår del icke kunna biträda herr Brädefors yrkande om avslag på det hela, ty detta innebär att de nu utgående lönerna bibehållas och därigenom blir det alltså både ojämnhet, som här har konstaterats, och en betydligt större utgift än enligt vårt förslag.

Vidare skall jag säga några ord om min gamle vän Nilsson i Göteborg. Han uttalade i sitt anförande att Kilbomarna naturligtvis ha velat gå till vänster om socialdemokraterna, och det hade de gjort genom att framställa förslaget om lönesänkning. Nej, vi äro mycket tacksamma om socialdemokraterna biträda det där förslaget, då behöva de inte stå till höger om oss. Och det är fritt för var och en under den kommande omröstningen att biträda vårt förslag. Vi skola t. o. m. uttala vår tacksamhet på förhand till vem som helst som biträder det. Herr Nilsson i Göteborg säger vidare: Ni kunde väl lika gärna ha föreslagit biskoparnas avskaffande. Ja, vi ha tidigare ställt förslag om statskyrkans avskaffande, men det är ju inte sagt att man vid vilket tillfälle som helst ställer ett sådant förslag, i all synnerhet som vi veta

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

att detta är utsiktslöst nu, sedan exempelvis så stora kämpar för statskyrkans avskaffande som ha funnits inom det socialdemokratiska partiet ha vänt om och kommit till ett annat resultat. Men jag kan tala om för herr Nilsson i Göteborg, att om vi ställa förslag om statskyrkans avskaffande, så komma vi inte till vänster om det socialdemokratiska programmet, utan då föreslå vi det som står i detta program och som ju herrarna borde framställa själva, men som ni tydligen inte nu anse vara opportunt att ställa utan överlåta till andra.

Med hänsyn till dessa omständigheter anse vi det icke berättigat med denna löneförhöjning, ty även reservationen innebär ju en förhöjning — enligt reservantens egen beräkning med 32,750 kronor. Vi kunna inte anse att det är berättigat och vi anse att dessa grupper i samhället äro så väl gynnade förut och överbetalade, medan de som skola betala dem genom att erlägga sina skatter många gånger inte ha en tiondel av de löner, som här skola utgå, och vi anse att man inte skall pressa ut dessa summor för att därmed betala löner som äro tio gånger högre än många av de skattebetalande själva ha.

Med hänsyn till detta ha vi yrkat på sätt som min kamrat herr Karlsson i Grängesberg gjorde. Och jag kan säga till herr Engberg att detta yrkande inte är så synnerligen radikalt. Han sade nyss, att han för några år sedan tyckte det var mycket tacksamt att nosa på allt sådant, därför att det betraktades som radikalt. Ja, nog har herr Engberg nosat på åtskilligt av det som han betraktar som radikalt, och skulle vi nosa på samma sätt, skulle vi naturligtvis ha ställt ännu längre gående yrkanden, men eftersom vi ha allvar med i spelet, när vi ställa ett yrkande, och inte ämna springa omkring och nosa på vad som är radikalt, kan det ju hända att den där radikalismen och det där nosandet hänger i, t. o. m. om vi skulle komma i en sådan ställning, att vi skulle kunna genomföra vårt program att avskaffa statskyrkan. Vårt yrkande är alltså inte ett uttryck för något radikalt nosande, det överlåta vi åt herr Engberg att fortsätta med, sedan han nu avbrutit det i 4 års tid, utan vi framställa våra förslag och yrka bifall till dem. Och därför skall jag, herr talman, nu be att få yrka bifall till det förslag, som framställts av herr Karlsson i Grängesberg.

Herr Linnér: Herr talman! Det är kanske efter denna något förvirrade debatt lämpligt att försöka slå fast vad det här förslaget verkligen innebär och vad ett avslag därpå verkligen innebär. Det gäller ju en ändring i en författningsbestämmelse. Kommer denna ändring icke till stånd, kommer alltså det att gälla som för närvarande står i dessa författningar. Vad man har att välja emellan är således det nuvarande tillståndet och den ändring som Kungl. Maj:ts förslag innebär. Jag vill påpeka att första kammaren redan med en överväldigande majoritet antagit Kungl. Maj:ts förslag.

Vad propositionen går ut på är, som ecklesiastikministern framhöll, framförallt en utjämning. Det är en utjämning mellan de olika biskopsstolarna och det är en utjämning i tid mellan varje biskopsstol. Att olikheterna och ojämnheterna kunna vara så stora beror helt och hållet på detta gammalmodiga avlöningsystem med naturaavlöningsförmåner. Detta gammalmodiga avlöningsystem innebär också, att hela den merkostnad för det allmänna, varom här talats i reservationen och av herr Ström m. fl., vilket år som helst kan försvinna, under förutsättning att prisläget på jordbruksprodukter eller de produkter som ingå i lönesättningen komma att stiga. I stället för denna merkostnad för det allmänna som reservanten talar om kommer det att bli billigare genom att man fixerat lönerna till vissa kontanta belopp. Men fram-

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

för allt, det viktigaste är dock denna utjämning emellan tjänsteinnehavarna inbördes. Det är ju ändå orimligt att på grund av en urgammal lönereglering ha det på det sättet, att den ene biskopen skall ha mer än dubbelt så mycket som den andre, vilket varit verkliga förhållandet under de senaste fem åren. Går jag längre tillbaka i tiden, 20 år eller något sådant, hade ju somliga biskopar tre gånger så mycket som vissa andra. Man har således att välja mellan en rättvis utjämning emellan biskoparna inbördes och helt enkelt ett kvarstående på den nuvarande ståndpunkten. Det är läget.

Om jag sedan skall gå att säga några ord angående den lämpliga avvägningen av lönens belopp, skulle jag vilja framhålla, att den avgörande synpunkten naturligtvis icke kan vara vare sig sympatier eller antipatier för en viss tjänsteinnehavare, utan det avgörande måste vara: vad behövs för att dessa ämbeten skola få de innehavare, som man anser behövliga för att ämbetena skola skötas på det riktiga sättet? Då har man här tagit såsom norm den andra lokala chefsbefattningen, nämligen landshövdingebefattningen. Man har därvid följt den gamla regeln från 1859, och jag tror att det är svårt att få någon annan grund som skulle bli mera rättvis. Då här har talats om en jämförelse med vissa generaldirektörer, måste man ju uppmärksamma det förhållandet att landshövdingarna ha utgifter, ofrånkomliga utgifter, som icke en generaldirektör har. En biskop har precis samma sorts utgifter, han har ett större stift, han måste ta emot sina präster, han måste fara omkring ibland sina präster, och han får icke belasta dem med några utgifter, därför att han kommer. Han får vidare ta del i en hel mängd utgifter av välgörenhetsslag och sådant, som går till ganska betydande belopp.

Alltså blir resultatet för dessa för närvarande underbetalade biskopar, att de faktiskt icke reda sig på sina nuvarande inkomster. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har åberopat ett exempel, jag skulle kunna åberopa ett annat bland dem som för närvarande ha en sådan här orimligt låg lön och som också till följd därav hålla på att bli ruinerade. Nå, då frågar man sig: är det rimligt att man skall hålla kvar denna ojämn avlöning? Skall man inte nu gå till en utjämning? Och om man gör det, så skall man veta att merkostnaden för kyrkofonden, ifall det blir någon sådan, är så ytterligt obetydlig, att den icke kan föranleda någon ökning av uttaxeringen. Den går nämligen icke fullt till ett hundradels öre, och detta kommer ju icke att föranleda någon ökning i uttaxeringen.

Man har därför så vitt jag kan förstå här ett förslag som är fullständigt utrett. Det är ingen anledning att skicka det tillbaka till ny utredning, det är en avlöningsavvägning som är gjord efter mycket ingående prövning, och någon bättre avlöningsavvägning har icke kunnat framkomma. Och framför allt, genom dess antagande rättar man till den mycket skriande orättvisan biskoparna emellan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herr *Gardell* i Stenstu, fröken *Wellin* samt herrar *Olsson* i Blädinge, *Nilsson* i Antnäs, *Persson* i Fritorp och *Lindskog*.

Herr **Hansson** i Rubbestad, som nu för kort genmåle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Herr Linnér gjorde gällande, att om man icke antager Kungl. Maj:ts förslag, blir det att återgå till det gamla systemet. Detta gäller naturligtvis, om man avslår såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag. Går man däremot in för reservationen, går man ändå in för det nya systemet, ehuru med ändring av 6 §, enligt vilken lönen sättes lägre.

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

Härpå anförde:

Herr Brädefors: Herr talman! Det är möjligt att mitt yrkande om avslag å § 6 å sid. 21 i första lagutskottets utlåtande angående de allmänna löneförmånerna var för knapphändigt formulerat, då till och med en så övermogen man som herr Engberg icke kunde förstå, vad det innebar. Jag ber därför, herr talman, att få komplettera detta mitt yrkande. Mitt avslagsyrkande å denna paragraf beträffande lönesummorna innebar således att jag samtidigt yrkade bifall till de lönesatser, som hittills utgått och som återfinnas på sid. 6 i första lagutskottets utlåtande.

Herr Engberg ville göra gällande, att det här icke är fråga om någon löneförhöjning för biskoparna. Härtill vill jag säga, att han själv meddelade i sitt anförande, att det fanns en biskop, som under förra året hade 13,000 kronors inkomst. Då denna lön nu föreslås höjd från 13,000 kronor till 21,000 kronor, blir det väl en löneförhöjning. När totalsumman av löneförmånerna enligt utskottets förslag är högre än förut utgående löneförmåner, måste väl det innebära en löneförhöjning. Vi ha ju biskopar, som ha löneförmåner, som uppgå till högre belopp, i något fall upp till över 100,000 kronor, men en hel del av biskoparna ha haft betydligt lägre inkomst än 21,000 kronor, vilket lönebelopp nu föreslås såsom lägsta lön.

Herr Engberg frågade, varför jag icke föreslagit en lönereducering också för landshövdingarna. Tror herr Engberg att jag, när vi behandla frågan om lönereglering för biskoparna, i det sammanhanget kan föreslå lönereduceringar för landshövdingarna? Det skulle ju vara omöjligt. Även om jag anser, att landshövdingarnas löneförmåner äro för höga, äro landshövdingarna och biskoparna härvidlag icke jämförbara enligt min mening. En landshövding utför ändå något nyttigt arbete, vilket jag icke kan anse att en biskop gör. Synpunkterna härvidlag äro emellertid rätt olika. Herr Engberg anser kanske att biskoparnas arbete är mera värt än det arbete, som landshövdingarna utföra. Det skulle jag tro för övrigt med den varma känsla han har för prästerskapet och biskoparna. Den uppfattningen har emellertid icke jag, utan jag tänker på rakt motsatt sätt i den saken.

När jag yrkade avslag å denna § 6, har jag därmed icke yrkat avslag å utskottets övriga hemställan, som just tar bort dessa biskoparnas inkomster från skogarna och från andra håll, som möjliggjort löneförmåner upp till över 100,000 kronor per år. Jag har icke yrkat avslag därå utan yrkat bifall till förslaget om en lägre kontant avlönning än vad både herr Engberg och utskottet föreslagit.

Herr Wallerius: Med anledning av vad som här yttrats beträffande ledningen av det stift, som jag själv tillhör, vill jag säga, att innan några omdömen fällas därom, borde man ha bevisning för att någon försummelse föreligger från vederbörandes sida i fråga om förhållandet mellan chefen och prästerskapet i stiftet. Särskilt vill jag framhålla, att någon tvångsmakt över tryckfriheten icke tillkommer stiftschefen i denna hans ställning. Jag vill i det sammanhanget anförva vad en västkusttidning, som är känd för sin kulturella inställning, yttrat om stiftschefen. Tidningen skriver: »Att han misslyckats där — — — kan man knappt lägga biskopen till last.»

Diskussionen i denna fråga har från att i början ha varit en diskussion i sak gått över till att i mycket bli en protest mot en enskild tidning och mot dess redaktör. Man har här redan pekat på, att vad man vill klandra kan höra till sådant, som kan bli föremål för lagliga åtgärder. Det hör också till det meningsbyte, som existerar tidningar emellan, och så tillvida hör det icke

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

hit. En sådan sak kan till och med föranleda protestmöten, något som vi rymligen haft exempel på med anledning av några yttranden. Såsom exempel på dessa frågor, om jag så får säga, dubbelsidighet i en del fall kan jag hänvisa till att när det i tidningen »Ny Tid» talades om, att ett sådant protestmöte skulle anordnas, tidningen också innehöll några erkännande ord om personen i fråga beträffande hans verksamhet i annat avseende. Om den typ av kristendom, som man här har talat om, vill jag hänvisa till vad det nyssnämnda kulturellt betonade organet för i går säger om denna. Det heter där, att »Den är en sträv, manlig fromhetstyp. Den bygger på säker psykologisk grund. Schartauanismen fördrager ingen lösaktighet i begreppen, ingen flottig känslomshet. Den har mycket av de bohusländska klippornas fasthet, något för mycket kanske av deras orubbliga fasthet.»

»Den kan imponera, något som den riktning icke gör, vilken laverar och suddar ut tills den får allt, 'fritänkeri', kristen tro och allmän idealism att flyta ihop i en enda smutsgrå ton.» Detta är bara ett citat. Jag har ansett, att det angrepp, som här riktats mot min stiftschef, bör föranleda en protest från min sida.

Utan att ingå på själva sakfrågan ber jag att få ansluta mig till den bevisning, som här förebragts till förmån för utskottets förslag, som är lika med Kungl. Maj:ts förslag i själva huvudfrågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Wallerius förenade sig herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Sefve*, *Pehrsson* i Göteborg och *Leffler*.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Sedan jag sist hade ordet, har bland andra herr Albin Ström ånyo varit uppe. Det skulle emellertid aldrig falla mig in att polemisera mot den typ av anföranden, som vi från hans sida äro så vana vid här numera. Osökt faller mig den tanken in, att man, när det gäller Albin Ström, erinrar sig den där fågeln, som man kan kasta vatten på utan att den blir våt.

Herr Olsson i Staxäng gjorde gällande, att fackföreningsfanorna icke borde få föras med in i kyrkorna, och han påstod, att något sådant skulle strida mot det kyrkliga livets helgd. Ja, men står det icke någonstades i bibeln om att »kommen till mig I alla som arbeten och ären betungade, så skall jag vederkveckia eder». Om dessa nu söka sig dit, även om det sker i den röda samlingens tecken, är det ändå icke ett bryskt mottagande, som de fått av dessa prelater.

Herr Olsson i Staxäng nämnde, att i den mån man anser, att den av mig omnämnda tidningens uttalande varit förgripligt, borde man kunna vädja till tryckfrihetsförordningen. Jag vill härtill erinra om, att man på det sättet endast kan åtkomma dem, som göra angrepp mot enskild man. Man kan därför icke göra något i den vägen i detta fall. Det enda vore, om stiftschefen hade ett sådant personligt inflytande, att han kunde giva direktiv åt sina underlydande i de uppenbara fall, då de ställa sig i fiendskap mot de breda folkmassorna.

Det är icke så, trots vad herr Olsson i Staxäng yttrade, att arbetarna stå på den sidan, som vill mota ut dem ur templet. Det är tvärtom, herr Olsson i Staxäng.

Herr Wallerius sökte förringa tidningens uttalande och sade, att det här bara var fråga om en polemik mellan tvenne tidningar. Ja, är det så, är det sannerligen icke värdigt en prästman i svenska kyrkan att använda ett sådant citat, åtminstone icke i anständig tidningspolemik. Om man ställer sig på herr Wallerius' ståndpunkt, innebär det ett mycket klen försvar.

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

Jag skulle kunna utöka och flerfaldiga exemplen på den andliga förstockelse, som breder ut sig där nere. Jag förstår emellertid, att det, efter de anföranden, som hållits här av dem, som ställt sig på vederbörandes sida, icke är mycket lönt att göra det. Jag vill emellertid ytterligare betona, att ni därmed sannerligen icke tjäna det högre syfte ni utgiva eder för att vilja tjäna.

Jag har, herr talman, velat använda detta tillfälle till att protestera emot att arbetarklassen skall ställas utanför denna fråga, ty kristendomen och dess värden representera i sin bästa utformning något gott och värdefullt, som även arbetarklassen kan acceptera.

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Då ecklesiastikministern här ordat om biskoparnas löneförmåner har han icke nämnt ett ord om de förmåner, som biskoparna åtnjuta utöver den direkta kontantlönen. Det kan därför vara skäl att till protokollet få anført åtminstone en del av dessa förmåner och vad de innebära. Vi ha då för det första deras fria bostäder av mycket hög standard. Det heter i bestämmelserna, att »biskop äger åtnjuta kontant lön jämte förmån av hyresfri tjänstebostad samt särskilda bidrag och kostnadsersättningar ävensom, efter avgång från tjänsten, emeritilön», allt i enlighet med meddelade bestämmelser och stadgade villkor. Om jag då för det första tar förmånerna av fri bostad, så gäller denna förmån icke bara bostad utan även — det står under punkt 8 — »dispositionsrätt till planterat område och särskilda utrymmen i övrigt, som i förekommande fall enligt meddelat bestämmande skall höra till den åt biskopen upplåtna bostadslägenheten». Vidare heter det i punkt 10: »För uppvärmning av åt biskop upplåten tjänstebostad samt för bränsle, som i sådan bostad eljest användes för hushållsändamål, äger biskop, i den ordning och omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, erhålla bidrag intill tre fjärdedelar av kostnaderna.» Vidare finnes i bestämmelserna fastslaget, att det skall utgå bidrag för »byggande och underhåll av erforderliga hus å för tjänstebostad anvisad publik fastighet, anläggande av trädgård eller annan plantering å sådan fastighet, uppförande och underhåll av stängsel kring, anläggning och underhåll av gårdsplan och väg till samt utskylder och andra avgifter för dylik fastighet», o. s. v. Det finns alltså en hel rad av förmåner, som biskopen åtnjuter utöver lönen; fri telefon har han också. Den årliga pensionen är fastställd till 9,000 kronor, och bestämmelserna om pensionen eller emeritilönen visa, att dessa befattningar sannerligen icke äro maktpåliggande. Det är nämligen fastslaget, att biskopen skall behålla sin tjänst till fyllda 75 år, och ingen har rätt att bestämma att han skall avgå ifrån sin befattning förrän vid fyllda 75 år. Detta gäller de biskopar som tidigare äro tillsatta. För biskopar, som tillsättas efter den 1 mars 1935, har åldersgränsen blivit fastställd till 70 år. Allt detta visar att det sannerligen inte är fråga om befattningar, som äro alltför maktpåliggande.

Med hänsyn härtill och med hänsyn till de stora förmåner utöver den direkta lön som biskoparna åtnjuta anser jag att fullt fog föreligger för mitt yrkande om 10,000 kronors lägre lön än den som är föreslagen i Kungl. Maj:ts proposition.

Nu envisas herr Brädefors med att vidhålla ett särskilt yrkande som han framställt. Hans första formulering därav innebar att allt skulle bli vid det gamla. När han emellertid i sitt senaste anförande säger, att han avsåg ett bifall till de kontanta löneförmåner som tidigare äro fastställda, vill jag fästa herr Brädefors' uppmärksamhet på att detta betyder en sammanlagd utgift av

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)

150,000 kronor till biskoparnas löner. Det förslag vi ha ställt innebär att det kontanta lönebeloppet skulle bli 143,500 kronor, alltså åtskilligt lägre, och jag förstår inte vad herr Brädefors kan ha för anledning att vidhålla ett dylikt yrkande.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare ställda yrkande.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Mårtensson: Herr talman! Det har under debattens gång gjorts gällande att jag riktat någon anklagelse mot biskopen i Göteborgs stift, men så är icke fallet. Jag sade i mitt första anförande att en stark opinion ifrån breda folklager med rätt eller orätt gjort sig gällande emot den tjänstgörande biskopen. Detta innebär icke att jag anklagat någon viss person.

Jag vill nu bara tillägga att det har gjorts mycket från arbetarrörelsen nere på västkusten för att få en avspänning till stånd mellan kyrkan och breda folklager i dessa trakter. Men detta arbete för en avspänning gagnas sannernigen icke av de uttalanden som gjorts här i dag av herr Olsson i Staxäng, och detta är endast att beklaga.

Herr Lindqvist: När jag begär ordet sker detta på förekommen anledning. Jag har inte någon orsak att närmare blanda mig i debatten, enär jag finner att densamma delvis åtminstone blivit lagd och förd på sådant sätt att jag inte kan gilla densamma.

Jag ber endast få till protokollet antecknat att jag vid voteringen kommer att rösta för herr Verner Anderssons reservation, för vilken jag tror mycket starka sakliga skäl förefinnas.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg:** Herr talman! Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet därå: antag att andra kammaren skulle bifalla herr Anderssons reservation, sedan nu första kammaren tagit utskottets förslag. Då återstår ingenting annat än ett sammanjämningsförfarande, ty här kan som bekant icke gemensam votering äga rum, enär det härvidlag ju icke är fråga om statsmedel i den mening som gäller, när gemensam votering tillgripes. Jag måste då fråga mig, hur denna sammanjämningsprocedur skall komma att äga rum. Ärendet måste i så fall gå tillbaka till första lagutskottet, där det alltså skall försökas en sammanjämnning bland dem som med ett enda undantag ha samma mening, d. v. s. de ansluta sig till Kungl. Maj:ts proposition. Detta om den formella sidan.

Men det betänkliga i fråga om den reella sidan är att man helt plötsligt på detta område, utan en föregående utredning och undersökning, på en höft tar och gör 2,000 kronors skillnad mellan landshövdingelönen och biskopslönen. Vad är grunden, var är utredningen för det belopp på 19,000 kronor, som herr Andersson föreslår i sin reservation? Han har inte förebragt en tillstymmelse till utredning för sitt yrkande i denna reservation. Och nog skulle det vara ganska egendomligt, om andra kammaren i större utsträckning skulle rösta bifall till ett yrkande, som icke stöder sig på någon närmare utredning. Här har ju Linders stora utredning, Wohllins stora utredning och här har departementet under sitt sysslande med denna sak kommit till det resultatet att likställigheten emellan landshövdingelönen och biskopslönen har så starka sakliga grunder för sig, att den icke kan övergivas. Att då på rak arm, det säger jag än en gång, upphäva denna likställighet förefaller mig icke vara ett beslut i det sakliga överbägandets tecken utan ett ganska förhastat beslut.

Jag vill också gent emot en talare här — det var herr Karlsson i Gränges-

Ang. biskoparnas avlöande m. m. (Forts.)

berg — som anförde, att biskoparna i själva verket redan skulle åtnjuta en högre lön med hänsyn till naturaförmånerna, påpeka, att där tar han alldeles miste. Saken är den att naturaförmånerna för biskoparna äro punkt efter punkt kalkerade på de för landshövdingarna utgående och gällande naturaförmånerna. Det är alltså inte riktigt vad den ärade talaren anförde på den punkten.

För min del hoppas jag att andra kammaren fattar samma beslut som första kammaren. Det är ett kritiskt granskat och väl övertänt resultat beträffande lönesättningen, vartill man här kommit, och jag skulle vara mycket förvånad, om man vore redo att överge resultatet av denna granskning och säga, att här föreligga sakliga skäl för en lön på 19,000 kronor, när prövningen har visat att landshövdingelönen, 21,000 kronor, är den riktiga härvidlag.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Då herr Lindqvist nyss begärde ordet och yrkade bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande, blev jag mycket överraskad, emedan herr Lindqvist icke angav några skäl, varför han ställde detta yrkande.

Jag vill försäkra kammaren att i första lagutskottet har frågan om lönesättningen ägnats omsorgsfull prövning. Jag tror inte att jag bryter emot kamratskapet i utskottet, om jag säger, att i början av debatten hystes stor tveksamhet i fråga om lönen 21,000 kronor. Men efter alla de sakliga uppgifter som lämnades blev endast en ledamot i utskottet kvar på sin ståndpunkt, att 19,000 kronor vore en lämpligt avvägd lön för biskoparna. Jag delar icke den uppfattningen, att man skall jämföra en generaldirektörs och en biskops ämbetsställning. Jag kan heller icke vid en jämförelse jämställa landshövdingen och biskopen såsom ämbetsmän. Landshövdingens ämbetsmannaförvaltning sträcker sig, enligt min uppfattning, utöver ett vida större område än biskopens, men det oaktat anser jag att både landshövdingen och biskopen för sin ämbetsutövning behöva lika lön. De leva i samma städer och deras representationsplikter äro ungefär likvärdiga. Jag skulle snarare tro att biskopens representation oftare upprepas än landshövdingens.

Skola vi ha kvar biskoparna — och därom råder det ingen tvekan — är det ovärdigt riksdagens andra kammare att på måfå, ty det gör man, om man tar reservationen, fastställa en lön, som icke en biskop kan existera på och således stänga möjligheterna för att göra kvalificerat folk till innehavare av dessa viktiga ämbeten.

Som statsrådet Engberg sade, ligger det dessutom så till, att en sammanjämkning i detta ärende knappast kan ske, ty jag kan icke föreställa mig att lagutskottet skall kunna hitta på något som ligger mitt emellan första och andra kammarens beslut. Jag kan knappast föreställa mig att riksdagens andra kammare, nu eller när den får frågan tillbaka, vill riskera dess fall genom att godtaga reservationen. Vi böra även komma ihåg att det inte är riksdagen ensam, som fastställer dessa bestämmelser. Kyrkomötet skall också ha ett ord med, och man har ingen anledning anta att där finnas sympatier för de lägre biskopslönerna. Jag fäster mig inte så mycket vid de förmåner som biskoparna vinna — det väsentliga i hela detta förslag är att man reder upp rättsförhållanden, som länge väntat på sin lösning och att man inplacerar biskoparna som alla andra ämbetsmän i ett lönesystem som passar vår tid. Skall man då för dessa nycker — jag kan inte kalla det annat än så — som ligga bakom både herr Karlssons i Grängesberg och även reservantens yrkande låta en så viktig reform falla!

Till dem, som äro tveksamma på grund av de argument som herrar Mårtensson och Nilsson i Göteborg framhållit, vill jag säga, att nog är det väl ändå att

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)

vara för litet förtrogen med riksdagsarbetet att nu granska prästers och biskopars ämbetsutövning. Varje präst som inte håller sig på mattan har man ju möjlighet att ta i örat via justitieombudsmannen, och nästan varje år som vi granska J. O:s ämbetsberättelse finna vi, att någon präst varit föremål för hans behandling. Att då komma och säga att man, emedan en biskop icke har kunnat utöva den ämbetsmannagärning som tillkommer J. O., skall vara beredd att reducera lönen, är intet sakligt argument.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Johnsson* i Kalmar och *Johansson* i Krogstorp.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets yttrande rörande vad jag sagt angående biskoparnas särskilda förmåner, vill jag bara säga, att jag aldrig gjort gällande att biskoparnas förmåner äro större än landshövdingarnas. Jag har bara velat påvisa att dessa förmåner äro så stora, att värdet av dem uppgår till åtskilliga tusentals kronor, och att med hänsyn till detta de löner som jag yrkat på gott kunna räcka till.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till berörda hemställan med den ändring i de under A) upptagna bestämmelserna, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o bifall till samma hemställan med den ändring i de under A) upptagna bestämmelserna, som under överläggningen föreslagits av herr Karlsson i Grängesberg, samt 4:o bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt med den ändring i samma bestämmelser, som under överläggningen föreslagits av herr Brädefors; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Karlsson i Grängesberg, i följd varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka den under 3:o angivna nu förklarades hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Hansson i Rubbestad votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i voteringen om kontrapositionen i huvudvoteringen antagits den under 2:o angivna propositionen, efter given varsel nu upplästes och godkändes en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammarén till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 1) av första lagutskottets utlåtande nr 46 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan med den ändring i de under A) upptagna bestämmelserna, som under överläggningen föreslagits av herr Karlsson i Grängesberg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan med den ändring i berörda bestämmelser, som föreslås i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Där-

Ang. biskoparnas avlönande m. m. (Forts.)
 vid avgåvos 80 ja och 83 nej, varjämte 31 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan med den ändring i de under A) upptagna bestämmelserna, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition nu uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i de under A) upptagna bestämmelserna, som föreslås i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Ström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 121 ja och 59 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

§ 16.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av väckta motioner angående bidrag ur kyrkofonden till vissa församlingar för bestridande av kostnaderna för restaurering av kyrka och kapell; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 17.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. Vidare förekom till behandling sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i hälsovårdsstadgan m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 28 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 207, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag,

dels anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i vissa delar av hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566),

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

dels ock föreslagit riksdagen att godkänna den ändring i grunderna för statsbidrag till distriktsvården, som av föredragande departementschefen förordats.

Propositionen hade i vad den avsåge ändring i hälsovårdsstadgan hänvisats till andra lagutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Med anledning av propositionen hade inom riksdagen väckts två motioner, den ena, nr 363, inom första kammaren av herr *Nylander m. fl.* och den andra, nr 678, inom andra kammaren av herr *Falk m. fl.* Båda motionerna, som berörde hälsovårdsstadgan, hade hänvisats till andra lagutskottet.

Enligt överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade berörda proposition och motioner hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i vissa delar av hälsovårdsstadgan var i nedanintagna delar av följande lydelse:

8 §.

2 mom. 5 stycket.

Boningsrum, som är beläget över, under eller invid lokal eller annat utrymme, vari dålig lukt, vattenånga, stark värme eller kyla eller störande buller förekommer, skall vara försett med anordningar, som medföra betryggande skydd mot dylika olägenheter från det angränsande utrymmet.

7 mom.

Genom hälsovårdsnämndens försorg skall anordnas återkommande besiktning av byggnad, lägenhet och lokal, varom i 1—6 mom. sägs (bostadsinspektion), varvid särskild tillsyn skall ägnas beskaffenheten och skötseln av sådana bostadslägenheter, där missförhållanden i sanitärt hänseende mest kunna befaras.

Närmare bestämmelser rörande bostadsinspektion meddelas av hälsovårdsnämnden i enlighet med vad medicinalstyrelsen därom förordnar.

I ovannämnda motion II: 678 hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att i 43 §, avseende allmänna hälsovården på landet, infördes ett moment av lika lydelse som 8 § 7 mom. i propositionen, vilket sistnämnda stadgande avsåg allmänna hälsovården i stad.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen vid granskning av det vid förevarande proposition fogade förslaget till förordning om ändring i vissa delar av hälsovårdsstadgan ej funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än utskottet i utlåtandet anført, innefattande, bland annat, att 8 § 2 mom. 5 stycket lämpligen kunde erhålla följande i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag ändrade lydelse:

8 §.

2 mom. 5 stycket.

Boningsrum, som är beläget över, under eller invid lokal eller annat utrymme, vari dålig lukt, vattenånga, stark värme eller kyla eller störande buller förekommer, skall vara försett med anordningar, som medföra i möjligaste mån betryggande skydd mot dylika olägenheter från det angränsande utrymmet.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

II. att riksdagen måtte godkänna den ändring i grunderna för statsbidrag till distriktsvården, som av departementschefen förordats i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1936.

III. att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Falk**: Herr talman! Jag har tillsammans med 7 andra av kammarens ledamöter väckt en motion, i vilken vi yrka, att i § 43 hälsovårdsstadgan införas ett moment av lika lydelse som 8 § 7 mom. i förevarande proposition. Sistnämnda bestämmelse avser åläggande för hälsovårdsnämnderna att anordna bostadsinspektion.

I motiveringen för denna motion ha vi anfört, att vi icke anse 1935 års beslut angående omorganisation av distriktsvården innebära någon effektivisering av själva bostadsinspektionen. Enligt 1935 års beslut skulle ju distriktsköterskorna handha en hel del arbete, avseende upplysning och förebyggande verksamhet, och sammansatta stats- och andra lagutskottet skrev i sitt utlåtande nr 5 vid fjolårets riksdag angående distriktsköterskornas uppgifter i fråga om bostadsinspektionen följande: »Beträffande bostadsvården har utskottet ansett sig böra understryka departementschefens uttalande därom, att distriktsköterskans uppgift härutinnan skall omfatta en upplysande och rådgivande verksamhet i nära samarbete med hennes förmän och de lokala hälsovårdsnämnderna, varjämte hon i förekommande fall skall hava att till vederbörande myndighet ingiva rapport om sådana förhållanden, som kunna tarva ett ingripande från myndigheternas sida.»

Det har i detta uttalande icke sagts klart ifrån, huruvida hon har skyldighet ens att rapportera, då bristfälligheter föreligga. Man medger, att hon har rättighet att rapportera, men hade det varit meningen, att hon skulle ha absolut skyldighet att rapportera missförhållanden, som hon får vetskap om, borde ju orden »hava att» icke varit intagna i meningen.

I kungörelsen nr 448/1935 heter det i 5 §, andra stycket: »Distriktsköterskas tjänstgöring skall i allmänhet omfatta såväl upplysande som rådgivande verksamhet, avseende barnavård, bostadsvård och hälsovård jämte övriga grenar av förebyggande vård.»

Det säges inte med ett enda ord vare sig i utskottets utlåtande eller i kungörelsen, att det uttryckligen är meningen, att distriktsköterskan verkligen skall gå ut och undersöka bostadsbeståndet på sitt område. I verkligheten kommer det följaktligen att gå till på det sättet, att om en distriktsköterska i sitt allmänna arbete med sjukvård och barnavård och upplysande verksamhet på detta område händelsevis påträffar något fall, där bristfällighet i fråga om bostäder föreligger, har hon givetvis rätt att anmäla detta men hon har ingen som helst skyldighet att anmäla. Det är väl också meningen, fastän det inte klart utsäges, att hon har skyldighet att ingripa i alla de fall, då hon får vetskap om bristen, men därtill inskränker sig, enligt vad vi kunna förstå, hennes skyldighet.

Nu säger utskottet, då det behandlar denna motion, att utskottet vill avvakta och se verkningarna av det vid 1935 års riksdag fattade beslutet om omorganisation av distriktsvården, innan man går in för en effektivisering av bostadsinspektionen. Vi förmena emellertid, att vi redan nu tydligt kunna se, vilka verkningarna av de under fjolåret fattade besluten angående bostadsinspektion komma att bli. Det kommer i fortsättningen liksom hittills helt att bero

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

på, huruvida vederbörande hälsovårdsnämnd och distriktssköterska intressera sig så pass mycket för denna del av verksamheten, att de av sig själva inspektera bostäderna. I alla de fall, då så icke sker — och det blir väl de allra flesta fallen vad landsbygden beträffar — kommer ingripande från hälsovårdsnämndens sida att vara beroende av, huruvida det finns någon, som har mod att anmäla en bristfällig bostad. Det lär väl inte kunna bestridas, att det föreligger en oerhörd risk för en enskild person att anmäla en bristfällig bostad. Han blir omedelbart utsatt för trakasserier i en eller annan form, och då är det alldeles givet, att man i allmänhet drar sig för att göra en sådan anmälan.

Denna brist på en ordentlig bostadsinspektion har också andra, som jag förmenar, skadliga verkningar. Man kan ju lätt tänka sig, att i den ena kommunen tillsättes en hälsovårdsnämnd, som verkligen har intresse för denna sak, som har en socialt vidgad syn på dessa problem och går in för att effektivt upprusta bostadsbeståndet, under det att hälsovårdsnämnden i en annan kommun fortsätter i samma slentrianmässiga takt, som man hittills tillämpat. Då uppstår naturligtvis antipati emot den förstnämnda hälsovårdsnämnden, som går fram fortare och i vissa fall kanske också hårdhäntare än hälsovårdsnämnden i grannkommunen, och så får folk den uppfattningen, att ingripande av hälsovårdsnämnden beror på rena kitsligheten och inte har verkligt stöd i lagen.

En annan nackdel med att hälsovårdsnämndens ingripande skall vara beroende av anmälan är, att det finns inte den ringaste garanti för att det är de sämsta bostäderna i en kommun, som bli föremål för inspektion. Det kan lika lätt hända, att relativt goda bostäder bli anmälda och föremål för ingripande, under det att de allra sämsta, under all kritik varande backstugor och ruckel, undgå ingripande på den grund, att de inte bli anmälda. När nu denna fråga har så oerhört stor betydelse — och på den punkten äro vi fullkomligt ense — kan det inte försvaras, att lagens tillämpning skall bero på, huruvida de lokala myndigheterna äro intresserade eller inte. Jag och mina medmotionärer förmena, att om i § 43 infördes en bestämmelse om skyldighet för hälsovårdsnämnderna att företaga inspektion, skulle för det första alla de tråkiga följder, som hänföra sig till anmälan, kunna undgås, och för det andra tvingas hälsovårdsnämnderna att taga kännedom om bostadsbeståndet och ingripa på de platser, där bostäderna vore sämst. Härigenom kunde man upplägga en plan för upprustning av bostadsbeståndet.

Det har sagts, att man inte vågar ta detta steg beträffande landsbygden, därför att det skulle medföra så svåra ekonomiska följder för husägarna. Detta argument är väl emellertid till största delen borta i och med den ganska stora upprustning av bostäder, som under de senare åren ägt rum på landsbygden. Vidare finns det väl inget bärande skäl för att man skulle säga i samma ögonblick, som samhället inför bestämmelser om en viss standard på bostäderna, att det blir för ekonomiskt betungande för husägarna att göra bostäderna sådana, att de fylla de minimikrav, som vi nu gå att bestämma.

Då enligt vårt förmenande den nuvarande lösningen av denna fråga icke är tillfredsställande utan det är att befara, att bostadsövervakningen på landsbygden blir lika slumpartad och ineffektiv som den hittills varit, ber jag, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen nr 678.

I detta anförande instämde fru *Nordgren* samt herrar *Landgren*, *Paulsen*, *Holm*, *Hermansson* och *Eriksson* i Sandby.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

Herr **Isacsson**: Herr talman! Jag delar motionärernas uppfattning i vad det avser vikten av bostadsinspektion, men jag delar däremot inte deras överskattning av det uppslag, som de här kommit med och som tydligen bygger på bristande kännedom om, hur den organisation är utbyggd, som de nu vilja skall åläggas att utföra bostadsinspektion.

Så sent som i fjol beslöts här i riksdagen en viss nyordning i vad det gäller distriktsvården på landsbygden, och häri ingick såsom en uppgift för distriktssköterskorna att ha tillsyn över bostadsbeståndet. Redan av det skälet ifrågasätter utskottet, om det verkligen kan vara rimligt att året efter det beslutet fattats och innan denna organisation på något sätt trätt i funktion besluta en ny och göra ändringar, som icke kunna vara motiverade, därför att man inte vet, hur den beslutade organisationen kommer att verka.

Sedan skulle jag vilja säga till motionärerna, när de samla sig om ett åläggande för hälsovårdsnämnderna att utföra denna inspektion: Ha motionärerna möjligen gjort sig reda för, i huru många landskommuner, som det finns hälsovårdsnämnder, eller rättare, hur många landskommuner, som ha sig ålagda att tillsätta hälsovårdsnämnder? Enligt det beslut, som fattades i fjol, åligger det kommun med 3,000 invånare eller däröver att utse hälsovårdsnämnd. Om jag inte minns fel är det cirka 11 procent av landets landskommuner, som sålunda ha skyldighet att utse hälsovårdsnämnd. Återstoden kan göra det, om den vill, men har ingen skyldighet, och det är väl känt för de flesta, att det i dessa småkommuner icke förekommer någon hälsovårdsnämnd. Jag frågar motionärerna återigen: Vilket organ skall utföra inspektionen, och är det inte skäl i att först låta den redan beslutade utbyggnaden av distriktsvården träda i tillämpning, så att vi få se, vad den kommer att resultera i med avseende å de små kommunerna i landet?

Jag är för min del övertygad om, att kammaren inte kan vara med om att så lättvindigt och innan man provat en redan beslutad form för denna vård införa en ny.

Häruti instämde herrar *Andersson i Dunker, Westman, Beck, Andersson i Ovanmyra och Sandström.*

Herr **Paulsen**: Herr talman! När herr Isacsson, som försvarar utskottets ståndpunkt, talar om, att det är så bra med den inspektion, som finns genom att distriktssköterskorna skola handha inspektionen, så är det väl ändå på det sättet, att distriktssköterskorna ha en helt annan uppgift än att sköta bostadsinspektionen. Deras huvudsakliga uppgift ligger väl på ett annat område, nämligen den sjukvårdande verksamheten, och någon bostadsinspektion blir det helt säkert endast i de fall, då distriktssköterskan under sina sjukbesök händelsevis får se, att den sjuke har dålig bostad, men det blir ingen bostadsinspektion, som man kan räkna med något vidare.

Sistförflutna år uppsköts ju frågan om hälsovårdsstadgan till innevarande år. När man nu uppmanar till varsamhet på denna punkt, kan det inte bli fråga om att det skall bli mera betungande för landsbygden än det är för städerna. Jag skulle vilja hänvisa till förhållandena i Malmöhus län. Där finns en bostadsinspektis, och det borde man ha i varje län. Det vore det riktiga. Hade man kommit dit hän, hade det varit full enighet här i kammaren i denna fråga, men det kan det aldrig bli, så länge denna sak inte blir riktigt ordnad.

Jag instämmer, herr talman, i det yrkande, som gjorts angående bifall till motionen.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

Herr Falk: Herr talman! Herr Isacson framställde en fråga till oss, nämligen vem som det var meningen skulle handha bostadsinspektionen i de kommuner, där det inte finns särskild hälsovårdsnämnd. Jag måste häpna över herr Isaccsons sakkunskap på detta område och även över deras, som instämde i detta yttrande, ty såsom jag har fattat saken måste det finnas hälsovårdsnämnd i varje kommun. I de fall, då särskild hälsovårdsnämnd icke finnes i en kommun, skall nämligen kommunalnämnden handhava hälsovårdsnämndens uppgifter. Detta är så mycket mera markerat därigenom, att det inom varje sådan kommunalnämnd skall finnas en särskild föredragande i hälsovårdsfrågor.

Jag trodde, att sammansatta stats- och andra lagutskottet skulle förstå, att när vi talade om hälsovårdsnämnderna, menade vi också, att deras uppgifter skulle kunna överföras på kommunalnämnderna i de fall, då de ha att handlägga hälsovårdsnämndens uppgifter.

Herr Isacson: Herr talman! Jag vill endast till herr Paulsen säga, då han påstår så bestämt ifråga om distriktssköterskornas bostadsvårdande verksamhet, att det inte kan bli någonting av den saken, ty deras huvudsakliga uppgift är sjukvården, att jag inte vet, hur herr Paulsen kan påstå detta så bestämt. Det är ännu ingen, som sett resultatet av denna organisation, och de ledamöter av utredningskommittén, som handlagt detta ärende, kunna vittna om att i ett grannland till oss denna organisation är genomförd med ett alldeles utmärkt resultat. Att den skall bli sämre här, vet inte jag och förmodligen inte herr Paulsen heller, och jag kan inte förstå, att herr Paulsen så kategoriskt kan utdöma en organisation, innan den ännu trätt i kraft.

Jag kan gentemot herr Falks sista anförande åberopa precis samma synpunkter. Jag vidhåller vad jag sade förut, att det åligger kommun med minst 3,000 invånare att utse hälsovårdsnämnd, och naturligtvis skall ett annat organ träda till, i de fall då hälsovårdsnämnd inte förekommer, men jag undrar, om det är möjligt med de nuvarande bestämmelserna angående distriktsvårdens ordnande att åstadkomma någon annan inspektion. I så fall måste de upphävas och nya bestämmelser utfärdas. Detta ha inte motionärerna påyrkat utan begärt, att hälsovårdsnämnderna skulle åläggas inspektion.

I varje fall, herr talman, ha vi inom utskottet, efter att noggrant ha prövat ärendet, inte kunnat finna anledning att på sakens nuvarande ståndpunkt, även med erkännande av nödvändigheten och nyttan av en ordentlig bostadsinspektion, föreslå något annat, och jag ber att ännu en gång få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag skulle vilja säga utskottets talesman, att hade han och utskottsmajoriteten eller hela utskottet, ty det är ju enigt, haft en aning om, vilken stor arbetsbörda, som åligger en hälsovårdsinspektris, och vilken stor arbetsbörda, som åligger en distriktssköterska — de ha var för sig fullt upp att göra utan att man skall behöva föra samman deras arbete — så skulle utskottet kommit till en helt annan ståndpunkt. Om distriktssköterskorna ha ett allt för stort verksamhetsområde, måste en del arbetsuppgifter bli lidande härpå, och jag förutsätter, att distriktssköterskorna komma att sköta den hälsovårdande verksamheten på bekostnad av bostadsinspektionen.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Jag tillhörde den s. k. bostadsutredningen för landsbygden, som framlade förslaget om att distriktssköterskorna skulle utöva bostadstillsyn eller bostadsinspektion — vad man nu vill

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

kalla det. Jag kan försäkra kammaren, att det var intet hugskott från utredningens sida, när vi kommo med detta förslag. Det var mycket ingående undersökningar och överläggningar, som föregingo förslaget framställande. Vi kommo då till den bestämda övertygelsen, att ville man inom rimlig tid få till stånd på landsbygden en bostadstillsyn eller en bostadsinspektion, som skulle kunna göra skäl för namnet, hade man ingen annan väg att gå än den utredningen föreslog. Som vi alla känna till, är det meningen, att distrikts-sköterskorna vid sidan av sitt arbete med sjukvården skulle öva tillsyn över bostadsbeståndet och bostadsförhållandena. De ha kanske större möjligheter än någon annan funktionär i vårt hälsovårdande arbete att få en verklig inblick i hurudana bostäderna äro. De ha också till uppgift att, när de finna brister i det avseendet, rapportera detta till hälsovårdsnämnderna eller till provinsialläkarna, och sedan blir det dessas uppgift att verkligen se till, att det hela blir rättat.

Vi diskuterade inom kommittén möjligheten av att landstingen skulle till-sätta bostadsinspektörer. I Malmöhus län fungerar ju en kvinnlig bostads-inspektör som är tillsatt av landstinget. Men vi blevo på det klara med att det skulle draga mycket lång tid, innan man kunde få till stånd en sådan bostadsinspektion i hela vårt land. Vi förstodo också, att det inte skulle bli mycket nytta med en bostadsinspektion av denna art, då det kanske skulle ligga i en enda funktionärs hand att öva tillsyn över bostadsbeståndet inom ett helt län. Det bleve en inspektion kanske en gång vart femte eller vart tionde år. Om vederbörande då funne en bristfällighet, skulle de givetvis anmäla förhållandet, men vad hade man för garanti för att bristen bleve avhjälpd? Som jag från början nämnde, voro vi övertygade om att den väg vi anvisade var den som snabbast skulle leda till målet och även den, genom vilken man skulle vinna det effektivaste resultatet.

Jag har förut instämt i herr Isacssons yrkande, men jag vill nu, herr talman, själv yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Falk: Herr talman! Det är förvånande, att i en fråga som denna meningarna skola behöva bryta sig på detta sätt.

Herr Isacsson anförde här, att om vi skulle införa en sådan bestämmelse som den föreslagna i hälsovårdsstadgan, måste vi ändra instruktionen för distriktssköterskorna och taga bort den passus däri, som berör deras arbete med bostäderna nu. Men det är ju därför att vi inte kunna förstå, att distriktssköterskorna ha någon skyldighet att företaga bostadsinspektion, som vi motionerat om den saken. Kan jag få ett bestämt uttalande från riksdagens sida, att distriktssköterskorna, när de om några år komma i arbete, ha absolut skyldighet att undersöka bostadsbeståndet på sina respektive arbetsområden, skall jag vara belåten. Men detta vågar väl ingen gå upp och säga. Jag har i mitt första anförande läst upp vad utskottet uttalade i den frågan i fjol och vad kungörelsen innehåller, och det finns inte ett ord om skyldigheten i detta fall. Enligt kungörelsen skall deras arbete omfatta »upplysande och rådgivande verksamhet i avseende å barnavård, bostadsvård och hälsovård». I utskottets utlåtande står det, att distriktssköterska skall i förekommande fall »ha att till vederbörande myndighet avgiva rapport», men det står inte, att hon har skyldighet att avgiva rapport. Med kännedom om förhållandena och med hänvisning till den oerhörda arbetsbörda hon får sig pålagd, kan jag försäkra, att det är nästan omöjligt för henne att på ett effektivt sätt kunna inspektera bostäderna. Det blir så som jag förut framhållit: det kommer att bero på slumpen, vilka bostäder, som bli föremål för inspektion. Distriktssköterskan kanske ute i sitt arbete träffar på en dålig bostad och an-

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

mäler detta, men det kan hända, att hon inte observerar, att bostaden intill också är dålig, och därvidlag blir det då inte något ingripande. Det är detta missförhållande vi vilja avhjälpa, och detta kan inte ske på annat sätt än att någon myndighet — distriktssköterskan eller hälsovårdsnämnden resp. kommunalnämnden — får sig absolut ålagt att undersöka bostadsbeståndet, att taga reda på, hurudana bostäderna äro, och ingripa, där så behövs.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Isacsson: Herr talman! endast ett par ord till herr Falk. Om allt detta, som han säger i dag, andragits i fjol, när organisationen beslutades, hade det kommit på rätt plats. Nu kan man inte säga, hur denna organisation kommer att verka. Hade herr Falk då andragit allt det han kommit med i år, är det möjligt, att formen för organisationen inte blivit sådan. Men eftersom den nu är beslutad, måste den få träda i kraft först, och vi måste avvakta resultatet, innan några ändringar göras.

Samma sak vill jag säga till herr Paulsen. Han borde ha passat på i fjol, när han var så övertygad om att den då beslutade distriktsvården är fullkomligt misslyckad i avseende å bostadsfrågan. Ännu har herr Paulsen inte presterat några bevis för detta antagande. Jag vill se bevisen först, innan jag dömer organisationen.

Herr Frankenberg: Herr talman! Det är en liten detalj i utskottets förslag, som jag vill göra några erinringar emot. I § 8 mom. 2 har utskottet gjort en del uppmjukningar i de av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna, som jag anser inte böra göras. Det gäller hyresgästers skyddande mot störande buller och ljud. I propositionen står det, att betryggande åtgärder skola vidtagas. Jag vill framhålla, att under den tid jag deltagit som ledamot i Göteborgs hälsovårdsnämnd har det varit ett stående problem att ordna denna sak på grund av att hälsovårdsnämnden inte haft makt och myndighet, då det gällt att vidtaga åtgärder, som förhindra att hyresgäster bli störda av buller och ljud från fabriker o. d. i närheten. När man i utskottsförslaget vill ha inflickat orden »i möjligaste mån», får man en formulering, som inte ger rum åt andra åtgärder än dem hälsovårdsnämnderna i närvarande stund ha möjlighet att vidtaga. Hälsovårdsnämnderna anse sig i många fall vilja ha striktare beslut, så att de kunna gå till rätta med förekommande missförhållanden i detta avseende. Skulle man inte då i förordningen kunna föreskriva, att betryggande skydd skall givas, och i det hänseendet giva hälsovårdsmyndigheterna rätt att giva dispens i särskilda fall, då det hela inte går att ordna på annat sätt? Min erfarenhet säger mig, att den makt, som ordet »betryggande» ger, är till fördel för hälsovårdsnämndernas arbete särskilt i städerna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till propositionen i detta hänseende.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Det står ju i författningen just det herr Falk menar inte står där. Det heter, att distriktssköterska »i förekommande fall skall ha att till vederbörande myndighet avgiva rapport om sådana förhållanden, som kunna tarva ett ingripande från myndigheternas sida». Det finns ju alltså ett klart åläggande för distriktssköterskan att så snart hon finner en anmärkningsvärd bristfällighet i fråga om bostäderna avgiva rapport till myndigheterna. Mera kan man väl inte begära, herr talman.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

Herr **Hage**: Herr talman! Jag tror, att den väg, som skulle leda till vad herr Falk ville komma fram till, vore att i större utsträckning åstadkomma särskilda hälsovårdsnämnder, så att kommunalnämnderna inte få hand om dylika saker. — Det berättades i utskottet en historia om en kommunalnämnd, som samtidigt fungerade som hälsovårdsnämnd. Det kom några herrar till kommunalnämnden och träffade ordföranden. De kommo att resonera om hälsovårdsstadgan. Då frågade ordföranden i kommunalnämnden, var man kunde få köpa en sådan bok, som hette hälsovårdsstadgan. Det var alltså en ledamot av kommunalnämnden, en man som skulle hålla reda på hälsovårdsbestämmelserna! Han visste inte ens, att det existerar en författning, som heter hälsovårdsstadgan, och var tacksam, om de herrar som kommo på besök ville vara snälla och upplysa om, var han kunde få köpa en sådan författning.

Jag tror alltså, att skall man komma fram till bättre inspektion på landsbygden, är det den vägen man i första hand bör gå, om det skall kunna åstadkommas något av bestående värde. Jag vill säga, att jag tycker det bör vara ett framtidsmål att sträva efter, men det är med denna sak som med så mycket annat: Rom byggdes inte på en dag. Det steg, som nu tages, är väl ändå ett steg framåt, och i den mån vi ha möjlighet, böra vi naturligtvis bygga på det hela, sedan vi vunnit viss erfarenhet på området. Det är vad jag ville framhålla på denna punkt.

Sedan skulle jag vilja yttra några ord till herr Frankenberg angående § 8 mom. 2, där det talas om att man skall se till, att hyresgäst skyddas på ett *betryggande* sätt mot buller och sådana olägenheter. Det stod i Kungl. Maj:ts förslag, att detta skall ske på ett *betryggande* sätt. I utskottet yrkades, att man skulle sätta in orden »i möjligaste mån». Jag reagerade mot detta förslag och ville inte vara med om det från början, men jag böjde mig och brydde mig inte om att reservera mig. Det torde nog förhålla sig på det sättet, när det gäller bostäder i närheten av t. ex. en verkstad eller ett tryckeri, att det skulle kosta fruktansvärda summor att verkligen åstadkomma, att det bleve ett betryggande skydd mot buller. Jag tror, att uppgiften att fullständigt få bort bullret, så att vederbörande i bostadslägenheterna inte skulle höra det, vore nästan ogörlig i vissa fall. Jag har själv bott i Stockholm i en lägenhet med ett tryckeri under, och jag vet, att det finns en del redaktörer och tidningsmän som bo på samma sätt. Skall man komma dithän, att bestämmelsen om det betryggande skyddet blir fullt effektivt, får man väl ordna det så, att vederbörande flytta ut ur lägenheten helt enkelt, ty det finns väl rent tekniskt sett inga möjligheter att åstadkomma ett fullt betryggande skydd mot bullret från t. ex. ett tryckeri. Med hänsyn till dessa synpunkter gav jag mig i detta fall och gick med på att inflicka orden »i möjligaste mån». Det kan annars bli nödvändigt för en hel del att flytta ut ur lägenheter, som annars äro rymliga och bra. Jag tycker alltså man kan vara med om att inskjuta dessa ord.

Från den utgångspunkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken **Wellin**: Herr talman! Jag tror inte, att motsättningarna mellan de olika meningarna äro så stora, som det kan förefalla, när man hör debatten. Alla äro glada över att den bostadsinspektion, som sedan långt tillbaka tillämpats inom städerna, nu också i viss mån kommer landsbygden till del. Här föreligger ju, som redan nämnts, ett förslag från fjolåret om ett beträddande av denna väg. Frågan gäller då, hur hastigt eller hur långsamt man

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

skall åstadkomma en större likställighet mellan land och stad. Här är en försiktigare väg angiven i utskottsutlåtandet, och jag tror, att vilken väg man än går av de två kommer det att bli till gagn för landsbygden.

Som kammaren kanske har sig bekant, har medicinalstyrelsen, sedan det blivit bestämt att distriktssköterskorna skola utöva bostadsinspektion, haft — och kommer att ha — repetitionskurser med distriktssköterskorna för att rusta dem på detta område bättre än förut, liksom det i den ordinarie distriktssköterskekursen inlagts mera av sådan undervisning, som tarvas för att vederbörande skola kunna utöva en effektiv bostadsinspektion.

Jag kan under sådana förhållanden, herr talman, inte finna annat än att det är klokt att nu gå på utskottets förslag och att avbida resultatet av de redan antagna bestämmelserna. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Frankenberg: Herr talman! Orsaken till mitt yrkande är den, att jag anser, att hälsovårdsnämndernas ställning i detta avseende, då det gäller tvister om en sådan sak, bör stärkas. Jag skall inte draga fram detaljer. ehuru jag känner till många fall, där vid ett överklagande hälsovårdsnämnden kommit till korta på grund av att hälsovårdsstadgans bestämmelser inte haft sådan karaktär, att nämnden ansett sig ha haft fullt fog för att beivra buller, som varit störande för hyresgäster och som det skulle ha varit av utomordentligt stor vikt att få undanröjt. Jag anser, att ingen orättfärdighet begås, om kammaren beslutar taga formuleringen »betryggande skydd», utan tillägg, ty hälsovårdsnämnden har ju möjlighet att, om sådana fall förekomma, som dem herr Hage nämnde, lämna dispens på kortare eller längre tid. Det är inte min mening att skärpa bestämmelsen så, att det skulle medföra stora ekonomiska olägenheter. Det har heller inte hälsovårdsnämnderna något intresse av. Men man ger nämnden en starkare ställning, när det gäller att tillmötesgå befogade krav. Med den formulering utskottet föreslår komma i de flesta fall vid ett överklagande vederbörande klagande part att få rätt. Jag hemställer, herr talman, att mitt yrkande på denna punkt måtte bifallas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav först propositioner dels på bifall till utskottets förslag beträffande 8 § 2 mom., dels ock på bifall till det av herr Frankenberg i avseende härå under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Frankenberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag i dess utlåtande nr 4 beträffande 8 § 2 mom. i ifrågavarande författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Frankenberg i avseende härå under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets förslag i nu ifrågavarande del.

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 46.

Ang. ändring i hälsovårdsstadgan m. m. (Forts.)

Vidare framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten I, i vad densamma avsåge motionen II: 678, dels ock på bifall till berörda motion; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Falk, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten I av utskottets förevarande utlåtande nr 4 i vad denna hemställan avser motionen II: 678, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit berörda motion.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i nu ifrågakörande avseende.

Slutligen blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i övrigt av kammaren bifallen.

§ 18.

*Ang. ökat
skydd för
frukt- och
trädgårds-
odlingen.*

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 38, i anledning av väckta motioner om ökat skydd för frukt- och trädgårdsodlingen; och anförde därvid:

Herr Lundqvist: Det är givetvis med stort intresse och stor tillfredsställelse jag har tagit del av detta utlåtande. Det var emellertid inte för att säga detta som jag tillät mig begära ordet.

Det framgår av utlåtandet, att regeringens åtgärd i föl att utan riksdagens hörande upphäva vindruvstullen icke var lycklig. Utskottsutlåtandet ger därför också ett kraftigt stöd åt den reservationsanmärkning, som av mig m. fl. framfördes vid konstitutionsutskottets granskning i år. Jag gläder mig därför åt att finna detta bestämda uttalande ifrån bevillningsutskottets sida, och jag hoppas nu endast, att den regering, som kommer att sitta vid årsskiftet, kommer att noga beakta vad utskottet här har föreslagit.

Jag kan emellertid i detta sammanhang, herr talman, icke underlåta att påtala den något egendomliga hållning, som lantbruksstyrelsen enligt min mening intagit i denna fråga. När förslaget om vindruvstullens slopande i föl skickades på remiss till lantbruksstyrelsen i samband med handelsavtalsförhandlingarna med Spanien, förklarade sig lantbruksstyrelsen icke ha någon mening att erinra mot vindruvstullens slopande. När det sedan i år väckes motioner om samma tullns återinförande, så förklarar samma lantbruksstyrelse, att även denna åtgärd är fullt berättigad och motiverad och tillstyrker tullens återinförande, samtidigt som styrelsen även bekräftar, att vindruvstullens slopande icke var välbetänkt. Det är alltså en egendomlig och vacklande hållning lantbruksstyrelsen i denna fråga intagit. Detta ger mig, herr talman, anledning att ännu en gång understryka den hemställan, som jag tillät mig rikta till handelsministern i min interpellation för ett par månader sedan om att trädgårdsodlingens representanter måtte bli satta i tillfälle att

Ang. ökat skydd för frukt- och trädgårdsodlingen (Forts.)

säga sin egen mening, innan för dem så vitala frågor, som det här gäller, avgöras. Jag har endast velat säga detta och ber i övrigt att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Olsson** i Gävle: Jag har begärt ordet för att säga, att det är oriktigt av herr Lundqvist att i bevillningsutskottets här föreliggande utlåtande söka belägg för de synpunkter, han gjort gällande i fråga om vindruvstullen. Jag kan icke i detalj ange de skäl, som ligga till grund för utskottets utlåtande. Men så mycket kan jag säga, att det var handelspolitiska skäl, som föranledde borttagandet av vindruvstullen. Jag hoppas, att herr Lundqvist icke har svårt att förstå, att liksom handelspolitiken i dessa tider är en smula vacklande, så bli också de åtgärder, som man nödgas företaga på det handelspolitiska området, litet obeständiga. Jag skall, herr talman, i det läge, detta ärende befinner sig, icke ingå på några närmare detaljer. Jag hemställer om bifall till vad utskottet har föreslagit. Det har rått delade meningar i utskottet om det förslag, som här föreligger, men utskottet har slutligen på en enda man när enat sig om att hemställa till riksdagen att fatta det beslut, som är förordat i betänkandet.

Herr **Wallén**: Jag skall inte ingå på de handelspolitiska synpunkterna, detta så mycket mindre som utskottet tagit mycket skarp ställning till förman för trädgårdsodlarna. Jag beklagar visserligen, att förlängt tullskydd för i synnerhet äpplen och päron icke har kommit till stånd. Samtidigt vill jag uttala min glädje och tillfredsställelse över, att utskottet har kunnat ena sig om att börja vidtaga åtgärder för att hjälpa trädgårdsodlingen. I det tack, som jag ber att få uttala till utskottet, vet jag, att trädgårdsorganisationerna i hela Sverige instämma. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Herr Olsson i Gävle medgav ju, att utskottet sagt, att vindruvstullens slopande menligt inverkat på den inhemska fruktodlingen. Jag har alltså fått bekräftelse på att det förhåller sig som jag sade. Jag kan därför inte finna, att herr Olsson i Gävle på något sätt har vederlagt, vad jag yttrade.

Herr **Olsson** i Gävle: Det var mot herr Lundqvists uttalande, att han ansåg sig i detta betänkande finna belägg för en konstitutionell anmärkning, som jag reagerade.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Vid härefter skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 20.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 43, i anledning av väckt motion angående befrielse i vissa fall från stämpelavgift.

I en inom andra kammaren av herr *Lundqvist* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 193, hade föreslagits, »att riksdagen i skrivelse till

*Ang. befrielse
i vissa fall
från stämpel-
avgift.*

Ang. befrielse i vissa fall från stämpelavgift. (Forts.)

Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t behagade låta verkställa utredning, huruvida icke den, vars besvär i förvaltningsmål bifalles, bör befrias från stämpelavgifts erläggande, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan yttrade:

Herr **Lundqvist**: Jag ber om överseende, herr talman, men jag ville gärna säga ett par ord, trots att bevillningsutskottet enhälligt har avstyrkt denna motion. Jag vill till en början säga, att jag finner det litet hårt att behandla en motion på detta sätt. Utskottet har skickat motionen på remiss till sex myndigheter, statskontoret och fem länsstyrelser. Av dessa har statskontoret och två länsstyrelser direkt tillstyrkt en utredning i enlighet med motionens förslag. Av de andra länsstyrelserna ha två avstyrkt och den tredje ställt sig ganska neutral i frågan. När dessa myndigheter och särskilt statskontoret ansett en utredning vara befogad, förefaller det mig, som om man med god vilja från bevillningsutskottets sida hade kunnat gå motionären till mötes. Nu anför utskottet som stöd för sin uppfattning åtskilliga skäl, som jag för min del icke vill låta stå oemotsagda. Man pekar till en början på länsstyrelsernas stora arbetsbörda och är rädd för, att denna skulle komma att väsentligt ökas, om man skulle slippa betala stämpelavgifter i de fall, då man vinner ett överklagande. Herr talman, jag kan ändå inte tänka mig, att länsstyrelsernas arbetsbörda i och för sig kan få vara något som helst avgörande skäl att motsätta sig motionärens förslag, om man anser det rättfärdigt, att en medborgare bör få sin rätt utan att betala för den, även då det är staten eller det allmänna, som tillfogat honom orätten. Jag tror, att det är ganska lätt att påvisa åtskilliga fall, där det nog måste anses ganska orimligt, att man skall behöva betala för att få sin rätt fastslagen. Jag skall taga ett exempel från min egen verksamhet. Jag var i egenskap av ledamot av kommunalfullmäktige i min hemsocken tvungen att överklaga ett länsstyrelsens beslut, där det, såvitt jag förstår, inte kunde råda någon tvekan om det lagstridiga i beslutet. Jag fick också rätt hos Kungl. Maj:t, men måste för den skull vända mig både till socialdepartementet och ecklesiastikdepartementet, ty det rörde både den borgerliga och den kyrkliga kommunen. Jag fick vidkännas en utgift på 90 kronor för denna min åtgärd. Det kan ju förefalla att vara min ensak. Jag vill emellertid anföra ett annat fall. En kommunal revisor begärde att få se pensionsnämndens protokoll. Detta förvägrades honom. Han överklagade beslutet i egenskap av kommunens revisor. Länsstyrelsen avstyrkte hans besvär. Han gick till kungs och fick rätt. Så lång tid hade emellertid förflutit, att det föranledde ingen annan åtgärd än att Kungl. Maj:t i resolutionen förklarade, att han borde ha utfått de ifrågavarande handlingarna i målet. För detta fick han betala 40 kronor. Kan det verkligen, herr talman, vara en rimlig ordning, att en kommunal förtroendeman för fullgörande av sitt uppdrag skall behöva ikläda sig sådana personliga omkostnader? Jag förstår mycket väl, att man kan ha vissa betänkligheter och att man kan vilja anvisa olika vägar att gå fram på. I motionen har emellertid icke begärts någonting annat än att frågan måtte bli föremål för en utredning. Då som jag förut sagt både statskontoret och nära nog hälften av de länsstyrelser, som yttrat sig, ha tillstyrkt en utredning, hade det funnits fullgod anledning för bevillningsutskottet att visa litet större förståelse. Om jag kommer tillbaka till riksdagen nästa år, herr talman, kommer jag också

Ang. befrielse i vissa fall från stämpelavgift. (Forts.)

tillbaka med denna motion. Jag skall då försöka skaffa litet mera åskådningsmaterial, som bevillningsutskottet kanske låter påverka sig av. Som frågan nu ligger till, borde man kanske inte framställa något yrkande, men just mot bakgrunden av vad jag nyss sade skall jag ändå tillåta mig att yrka bifall till denna motion.

Herr Olsson i Gävle: Jag nöjer mig med att hemställa om bifall till vad utskottet har föreslagit. Jag tycker, att herr Lundqvist borde kunna vara nöjd, när utskottet i likhet med motionären finner åtskilliga av dessa fall orimliga. Vid behandlingen av detta ärende ha vi emellertid i utskottet kommit till det resultatet, att vi inte borde skriva om denna sak för sig, utan låta den gå in såsom ett led i den allmänna översynen av vår stämpelförordning, vilken såsom ju statskontoret särskilt har betonat, lider av åtskilliga oformligheter. Denna översyn måste väl komma under den närmaste tiden. Det är dessa synpunkter, som föranlett utskottets ståndpunktstagande. Jag tycker inte man kan säga, att här föreligger brist på god vilja. Någon ond vilja ha vi inte visat mot herr Lundqvist och hans medmotionär. Det är bara några dagar sedan de finga en motion tillstyrkt av bevillningsutskottet. Någon metodisk tendens kan herr Lundqvist således inte tala om. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 21.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 84, i anledning av väckt motion angående vidtagande av vissa frukt- och trädgårdsodlingen berörande åtgärder. Ordet lämnades därvid på begäran till

Ang. vissa frukt- och trädgårdsodlingen berörande åtgärder.

Herr Magnusson i Skövde, som yttrade: Herr talman! Jag skall inte med många ord besvära kammaren, men jag vill dock be att få säga några ord om den motion, som jag avgivit, och som jag har fått svar på från jordbruksutskottet eller kanske snarare från kungl. lantbruksstyrelsen. Utskottet grundar ju sitt avstyrkande utlåtande väsentligen på det uttalande, lantbruksstyrelsen gjort, sedan frågan remitterats dit. Innebörden i detta uttalande är densamma, som man icke sällan får höra från lantbruksstyrelsen: denna sak sköta vi om, och enligt vårt förmenande sköta vi den bra, och därför se vi inte så särdeles gärna, att någon utomstående kommer med några påpekanden eller några krav. Med detta tänkesätt är det givet, att man finner de framställningar, som jag tillåtit mig att göra, icke ha så stor relevans, eller också har man inom lantbruksstyrelsen varit så pass förutseende, att man redan har tänkt på saken och gjort vissa förarbeten. Dessa bruka emellertid vara av den betänkliga beskaffenheten att vid den tidpunkt framställningen sker visserligen vara påbörjade men ännu icke slutförda, på grund varav framställningen icke leder till något resultat för den, som skulle ha glädje av åtgärden.

Herr talman! Jag tillät mig i motionen lämna en redogörelse för den svenska trädgårdsodlingens nuvarande läge. Det skulle givetvis föra alltför långt att här relatera denna framställning. Jag vände mig särskilt mot kringföringshandeln av vissa slag av trädgårdsalster och särskilt av växter till utplantering. Jag gjorde det särskilt av det skälet, att alstren därvid inte bli

Ang. vissa frukt- och trädgårdsodlingen berörande åtgärder. (Forts.) sakkunnigt behandlade och att denna handel handhaves av personer med ganska liten kunnighet och framförallt mycket liten ansvars känsla gentemot köparen. Han träffar kanske denne bara en enda gång och köparen får följaktligen icke en kvalitetsvara och framförallt icke en vara av det slag, han behöver, och inte heller så behandlad, som är nödvändigt. Jag vänder mig vidare mot en annan art av försäljning av trädgårdsprodukter, som har kommit till synes. Det förekommer nämligen, att utländska producenter av trädgårdsalster skicka sin vara till Sverige och låta denna vara försäljas på auktion genom förmedling av auktionsverken i städerna. Enligt min mening ligger det alldeles utanför dessa auktionsverks uppgifter att tillhandagå en utländsk producent med försäljning av hans varor här i landet. Även om denna försäljning icke är så särdeles stor, så är den dock icke så obetydlig. Jag hade tillfälle att lämna en medlem av utskottet — jag vet inte om det blev framfört sedan inom utskottet — upplysningar om hur det går till, då dessa firmor eller vederbörande speditör eller ombud katalogisera sina varor och låta dem försäljas genom auktionsverken i Stockholm, Göteborg eller andra städer. Denna anordning är icke tillfredsställande, och jag sätter i fråga, huruvida den strängt taget är förenlig med vederbörande auktionsverks uppgift. Nu viftar man bort denna sak från lantbruksstyrelsens sida, och jag förstår, att jordbruksutskottet har godtagit dess framställning, då det säger, att denna försäljning icke har någon betydande omfattning. Jag vill dock påpeka, att denna omfattning har växlat. Under vissa tider, då ett visst land har haft mycket stora överskott på trädgårdsprodukter, har den varit icke obetydlig. Det har varit ganska stora poster, som utprånglats till Sverige och försålts till svenska avnämare.

I detta sammanhang skulle jag vilja betona vikten av en annan fråga. Jag syftar på utbildningsverksamheten för fruktskötare, vilken inte har blivit tillräckligt tillgodosedd under de senaste åren. Enligt min mening bör en av de verksamaste och närmast liggande åtgärderna för höjande av den svenska fruktodlingen och dess bärighet vara att se till att fruktodlarna ha tillgång till van arbetskraft, av vilken de kunna erhålla hjälp med fruktträdens skötsel och icke minst med vården av den färdiga frukten. Lantbruksstyrelsen meddelar själv, att under den femårsperiod det gäller endast ungefär 45 procent av de till utbildningskurserna anmälda ha kunnat beredas plats. Men det är inte nog med att ansökningarna till dessa kurser ha haft denna stora omfattning; det förhåller sig även på det sättet, att det råder brist på trädgårdsskötare ute i bygderna. Jag tror, att det skulle varit nyttigt, om utskottet på denna punkt hade gått in för litet varmare tillstyrkan, även om man har föreslagit att utöka kurserna för trädgårdsskötare. Jag har emellertid i motionen endast begärt utredning i dessa frågor.

Jag hoppas, att de synpunkter, jag i motionen framhållit, skola visa sig så pass bärande, att både jordbruksutskottet och lantbruksstyrelsen kanske ägnat litet mera intresse åt denna sak och att det framdeles skall bli möjligt att vinna mera gehör för frågan. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 85, i anledning av väckt motion om utredning rörande upplåtande av statens domäner till allmänningar för friluftsliv m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 23.

Härefter upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 201 med förslag till allmänt familjepensionsreglemente m. m., nr 245 angående överenskommelser med civilstatens och telegrafverkets änke- och pupillkassor om övertagande av kassornas rörelse m. m. samt nr 258 angående överenskommelse med statens järnvägars änke- och pupillkassa om övertagande av kassans rörelse m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. allmänt
familjepension-
sreglemente m. m.*

I en den 6 mars 1936 dagtecknad proposition, nr 201, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna vid propositionen fogade förslag till allmänt familjepensionsreglemente och till familjepensionsreglemente för arbetare;

dels förklara, att dyrtidstillägg jämlikt kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) icke skulle utgå till änka eller barn, som åtnjöte familjepension jämlikt något av nämnda reglementen;

dels till pensioner enligt familjepensionsreglementet för arbetare för budgetåret 1936/1937 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1936/1937 av de medel, från vilka kostnaderna för statens pensionsanstalt skulle bestridas, ställa till förfogande medel för den förstärkning av anstaltens personal, som kunde bli erforderlig för anstaltens handläggning av pensionsärenden enligt familjepensionsreglementet för arbetare.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft

1) en av herr *Pehrsson* i Göteborg inom den ordinarie motionstiden vid riksdagens början inom andra kammaren väckt motion, nr 333, vari hemställts, »att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag, huru fränskild hustru efter befattningshavare i statens tjänst och barn i detta äktenskap måtte kunna få åtnjuta pension eller andel i pension»;

2) en av herr *Lundqvist* i anledning av förevarande proposition inom andra kammaren väckt motion, nr 676, vari hemställts,

att riksdagen »för sin del ville besluta att i allmänna familjepensionsreglementet intagas kompletteringar och ändringar därom, att pensionsrätt jämväl tillförsäkras

dels änka, som ingått nytt äktenskap, men åter blivit änka (alternativt endast om ömmande omständigheter föreligga);

dels utomäktenskapligt men icke arvsberättigat barn, där underhållsplikt enligt lag åligger fadern, och

dels fränskild hustru, som ej ingått nytt äktenskap, och den avlidne ej efterlämnat pensionsberättigad änka samt ömmande omständigheter föreligga, varjämte i det fall båda hustrurna leva, pensionen dem emellan må kunna delas, om ömmande omständigheter föreligga för den fränskilda hustrun»;

att riksdagen »ville besluta att i reglementet införas bestämmelse därom, att för behandlingen och tillämpningen av familjepensionsreglementena skall finnas en särskild fullmäktigeinstitution eller pensionsnämnd med den sammansättning, Kungl. Maj:t äger bestämma»; samt

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

att »vad ovan föreslagits om utvidgad pensionsrätt måtte intagas jämväl i familjepensionsreglementet för arbetare»; samt

3) en av herr *Brädefors* i anledning av förevarande proposition inom andra kammaren väckt motion, nr 677, vari hemställts att riksdagen ville besluta

dels beträffande allmänna familjepensionsreglementet:

»att familjepensionsunderlag för ordinarie befattningshavare vid statens verk (b. andra tjänstemän) och icke-ordinarie befattningshavare (A.) höjes med 30 % för första lönegraden och med en procentuell reducering, som i 12:e lönegraden utgör 15 % ökning;

att tjänsteårsberäkningen för erhållandet av oavkortad familjepension fastställs till 25 år;

att, därest befattningshavare avskedas eller på egen begäran slutar sin tjänst, de inbetalda familjepensionsavgifterna återbäras till befattningshavaren»;

dels beträffande familjepensionsreglementet för arbetare:

»att familjepensionsunderlag för arbetare skall utgå för icke yrkesarbetare med samma belopp som för lönegrad 5 för icke-ordinarie personal och för yrkesarbetare vad som utgår till lönegrad 8 för icke-ordinarie personal;

att familjepensionsunderlag för arbetare skall utgå retroaktivt från år 1930 och att staten skall bestrida de merkostnader, som därigenom uppstå;

att, därest arbetare avskedas eller på egen begäran slutar sitt arbete, de inbetalda familjepensionsavgifterna återbäras till befattningshavaren;

att tjänsteårsberäkningen för erhållandet av oavkortad familjepension fastställs till 25 år».

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 24 april 1936 dagtecknad proposition, nr 245, vilken jämväl remitterats till bankoutskottet, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att

dels träffa överenskommelser med fullmäktige för civilstatens änke- och pupillkassa och fullmäktige för telegrafverkets änke- och pupillkassa i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet anført;

dels besluta om allmänna familjepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1937 för de förvaltningsområden, vilkas manliga ordinarie befattningshavare dessförinnan varit skyldiga att tillhöra någon av nämnda kassor, samt därvid fastställa de avvikelser, som betingades av nämnda överenskommelser samt av vad departementschefen anført rörande kvinnliga befattningshavare;

dels meddela de bestämmelser, som i övrigt erfordrades för genomförande från och med den 1 juli 1937 av berörda överenskommelser och för tillämpning enligt vad departementschefen anført av motsvarande regler rörande kvinnliga befattningshavare och deras efterlevande;

dels ock meddela sådana bestämmelser att den, som den 1 juli 1937 eller senare tillträdde ordinarie befattning med oreglerad lön, med vilken tidigare följt skyldighet att tillhöra civilstatens änke- och pupillkassa, erhöle familjepensionering genom statens försorg efter i huvudsak enahanda grunder som från och med nämnda dag komme att gälla för tidigare innehavare av sådan befattning.

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

I en till bankoutskottet remitterad, den 8 maj 1936 dagtecknad proposition, nr 258, hade Kungl. Maj:t slutligen, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att

dels träffa överenskommelse med fullmäktige för statens järnvägars änke- och pupillkassa i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet anfört;

dels besluta om allmänna familjepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1937, i vad rörde statens järnvägar, samt därvid fastställa de avvikelser, som betingades av nämnda överenskommelse samt av vad departementschefen anfört rörande kvinnliga befattningshavare;

dels ock meddela de bestämmelser, som i övrigt erfordrades för genomförande från och med den 1 juli 1937 av berörda överenskommelse och för tillämpning enligt vad departementschefen anfört av motsvarande regler rörande kvinnliga befattningshavare vid statens järnvägar och deras efterlevande.

I samband med förevarande proposition nr 258 hade utskottet till behandling förehaft en av herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå i anledning av nämnda proposition inom andra kammaren väckt motion, nr 833, vari föreslagits, »att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa överenskommelse med fullmäktige för statens järnvägars änke- och pupillkassa i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, dock med de ändringar och tillägg, som ha föreslagits i motion nr 677 i andra kammaren».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande propositioner nr 201, 245 och 258 samt med avslag å motionen II: 676, i den mån den ej besvarades under B), ävensom å motionerna II: 677 och 833, måtte

1) godkänna av utskottet framlagt förslag till reglemente angående familjepension för efterlevande till befattningshavare i statens tjänst (allmänna familjepensionsreglementet);

2) godkänna av utskottet framlagt förslag till reglemente angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst (familjepensionsreglementet för arbetare);

3) förklara, att dyrtidstillägg jämlikt kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) icke skulle utgå till änka eller barn, som åtnjöte familjepension jämlikt allmänna familjepensionsreglementet eller familjepensionsreglementet för arbetare;

4) till pensioner enligt familjepensionsreglementet för arbetare för budgetåret 1936/1937 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1936/1937 av de medel, från vilka kostnaderna för statens pensionsanstalt skulle bestridas, ställa till förfogande medel för den förstärkning av anstaltens personal, som kunde bliva erforderlig för anstaltens handläggning av pensionsärenden enligt familjepensionsreglementet för arbetare;

6) bemyndiga Kungl. Maj:t att

dels träffa överenskommelser med fullmäktige för civilstatens änke- och pupillkassa, fullmäktige för telegrafverkets änke- och pupillkassa samt fullmäktige för statens järnvägars änke- och pupillkassa i huvudsaklig överensstämmelse med vad i utlåtandet anförts;

dels besluta om allmänna familjepensionsreglementets ikraftträdande den 1

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

juli 1937 för de förvaltningsområden, vilkas manliga ordinarie befattningshavare dessförinnan varit skyldiga att tillhöra någon av nämnda kassor, samt därvid fastställa de avvikelser, som betingades av nämnda överenskommelser samt av vad i utlåtandet anförts rörande kvinnliga befattningshavare;

dels meddela de bestämmelser, som i övrigt erfordrades för genomförande från och med den 1 juli 1937 av berörda överenskommelser och för tillämpning enligt vad i utlåtandet anförts av motsvarande regler rörande kvinnliga befattningshavare och deras efterlevande;

dels ock meddela sådana bestämmelser att den, som den 1 juli 1937 eller senare tillträdde ordinarie befattning med oreglerad lön, med vilken tidigare följt skyldighet att tillhöra civilstatens änke- och pupillkassa, erhöle familjepensionering genom statens försorg efter i huvudsak enahanda grunder som från och med nämnda dag komme att gälla för tidigare innehavare av sådan befattning;

B) att riksdagen, i anledning av motionen II: 676, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och för riksdagen framlägga förslag rörande utvidgning av familjepensionsrätten för barn till att, i den omfattning som funnes skälig, gälla även manlig befattningshavares eller arbetares barn utom äktenskap;

C) att motionen II: 333 måtte anses besvarad genom vad utskottet i punkterna A) och B) hemställt.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Carleson*; samt

av herr *Mattsson*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Carleson: Herr talman! Med de förslag, som föreligga i bankoutskottets utlåtande nr 75, har en synnerligen viktig fråga funnit sin lösning, för såvitt riksdagen nu godkänner utskottets förslag. Dessa förslag gå som bekant ut på att ordna familjepensioneringen för efterlevande till befattningshavare och arbetare i statens tjänst. Det är således här fråga om en pension, som skall utgå till efterlevande änkor, respektive änklingar, och barn.

Det förefaller mig, som om man i det föreliggande förslaget på ett lämpligt sätt delat upp kostnaderna för familjepensioneringen mellan den enskilde befattningshavaren eller arbetaren å ena sidan samt staten å andra sidan. Om det därför här endast gällde att ordna pensionsfrågan för de grupper, som i vanlig ordning börja erlagga avgifter för sin familjepensionering från och med den dag, då de av riksdagen eventuellt antagna pensionsreglementena trädde i kraft, skulle jag inte ha någon erinran att göra mot de här föreliggande förslagen. När det gäller att ordna familjepensioneringen för så stora grupper, som det här är fråga om, kan man emellertid inte stanna vid att blott tänka på dem, som från och med nu komma att betala pensionsavgifter till det belopp, som staten fordrar. Vi måste nämligen också tänka på den stora massan anställda, som inte ha betalt fullt ut så mycket, som staten fordrar för att de skola kunna få de familjepensioner, som staten nu räknar med, och vidare måste vi tänka på dem, som överhuvud taget inte alls ha betalt några avgifter för att få denna pension. Vi kunna inte komma ifrån, att vi på något sätt måste ordna saken även för dessa kategorier, och det är därför helt naturligt, att Kungl. Maj:t gått in för en väg, som skulle leda fram till en familjepensionering även för dessa grupper. De föreslagna bestämmelserna återfinnas, vad angår be-

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

fattningshavare, i allmänna familjepensionsreglementet och, vad beträffar arbetare, i familjepensionsreglementet för arbetare (prop. nr 201).

Med vad jag här anfört har jag velat framhålla, att jag i stort sett ingenting har att invända mot de bestämmelser, som enligt förslagen skola tillämpas för familjepensioneringen. Mina anmärkningar rikta sig mot de övergångsbestämmelser, som skola gälla för de redan i statens tjänst anställda, i den mån dessa icke inbetalt tillräckliga avgifter eller kanske icke några avgifter alls. Jag skulle kanske ej heller på denna punkt ha gjort någon anmärkning, försåvitt den ekonomiska utredningen varit fullständig. Som herrarna funnit av bankokskottets utlåtande är emellertid detta ingalunda förhållandet.

Man kan säga, att övergångsbestämmelserna sönderfalla i två olika grupper. Först ha vi övergångsbestämmelserna för de kassor, som redan finnas för vissa grupper av i statens tjänst anställda och inom vilka man ordnat med familjepensionering efter tidigare fastställda grunder. Enligt det här föreliggande förslaget är det meningen, att staten skall lyfta upp och förbättra de pensioner, som utgå från dessa kassor. Detta skall ordnas på det sättet att staten övertar kassornas fonder och garanterar medlemmarna de pensioner, som finnas upptagna i det föreliggande pensionsreglementet. Det allmänna familjepensionsreglementet skall alltså tillämpas för alla till dessa kassor anslutna, i den mån staten träffar överenskommelse med kassorna. De överenskommelser, som här föreslås, gå ut på att staten som sagt skall överta kassornas tillgångar i den mån detta blir behövt för att därmed täcka statens utgifter för de pensioner, som enligt kassornas stadgar skola utgå. Staten har redan preliminärt träffat sådana överenskommelser med tre kassor, nämligen med civilstatens, telegrafverkets och statens järnvägars änke- och pupillkassor.

Nu visar det sig emellertid, om jag först tar civilstatens änke- och pupillkassa, att denna enligt propositionen nr 245 visar en brist på c:a 6 miljoner kronor. Denna brist kommer att ökas med ytterligare 1.5 miljoner kronor på grund av att medlemmarna enligt de nya bestämmelserna inte skola erlägga pensionsavgifter till dess de fylla 67 år utan endast till dess de ingå i pensionsåldern, vilket man ju i och för sig inte kan ha något att invända emot. Det blir emellertid härigenom ett kapitaliserat värde på 1.5 miljoner kronor, som staten i en eller annan form får betala. I fråga om civilstatens änke- och pupillkassa föreligger det alltså en sammanlagd brist på 7.5 miljoner kronor, som staten kommer att få betala. Detta betyder ju ingalunda, att dessa 7.5 miljoner skola utgå inom de allra närmaste åren, ty såsom herrarna förstå är det här fråga om ett försäkringstekniskt värde, som successivt i framtiden måste betalas. Den otillräckliga utredningen ger emellertid ingen upplysning om när dessa belopp skola utgå.

Även inom statens järnvägars änke- och pupillkassa föreligger en brist. Jag måste emellertid erkänna, att den bristen uppkommit genom statens eget förvållande. Bristen beräknas i det föreliggande utlåtandet till 1.5 miljoner, men inom ledningen för statens järnvägars änke- och pupillkassa finns det många som anse, att staten egentligen borde betala ett mycket större belopp. Faktum är dock, att även i denna kassa föreligger en brist, som staten kommer att få betala. Nu förryckas emellertid alla resonemang om hur vi skola betala dessa belopp även på den grund att riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag slutat upp med att fondera inflytande pensionsavgifter för egenpensionering, något som man åtminstone preliminärt ansett böra göras även i fråga om familjepensioneringen. Riksdagen har sålunda beslutat att ta av de årligen inflytande pensionsavgifterna för egenpensionering och med dem bestrida kostnaderna för de utgående pensionerna oavsett om man rent försäkringstekniskt bort fondera en större eller mindre del av avgifterna. När samma förfarande tillämpas

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

ifråga om familjepensioneringen, förrycker detta naturligtvis översikten över de utbetalningar, som staten enligt det här föreliggande förslaget kommer att åta sig.

De belopp, varom jag här förut talat, återfinnas i Kungl. Maj:ts propositioner nr 201, 245 och 258. De två sista propositionerna avse fastställande av överenskommelser med de tre här omnämnda änke- och pupillkassorna. Utöver dessa tre kassor ha vi emellertid några större kassor, med vilka överenskommelse avses att träffas före nästa års riksdag. Det är tullverkets pensionsinrättning, arméns nya änke- och pupillkassa och flottans pensionskassa. Dessa kassor omfatta, om jag inte minns fel, ungefär 14,000 medlemmar. Man måste alltså även räkna med möjligheten, att det, när staten övertar dessa kassor och gentemot deras medlemmar ikläder sig pensionsskyldighet enligt de nya bestämmelserna, även här kommer att förefinnas en brist, som staten måste betala. Med tanke på vad som är konstaterat beträffande civilstatens änke- och pupillkassa synes det mig, att man borde ha företagit en utredning beträffande samtliga kassors ställning, innan man överhuvud taget träffade slutliga överenskommelser med någon som helst kassa.

Sedan kommer jag över till den brist på utredning, som förefinnes på annat håll och som är mycket mera anmärkningsvärd. Hittills har jag talat om befattningshavare, som redan äro anslutna till kassor och som alltså redan ha en viss rätt till familjepension. Nu kommer jag över till dem, som icke alls ha någon rätt till familjepension, då de icke betalt några som helst avgifter för en dylik pensionering. Till denna grupp höra de extra-ordinarie befattningshavare, som falla under det ena av dessa reglementen, nämligen allmänna familjepensionsreglementet, och statens arbetare, som falla under familjepensionsreglementet för arbetare. Beträffande dessa grupper går Kungl. Maj:ts förslag genom innehållet i övergångsstadgandena ut på att vederbörande extra-ordinarie och arbetare skola få tillgodoräkna sig alla tjänstår, som de haft, alldeles bortsett från att de icke ha betalt några som helst avgifter. Inom bankoutskottet frågade man sig då, hur stora de kostnader skulle bli, som staten måste ikläda sig utom dem som följa med övertagandet av kassorna. Eftersom det inte fanns någon annan uppgift härom i Kungl. Maj:ts förslag än att övergången var förenad med en del kostnader, beslöt utskottet att tillkalla den expert, som hjälpt finansdepartementet med dess beräkningar, nämligen byråchefen Tim Jansson i försäkringsinspektionen, och låta honom verkställa en utredning angående nämnda kostnader. Denna utredning visade, att staten enligt de föreslagna övergångsbestämmelserna måste ikläda sig ett ansvarsbelopp, som för de extra-ordinarie skall uppgå till cirka 7,300,000 kronor och för arbetarna till 20 miljoner kronor. Inför dessa siffror måste man verkligen bli litet betänksam och fråga sig, om det verkligen inte hade varit skäl för Kungl. Maj:t att företaga en mera allsidig och omfattande utredning, innan förslaget framlades. Med den korta tid, som nu stått till buds, har det inte varit möjligt för byråchefen Tim Jansson att verkställa en så grundlig utredning som hade varit möjlig, om utredningen gjorts, innan propositionen framlämnades till riksdagen. Byråchefen Tim Jansson har också bestämt reserverat sig i den utredning, som han företagit på utskottets begäran. Han har sålunda framhållit, att beräkningarna med hänsyn till den korta tid som stått till hans förfogande måst i avsevärd grad utföras som överslagsberäkningar.

Därtill kommer en annan fråga i detta sammanhang. Utskottet har helt naturligt velat ha reda på vad sätt dessa kapitaliserade belopp framdeles komma att tynga budgeten såsom utgifter för pensionerna. I det avseendet svarar byråchefen Tim Jansson följande: »Några siffror angående de mot ifrågasvarande kapitalvärde svarande belopp, som falla på olika år, kunna ej lämnas

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

utan en rätt tidskrävande utredning. Dylika siffror skulle i övrigt ej kunna användas för en förutberäkning av budgetens belastning under de olika åren, så länge frågan angående den statliga fonderingen för familjepensionsändamål ännu är olöst.» Men om tiden hade medgivit det, hade han, i allt fall, även om det ur hans synpunkt varit onyttigt, kunnat giva en bild av vad dessa två belopp på sammanlagt 27 miljoner kronor hade kunnat betyda för de olika åren under förutsättning att en försäkringstekniskt sett rationell fondering ägt rum. Detta hade dock givit någon ledning vid frågans bedömande.

Ja, härmed har jag velat angiva de kapitaliserade belopp, närmast de i propositionen icke omnämnda, som staten måste i en eller annan form utge vid föreslagna övergångsbestämmelser. Då som sagt den utredning som föreligger inte kan anses tillfredsställande och då det gäller väsentliga belopp, är det — förefaller det mig — riktigt att vila på hanen till nästa år med frågans avgörande.

Jag vill tillägga, att jag för min del tycker, att det är ett annat moment, som spelar en roll här, och det är att finansministern går ut ifrån att de extra ordinarie skola — i samband med att de sålunda komma in under familjepensioneringen och få betala avgifter — erhålla en motsvarande förhöjning av sin lön. Det är mycket möjligt, att det är riktigt — jag vill inte bestrida det — men jag vill säga, att den frågan borde egentligen beslutas vid samma års riksdag som den, under vilken man beslutar om pensionerna. Det gäller inte ett så litet belopp. Det gäller redan nu för de extra ordinarie i de kassor, med vilka preliminär överenskommelse redan träffats, ett belopp av 1.4 miljoner kronor, och tar man med de övriga kassorna kommer man upp i ett belopp på säkerligen över 1.6 miljoner kronor. Visserligen har utskottet gjort en reservation för att bibehålla riksdagens frihet på denna punkt till nästa år, men jag anser, att redan ett uttalande från finansministern om nyssnämnda kompensation borde av riksdagen så till vida desavueras, att riksdagen ströke övergångsbestämmelsen för att först nästa år taga ställning till densamma.

Med vad jag nu anfört har jag velat framhålla, att jag kunnat i huvudsak biträda Kungl. Maj:ts förslag till reglementen med undantag av vissa dessas övergångsbestämmelser. Ett yrkande i sistnämnda avseende innefattar jämväl yrkande om avslag å prop. nr 245 och 258 angående överenskommelse med tre kassor. Härigenom skulle riksdagen 1937 efter utredning rörande övriga kassors ekonomiska ställning kunna i ett sammanhang pröva överenskommelser med alla kassorna. Härmed och genom avslag å övergångsbestämmelserna rörande rätten för extra-ordinarie och arbetare att för familjepension få räkna sig till godo tidigare tjänsteår hade riksdagen fria händer att taga ställning till frågan efter en förutgående grundligare utredning än den, som förebragts i propositionerna, och än den, som utskottet kunnat införskaffa. Det kan sålunda inträffa, att riksdagen vid närmare övervägande och närmare utredning, som bl. a. visar på vad sätt de 27 miljonerna, som motsvara kapitaliserade värdet av övergångsbestämmelserna rörande extraordinarie befattningshavare och arbetare, skola slås ut på de olika åren, skulle vilja ha något annorlunda formuleringar de övergångsbestämmelser i nämnda avseende än dem finansministern föreslagit. I detta avseende må framhållas att vid egenpensioneringens ordnande för arbetare man i övergångsbestämmelserna gjort vissa inskränkningar i rätten att få räkna till godo tjänsteår, under vilka pensionsavgifter icke betalats. Men oavsett detta synes mig angeläget för riksdagen att ha på detta område, där det dock gäller väldiga belopp, en utredning som kan anses vara fullt tillfredsställande.

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

Herr talman! Jag hade i utskottet gjort yrkanden av det innehåll, varom jag nu talat. Jag fick emellertid den uppfattningen, att dessa yrkanden blevo så gott som enhälligt avböjda. Jag vet inte, vad herr Mattsson, som jämte mig har antecknat en blank reservation, tänker ställa för yrkande, men i det läge, vari frågan befinner sig, anser jag mig icke böra fullfölja mitt yrkande i utskottet och slutar därför utan något yrkande.

Herr Mattsson: Herr talman! Det nu föreliggande förslaget innebär, att staten skall övertaga den av enskilda kassor omhändertagda familjepensioneringen för statens ordinarie befattningshavare samt nyinföra sådan familjepensionering för icke-ordinarie befattningshavare och arbetare i statens tjänst. Riksdagen har tidigare hemställt om utredning och förslag till ordnande av ifrågavarande familjepensionering. 1930 års pensionssakkunniga utgingo från att kostnaderna för denna pensionering helt borde bestridas av de anställda själva, medan däremot 1934 års utredningsmän och det här nu föreliggande förslaget räkna med fortsatt och förhöjt bidrag av statsmedel utöver de med förslaget förenade stora övergångskostnaderna.

Med de mycket skiftande förhållanden och förmåner inom de olika kassorna, och då de fast anställda icke ordinarie befattningshavarna och arbetarna sakna liknande familjepensionering, är det nog riktigt, att staten tillser, att det blir bättre likställighet på ifrågavarande område, men att godkänna det nu föreliggande förslaget kan jag dock för min del icke vara med om, varför jag till bankoutskottets förslag antecknat en blank reservation. Jag frågar mig: kan verkligen andra kammaren vara beredd att godkänna detta förslag med dessa stora övergångskostnader, som utskottsmajoriteten själv säger icke helt nu kunna överblickas eller beräknas? Och jag finner, att det anförande herr Carleson höll beträffande utredningen och övergångskostnaderna är ganska belysande, varför jag frågar mig, om andra kammaren kan godkänna föreliggande förslag.

Staten har visserligen i många år genom särskilda bidrag understött dessa enskilda kassor, men nu inräknas detta bidrag till ett fast anslag å 120 kronor till varje pensionär och år utöver ett rörligt bidrag, och staten ikläder sig givetvis härigenom ett helt annat ansvar och risk utöver själva övergångskostnaderna. Då beräkningarna vid statens övertagande av de tre nu närmast ifrågasatta och med preliminära avtal uppgjorda överenskommelserna för civilstatens, telegrafverkets och statens järnvägars kassor och tillgångar bygger på ett avkastningsvärde av fyra procent, så framgår redan härav, att de beräknade framtida kostnaderna för staten bliva betydligt större än vad förslagets siffermaterial utvisar. När och var får staten sina fyra procent på dessa stora fonder och tillgångar?

Den nu pågående utredningen av frågan om lönereglering för statens tjänstemän synes mig böra behandlas först eller åtminstone i ett sammanhang, innan en av staten övertagen familjepensionering äger rum. Ett exempel härpå är, att i detta förslag de nu icke ordinarie befattningshavarna beräknas bli uppflyttade en lönegrad och detta innan statsutskottet och riksdagen tagit ställning till denna lönefråga i och för sig. De beräknade övergångskostnaderna för icke-ordinarie tjänstemännen, arbetare och ordinarie kvinnliga tjänstemännen beräknas enligt förslaget — såsom herr Carleson anförde — till ett kapitalvärde av icke mindre än 27,165,000 kronor, vartill säkerligen kommer, som jag tidigare framhållit, ytterligare stora övergångskostnader.

Om jag således av rena kostnadsskäl för min del icke kan godkänna det nu föreliggande förslaget, är det även härutöver några som jag anser betydelsefulla detaljbestämmelser i detsamma, som jag ej kan vara med om.

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

Utskottet har visserligen nedsatt barns pensionsrätt från i propositionen upptaget förslag av 21 år till 19 år, men för min del anser jag, att denna ålder borde fastställas till högst 18 år. Likaså har utskottet nedsatt åldersgränsen i fråga om makes pensionsrätt för äktenskaps ingående till 60 år från i propositionen upptagna 65 år. Att några kassor tidigare haft högre ålder kan icke få vara normerande, när nu staten går in för övertagande av denna familjepensionering.

Ett nytt och betydelsefullt förslag i detta utskottsutlåtande är införande av änklingspension för den mansperson, som varit nog omtänksam att gifta sig med en statstjänstekvinna. Vilka konsekvenser kommer icke detta förslag att få, om det blir genomfört? Att Stockholms stad infört liknande pensionsrätt kan väl ändå icke få ha avgörande betydelse, då vi gå att lösa en fråga, som kommer att få så stor betydelse för hela vårt land. Om jag tar ett exempel på de följder, som säkerligen komma att uppstå, om detta förslag vinner riksdagens bifall, så måste jag fråga: vad tro ni, mina damer och herrar, att det övriga folket ute i bygderna skall säga och tycka om en man där ute, som varit gift med en statstjänstekvinna, efter hustruns död, kanske vid relativt unga år skall uppbära pension för såväl sig själv som kanske också flera stora starka pojkar tills dessa bli 19 år, då däremot hans grannfamiljer icke alls ha några liknande förmåner. Jag frågar: är detta att tillämpa likställighet och demokrati för vårt lands olika medborgare?

Vi ha ju också en kommitté, som nu håller på att utreda frågan om gifta kvinnors statstjänst, dubbeltjänster och mångsyssleri. Är det då lämpligt och riktigt att nu här införa denna änklingspension? Även om många kvinnor vilja ha full likställighet med männen, så tror jag dock, att det är ändå omöjligare och olämpligare, om nu männen vilja ha full likställighet med kvinnan. När det sägs, att denna änklingspension är principiellt riktig, då statstjänstekvinnan betalar samma pensionsavgift, så är det väl ändå en mycket enkel lösning att låta hennes avgift vara lägre, och jag vill fästa uppmärksamheten på att i förslaget till reglemente för efterlevande till arbetare i statens tjänst håller icke denna principiella inställning, ty här förslås pension endast till änka och barn.

Då jag således icke kan godkänna det föreliggande förslaget utan anser, att detsamma i väsentliga delar bör omarbetas, innan riksdagen fattar sitt beslut, så ber jag, herr talman, att nu få yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Herr Brädefors: Herr talman! I den del av frågan, som gäller övertagande av dessa kassor har jag tillika med herr Hagberg i Luleå väckt en motion, vari vi hemställt, »att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa överenskommelse med fullmäktige för statens järnvägars änke- och pupillkassa i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag, dock med de ändringar och tillägg, som ha föreslagits i motion nr 677 i andra kammaren», nämligen vår motion.

Statens järnvägars änke- och pupillkassa är den mest betydande kassan av alla de tre kassor, som det här är frågan om att staten skall övertaga, den mest betydande icke endast därför att den är den största utan också därför att den för med sig till boet — om jag så får säga — de största tillgångarna, om jag blivit rätt underrättad. Jag hoppas, att jag har fått upplysningar, som hålla streck, ty jag har fått dem från en delegerad från statens järnvägars änke- och pupillkassa. Det säges därifrån, att statens järnvägars änke- och pupillkassa har tillgångar till närmare 100 miljoner kronors värde, som de komma med till statens kassa. Däremot har man en kassa sådan som

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

civilstatens änke- och pupillkassa, om vilken herr Carleson upplyste, att den har en brist på 7 miljoner kronor. Jag har emellertid fått den upplysningen, att de ha ett underskott på något över 10 miljoner kronor. Vilken av dessa upplysningar är den rätta, kan jag inte bedöma. Men hur som helst, om man ser efter vilka befattningshavare som äro medlemmar i civilstatens änke- och pupillkassa, konstaterar man, att största delen av denna kassas medlemmar utgöras av tjänstemän av högre grad. De ha alltså haft så låga pensionsavgifter under den tid de stått i kassan, att kassan har gått med förlust och fått ett underskott, medan statens järnvägars änke- och pupillkassa, vars medlemmar till nio tiondelar består av befattningshavare av lägre grad, samlat ihop en förmögenhet av omkring 100 miljoner kronor, som nu skall överföras till statens kassa. Därför ha vi föreslagit i vår motion angående det nya familjepensionsreglementet, att den del av dessa förut pensionsberättigade medlemmar i dessa kassor, som överföres och som har samlat den största förmögenheten, skall tillgodoses på något sätt vid övergången från dessa privata kassor till statens familjepensionskassa. Dessa medlemmar tillhöra till största delen lönegrader, som stå lägst i familjepensionshänseende även enligt regeringens och utskottets förslag. Därför ha vi föreslagit, att deras intressen skulle tillgodoses på det sättet, att man förhöjer pensionsunderlaget med 30 % för första lönegraden och sedan låter det avsmalna uppåt till tolfte lönegraden, där det skall utgöra 15 % högre belopp. Det är inte för mycket begärt, att de, som medföra de största tillgångarna till boet, få de största fördelarna därav.

Vi ha dessutom föreslagit, att tjänsteårsberäkningen för erhållande av oavkortad familjepension skulle bestämmas något lägre än Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, nämligen 30 år. Vi ha föreslagit 25 år. Redan när det här i kammaren var fråga om att besluta om tjänstepensionsreglementet, hade vi föreslagit samma grund för såväl pensionsunderlaget som tjänsteårsberäkningen. Vi ansågo det redan vid tjänstepensionens bestämmande vara rättvist och det anse vi också i fråga om familjepensionen.

Vi ha också för arbetarnas del föreslagit, att samma beräkningsgrunder skola gälla både i fråga om pensionsunderlag och tjänsteårsberäkning.

Vidare ha vi föreslagit en ändring i regeringens och utskottets förslag angående arbetarpersonalens placering i jämförelse med lönegrupperna för personal på ordinarie och extra ordinarie stat. Man har här såväl som i tjänstepensionshänseende jämställt arbetare, d. v. s. icke yrkesarbetare, med extra ordinarie tjänstemän i fjärde lönegraden och yrkesarbetare med extra ordinarie tjänstemän i sjätte lönegraden. Jag tror inte, att någon här i kammaren, som har någon kännedom om t. ex. förhållandena med avseende å de yrkesutbildade verkstadsarbetarnas kvalifikationer, kan jämföra en sådan med en extra ordinarie stationskarl. Nog måste man säga, att det är en dålig värdesättning av en yrkesutbildad arbetare. Nog måste man åtminstone gå så långt i medgivande, att en yrkesutbildad arbetare t. ex. i verkstadsfacket skall kunna jämföras med extra ordinarie reparatörer vid statens järnvägar eller liknande verk, och då skulle han komma i högre lönegrupp än nu föreslagits. Det är precis samma förhållande i fråga om familjepensioneringen som i fråga om tjänstepensioneringen, att man här har från utskottets och regeringens sida föreslagit en viss mindervärdighetsstämpel i förhållande till den övriga ordinarie och icke-ordinarie personalen.

Vi ha dessutom också föreslagit ändring i ett annat avseende nämligen i fråga om de inbetalta pensionsavgifterna. Om en befattningshavare slutar sin anställning, antingen självmant eller av annan anledning, så får han med nu gällande bestämmelser — något som också blir fallet i denna statliga pensionskassa — ingenting åter av de avgifter han under lång tid, kanske ett

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

tiotal år, inbetalt. Det blir på det sättet ingen som helst nytta för honom av de hundratals kronor han på sådant sätt erlagt. Vi ha föreslagit, att här skall intagas en bestämmelse av den innebörd, att, om en befattningshavare självmant slutar eller måste sluta sin tjänst, dessa pengar skola återbetalas till honom, ty det är en försäkringsavgift för hans eller hennes ålderspensionering. Och när man inte får någon nytta därav, sedan man slutat, måste man i rättvisans namn kräva, att avgifterna återbetalas.

Det talas i detta utlåtande om de preliminära överenskommelser, som träffats mellan dessa kassors delegerade och staten. Men vad angår statens järnvägars änke- och pupillkassa och den preliminära överenskommelsen vet jag, att redan där har det inte varit någon enhällighet vid beslutet om överlåtandet av denna kassas tillgångar till staten. Det har t. o. m. gått så långt, att åtminstone en av de delegerade från änke- och pupillkassan har i reservation framfört yrkande om vissa villkor, för att han skulle gå med på denna överenskommelse, och de villkoren ha varit ungefär desamma, som vi framfört i vår motion, nämligen om ändringar i sådan riktning, att de lägre befattningshavarnas intressen skulle bli bättre tillgodosedda. Denne delegerade gick så långt, att han t. o. m. vägrade att underskriva denna preliminära överenskommelse. Och när denna bestämmelse kom till änke- och pupillkassans fullmäktige, var beslutet inte heller där enhälligt, utan två av fullmäktiges ledamöter reserverade sig mot en sådan överenskommelse just därför, att inte de lägre befattningshavarna och deras intressen voro tillräckligt tillgodosedda i denna preliminära överenskommelse.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till de av oss väckta motionerna nr 677 och 833.

Herr Lundqvist: Herr talman! Med hänsyn till det mycket digra arbetsprogram som återstår och då utskottet är ovanligt enigt i detta fall, skall jag inte ingå på något principiellt bedömande av det föreliggande förslaget.

Som en av personalens förhandlingsdelegerade har jag ju haft tillfälle att tänka mig ganska djupt in i detta förslag och tror mig kunna påstå, att förslaget, även om det naturligtvis inte är utan brister, dock innebär en relativt god lösning av denna fråga, och då ser jag det både ur statens och ur personalens synpunkt. Jag medger visst, att det höjts röster, åtminstone inom vissa av de berörda kassorna, för att man inte skulle gå med på förslaget. Man förmenar nämligen å dessa håll, att kassornas ställning f. n. är sådan, att om man bibehöll deras frihet, skulle man ha möjlighet att åstadkomma bättre pensioner än som här bjudas. Jag har velat säga detta mot dem, som här tro, att förslaget innebär uteslutande överväldigande förmåner för de anställda.

Det är endast en liten detalj i herr Carlesons anförande som jag dock vill vända mig emot. Jag förmodar, att det var en ren felsägning av herr Carleson, när han ville göra gällande, att beträffande statens järnvägars änke- och pupillkassa skulle föreligga en brist på 1 1/2 miljon kronor. Det är inte så. Det förhåller sig tvärtom så, att det finns ett överskott på över detta belopp. Summan 1 1/2 miljon kronor är en fordran, som kassan anser sig ha på staten och som enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle till kassan betalas.

I allt väsentligt sammanfaller i övrigt utskottets förslag med Kungl. Maj:ts proposition; det är endast i några mindre detaljer som avvikelser förekomma. Även om det vore frestande att gå in på dessa, skall jag avstå därifrån. Jag måste emellertid säga, att det är beklagligt, att utskottet vidtagit sänkning i fråga om åldersgränsen för barnpensioneringen från 21 till 19 år. Men då det inte finns någon reservation på denna punkt, tjänar det inte något till att här göra något yrkande, varför jag nöjer mig med att på detta sätt beklaga

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

denna ändring, som nu för befattningshavarna kommer som en obehaglig och fullständigt oväntad överraskning.

Beträffande sedan den motion, som jag tillåtit mig väcka i frågan, har utskottet vänligt nog tillmötesgått densamma på en punkt och föreslagit utredning därom. Jag hade naturligtvis varit gladare, om utskottet kunnat gå med på utredning även i någon av de andra punkterna. Det hade funnits anledning att göra det, ty de där framförda önskemålen äro redan nu i stor utsträckning tillgodosedda genom i det för statens järnvägars änke- och pupillkassa gällande reglemente införda bestämmelser. Det är alltså till stor del inte fråga om någon nyhet utan om bibehållande av en anordning, som redan existerar. Jag hoppas därför, att, när Kungl. Maj:t går att taga upp den fråga till utredning, som utskottet förordat, Kungl. Maj:t skall finna anledning att se även på de andra punkterna i motionen. Jag tror, att de äro värda att uppmärksammas och att bli föremål för en mera ingående utredning än vad väl utskottet haft möjlighet till under sin korta behandling av ärendet.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Lundqvist förenade sig herrar *Eriksson* i Stockholm och *Arne-mark*.

Herr **Leffler**: Herr talman! Den proposition, som är föremål för bankoutskottets utlåtande nr 75, är i sin tur föranledd av en skrivelse från riksdagen förra året, däri riksdagen begärde utredning och förslag rörande en familjepensionering, varigenom man skulle undvika de besvärliga förhållanden, som ofta under de senaste åren uppstått, då motioner om pension till såväl extra ordinarie tjänstemän som arbetare i statens tjänst varit föremål för behandling. Man har inte kunnat komma förbi det intrycket, att, då dessa motioner ibland bifallits av riksdagen och ibland blivit avslagna, det skett mera på en slump. Det var dessa omständigheter, som föranledde denna skrivelse och som äro grundvalen för den kungl. proposition, som nu blivit föremål för bankoutskottets behandling.

Jag delar fullkomligt de betänkligheter, som av herr Carleson och herr Mattsson framförts. Dessa blevo också föremål för ganska ingående överläggningar i utskottet, men utskottet ansåg sig bundet av den framställning, som riksdagen på dess förslag förra året gjorde till Kungl. Maj:t, och ansåg, att man inte skulle skjuta upp frågans avgörande och begära ny utredning. Det är nu närmast dessa övergångskostnader, som gjorde herr Carleson betänksam. På grund av att utredningen beträffande dem i den kungl. propositionen var något knapphändig, vidtog utskottet, som även herr Carleson påpekat, åtgärd för att om möjligt få en tydligare och klarare sådan utredning. Emellertid har den utredning, som sedan framkommit, kanske inte blivit fullt exakt. Man kan inte till siffran ange, hur stora dessa kostnader komma att bli, men utskottets majoritet har fått det bestämda intrycket, att om en förnyad och mera exakt utredning skulle visa någon differens i fråga om kostnaderna, så kommer denna skillnad att bli relativt obetydlig. Det är dessa omständigheter som gjort, att utskottet ansett sig kunna tillstyrka den kungl. propositionen med de detaljändringar, som framgå av utskottets utlåtande. Jag tror, att man inte vinner något med att uppskjuta avgörandet. Nu ha i varje fall vissa uppgörelser redan träffats med de stora kassorna: civilstatens, statens järnvägars och telegrafverkets änke- och pupillkassor. Skulle nu riksdagen besluta en ny utredning, sedan dessa avtal blivit träffade, kan det bli komplikationer och svårigheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. allmänt familjepensionsreglemente m. m. (Forts.)

Herr Severin: Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden och under förhoppning, att det skall bli möjligt för kammaren att fatta beslut i frågan redan före middagen, skall jag, även om det vore intressant att upptaga en diskussion med anledning av vad herr Carleson och herr Brädefors i detta sammanhang yttrade om statens järnvägars tillgångar, dock avstå från någon vidare diskussion och inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carleson: Herr talman! Det vill synas mig, som om det varit onödigt av herr Lundqvist att rätta till mina uppgifter, då han var närvarande här i kammaren under mitt anförande, varför det inte kan vara fråga om något misstag. Jag talade om det kapitalbelopp, som staten måste tillskjuta, om den övertar statens järnvägars änke- och pupillkassa, och jag tillade, att det från många håll inom denna kassa framhållits, att det är statens skyldighet att betala ännu mycket mer. Det är kapitalbelopp, som staten måste betala i en eller annan form. Om herrarna läsa handlingarna, skola ni finna, att det är fråga om kristidshus, som kassan uppfört på statens tillskyndan, och att därför kassan med full rätt har krav på staten för dessa byggnadskostnader.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner angående punkten A), nämligen på 1:o) bifall till utskottets däri gjorda hemställan, 2:o) bifall till berörda hemställan med de ändringar däri, som innefattades i motionerna II: 677 och 833, samt 3:o) avslag å utskottets ifrågavarande hemställan; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Mattsson, i följd varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten A) av utskottets förevarande utlåtande nr 75, röstar,

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vidare framställde herr talmannen särskilda propositioner angående utskottets hemställanden i punkterna B) och C); och biföll kammaren därvid vad utskottet hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.56 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 16 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Ang. förändringar
beträffande
riksdagshuset
m. m.

Till avgörande företogs bankoutskottets utlåtande, nr 73, i anledning av dels fullmäktiges i riksgäldskontoret framställningar med förslag till förändringar beträffande riksdagshuset, dels ock väckt motion angående förnyad utredning av frågan om riksdagshuset och dess omgivning.

I särskilda skrivelser till bankoutskottet hade fullmäktige i riksgäldskontoret överlämnat genom fullmäktiges försorg verkställda utredningar med förslag till

1) förändring av riksdagshusets övre partier, isolering av barriärerna m. m. (skrivelse den 5 mars 1936);

2) inredande av lokaler å riksdagshusets vind (skrivelse den 12 mars 1936);

3) nya trappor invid norra och södra trapptornen i riksdagshuset samt inredande av rum i utrymmena i trapptornen (skrivelse den 23 januari 1936); samt

4) förändring av riksdagshusets restauranglokaler (skrivelse den 12 mars 1936).

I en inom riksdagens första kammare väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 106, hade herr *Wohlin* föreslagit, »att riksdagen måtte besluta att, på grundval av professor Ragnar Östbergs föreliggande förslag, till skyndsam förnyad utredning upptaga frågan om riksdagshuset och dess omgivning med samtidigt beaktande av därmed jämväl förenade frågor om vissa mera praktiska anordningar inom själva riksdagshuset».

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställningar och motionen I:106, måtte, i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet förordat, dels uppdraga åt fullmäktige att låta utreda frågan rörande förändringar beträffande riksdagshuset och dess omgivningar, dels ock bemyndiga fullmäktige att låta verkställa reparationsarbeten beträffande riksdagshusets yttre.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Paulsen* och *Laurén* mot viss del av utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Paulsen**: Herr talman! När man läser detta utskottsbetänkande med dess synnerligen försiktiga motivering, kanske man tycker, att det är tämligen överflödigt med den reservation, som jag och herr *Laurén* ha bifogat betänkandet. Om man emellertid ser bättre efter, skall man finna, att på sid. 20 finnas intagna ett par rader, som visst icke tyda på försiktighet. Dessa rader

Ang. förändringar beträffande riksdagshuset m. m. (Forts.)

äro nämligen ingalunda så oskyldiga, som de se ut. Det står på följande sätt: »Det synes naturligt, att därvid provas möjligheten av en lösning efter de riktlinjer, som framträtt såsom resultat av de tidigare utredningarna.» Vi reservanter ha reserverat oss just mot dessa rader i utskottsutlåtandet, ty vad betyder det, att man hänvisar till de tidigare utredningarna? Ja, i de tidigare utredningarna upptagas sådana saker som att man skall taga bort samtliga prydnader på riksdagshuset, såsom Sveagruppern och de fyra krönen intill densamma å östra fasaden, de två vapensköldarna med ornament, tornkrönen över trappan, de sex obeliskerna samt de åtta krönen å norra och södra fasadernas mittpartier. Liknande förändringar skulle också göras å riksbanks-huset, och även en del andra förändringar. Man vill faktiskt göra riksdags-huset till en vanlig lada. Enligt min mening skall man icke hänvisa till de tidigare utredningarna, utan denna nya utredning bör göras förutsättningslös. Det är detta, som jag vid detta tillfälle har velat framhålla.

I övrigt vill jag säga, att jag icke tycker om, att man vill förändra husets yttre utseende. Jag menar, att ett byggnadsverk skall stå som ett monument för sin tids smakriktning, och man skall icke börja plocka på det, sedan några år ha förflutit. Vad det invändiga beträffar är jag för min del med på alla de förändringar, som kunna anses nödvändiga.

Jag såg i en tidning i morse, att bankoutskottets ärade ordförande hade sagt i första kammaren, att det riktigaste och bästa vore att vräka hela huset i Norrström. Ja, så kan man ju säga, när man anser sig ha denna moderna och fina smakriktning och icke bekymrar sig för att kasta en eller annan miljon i sjön, Jag tycker för min del, att huset är vackert, och jag är säker på att om huset får vara i fred, så komma många människor en del år framåt i tiden att tycka detsamma som jag. Jag tycker, att man icke skall försämra husets utseende genom att vidtaga någon nämnvärd förändring av dess yttre.

Jag har otaliga gånger, hade jag så när sagt, men i varje fall många gånger hört arkitekter, som kallats till bankoutskottet, tala om en spänning mellan slottet och riksdagshuset. Jag är icke riktigt säker på vad man egentligen menar med denna spänning, men jag förmodar, att riksdagshuset är för vackert, jämfört med slottet, så att det senare icke kommer till sin rätt. Emellertid anser jag för min del, att riksdagshuset icke bör vara ett övningsfält för unga arkitekter med mer eller mindre osund eller förskämd smakriktning.

Jag anser således, att riksdagen icke skall ta utskottets betänkande med den motivering, som där finns, ty det är en farlig motivering. Skulle vi bifalla utskottets hemställan med dess motivering, kommer den nya utredningen bara att följa alla de förslag, som ha framkommit tidigare och varur jag för en liten stund sedan läste upp en smakbit, och så blir riksdagshusets yttre åtminstone efter vad jag anser, alldeles fördärvat.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag men med slopande av motiveringen.

I detta anförande instämde herrar *Laurén, Johansson* i Uppmälby, *Stark, Törnkvist* i Karlskrona, *Hansson* i Rubbestad, *Bengtsson* i Kullen, *Werner* i Höjen, *Gustafsson* i Lekåsa, *Johnsson* i Kalmar, *Jonsson* i Mörbylånga, *Olofsson* i Digernäs och *Nilsson* i Antnäs.

Herr Leffler: Herr talman! Herr Paulsen började sitt anförande med att ge utskottet ett erkännande för dess försiktiga formulering, men ögonblicket därefter tar han tillbaka detta erkännande genom att göra anmärkning mot en viss passus i motiveringen på sid. 20, som han här läste upp. Jag vill för min del säga, att jag i stort sett delar de betänkligheter, som herr Paulsen

Ang. förändringar beträffande riksdagshuset m. m. (Forts.)
gjorde sig till tolk för. Jag har hela tiden denna fråga varit föremål för behandling av bankoutskottet gjort gällande, att man skall vara försiktig, när det gäller att ändra en stil, som vid en viss tidpunkt har varit den dominerande. Stilarna förändras ju, och man vet aldrig vad som kan inträffa exempelvis med de stilar, som för närvarande äro moderna. Jag tänker därvid närmast på funktisstilen och en hel del annat. Efter ett tjugutal eller trettio-tal år komma kanske de byggnader, som blivit byggda efter nuvarande smakriktning, att även de bli föremål för kritik och klander. Jag kan exempelvis nämna stadshuset i Stockholm. Man vet ju aldrig vad framtiden bär i sitt sköte och vad våra tillkommande arkitekter kunna anse böra bli föremål för kritik eller ej.

Om man emellertid noggrant läser igenom bankoutskottets betänkande, tror jag, att man av detta kan läsa ut, att bankoutskottets inställning är, att man skall gå till prövning av denna fråga fullt förutsättningslöst. Jag har i varje fall den bestämda uppfattningen, att så är förhållandet. Jag menar, att i en förutsättningslös utredning måste man väl ändå taga med de olika uppslag, som framkommit under de senaste åren och nu senast i herr Wohllins motion. Därigenom har man icke bundit sig till något ställningstagande vare sig i ena eller andra hänseendet. Bankoutskottet har emellertid utgått ifrån, att när frågan nu skall underkastas prövning av den tilltänkta kommittén, bör denna även ha befogenhet att taga hänsyn till de olika uppslag, som ha framkommit såväl i motioner som i andra uttalanden.

Om jag skall göra en deklaration för min personliga del, vill jag säga, att jag är mycket tveksam, huruvida man verkligen bör gräva denna grop framför riksdagshuset, alltså mellan riksdagshuset och Norrbro. Därigenom får man ju en dekapitering av huvudentrén och man tvingar trafiken att gå bakvägar till riksdagshuset, och det, menar jag, kan vara förenat med betänkligheter. Kontentan av utskottsutlåtandet är i alla fall, att även den frågan bör kunna bli föremål för en prövning, och jag för min del utgår i varje fall ifrån, att denna prövning skall bli förutsättningslös. Jag tror därför icke, att andra kammaren på något sätt bör känna sig tveksam att godkänna den motivering, som utskottet har förebragt. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan med dess motivering.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag kunde ju ha nöjt mig med att instämma med herr Paulsen, men av vissa skäl vill jag icke alltför mycket binda mig vid några uttalanden. För så vitt jag rätt uppfattade bankoutskottets ärade vice ordförande sade han, att man vid utredningsarbetet bör pröva de under senare år framkomna uppslagen till riksdagshusets förändring. Jag reserverar mig för om jag möjligen härifrån hörde fel, men jag skulle för min del vilja säga, att man vid utredningen om riksdagshusets förändring bör gå fram med en viss begränsning. Jag tror, att uppfattningen både inom och utom riksdagen närmast är den, att vi skola låta denna byggnad vara tämligen fredad och endast vidtaga de förändringar, som kunna betingas med hänsyn till byggnadens bestånd och med hänsyn till att utan alltför vidlyftiga kostnader eller förändringar åstadkomma mera praktiska anordningar i byggnadens inre.

I övrigt vill jag säga, eftersom jag nu har fått ordet, att den myckna strid, som har förekommit i fråga om riksdagshusets arkitektur och där även mycket ansedda arkitekter ha engagerat sig, enligt min mening icke har varit särdeles tilltalande. Man skall nämligen icke bedöma en byggnad efter den smakriktning, som för i dag härskar, utan efter den smakriktning, som härskade, när byggnaden tillkom, och då kanske samme arkitekt, som nu kritise-

Ang. förändringar beträffande riksdagshuset m. m. (Forts.)

rar byggnaden, skulle ha ritat en alldeles liknande. Jag vill taga ett litet exempel. Man ondgör sig här över obeliskerna på riksdagshusets tak, men borde man icke då också ondgöra sig över obeliskerna på Riddarhuset, Stockholms stads kanske vackraste hus. Så olika kan smaken ge utslag.

Häruti instämde herrar *Thorell, Niclasson, Johanson* i Hallagården och *Johanson* i Huskvarna.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag måste säga, att herr Lefflers anförande var mycket egendomligt. Först instämde han med mig i nästan varje punkt, men sedan kom han till det slutresultatet, att han yrkade bifall till utskottets förslag med den motivering, som finns. Då hänvisar man ju just till alla dessa tidigare utredningar med alla deras galenskaper. Det kan man väl icke kalla en förutsättningslös utredning, när man säger, att utredningen skall ta hänsyn till allt detta.

Herr Holmström: Herr talman! Jag nöjer mig med att instämma med herr Magnusson i Skövde.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Jag skulle ju kunnat inskränka mig till att instämma med herr Paulsen och herr Magnusson i Skövde, men jag vill därutöver även säga ett par ord.

Vart skulle det bära hän, om man på det sätt, som här har ifrågasatts, skulle offra åt en tillfällig smakriktning? Vi leva visserligen nu i något, som skulle kunna kallas för fasadhyvlingens tidevarv, men därför att en sådan moderiktning har brutit igenom, föreligger ingen anledning att offra monumentalbyggnader, som redan ha fått sin prägel av den tid, då de skapades, och sin patina.

Jag skulle från min egen landsända kunna anföra en del exempel på hur ett sådant offrande åt dagens strömningar tar sig ut. Vi ha i Skåne sedan hundratals år tillbaka dessa gamla vita, vackra trappgavelskyrkor. Under senare hälften av 1800-talet uppkom en viss modeströmning. De vita trappgavelskyrkorna ansågos icke fina längre, de ansågos icke vackra, bönderna ville ha mer gentila kyrkobyggnader. Man övergav trappgavelskyrkorna och skaffade sig i stället dessa »underbara» tempel av rött, blankt maskinslaget tegel, vilka nu flerstädes ha rest sig på den skånska slätten, tempel, som nått sin märkligaste manifestation i den s. k. Kävlingeotiken. Jag tror icke, att en sådan utveckling är att rekommendera.

Vi ha här i Stockholm för icke så förfärligt länge sedan fått en stor monumentalbyggnad, som enligt min uppfattning med all rätt har väckt uppseende över hela världen, nämligen stadshuset, men vem inbillar sig, att den arkitektur, som tagit gestalt i Östbergs stadshus, kommer att bli bestående? Naturligtvis ingen. Jag föreställer mig, att om några decennier komma krav att resas på väsentliga ingripanden i stadshusets exteriör, ja, redan denna dag ha mäktiga röster höjts i dylik riktning. I dagens tidningar omtalas sålunda, att en internationellt berömd konstnär, som just gästar Stockholm, den kände politiske tecknaren Low, uttalat sig i ytterligt kritiska ordalag beträffande Östbergs stadshus. I en intervju i en kvällstidning säger han: »Stadshuset är den falska tonen i stadens melodi. Ett osvenskt lånegods insvept i enkel romantik.» Det är ju icke omöjligt, att en sådan uppfattning kan vinna en vidare spridning, men att därför, om och när den har vuxit sig tillräckligt stark, gå och ändra på stadshuset, vill man väl icke vara med om.

Ang. förändringar beträffande riksdagshuset m. m. (Forts.)

Jag kan i huvudsak ansluta mig till de synpunkter på detta problem, som herr Paulsen givit uttryck åt, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den av herr Paulsen och herr Laurén avgivna reservationen.

Med herr Hagberg i Malmö förenade sig herrar *Ossbahr* och *Olsson* i Ramsta.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag har begärt ordet för att uttala mitt beklagande av att bankoutskottet icke funnit det möjligt att biträda riksgäldsfullmäktiges förslag angående en omändring och utökning av restauranglokalerna i riksdagshuset. Detta förslag är i utskottets betänkande omnämnt under punkten 4) på första sidan, och ett uppgjort förslag till förändring av restauranglokalerna finns bifogat utskottsbetänkandet såsom bilaga. Kostnaderna ha beräknats till omkring 273,000 kronor.

Utskottet har för sin del förklarat, att alla frågor om förändringar av riksdagshusets yttre och inre skola behandlas i ett sammanhang. Det är dock svårt att förstå vilket sammanhang en omändring av restauranglokalerna kan ha exempelvis med frågan om borttagande av stenprydnaderna å taket och utgrävandet av planen framför riksdagshuset. Ej heller finns det det ringaste samband mellan förslaget om restauranglokalerna och förslaget att inreda nya rum på vinden eller i norra och södra trappturnen. Såsom alla veta äro restauranglokalerna otillfredsställande, serveringsutrymmena för små och arbetsförhållandena i köken ytterst otillfredsställande samt inrättningarna i de båda köken, det övre och det nedre, synnerligen omoderna och bristfälliga. Jag kan icke förstå, att den sammankoppling, som man här gjort av frågan om restauranglokalernas omändring med övriga byggnadsfrågor, är på något som helst sätt motiverad. Jag fruktar, att bankoutskottet i trötthetens tecken kastat hela saken i den stora utredningssumpen.

Helst skulle jag velat framställa yrkande om bifall till riksgäldsfullmäktiges förslag i den del, det avser omändring av restauranglokalerna, men då ett sådant yrkande nu icke har några utsikter att vinna bifall, måste jag inskränka mig till att rikta en vädjan till den blivande utredningskommittén att sörja för att frågan om restauranglokalernas omändring kommer att tagas upp fristående från övriga spörsmål. Jag är nämligen, mina damer och herrar, ganska säker på att när kommittéförslaget en dag kommer på kammarens bord, det kommer att stötas och blötas och avslås samt komma tillbaka år efter år. När den dagen kommer, då alla kunna enas om huru riksdagshuset skall se ut och planen framför detsamma vara beskaffad, är nog ingen av oss, som sitta här, mer i livet. Därför skulle jag vilja be kommittén: bryt ut frågan om restauranglokalerna och lägg fram ett förslag, som åtminstone kan antagas av nästa års riksdag!

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att därmed taga tillbaka mitt förut framställda yrkande om bifall till den i ärendet avgivna reservationen och vill i stället hemställa om bifall till utskottets förslag med uteslutande av dess motivering.

Herrar *Ossbahr* och *Olsson* i Ramsta instämde häruti.

Herr **Gustavson** i Västerås: Herr talman! Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att den egentliga anledningen till att detta ärende kommit upp nu och ansetts böra behandlas på detta sätt är att bristerna i taktäckningen på riksdagshuset äro så pass betydande, att man icke ansett sig kunna uppskjuta en större reparation under någon längre tid. Om man skall kunna täta sprickorna i taket, är det nödvändigt, att de stora stenprydnaderna, i varje

Ang. förändringar beträffande riksdagshuset m. m. (Forts.)

fall för tillfället, avlägsnas, och sedan kan det vara fråga om huru mycket av dessa stenprydnader, som på nytt skall sättas upp. Den frågan kommer ju fram alldeles oberoende av vilken smak man har och alldeles oberoende av den inställning, som man har till frågan hur huset skall se ut. Det blir en praktisk fråga men också samtidigt en ganska betydande kostnadsfråga. Alla, som varit uppe på taket och tittat på de väldiga stenkumlen, som rests upp där, måste säga sig, att det blir ett ganska allvarligt övervägande, när taket skall repareras, om dessa väldiga tyngder på nytt skola sättas upp på det nyreparerade taket och kanske ånyo orsaka samma skador. Det är sålunda icke blott en fråga om smaken utan också en fråga om husets bestånd och andra rent praktiska angelägenheter.

Herr Andersson i Rasjön har påpekat, att icke alla dessa byggnads- och omändringsfrågor med nödvändighet böra höra samman, och det är nog riktigt, men det är icke riktigt i samma utsträckning, han tror det vara. Rummen på vinden och rummet i det gamla trapptornet äro tvärt om i allra högsta grad avhängiga av arbetena på taket. Rummen på vinden kunna nämligen icke få den erforderliga höjden, utan att vi måste höja taket. Frågan om restaurantlokalerna kan naturligtvis brytas ut såsom en särskild fråga, men å andra sidan kan man väl ändå med fog säga, att om vi här skola göra mycket vidlyftiga omändringsarbeten — arbeten, som beräknas kosta flera hundratusentals kronor — böra vi i varje fall från början ha en ordentlig utredning, som ligger till grund för detta beslut, innan man skrider till så stora utgifter.

Det yrkande, som framstälts av herr Paulsen, kan enligt min mening icke gärna bifallas av kammaren. Skulle detta yrkande bifallas, så betyder det, att vi ha en kläm, som icke säger någonting, ty utskottets hela kläm hänvisar endast till motiveringen. Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag begärde ordet för att anmäla min avvikande mening gentemot herr Andersson i Rasjön, som tycktes förmena, att denna kommitté skulle få ett synnerligen långvarigt arbete. Jag kan icke dela den uppfattningen, och jag vill i stället rekommendera, att kommittén för sin del icke ägnar så mycken tid åt förslaget om en utgrävning av planen framför riksdagshuset med ty åtföljande större omändringsarbeten av sockeln och kanske även av grunden till riksdagshuset. Gör den det, är jag övertygad om att kommittén icke i tid hinner att lägga fram sitt förslag i sin helhet beträffande omändring av riksdagshuset och vad därmed sammanhängar. Jag tycker i stället, att det hela har ett visst sammanhang, även frågan om restauranglokalerna och förbättringen av dessa. Som sagt, vill blott kommittén gripa sig verket an, så lär det icke bli någon flerårskommitté. Det viktigaste är, att det nordvästra trapptornet av riksdagshuset ordnas så, att det blir möjligt att svara för byggnadens bestånd.

Ehuru jag tror, att det icke går för kommittén att komma så mycket längre än fullmäktige gjort, stödda på fackmäns beräkningar, har jag dock icke någonting emot att en utredning nu verkställes, därför att jag tror, att en utredning måste komma till ett resultat av ungefär liknande beskaffenhet som riksgäldsfullmäktiges förslag i ämnet.

När man läst igenom utskottsförslaget, är man tvungen att ge herr Gustavson i Västerås rätt i att det knappast går för sig att ha enbart klämmen kvar, så naken, som den skulle bli, om man strök hela motiveringen, men jag tror, att denna andra kommitté gör klokt i att beakta även de erinringar, som gjorts såväl i första kammaren som i denna kammare vid ärendets behandling. I stället för att, såsom herr Andersson i Rasjön, säga, att det är nog ingen av oss

Ang. förändringar beträffande riksdagshuset m. m. (Forts.)
 som lever, när denna utredning blir färdig, vill jag uttala den förhoppningen, att kommittén icke skall lägga ned någon onödig kraft och koncentrera sig på restauranglokalerna utan i stället ägna sig åt samtliga praktiska frågor. Då är det enligt min övertygelse möjligt att komma med ett förslag redan till nästa års riksdag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels ock på bifall till utskottets hemställan med uteslutande av dess motivering; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Paulsen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 73 med godkännande av utskottets motivering, röstar
 Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med uteslutande av dess motivering.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 80 ja och 70 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med godkännande av dess motivering.

§ 2.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial, nr 43, med föranledande av kamrarnas beslut vid behandlingen av utskottets utlåtande nr 42 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

§ 3.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
 Å föredragningslistan fanns vidare upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m., dels ock väckta motioner angående statsfientlig verksamhet m. m.

Genom en den 9 april 1936 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 234, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen;
- 2) lag angående indragning av vissa skrifter; samt
- 3) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionerna

inom första kammaren

nr 149—151 och 153 av herr *Bagge m. fl.*,

nr 217 av herr *Sandström*, och

nr 271—273 och 275—283 av herr *Bergman m. fl.*, samt

inom andra kammaren

nr 102 av herr *Meyerhöffer m. fl.*,

nr 163 av herr *Henrikson m. fl.*,

nr 264, 265 och 805 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*,

nr 354—357 av herr *Skoglund m. fl.*,

nr 568—570 och 572—580 av herrar *Aqvist* och *Österström*, och

nr 802 av herr *Ström m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i enlighet med de av utskottet i utlåtandet angivna riktlinjer låta verkställa omarbetning av det utav kommittén rörande statsfientlig verksamhet framlagda förslaget till lag angående för statens säkerhet och ordningen i landet farliga sammanslutningar samt för nästkommande års riksdag framlägga det sålunda omarbetade förslaget;

B) att riksdagen, med förklarande att de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del i anledning av dels propositionen, dels ock väckta motioner antaga av utskottet framlagda förslag till

a) lag om ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen;

b) lag angående indragning av vissa skrifter; och

c) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;

C) att riksdagen i anledning av väckta motioner måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

a) lag om förbud för viss i det allmännas tjänst anställd personal att tillhöra vissa sammanslutningar eller att främja deras verksamhet;

b) lag om förbud för krigsmanskaper att delta i vissa sammankomster;

c) förordning om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka; och

d) förordning om ändrad lydelse av 14 § 1 mom. förordningen den 8 maj 1925 (nr 119) angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker;

D) att riksdagen i anledning av väckta motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utfärda av utskottet framlagda förslag till

a) kungörelse angående tillämpning för riket i dess helhet av bestämmelserna i § 13 ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22); och

b) kungörelse om tillägg till § 1 kungörelsen den 9 maj 1916 (nr 149) angående vad militär personal i vissa fall har att iakttaga vid upprätthållande av allmän ordning m. m.; samt

E) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A)—D), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade åtskilliga, nedan delvis närmare omförmälda reservationer.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Sedan herr förste vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Linnér**, som yttrade: Herr talman! I avseende på föredragningen av första lagutskottets utlåtande, nr 48, får jag hemställa, att utlåtandet måtte företagas till avgörande punktvis samt var och en av punkterna B och C på det sätt, att först föredragas de i utlåtandet framställda författningsförslagen, var för sig, och därefter utskottets hemställan, att de under punkt D omförmälda skrivelseförslagen måtte föredragas, var för sig, och att vid den del av utskottets hemställan, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet, samt att författningstext icke måtte behöva uppläsas i vidare mån än sådan av någon utav kammarens ledamöter begäres.

Denna hemställan bifölles.

Punkten A).

Vid denna punkt hade reservation anmälts av herrar *Klefbeck*, *Norling*, *Wangson*, *Hedlund* i Östersund, *Sjögren*, *Olsson* i Mellerud och *Berg*, vilka hemställt om avslag på utskottets under punkten framställda skrivelseförslag.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Då riksdagen år 1933 avlät sin skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en förutsättningslös utredning om åtgärder mot den statsfientliga verksamheten, förutsatte riksdagen, att, om behov av en dylik lagstiftning förefunnnes, denna skulle rikta sig mot alla de ytterlighetsriktningar inom samhället, som med våldsmedel ville omstörta den nuvarande samhällsordningen.

Denna kommitté har arbetat och utrett frågan samt kommit till det resultatet — majoriteten i kommittén nämligen — att här funnes en tendens till statsfientlig verksamhet, som samhället borde värja sig emot. Kommittémajoriteten har också föreslagit en lagstiftning, som skulle ha till ändamål att vara en beredskapslagstiftning för att förbjuda organisationer, som med våldsamma medel ville omstörta samhället. Kommittémajoriteten utgöres, kan man säga, av folkpartiet, och utskottsmajoritetens yrkande har framförts genom folkpartiets motioner. Vid granskningen inom första lagutskottet av det lagförslag kommittémajoriteten förordat och som framburits för vidare beslut av riksdagen av bl. a. i andra kammaren herr Österström, har lagutskottet funnit, att den lagstiftning, som kommittémajoriteten förordat, knappast kan tjäna avsett ändamål, eftersom den icke drabbar statsfientlig verksamhet i andra fall än sådana, som redan genom strafflagens straffbestämmelser kunna nå människor, som givit sig ut på sådana äventyrligheter, att de falla under bestraffning för stämpling.

Herr Borell är reservant i kommittén och föreslår en lagstiftning, som så till vida skiljer sig från folkpartiets uppfattning, att den lagstiftning, som han vill skapa mot statsfientlig verksamhet, icke allenast skall rikta sig mot de organisationer, som *utfört* statsfientliga handlingar, utan också mot *syftet* för sådana organisationers verksamhet. Detta yrkande har framburits i högermotioner.

Första lagutskottet har i tre veckors tid detaljbehandlat hela detta komplex av lagar, men majoriteten har icke funnit sig kunna gå in för en direkt lag-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

stiftning om rätt för myndigheterna att upplösa förefintliga samhällsfientliga organisationer utan i stället hemställt om en förnyad utredning och nytt förslag till lagstiftning mot statsfientlig verksamhet. Ur den stora utredningen har emellertid också utvunnits en kungl. proposition som upptager strängare straff för spioneri och upptager vissa, kan man säga, mera speciella ordningsfrågor, bl. a. att man icke får i agitation använda lögnaktiga rykten om myndigheter och samhällsorgan och därigenom skada ordningen och samhällsorganisationen, och tillika tar propositionen upp frågan om mötes-skydd.

De socialdemokratiska reservanterna ha icke ansett sig kunna gå med på bifall till något annat än Kungl. Maj:ts proposition i vad den avser skärpta bestämmelser i den gällande strafflagen samt vissa andra speciallagar, som syfta till att stävja agitation som äventyrar militär disciplin och samhällslugnet. Första lagutskottets majoritet lever i den föreställningen — och jag tror att den är allvarligt menad — att man i vårt land är utsatt för statsfientlig verksamhet från vissa politiska organisationer. En beredskapslagstiftning är därför nödvändig enligt dess mening. Vi reservanter ha icke kunnat bli övertygade om att sådan fara är för handen att en beredskapslagstiftning är påkallad.

Vad är det för statsfientlig verksamhet, som man med en sådan lagstiftning vill förhindra? Av de intryck, som jag fått från utskottets behandling av ärendet, kan jag ej finna att majoriteten fruktar annat än den sillénkommunistiska rörelsen som med sina resolutioner och sina mötesuttalanden i en del fall rekommenderat våldet som medel att nå sitt mål. Kommittén har klassificerat faran. Den anser sillénkommunisterna vara de farligaste. Nazisterna äro också besvärliga, och Kalle Kilboms parti är så till vida farligt, som det har en viss internationell karaktär och omfattar i viss mån också diktaturstaternas idéer.

Jag kan aldrig tillägna mig den oron för sillénkommunisterna och ännu mindre den oron för Kilboms parti, som för utskottsmajoriteten har varit bestämmande. Jag tror nämligen icke, att sillénkommunistiska partiet, i andra kammaren representerat av herr Hagberg i Luleå, är ett sådant parti, mot vilket man har rätt att rikta en lagstiftning av den natur utskottsmajoriteten begär. Visserligen har kommittén kunna presentera några resolutioner från internationella kongresser, där man förordat våldet som medel att omsätta sina idéer. Vidare har man många gånger förargats över det språk, som inom den sillénkommunistiska pressen förts, och mot de uppmaningar, som också kommit till uttryck, om våld. Men jag tror icke, att de medborgare inom det svenska samhället, som bära upp det sillénkommunistiska partiet, på något som helst sätt kunna göras ansvariga för de resolutioner, som skulle utgöra motiven för den lagstiftning, varom här är fråga. Kan man verkligen förutsätta — jag tror det icke — att herr Hagberg i Luleå skulle gå i spetsen för våldsrörelser? Men om han skulle göra det, kan väl någon bliva övertygad därom, att 25 procent av valmanskåren i Norrbotten skulle vara drivna av våldsvilja mot det svenska samhället, därför att de genom val dokumenterat sin sympati för herr Hagberg i Luleå? Det demokratiska samhället kan icke tolerera en lagstiftning, som förhindrar svenska medborgare att hava vilken som helst uppfattning om hur det svenska statsskicket skall utformas. Jag ger rätt i, att när folk går att använda våldsamma hjälpmedel för att förverkliga detta, då har man anledning att diskutera en lagstiftning mot sådana medborgare. Men så långt har icke agitationen drivits. Så långt hava i varje fall icke de två idériktningar, som vi vilja bekämpa med lagstiftningen, gått i sin verksamhet.

Men är ni så blinda, säger man, för allt som har hänt? Vad var det som

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

hände i Ådalen? Ådalshändelsen, var det en händelse, som riktade sig mot vårt statsskick? Var det icke en händelse, som spontant utbröt på grund av en stor social konflikt, som pågick vid det tillfället? Om vi lagstifta aldrig så mycket mot sillénkommunisterna och Kilbom, skola vi aldrig, om vi icke på andra vägar komma till rätta med dessa företeelser, kunna förebygga, att oroligheter av den natur, som uppstodo i Ådalen, inträffa.

Jag är fullständigt övertygad därom, att utskottsmajoriteten är besjälad av en brinnande vilja att värna det demokratiska samhället. Den säger, att även om ingenting inträffat i detta land, ha ändå händelserna i världen varit tillräckligt många för att vi också skola börja taga varning. Visst skola vi taga intryck av vad som händer i världen! Men gör man rätt i att jämföra vårt demokratiska land med de länder, där statsskicket under några år förändrats med våldsåtgärder? Kan man jämföra det svenska demokratiska samhället och dess hundraåriga demokratiska anor med de tillfälliga demokratiska samhällen, som uppstodo vid slutet av världskriget? Aldrig! Jag tror aldrig, att det skall lyckas någon organisation i detta land att övertyga det svenska folket, att det demokratiska statsskicket är oriktigt, och ännu mindre, att det skall lyckas agitatorer att få svenska folket med på våldsåtgärder för att ersätta det svenska statsskicket med diktaturer.

Jag förstår så väl, att de partier, som icke kämpat för den demokratiska statens tillblivelse men legalt inpassat sig i denna, känna sig oroliga över vad man ser. En resolution upprör dem, ett mötesuttalande kommer dem att skaka i knäveckan. Men de politiska partier, som själva arbetat för demokratin och som tro på demokratiens egen bärighet, vilja icke vara med om att sätta en fläck på det demokratiska samhället i form av de lagar, som man begär och som rikta sig icke mot våldsåtgärder enbart utan även mot idéer. Hava icke herrar Kilbom och Hagberg i Luleå och också nazisterna rätt att med lovliga medel agitera för sina idéer, tala om, hur de vilja att den stat skall se ut, som är deras idealstat? Ingen vill bestrida det, säger man, men man bestrider, att dessa ideriktningar skola få lov att i sin agitation använda våldsmedel. Detta bestrida vi också. Men ingen av dem har ännu dokumenterat sig som våldsparti. Det är anledningen till, att de socialdemokratiska reservanterna icke vilja vara med om en lagstiftning, som gör herrar Kilbom och Hagberg — för att taga de personer, som företräda dessa partier i andra kammaren — till martyrer. Tror någon, även om de skulle hava våldet i beredskap, att herrar Hagberg i Luleå och Kilbom äro så ointelligenta, att de icke anpassa agitationen efter den lagstiftning, som kommer?

Vi skulle med den begärda lagstiftningen åstadkomma, att herrar Kilbom och Hagberg finge martyrglorian över sig. Vi skulle tvinga fram underjordiska organisationer, som samhället aldrig skall kunna kontrollera.

Första lagutskottet säger, att vid sidan om denna skyddslagstiftning måste gå en annan lagstiftning, som skall förkväva oroselementens framgångar, och det är ett fortsatt påbyggande av den sociala välfärdslagstiftningen. Ingen-ting är sannare än det. I samma mån som vi enas om att fortsätta en påbygg- nad av den sociala välfärden, i samma mån förkväva vi agitationen hos de krafter i samhället, som kunna åberopa det allmänna missnöjet till stöd för sina framgångar.

Vi tro på demokratiens egen bärighet, och vi varna allvarligt för den lag- stiftning, som de borgerliga partierna begära. Det är därför, herr talman, som vi under punkten A) yrka avslag på det skrivelseförslag, som utskotts- majoriteten begär.

Är det icke något alldeles främmande för vårt land att införa en lagstift-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

ning, som är passlig i de länder, där diktaturerna höra hemma? Är det icke en kränkning av den medborgarrätt, som demokratien själv vill värna, när man t. ex. föreslår, att vissa ämbets- och tjänstemän i detta land icke skola hava lov att tillhöra vilken organisation de önska? Det är möjligt — om man får lita till lämnade uppgifter — att en del militärer och poliser icke varit tillräckligt omdömesgilla, när de valt sin politiska ställning. Men ingen tror jag skall kunna anklaga någon ämbetsman, vare sig han tillhör militären eller t. ex. polisen, att han på grund av sin anslutning till viss politisk rörelse skulle hava åsidosatt sin skyldighet som ämbetsman i detta land. Är det icke en utmaning, en kränkning av de medborgargrupper, som man vill förbjuda att tillhöra den politiska organisation, som sammanfaller med deras idéer? Finnes det anledning att sätta en sådan fläck i den svenska lagstiftningen, som skulle ge sken av att vissa statliga ämbets- och tjänstemän ej äro pålitliga värnare av ordning och laglydnad?

Jag har velat antyda bara denna lilla detalj av det projekt, de lagar, som utskottet förordar. Såsom något anmärkningsvärt måste jag också beteckna, att utskottsmajoriteten, som består av vårt lands eller åtminstone riksdagens förnämsta jurister, förordar en lagstiftning på så många områden i samhället, utan att iakttaga vad som eljest brukar vara kutym för första lagutskottet, nämligen att icke stifta lagar på fri hand, icke stifta lagar utan att åtminstone lagrådet satts i tillfälle att yttra sig över den lagstiftning man förordar. Är det verkligen en sådan brådska? Även om man tror, att en fara föreligger, finnes det ändå ej anledning att gå så hastigt fram som man här gör, att man kommer med ett knippe lagar, om vilka inga andra haft tillfälle att yttra sig än första lagutskottets majoritet själv. Jag fruktar, att den lagsiftning, som man påyrkar, kommer att medföra större bekymmer och oro för demokratien än om lagstiftningen icke kommer till. Därför yrkar jag avslag.

Jag kan icke neka mig att påminna, att vi också böra göra iakttagelser i vårt eget land. Jag kommer själv ihåg händelserna från 1918. Då var det oro överallt i landet, och det rådde en fruktansvärd livsmedelsbrist och missnöjet häröver var stort. I förening därmed agiterades för den allmänna rösträtten. Det var oansvariga agitatorer, som gång på gång uppträdde och uppmanade till våldsdåd. Justitieministern 1918 blev — det vet jag — uppvaktad med önskingar om att få en lagstiftning, som skulle förhindra dylika händelser. Justitieministern stod emot den gången. Han stod emot och sade: »Giv människorna drägliga villkor, giv dem den allmänna rösträtten! Demokratien skall sedan kunna värna sig mot de där strömningarna, som vi se just nu!»

Nog ligger det litet tragik i att denne justitieminister, herr Eliel Löfgren i första kammaren, tillhör utskottets majoritet. Ha då herrarna bland de folkfrisinna så förlorat tilltron till demokratien? Har ingenting inträffat under dessa 20 år? Varenda myndig människa, man eller kvinna, är mer eller mindre engagerad i samhällsarbetet. Var och en har tack vare den allmänna rösträtten fått komma in i och fått känna medansvar för det svenska samhället. Demokratien vilar på så stark grund, att icke minsta anledning finnes för oro att våldselementen skola kunna rubba en lugn utveckling. Är det då skäl att tillgripa en lagstiftning, som på grund av sin karaktär kan medverka till att den lugna utveckling, som demokratien själv tror på, skulle rubbas?

Jag varnar och, herr talman, jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Lindberg* i Stockholm, fru

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Östlund samt herrar Eriksson i Sandby, Back, Sjögren, Werner i Hultsfred, Blomquist, Gustafson i Dädesjö, Björk i Tryde, Erlander, Landgren, Andersson i Munkaljungby, Frankenberg, Lind, Norling, Hallén, Sundström, Fält, Uddenberg, Andersson i Surahammar, Ericsson i Sörsjön, Månsson, Norén, Jonsson i Haverö, Berg, Persson i Undersvik och Hage.

Herr Kilbom: Herr talman! Egentligen är det icke förvånande vad här i dag föreslås. Det är alltid vanligt, att man på borgerligt håll, så fort man tror sig hava luft under vingarna på nytt och glömt de krisperioder, som man gått igenom, dels återtar de löften och eftergifter, som framtvings från arbetarmassorna, dels söker flytta fram positionen.

Men för vår del vill jag ställa den frågan till utskottsmajoriteten: Varför detta lagstiftningsraseri i dessa frågor? Har det inträffat några särskilda svårigheter ur ordningssynpunkt på de sista åren eller leva vi eller hava vi levat i särskilt oroliga tider? Jag vågar fråga, om ordningsmakten icke räcker till, trots att vi nyss inrättat statspolisen och vid detta års riksdag också utökat den för 1 1/2 miljon kronor, trots att den kommunala polisen i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping o. s. v. utökats och trots att bara för några dagar sedan det inrättades polis i praktiskt taget varje större samhälle, och även i de mindre.

Jag kan vidare fråga, om icke militären, som herrarna hava, räcker till. Dess användning i sociala konflikter har ju trots allt en grund i stora befolkningsgruppers tänkesätt.

Då jag ställt alla dessa frågor, är jag övertygad, att ingen av herrarna kan lämna något svar. Men självfallet avvakta vi med stort intresse vad exempelvis den, som nu närmast står för utskottet som dess ordförande, har att svara på dessa frågor. Vad är det för olyckliga händelser som inträffat? Vilka hava stört ordningen? Vilka hava uppträtt så, att man har anledning att antaga, att fara föreligger, att de skola kunna skapa oroligheter, medförande risk för statens säkerhet?

Det synes mig, herr talman, som om det borde man åtminstone från utskottets sida angivit. Såvitt icke nu kanske utskottet eller dess ordförande i detta fall gör det? Det vore icke så onaturligt. Ty man är icke så långt borta från högerens motion. Man accepterar utan vidare de argument, som anförts i högermotionen: lösa rykten, sladder, prat hit och dit, framför allt ett partiskt, bestämt partiskt ståndpunktstagande i politiskt avseende.

Sanningen är ju dock den, att i Sverige icke varit så lungt på årtionden, *icke på årtionden*, som på de senaste fyra åren. Eller kan man måhända bestrida det? Och de partier man nu riktar sig mot, det är ju bestämda partier på arbetarsidan. Dessa partier hade dock vid det sista valet ett större röstetal än någonsin tidigare. Hava de utnyttjat detta sitt stegrade inflytande bland valmännen till en skärpt agitation för våld, för kupper, för statsfientlig verksamhet? Om de hava gjort det, vilka av dem hava då gjort det? Faktum är ju, att härvidlag är det högerens ande, som svävar över utskottsmajoritetens betänkande.

Jag skall icke inlåta mig på att angiva den karakteristik, som detta förhållande ger av bondeförbundet och folkpartiet, därför att jag är övertygad, att händelserna själva komma att göra detta. Men nog är det bra underligt, då man tänker tillbaka på vad som har skett och ställer det mot vad som nu föreslås. Faktum är, att högern har gripits av skräck för den samhällsordning, som håller på att ruttna sönder.

Det kan icke hjälpas, mina herrar! Den politiska överbyggnaden i sam-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

hället ramlar ihop, när den ekonomiska grundvalen är förändrad. Och när vi i dag med en högkonjunktur som denna dock måste notera i vissa stater en oerhörd arbetslöshet, som fallet är exempelvis i Amerika eller i de europeiska industristaterna — även i Sverige — så tror jag mig våga påståendet, att den nuvarande samhällsordningen visat, att den icke kan fylla folkets behov av arbete, av bröd, av försörjning, av säkerhet. Och rädslan för de följder detta politiskt för med sig är det, som ligger till grund för högerens ståndpunkts-tagande, vilket nu, som sagt, utskottet har gjort till sitt.

Men därtill är det ju sedan också självklart reaktionen ute i världen, som påverkat demokraterna här hemma och icke minst — utan motsatsen — demokraterna inom högerpartiet.

Vad är det nu då, som man menar med en statsfiende? Är det något absolut begrepp detta? Är det icke det förhållandet, att statsfienden växlar med staten och olika makthavare? Det visar oss, hurusom vi härvidlag icke hava att göra med någonting, som under alla förhållanden måste försvaras. I Ryssland är statsfienden en, i Tyskland är han fullständigt raka motsatsen. Det beror alldeles på, vem som regerar. De härskande klasserna i det borgerliga samhället visa sannerligen undan för undan, hurusom de veta att för sina politiska och ekonomiska intressen tillrättalägga begreppet statsfiende, precis som nu utskottsmajoriteten härvidlag gjort. Men litet närmare reda på, vilken som är statsfiende, kunna vi få, om vi titta oss omkring litet mera i världen.

Vad är det för folk som i Italien karakteriseras som statsfiender? Ja, det är bl. a. Ferrero, den mycket märklige liberale historikern, och Toscanini, världens och samtidens kanske främste musiker, dirigent och kompositör höll nära på att karakteriseras och förklaras som statsfiende. I Ungern ha vi greve Karolyi. Han hade varit ministerpresident i sitt land och ansågs vara en av samtidens mest högtstående kulturella personligheter. Han dog i landsflykt. I dagens Tyskland är det Thomas Mann, Heinrich Mann och Georg Bernhard, en av de främsta publicister vår tid har att uppvisa, men också en sådan man, som väl är bekant för landshövding Linnér, Einstein, f. d. professor vid universitetet i Berlin. Vidare är det förre ministerpresidenten Brüning. Han är enligt tyska begrepp en så utpräglad statsfiende, att det häromdagen upptäcktes, att man organiserat ett lönnmordsförsök mot honom. Nu vill jag icke påstå, att herrarna som representera utskottsmajoriteten syfta på sådant folk, när ni tala om statsfientlighet. Nej, icke herrarna! Men herrarna vilja här skapa ett vapen i händerna på dem, som vilja tillämpa begreppet statsfiende på ett sådant sätt, att det kommer att medföra sådana resultat, som härvidlag angivits med bl. a. de nämnda namnen. Hur blir det en dag, om de i dag bakom högergruppen liggande krafterna komma till makten? Hur blir det då?

Det var icke så förfärligt länge sedan svensk politisk historia lämnade några exempel, och det är kanske anledning att erinra folkpartiet därom, ty där tycks man ha ett mycket dåligt komihåg. Herr Andersson i Rasjön, den nuvarande ledaren av liberalismen och folkfrisinnets i andra kammaren, kan jag tyvärr icke upptäcka, men har han alldeles glömt bort ett namn som Karl Staaff? Har han glömt bort den mannen? Ehuru statsminister i detta land, förföljdes han av högermobben i hundratal från riksdagshuset till sin bostad över Gustav Adolfs torg med tillmälet »landsförrädare», med stenkastning och med smuts från gatan, som dessa kulturbärare hade tagit upp. De, som ha hjälpt denna lagstiftning på väg genom att tillsätta en utred-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

ningskommitté efter 1932 års stora valseger för arbetarklassen, som deltagit i utredningsarbetet, om de också gått på en något annan linje än den, som utskottsmajoriteten här framlagt, och de som i dag stå för regeringspropositionen, de ha nog icke glömt, att Hjalmar Branting en gång, när han vågade gå in på en restaurang för att tära en matbit, möttes av spottklyschor från den innevarande publiken och tillmälena »landsförrädare» och »fosterlandsfiende». Eller har man på skilda håll glömt, att den man, som häromdagen i kammaren uppträdde till försvar för Sveriges intressen, Zeth Höglund, en gång dömdes som var mans niding till många års straffarbete? Har man glömt, att en av sin tids främsta litteraturhistoriker, Erik Hedén, drabbades av samma dom o. s. v.? Äro herrarna så alldeles säkra på att icke dagens storheter också en gång komma att drabbas av det man nu åsyftar gentemot andra? Varför är det alldeles uteslutet, att någon annan än det tyska mellanpartiets premiärminister skall jagas i landsflykt och stämplas som landsförrädare? Sätter man bara vapen i händerna på reaktionärerna, finns det alltid högljudda och inflytelserika krafter, som komma att kräva deras utnyttjande. Men de krafter, som nu äro de mest högljudda, äro icke de farligaste, det är de mycket mera inflytelserika krafter, som bakom kulisserna hålla i trådarna och dirigera spelet.

Mina herrar, inför en lagstiftning, som lämnar plats för sådant här, måste man verkligen bli betänksam, även om man i det avseendet har rent samvete, både när det gäller vakthållning om det som man tror vara demokrati och deltagandet i uppmaning till någon arbetarförsamling att använda våld. Stig fram den som kan visa, att så skett, exempelvis från undertecknads sida någon gång under 35 års politiskt arbete! Man blir ändå betänksam, när man ser en sådan lagstiftning.

Nu har utskottet här kommit med ett förslag, som är synnerligen omfattande. Jag måste då öppet och bestämt säga, som jag skrivit i den tidning, jag har äran att redigera, att det är ett oskick att störa andra meningsriktningars möten. Jag har icke ett spår av sympati för en dylik sak, därför att det är dumt av dem, som göra så. Och spioneri! Ja, herr talman, inom arbetarrörelsen, så långt jag känner den, bedriver man icke spioneri. Det är som regel inom arbetarrörelsen intet folk, som utnyttjas för dylikt. Det finns i detta lagförslag en hel del saker, t. ex. medvetet spridande av lögnen om offentlig myndighet, för vilka ingen har någon som helst sympati. Jag är övertygad om att man i detta land utan någon som helst svårighet skall kunna samla 99 procent, ja, säkert 100 procent, men låt mig säga 99 procent av befolkningen däremot.

Men varför behövas då dessa lagar? Nyss har man här, för att harangera en annan paragraf i detta lagkomplex, talat mycket om att det var nödvändigt att förankra fosterlandsförsvaret och försvarsviljan bland de breda folklagren. Tro ni verkligen, att ni göra något härför genom de bestämmelser i det föreliggande förslaget, som avse, icke att utvidga militärmanskapets medborgerliga rättigheter, utan att strypa åt dem på ett sätt, som man icke ens 1906 i samband med den dåvarande lagstiftningens antagande kunde tänka sig bli nödvändigt.

På alla dessa detaljer skall jag, herr talman, icke gå in här, men jag kan ändå icke underlåta att säga några ord om den första punkten, där utskottet, generöst nog — man får vara tacksam för litet i dessa tider — yrkat avslag. Men på vad sätt har utskottet yrkat avslag? Jo, så att avslaget blir en skärpning icke blott av regeringens förslag utan av det förslag, som framlagts i det föreliggande kommittébetänkandet. Den, vars hand hållit i

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

pennan vid dessa utskottets formuleringar, har förvisso icke sagt riktigt, vad han tänkt bakom dessa formuleringar. På sid. 33 finna herrarna på sista avsnittet uttalat, att om ett snabbare ingripande i kritiska situationer är betydelsefullt, måste upplösningsåtgärden kunna vidtagas på ett tidigare stadium av sammanslutningens statsfientliga verksamhet. Det sägs, att man anser förutsättningen för upplösning vara för handen, så snart det blivit styrkt, att en verksamhet syftar till att med våld omstörta eller förändra rikets statsskick. Se nu på dessa formuleringar och gå sedan över till vad utskottet anfört. Det har refererat kommitténs uppfattning i vad jag här anfört, men utskottet går mycket längre. Utskottet säger nämligen på sid. 34 andra stycket: »Överhuvud taget synes det ur den skyddssynpunkt, varpå ifrågavarande lagstiftning vilar, vara nödvändigt att spridningen av en statsfientlig rörelse kan hejdas med lagliga medel, innan den fortskridit till ett revolutionärt stadium.» Men, vad är detta, herr landshövding Linnér? Här är ju icke fråga om att göra slut på revolutionär propaganda, utan här är det fråga om att göra slut på en organisation, som för en propaganda, vilken man misstänker skall föra till revolutionära handlingar. Jag undrar just, om innebörden i denna nya formulering har diskuterats i denna riksdagens elfte timme.

I näst sista stycket talar man först om vilka förutsättningarna äro för en organisations upplösning, och det uttalas, att bara man misstänker, att den skall föra en propaganda, som man misstänker skall bli sådan och sådan, kan man upplösa den. Så kommer man in på frågan om vem som skall bedöma upplösningen av en sådan organisation. Här inträffar ett mycket märkligt förhållande, men tydligen har första lagutskottets ordförande och ledamöter icke hesiterat för eller observerat det hela. Det har föreslagits, att Svea hovrätt skall få dessa uppgifter om hand. Svea hovrätt under president Ekeberg har emellertid förklarat, att den anser det i högsta grad olämpligt och därjämte tvivelaktigt, om sådana uppgifter skola åläggas hovrätten. Det sägs öppet ut, så långt jag förstått, att dylika uppgifter icke kunna vara annat än till skada för rättsväsendet, och de avböjas därför. Ja, då har utskottet kommit i en dilemma, och vad säger då utskottet? Jo, utan ett ögonblicks tvekan säger det: »Vid sådant förhållande böra enligt utskottets mening även prövas andra tänkbara utvägar, särskilt ett framkommet förslag att inrätta en permanent specialdomstol eller nämnd, vars beslut icke finge överklagas.»

Nu vet var och en, som följt med i tidningspressen, att dessa specialdomstolar, i de länder, där de finnas, betraktas som något av det mest reaktionära, det mest oerhörda ingripande i alla tänkbara möjligheter för medborgare att få rätt, och tämligen allmänt, så långt jag har sett, är man ense om att dylika specialdomstolar icke skola få betraktas som annat än en tillfällig utväg i en alldeles exceptionell krissituation. Men här i demokratiens Sverige, med allmän rösträtt, där alla borgerliga partier bekänna sig till demokratin, här föreslår första lagutskottet utan att blinka, att man skall pröva ett framkommet förslag att anordna en permanent specialdomstol eller nämnd, och tillägger, att dess beslut får icke överklagas. Ja, mina herrar, jag är icke jurist, men redan detta, att ett sådant dömande organs beslut icke skola få överklagas, hur stämmer det med principerna i hela vår lagstiftning? Så vitt jag förstår, stämmer det icke alls. Man har velat skapa garantier på olika sätt för att domstolarna icke skola begå någon orätt. När en underrätt dömer vrängt, är det möjligt att överklaga hos hovrätt, och när hovrätten dömer vrängt, kan man åtminstone i vissa mål överklaga hos högsta domstolen. Häromdagen behandlade vi en grundlagsbestämmelse angående J. O:s och M. O:s skyldighe-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

ter. Därav framgick, att till och med högsta domstolens domslut otvivelaktigt kunde bli föremål för prövning. Men i detta fall gå det frisinna folkpartiet och bondeförbundet helt och hållet in för att icke blott skapa en specialdomstol, som man i alla andra länder, så långt jag funnit, anser bör vara en tillfällig historia, utan man föreslår också, att dess beslut icke skola få överklagas.

Det underligaste av allt är, att när man skall inrätta en specialdomstol alldeles särskilt lämpad för att döma oväldigt, säger man, att det är önskvärt, om ledamotskap i densamma följer med viss tjänsteställning, men man anger icke vilken. Följaktligen är det omöjligt för mig att säga, om man tänker på någon särskild tjänsteställning eller, som sannolikt är, syftar på tjänsteställning överhuvud taget, för att därmed få folk som äro oberoende politiskt åt alla håll. Men var och en vet ju, att på grund av samhällets ekonomiska uppdelning och den politiserande tiden också tjänstemännen ha en politisk uppfattning, och det vore för övrigt orimligt, om de icke skulle ha det. Man vinner sålunda på detta område ingen som helst garanti för att det blir någon rättvisa. Man går ännu längre, och man säger också ut, vad man syftar till. På sid. 35 näst sista stycket före avdelning 2 heter det: »Utskottet vill emellertid framhålla, att det viktigaste fallet av förberedelse till förräderi torde vara bildandet av sammanslutningar med omstörtande syfte.» Här är således icke fråga om att man antagit något program, där det sägs något visst om sammanslutningens syfte. Här är icke heller fråga om att man skall ha utvecklat en viss verksamhet på grundval eller vid sidan av programmet. Här är för det tredje icke fråga om att det skall föreligga något resultat av denna verksamhet, att man stört möten och dylikt. Det hör för övrigt under en speciell paragraf, liksom att man söker med våld hindra en myndighet. Här är det meningen att förbjuda och prohibitivt förhindra tillkomsten av organisationer. Hur skall man utrona, om sammanslutningarna verkligen ha ett revolutionärt syfte eller vad de vilja. Jag har aldrig varit anhängare av illegal verksamhet, ty jag tror icke, att man skapar majoritet bland detta lands befolkning på illegal väg, men det kan hända att det bildas illegala organisationer, och hur skall man då bära sig åt?

Jag tror, att vad jag anfört tillfyller visar, hur man här har att göra med en oerhörd utvidgning över alla hittills kända uppfattningar i fråga om vad man skall tillåta sig mot medborgare och organisationer, hur man här har att göra med ett lagförslag och ett betänkande, som innehåller den rena kautschuken, som kan tolkas precis hur man vill, som kan handhavas av tillfälliga makthavare på ett rent godtyckligt sätt, utan att landets överordnade myndigheter, riksdagen och regeringen ha någon som helst möjlighet att ingripa och få en ändring till stånd, på annat sätt än genom att man ändrar lagarna. Men herrarna, som varit med i riksdagen alla dessa år, veta precis lika väl som jag, hur lätt det är att upphäva en lag, vilka galna verkningar den än visat sig ha.

Det skall bli av mycket stort intresse att avlyssna landshövding Linnérs synpunkter i detta avseende och att få höra, vad man i den fortsatta debatten har att säga om dessa lagförslag och de direktiv för utredningen, som givits i första punkten. Inom parentes vill jag säga, att det är rätt underligt, att man sista riksdagen före en ny valperiod ger skärpta direktiv till en regering att framlägga lagförslag. Brådskar det så, att man icke kunde vänta och åtminstone verkställa en förutsättningslös utredning? Det är uppenbart, att man anser, att icke ens det behöver man kosta på sig.

Mot vilka är det då, som detta förslag riktat sig? Ja, ser jag på höger-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

motionen, kan jag för min del icke vara i tvivelsmål om avsikten. Det är mot arbetarrörelsen och, jag skulle tänka mig, väl framför allt mot det kommunistiska och det socialistiska partiet, ehuru det sistnämnda, som herrarna mycket väl veta, icke står — det har det visat i handling sedan 7 år — på en kommunistisk ståndpunkt, sådan den karakteriseras från den kommunistiska internationalens högkvarter. Det är icke alls, säger man, bara mot dessa utan också mot nazisterna. I högermotionen citeras med välbehag, hur de olika nazistiska partierna — tänk så troskyldig man är på högerhåll, när det gäller nazismen — förklarat sig icke ämna använda våld utan endast parlamentariska metoder. Men, förlåt mina herrar, kan icke det ena partiet vara lika trovärdigt som det andra? Det socialistiska partiet har öppet förklarat sig för demokratin. Vi ha förklarat mer än en gång, att vi under nuvarande förhållanden med den militärtekniska utvecklingen icke tro på att en liten minoritet av folket kan med våld genomföra sina syften. Vi äro också fullkomligt övertygade om att man måste ha den stora majoriteten av landets befolkning på sin sida, för att man skall lyckas varaktigt genomföra en samhällsomläggning. Varför tror man icke den förklaringen? Varför tror högern mera på nazisterna? Varför tror man icke kommunisterna, som på det sista dock ha visat sig — jag hänvisar exempelvis till Frankrike — vara de främsta vakthållarna om demokratin emot de fascistiska ligorna. Och då Sovjetunionen övergår till ett parlamentariskt och borgerligt demokratiskt styrelsesätt, därför att man där anser, att den sociala och ekonomiska grundvalen nu har utvecklat sig så långt, att man icke behöver hålla på det gamla längre, är det icke ett bevis, som man är skyldig att taga fasta på? Citerandet av nazisterna i högermotionen visar vart man syftar. Det är mot arbetarpartierna. Men då man kommer till rätta med de kommunistiska och socialistiska partierna, vart kommer man då? Ja, i Tyskland och i Österrike hava vi sett — i Österrike alldeles särskilt — vad resultatet blivit. Där var det socialdemokratien, icke bara den österrikiska utan även den internationella, som till sist försvarade landets lagliga författning, försvarade demokratin och slogs ned. Av vilka? Jo, av motståndarna till just denna författning. Där föreligger följaktligen ett typiskt exempel på, hurusom statsfienderna befinna sig på den sidan, som gjort anspråk på att ha rätt att slå ned den verkliga, den befintliga statsformens försvarare.

Det är också typiskt, att sådana här lagar finnas, såsom förut sagts, dels i de länder, där den fascistisk-nazistiska diktaturen råder, och dels i de baltiska staterna, i Lettland exempelvis och Litauen, fastän där voro de riktade åt helt och hållet motsatt håll. I Estland hålla de på att upphävas liksom delvis även i Finland. Jag har för mig, att herrarna alltid hävda, att Sverige intar en annan både kulturell och politisk ståndpunkt än dessa baltiska stater, att vårt ekonomiska läge är ofantligt mycket bättre o. s. v., o. s. v., att vi varit långt mera framskridna i politisk kultur. Skulle icke någon av högerns talesmän då vilja vara vänlig anmäla för mig: vad är det som gör, att man nu i Sverige måste efterapa eller föreslå efterapning av lagstiftningen i dessa länder? Jag är övertygad om, herr talman, att de politiska rörelserna bottna i de ekonomiska motsättningarna i samhället. Jag är likaledes fullständigt övertygad om, och må säga det ännu en gång, att den ekonomiska grundvalen i den mänskliga historien visar många exempel därpå: naturhushållningens avlösning, feodalhushållningens avlösning, den äldre kapitalismens avlösning och nu den moderna kapitalismens övergång till kollektivismens samhälle, i vad form kollektivismen sedan kommer att gestaltas och organiseras. Jag är övertygad om att i varje sådan period söka de, som i det förflutna syste-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

met se den enda garantien för sina privata inställningar, att med undantagslagstiftning mot andra folkgrupper värna sig mot det nya, som kommer, hävda sin ställning med tvångsmedel för att förhindra utvecklingen till något nytt, något som måste komma på ena eller andra sättet. Det blir förföljelse, och det blir förföljelse på ett godtyckligt sätt; det blir icke ett skydd för demokratien. Och här föreligger en begynnande avskrivning av demokratien.

I varje fall skall från vår sida till riksdagens protokoll hava sagts ifrån, att vi icke kunna uppfatta detta på något annat sätt. Den lag, man härvidlag kommer att antaga, och denna detaljerade rekommendation, eller skola vi säga befallning, till den blivande regeringens utredning, såväl då det gäller innehållet i den lag, som skall komma, som ock tidpunkten, då lagförslaget skall läggas fram, detta är inledningen också för Sveriges del, på ett långt skarpare sätt än vad vi någon gång tidigare ha sett, till denna demokratiska avskrivning. Jämför jag till på köpet vad här föreligger med ett annat utskottsutlåtande, som också ligger på kammarens bord och som berör fackföreningsrörelsen, då måste jag säga, herr talman, att det synes mig vara ett underligt sätt, på vilket åtminstone bondeförbundet och folkpartiet debutera. Det har under alla förhållanden mycket litet att göra med de principer, som företrädades av deras föregångare, vare sig det var det gamla lantmannapartiet eller det liberala partiet under Karl Staaff.

Jag ber, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till reservationen och i övriga punkter bifall till vår motion.

Herr Linnér: Herr talman! Efter herr Kilboms anförande kanske det kan vara nyttigt, för att icke säga nödvändigt, att söka återföra kammaren till verkligheten, d. v. s. till vad detta utskottsförslag innebär. Jag skall då först för att försöka klargöra detta mycket summariskt erinra om själva utgångspunkten för det föreliggande förslaget.

Det var ju så, att 1933 antogs två av kamrarnas tillfälliga utskott var för sig enhälliga förslag därom, att en förutsättningslös utredning borde komma till stånd »angående åtgärder mot sådan av sammanslutningar eller enskilda bedriven verksamhet, som syftade till att med våld eller eljest på olaglig väg omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning». Detta förslag godkändes av bägge kamrarna. I utskotten funnos representanter för alla de stora partierna i riksdagen, och de hade enhälligt anslutit sig till denna grundläggande utgångspunkt. I utskottets motivering står det bl. a.: »Förekomsten inom vårt land av en statsfientlig propaganda och av tydliga våldstendenser hos vissa grupper — — — har väckt oro inom vida kretsar av vårt folk. — — — Det är statsmakternas skyldighet att icke låta en utveckling pågå, som hotar att sätta samhällslugnet samt stats- och rättsordningen i fara.» Från den utgångspunkten bedrevs kommitténs arbete, och på den utgångspunkten står utskottsmajoriteten kvar i det förslag, som vi nu ha framlagt.

Vad innefattar då det lagkomplex, som utskottet föreslår? Det innefattar i korthet sagt en beredskapslagstiftning mot dem, som för att befrämja sina syften vilja använda sig av våldsamma medel, således andra medel än övertygelsens, sådana medel, som antingen direkt rikta sig mot statsskicket eller indirekt mot statsskicket genom att på ett grovt sätt störa den allmänna ordningen. Det är mot detta, som utskottsutlåtandet riktar sig. Det är således *icke* mot åsikter, det är *icke* mot några särskilda partier men emot vart och ett parti, som för att förverkliga sitt syfte icke vill nöja sig med övertygelsens form utan söker använda våldsamma medel.

Jag kan för att belysa innebörden av detta ytterligare citera ett utlåtande

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Denna länsstyrelse har i sitt utlåtande bl. a. sagt: »Den verksamhet på föreliggande område» — här avses verksamhet för att få en ändring i samhällsordningen — »som icke vill i tävlan med andra meningar skaffa sig gehör för sin åskådning, utan som i stället söker att med våld göra sig gällande mot andra medborgargrupper, måste anses statsfientlig. Den bör därför, om så finnes erforderligt, kunna utsättas för statens ingripande för stäckande av densamma. Uppenbart är nämligen, att medel måste finnas att beröva en sammanslutning med ett omstörtande syfte möjlighet att förbereda våldsåtgärder.» Det är precis samma tankegång, som ligger till grund för utskottets förslag. Jag skall, för att ingen skall missförstå mig, tillägga, att länsstyrelsen anser det för närvarande icke föreligga behov av en dylik lag men säger, att här är gjort ett förarbete till den beredskapslagstiftning, som, så snart behov föreligger, kan godkännas och tillämpas.

Man kan nu gå olika vägar för att nå detta mål att skaffa sig en sådan här beredskapslag. Man kan göra som departementschefen i sitt uttalande ifrågasatt. Han har där varit inne på den tankegången, att man skulle efter den norska strafflagstiftningens föredöme kunna stadga bestämmelser om »straff för den, som deltar i sammanslutning, vilken har till syfte att föröva eller framkalla brott eller för uppnående av sitt syfte använder brottsliga medel». Det där är hämtat också ur professor Thyréns utkast till strafflag. Det skulle sålunda gå ut på att man skulle straffa den individ, som bleve överbevisad om att för sitt syfte använda sig av sådana här medel.

Utskottsmajoriteten har ansett den andra vägen, den som kommittén anvisat, vara att föredraga. Den innebär, att man icke i första rummet riktar sig mot individen utan mot sammanslutningen, och att individen blir straffbar först efter det att sammanslutningen genom en eller annan i lagen bestämd myndighet förklarats vara olaglig. Först efter det att detta beslut fattats och individen det oaktat fortsätter med sin verksamhet för att främja sammanslutningens syfte, blir han straffbar. Vi ha ansett, att detta skulle vara ur rätts-synpunkt mera tillfredsställande och därför rekommenderat denna väg.

Man kan och bör då självfallet fråga sig: ja, men är icke lugnet här i landet så stort, att man kan säga: »Låt saken ligga; vi ha ju ett förslag utarbetat, och skulle det behövas, kan man taga upp det och i en hast få det antaget.» Vi anse icke denna utväg vara lämplig. Först och främst är det så, att majoriteten har betraktat det nuvarande läget i världen med större oro än de socialdemokratiska reservanterna ha gjort. Vi ha sagt oss, att den grupp av stater, där det fria medborgerliga statsskicket ännu lever livskraftigt, är mycket begränsad i vår nuvarande värld. Smittämnen från olika håll från dem, som ivra för en hel annan statsform, en statsform, som för oss är fullständigt främmande och motbjudande, de finnas, och de kunna blåsa över hit. Och om det skulle komma en svår kris, så att jordmånen blev lämplig, då kunde de också slå rot. Då är det bättre, att man i lugn efter moget övervägande har tagit en lagstiftning, som man i en sådan besvärlig situation kan tillämpa. Det passar bättre för vårt kynne, ha vi sagt oss, att icke skapa en lex in casu utan skapa en lag, som finnes, och sedan, när behovet inträder, tillämpa denna lag.

Från dessa utgångspunkter vågar jag således säga, att det lagkomplex, som här föreslås, är så långt ifrån att vara ett lagkomplex i något slags förskräckelsens tecken, att det tvärtom är ett lagkomplex, som vi föreställa oss skulle kunna antagas i lugn, medan man ännu har lugn och noga kan överväga, vilka medel man bör använda emot en sådan statsfientlig verksamhet.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Om jag nu skulle något litet gå in på att försöka klargöra, utan att närmare upptaga några detaljer, vad utskottets rekommendation av huvudförslaget innebär, så är det följande. Det är först och främst att bemärka vad jag nyss sade, att det aldrig är fråga om ett ingripande mot åsikter. Ingripandet kan enligt detta lagförslag icke äga rum, förrän en konkret verksamhet föreligger och denna verksamhet har tagit bestämda, i lagen angivna former. När ett sådant konstaterande har skett, då skall en viss myndighet meddela ett beslut om sammanslutningens upplösande. Varför riktar man sig då mot sammanslutningen som sådan? Jo, man gör det därför, att man anser en av de allvarligaste formerna för en högförrädisk eller liknande verksamhet för omstörtande av statsskicket vara just den, att man bildar en sammanslutning med ett syfte direkt gående ut på att omstörta statsskicket. Man fordrar sålunda för ett sådant upplösningsbeslut, att det har blivit styrkt, att sammanslutningens verksamhet syftar till att med våld omstörta eller förändra rikets statsskick. Det andra fallet, då ett sådant upplösningsbeslut kan äga rum, det är, att det förekommer, som kommittén kallar det, »försök att hindra offentlig myndighet i dess verksamhet, brott mot medborgerlig frihet eller andra brottsliga handlingar eller förberedelser därtill», och att dessa »sätta statens säkerhet eller ordningen i landet i uppenbar fara». Vilka konkreta förutsättningar detta komme att innebära kan jag här icke närmare gå in på; det skulle leda alltför långt in på kasuistikens område. Så mycket kan jag säga, att det förutsätter ju mycket allvarliga oroligheter och tillika en bevisning om att den sammanslutning, varom fråga är, är direkt inriktad på att framkalla sådana oroligheter. Det förefaller mig verkligen, i fall jag nu helt och hållet bortser från de överdrifter, som här framkommit, som om alla de medborgare, som vilja, att man skall arbeta för förändringar i statsskicket på övertygelsens väg, skulle kunna vara ense om att en sådan lagstiftning är god och att den under vissa förutsättningar kan vara ett gott skydd för vår nuvarande rätts- och samhällsordning.

Detta är sålunda det förslag, som vi betrakta som huvudförslaget. Vi ha icke kunnat föreslå riksdagen att antaga kommitténs i motionerna framlagda förslag, därför att vi ha funnit, att de varit behäftade med åtskilliga tekniska brister. Det är därför vi fått nöja oss med att rekommendera en åtgärd i ett skrivelseförslag. Och i vår motivering ha vi försökt att så noga som möjligt ange det sätt, på vilket man bör undvika bristerna.

Jag skall sedan inskränka mig till att angiva vad utskottet därutöver föreslår. Det är lagstiftningsåtgärder, som delvis ansluta sig till de förslag, som departementschefen har framlagt, delvis gå därutöver. Det är först och främst ett komplex, som rör de tjänstemän, som äro anställda i allmän tjänst. Det är militärpersonal och polispersonal. Man anser, att för dem skall utav Konungen kunna meddelas förbud emot att tillhöra viss sammanslutning. Anledningen till detta är självfallen. Det är ju klart, att varje parti måste önska, att de grupper medborgare, som ha till uppgift att representera samhällets yttersta tvångsmakt, skola stå fria för sådana riktningar, som just avse att omstörta samhällsskicket. Det är därför, som var och en som tillhör en sådan tjänstemannagrupp bör avhålla sig från att deltaga i en sådan sammanslutning.

Vidare är det ett stadgande, som går ut på att förebygga allt det störande av ordningen, som i åtskilliga fall, man kan nästan säga tidvis sportmässigt, har bedrivits av ytterlighetspartierna. De ha ju på ett naturligtvis okynnt, icke särskilt farligt, men i högsta grad osympatiskt sätt stört ordningen vid varandras möten, vilket har framkallat ibland rätt svårartade uppträden, i

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

vilka polisen fått ingripa. Det bör ju verkligen vara ganska nyttigt, om lagen inför en kraftigare reaktion emot dylika åtgärder.

Vidare är det sådana förslag, som gå ut på att underlätta ordningsmaktens verksamhet. Det rör särskilt demonstrationerna; det har nämligen visat sig, att demonstrationerna, speciellt när de anordnats samtidigt av två motsatta ytterlighetsriktningar, kunna föranleda rätt så elakartade ordningsstörande uppträden, och det är det man vill försöka förebygga genom att ordningsmakten skall få kännedom om dessa möten. Man stöder sig därvidlag på ett uttalande av Ådalskommissionen om att ordningsmakten bör få meddela vissa föreskrifter för demonstrationer och möten för att förebygga, att dylika besvärliga kravaller skulle kunna inträffa.

Slutligen föreligga en del mindre förslag, som vi möjligen senare kunna komma in på men som jag för närvarande icke har anledning att i detalj yttra mig om. Det är bl. a. en utvidgning av det förslag till bestämmelser om spioneri, som departementschefen framlagt, vilken går ut på en efter vår uppfattning önskvärd rättelse i enlighet med lagrådets anmärkning.

Jag skall stanna här med detta, herr talman, och ber att få yrka bifall till utskottets förslag under punkt A).

Herr Bergström: Herr talman! Det är obestridligt, att utskottsmajoriteten med sitt förslag till skrivelse i fråga om en upplösningslag går längre än kommittémajoriteten har gjort i sitt redan det mycket betänkliga förslag. Man kan inte få någon annan uppfattning, då man läser motiveringen till utskottets förslag i detta stycke, än att man inte vill veta av kommittémajoritetens förslag, sådant det föreligger i den utformade lagtexten, därför att det icke ingriper på ett nog tidigt stadium. Man har all anledning misstänka, att man på denna väg har sökt att komma närmare den borellska ståndpunkten, som från början till slut är påverkad av den finska Lappolagstiftningen. Jag måste ge herr Kilbom fullkomligt rätt i de påpekningar, som han gjort i detta stycke, där det är all anledning för kammaren att se upp. Kommittémajoriteten har redan den velat ge sig in på äventyrliga vägar, och utskottsmajoriteten söker sig fram med raskare och längre steg, skulle man kunna säga, på samma vägar.

Jag skall be att nu närmast få anknyta till vad som sagts av herr Hedlund i Östersund, då han öppnade debatten. Han framhöll, att det ju icke finns några som helst oroande förhållanden, som skulle kunna motivera en så enastående åtgärd från statsmakternas sida som den vilken här ifrågasättes. Det kan nog med ett visst fog sägas, att vid tiden för kommitténs tillkomst och för riksdagens beslut i utredningsfrågan det förefanns en viss nervositet, som löpte över alla partigränser, men det är lika odisputabelt, att de förhållanden som framkallade denna nervositet äro borta. Allt har med andra ord blivit lugnare, och intet finns som tyder på att någon allvarlig fara skulle hota vår demokratiska statsordning och vårt samhälles rättsordning. Icke ens vid tidpunkten för kommitténs tillkomst ville polismyndigheterna erkänna att, trots att det då förefanns en större aggressivitet hos ytterlighetspartierna, någon fara att räkna med existerade för vår samhällsordning.

Jag kommer i detta sammanhang ihåg, på rak arm så att säga, ett uttalande av en av vårt lands främsta polismyndigheter, i vilket det framhölls, att man då hade att räkna med på sin höjd lokalt begränsade kravallliknande uppträden, som emellertid icke borde vara av svårare beskaffenhet än att polismyndigheterna med sina resurser utan någon svårighet skulle förmå behärska dem. Det är självfallet, att så är förhållandet i ännu högre grad den dag som i dag

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

är. Jag kommer i detta sammanhang också ihåg några uppgifter från samma håll rörande våra ytterlighetspartier och den fara, som de kunde sägas utgöra för vårt samhälle. Vederbörande började med Kilbomspartiet och framhöll, att det hade visserligen en kraftfull ledare i herr Kilbom, men det saknade alla revolutionära mål och impulser, med andra ord: det vore ett småborgerligt opportunitetsparti, som samhället kunde vara i lugn för. Sillénkommunisterna, som betecknades som mera aggressiva till sin anda, saknade en dugande ledning och hade för övrigt icke på långa vägar nått den anslutning, trots energiskt arbete, som erfordrades för att de skulle bli en allvarligare fara för det allmänna. Däremot framhölls, att de nazistiska partierna, icke genom sin numerära storlek — den var obetydlig — utan genom den resonans varmed dessa partier möttes av de övre samhällskretsarna, kunde i ett lämpligt ögonblick bli farliga, och att man sålunda mötte de största riskerna för samhällslugnet på denna front.

Men som sagt det är 2, 3 år sedan. Vi äro alla medvetna om, att den nazistiska rörelsen tonat av, den har fallit tillbaka, och det finns väl för närvarande ingen som räknar med, att nazismen kommer att spela någon roll i vårt land, i varje fall icke av den beskaffenheten att den skulle förmå att på allvar hota vår samhälls- och rättsordning.

Detta var några allmänna synpunkter. Jag vill sammanfatta dem i det uttalandet, att den lagstiftning, som här ifrågasättes, icke kan sägas vara i någon mån påkallad av ett behov. Det är uppenbarligen så, att de ytterlighetsriktningar, som det här är fråga om, förmå vårt land och vårt folk möta med moraliska och intellektuella vapen, och det är lika uppenbart, att vårt samhälles lugn och dess utveckling gagnas bäst och säkrast av en front mot ytterlighetspartierna av denna beskaffenhet.

Skulle man ge sig in på undertryckningslagstiftningens väg, framkallar man uppenbarligen vissa risker för den lugna samhällsutvecklingen, vilka äro av ganska allvarlig beskaffenhet. Här har redan pekats på, att man dreve ned dessa rörelser i underjordiska kanaler, och att samhället förlorade möjligheter, som det nu äger, att med moraliska medel bekämpa dessa ytterlighetsriktningar. I dessa underjordiska kanaler komme de att undandraga sig varje kontroll. Det bleve med andra ord svårare för det allmänna att övervaka deras verksamhet och vidta de åtgärder, som eventuellt kunna påkallas för att möta och mota mera energiska framstötter. En synnerligen viktig synpunkt i detta sammanhang är, att om man skall genomföra en dylik lagstiftning, måste man, om icke samhällets auktoritet skulle bli lidande, sörja för att den också bleve effektivt genomförd. Men vad innebär detta? Det innebär för det första, att vi måste utrusta vår polis med utomordentliga befogenheter; vi få släppa in den på ett privatlivets område, som hittills varit fredat för varje polisövervakning och för varje ingripande från polismyndigheternas sida. Vi få finna oss i till sist att öppna våra hem för poliskontroll och för poliscensur; vi få finna oss i att få vår post censurerad och i att bli övervakade på många andra områden, som vi nu räkna till den privata tillvarons. Och det är självfallet, att en effektivt genomförd undertryckningslagstiftning måste föra med sig, att domstolarna nödgas fälla mycket hårda domar för att verka avskräckande, och med detta sammanhänger den uppenbara faran, att domstolarna måste bli mindre nogräknade i fråga om att kräva bevisning mot de ytterlighetsriktningar, som man strävar efter att undertrycka, men som med all visshet komma att visa sig synnerligen seglivade. Och vi skola icke ett ögonblick inbilla oss, att ett hänsynslöst polisregemente, hårda, upprörande domar, även om de rikta sig mot ytterlighetsriktningar, som anses

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

samhällsfientliga, komma att gå den allmänna opinionen spårlöst förbi. Man kommer att reagera inför hänsynslösheten och brutaliteten, och man kan på den vägen skapa sympati och resonans för ytterlighetsriktningarna inom breda folklager, där dessa sympatier och denna resonans nu saknas. Det är all anledning att här betänka denna allvarliga sida av en undertryckningspolitik. Man kan, såsom det framhållits förut, göra martyrer av dessa rörelsers förkämpar, och man kan skapa stämningar i samhället av kanske till sist explosiv art, i varje fall stämningar som icke bli gynnsamma för den lugna och harmoniska samhällsutvecklingen, vilket kan komma att verka förödande på stora områden av den medborgerliga rättskulturen.

Det har sagts här, att det icke är fråga om förföljelse mot några idéer. Herr Linnér sade det i sitt anförande, och man lägger ned stora ansträngningar på att övertyga kammarens medlemmar om att den ifrågavarande lagstiftningen uteslutande inriktar sig mot rent brottsliga strävanden. Lagstiftningen kommer icke, säger man, att träffa idéerna och åsikterna. Detta är alldeles visst ett tal, som man icke har någon giltig grund för. När undertryckningslagstiftningen skall sättas i tillämpning med polisregemente och domstolar och allt vad därtill hör, kommer man förvisso icke att skilja så noga på det ena och det andra, och det kommer att besannas även hos oss, liksom fallet varit i andra länder, där man slagit in på dessa vägar, att resultatet blir en hänsynslös förföljelse även mot just åsikter och idéer, och att man följaktligen riskerar att skapa i ännu högre grad elaka och för samhället ödesdigra stämningar inom stora medborgargrupper.

Här skjuter sig f. ö. in en fråga om vem som skall tillämpa denna lagstiftning. Jag förmodar, att kammarens ledamöter observerat, att synnerligen förvirrade begrepp och uppfattningar råda om den saken inom såväl kommittén och utskottet som hos en del myndigheter, som haft kommitténs förslag på remiss för yttrande. Som här förut påpekats har kommittén velat, att Svea hovrätt skulle ha denna upplösningsbefogenhet efter talan av justitiiekanslern. Svea hovrätt slår ifrån sig med båda händerna under anförande av samma motivering som de socialdemokratiska reservanterna i kommittén. Den framhåller precis som dessa, att det skulle innebära en politisering av domstolarna och en risk att draga in dem i de politiska lidelsernas virrvarr, så att de till sist komme i en misstrodd ställning hos hela den svenska allmänheten. Utskottsmajoriteten har tagit en viss hänsyn till dessa skäl och växlat in tillämpningsfrågan på ett annat spår. Den förordar någon slags nämnd eller specialdomstol. På annat håll har man pekat på Kungl. Maj:t som den ur snabbhetssynpunkt lämpligaste myndigheten att tillämpa denna lagstiftning. Det sistnämnda förslaget skulle enligt min uppfattning vara det olyckligaste av allt. Kungl. Maj:t är i vårt land en politisk institution, partierna växla vid Konungens rådsbord, och om risker någonsin skulle finnas för en politiserande tillämpning av denna lagstiftning, om den nu kommer till, blir det sannerligen, ifall Kungl. Maj:t skulle få denna befogenhet. Vi skola akta oss för att slå in på sådana vägar. Det är stora och betydande värden hos det svenska samhället i form av förtroende för statsmakterna och för våra domstolar, som kunde gå förlorade på de vägar, som man här rekommenderat riksdagen att slå in på.

Jag har också en annan påpekning att göra i detta sammanhang, som man icke bör gå förbi, och det är denna, att risker för en ensidig tillämpning av en lagstiftning av denna beskaffenhet föreligga i hög grad. Här har sagts, och det är alldeles riktigt, att man från högerhåll, när det är fråga om att utpeka statsfientliga riktningar, mycket ogärna hänvisar till de nazistiska

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

riktningarna, och jag är för min del övertygad om, att en högerregering utrustad med en dylik fullmakt, som det ytterst är fråga om, skulle komma att rikta sig mot ytterlighetspartierna till vänster, det kommunistiska partiet med andra ord, men låta de nazistiska löpa fria. Vad skulle vårt svenska folk säga om en sådan ensidig och orättfärdig tillämpning av en dylik lagstiftning? Det skulle uppröras i sitt innersta och statsmakternas auktoritet skulle förlora mycket på en sådan historia. Jag förstår överhuvud taget icke, varför vi i vårt fredliga land med dess upplysta och vettiga folk skola behöva slå in på vägar, som, om de skola följas, omedelbart komma att förvandla vårt fria svenska samhälle till en tukthusstat. Det här landets folk har icke uppfört sig i sitt offentliga liv på ett sådant sätt, att det förtjänar en sådan behandling av statsmakterna. Folket har visat sig kunna gå igenom svåra kriser utan att förlora sin självbehärskning och självtukt, och det har visat sig ha förmågan att stå emot en propaganda från ytterlighetsriktningarnas sida, vilken propaganda varit nog så förförisk. Vi ha kommit igenom stora svårigheter och bekymmer och kommit in i lugnare tider. Det förefaller mig, som om vi, med hänsyn till de erfarenheter vi ha bakom oss, icke hade någon som helst anledning att reflektera på förslag, sådana som utskottsmajoriteten här förordar.

Jag vill till sist säga några ord om det lagförslag, som åsyftar att giva Kungl. Maj:t befogenhet eller fullmakt att förbjuda militär och polis och — märk väl — även de civila försvarsverkens arbetare — jag tror att deras antal uppgår till cirka 5,000, jag reserverar mig dock, om jag här gör mig skyldig till ett minnesfel — att tillhöra ett parti, som Kungl. Maj:t finner statsfientligt eller utgör en fara för den allmänna säkerheten. Jag måste erkänna, att det ligger en viss lockelse i det resonemanget, att i synnerhet polis och militär, som skola svara för vår yttre och inre ordning, icke skola få tillhöra ytterlighetsriktningar, som alla människor eller i varje fall stora skaror av medborgare misstänka umgås med planer på att med våld omstörta vår stats- och rättsordning. Jag kan ändå icke komma ifrån att uppfatta detta som en synnerligen obehaglig undantagslagstiftning. Man måste göra sig den frågan, varför dessa medborgargrupper icke skola få tillhöra partier, som stå lagligen öppna för svenska medborgare i allmänhet. Jag kan ur rent praktiska synpunkter icke förstå meningen med det hela. Man kan visserligen förbjuda ett öppet medlemskap, men man kan icke förbjuda dessa grupper att hysa sympatier för dessa ytterlighetsriktningar, och man kan sannerligen icke neka dem att i det fördolda skänka sådana riktningar erkännande och stöd.

Jag ber kammarens ledamöter att observera att avsikten icke är att begränsa denna undantagslagstiftning till dessa tre grupper. Redan i kommittén gjordes framställning om att kommunikationsverkens många tusenden tjänande andar skulle lyda under denna lagstiftning. Kammarens ledamöter kunna vara förvissade om, att har man en gång slagit in på denna väg, kommer man snart nog att försöka få den ena statstjänaregruppen efter den andra under lagen, så att man till sist får en partiförbudslag för hundratusentals medborgare i landet, ett förbud, som blir lika svårt och riskfyllt att upprätthålla som ett allmänt partiförbud.

Herr talman, jag har velat framföra dessa synpunkter, och jag hemställer om bifall till den reservation, som under punkt A avgivits av herr Klefbeck m. fl.

Häruti instämde herrar *Lovén, Paulsen, Andersson* i Malmö, *Bladh, Johnsson* i Norrahammar, *Jonsson* i Eskilstuna, *Lundbom, Severin, Höglund, Johansson* i Uppmälby och *Eklund*.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det resultat, som i dag föreligger av första lagutskottets arbete i den här frågan, föranleder mig att redan nu begära ordet. Det är också särskilt frestande att göra det, därför att jag representerar det parti, som i den s. k. statsfientliga kommitténs framställning blivit presenterat som statens fiende nummer 1. Begreppen äro ju härvid alltid litet skiftande. I Förenta staterna är det Dillinger eller andra massmördare och banditer, som karakteriseras som statens fiende nummer 1. I vårt gamla demokratiska land är det det kommunistiska partiet...

Jag vill redan nu säga, att jag är alldeles övertygad om att regeringspartiet och regeringen, när de betrakta resultatet av första lagutskottets arbete, säkert vilja slå ifrån sig med båda händerna. Socialdemokratiska ungdomsförbundet krävde ju på sin tid åtgärder för att skydda demokratin mot eventuella anslag, men jag är övertygad om, att man icke då avsåg att komma till ett sådant resultat som detta.

Beträffande regeringens proposition, som ju ligger till grund för utskottets betänkande, vill jag säga, att den till sin utformning är rena västanfläktar jämfört med vad utskottet presterat i frågan. Jag anser närmast, att propositionen kan karakteriseras såsom ett försök att blidka de reaktionära krafterna genom att ge dem ett litet fläskben. Man tillgodoser dem på några områden, där en eventuell lagstiftning inte kan medföra alltför ödeläggande verkningar. Återigen bekräftas emellertid ordstävets, att om man ger hin ett finger, tar han snart hela handen. Jag tror, att regeringspartiet har anledning att såväl i denna fråga som i anslutning till en hel del, som förekommit och förekommer vid årets riksdag, något närmare tänka över, huruvida icke en taktik, som försöker blidka de reaktionära krafterna genom eftergifter kan leda till resultat, som man icke skulle önska.

Detta utskottsutlåtande kretsar så att säga kring den gamla förhatliga svenska socialistlagen. Detta förslag är en påbyggnad till densamma, låt vara att man här infört en punkt A) som icke ingår i själva huvudparagrafen. Men såväl denna bestämmelse som en hel rad andra, som rubriceras under andra paragrafer, leder lätt tanken till att det här är fråga om en utbyggnad av den gamla svenska socialistlagen.

Jag tillät mig redan då frågan remitterades till första lagutskottet att peka på en mycket sensationell sak, nämligen att kommitténs betänkande på vilket såväl motionerna som också propositionen delvis baserat sig, stöder sina väsentliga anklagelser mot oss på rena förfalskade dokument. Från herr Bergströms sida gjordes det i den remissdebatten en hemställan härvidlag, och även jag uttryckte det önskemålet, att första lagutskottet vid behandlingen av den här frågan borde göra en undersökning av hur dessa dokument kommit i kommitténs händer och vad det egentligen finnes för grund för desamma.

Jag vill icke anklaga de enskilda kommittéledamöterna härför, ty de ha fått materialet i sina händer av krafter, som ju icke direkt varit engagerade i kommittén. De ha inte närmare blivit i tillfälle att kontrollera dokumenten och ha naturligtvis icke ens kunnat förutsätta något så oerhört, som att det här skulle kunna vara fråga om politiska förfalskningar. Men det är ett faktum att så är förhållandet. När utskottets ordförande hade ordet, väntade jag därför, att han skulle passa på att beröra den saken. Det är ju dock så att en riksdagsledamot, låt vara att det är en kommunist, i själva verket anklagat kommittén för något så uppseendeväckande och sensationellt som att använda *förfalskade dokument*. Det borde vara ett intresse för statsmakterna att aningen vederlägga en sådan beskylldning eller, om man icke kan göra det, erkänna densammes befogenhet och söka klara upp hur någonting så olyckligt har kunnat inträffa.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Jag vill icke förneka, att utskottet gjort vissa ansträngningar för att få saken uppklarad. Jag ställer här öppet den frågan till herr Linnér, såsom utskottets ordförande: Vad har man vidtagit för åtgärder för att få besked i anledning av dessa frågor? Jag vill redan nu säga, att det går icke att komma undan med en hänvisning till att det inte stämmer beträffande datum — här stämma varken datum eller platser — för de tillställningar, vilka påståtts skulle ha hållits. Men det hela stämmer framför allt icke — det är dock det väsentliga — överens med kommunismens åskådning i dessa frågor. Jag har nämligen med all tänkbar kraft tillbakavisat tanken på att vi skulle vara intresserade för spionage eller att vi överhuvud taget skulle syssla med tanken på att insamla uppgifter av militär natur för att därmed tillmötesgå s. k. främmande makt. I den motion, som vi framlagt i frågan, markera vi med största eftertryck, att vi anse spionage och landsförräderi vara den allra föraktligaste och den allra gemenaste gärning. Jag kräver, att ni tro mig på mitt ord, när jag säger, att det är vår bestämda mening, att ett arbetareparti icke kan göra sig skyldigt till sådant som spionage eller landsförräderi.

Man måste väl också, tycker jag, förutsätta, att vi ha något förstånd, när vi ta ståndpunkt till politiska frågor. I varje fall tycker jag det vara underligt, när det inom kommittén verkligen finnes sådana, som leva i den villfarelsen, att det är de styrande i Sovjetunionen, som dirigera det kommunistiska partiet, att de tro att dessa skulle ha uttalat sig för att det är önskligt att ett världskrig utbryter, därför att det skulle vara den lättaste vägen, på vilken man kunde genomföra en revolution! Så har man faktiskt skrivit. Man har begärt att svenska riksdagen skall ta på allvar påståendet att Stalin — ty det bör väl närmast vara honom, man åsyftar — dirigerar oss och att han skulle ha godkänt ett sådant uttalande. Sådana dokument har kommittén åberopat för att bevisa, att vi skulle umgås med tanken på landsförräderi och spionage o. s. v. Jag är, som sagt, mycket intresserad av vad utskottets ordförande har att säga om de undersökningar, som jag förutsätter att man vidtagit i fråga om dessa förfalskningar.

När denna fråga remitterades påpekade jag likaså i mitt anförande, med uppgifter fullt kontrollerbara för var och en, att man serverat rena lögnar för att motivera de slutsatser, vartill man kommit, och att man staplat upp allt detta för att komma åt ett parti, som man för all del inte själv sympatiserar med. Jag tillät mig, redan då frågan remitterades, att taga upp de huvudanklagelser, som man riktade mot det kommunistiska partiet. Det gör, att jag icke nu behöver spilla många ord därpå. Några ord måste jag i alla fall säga om dessa huvudanklagelser. Först ha vi då anklagelsen, att det kommunistiska partiet är antidemokratiskt och fiende till demokratin. Ett sådant påstående kan man icke exemplifiera med några uttalanden eller resolutioner eller med några praktiska gärningar i allmänhet, så vida man icke, som kommittén, tar vissa händelser, som inträffat i detta land i sammanhang med strejker och dylikt, och därmed motiverar sin ståndpunkt. Vi ha öppet förklarat, att vi vilja slå vakt om demokratin och att vi vilja värna de demokratiska friheterna och utveckla dem vidare. Vi anse att demokratin och friheten är ett folks omistligaste ägodel. Det påpekades av herr Kilbom i dag, hur exempelvis de franska kommunisterna äro de första att sida vid sida med de franska socialdemokraterna kämpa för att värna den franska demokratin. Mot vilka? Jo, mot krafter på högersidan, mot den franska borgarklassens krafter.

Ett annat exempel: Sovjetunionen har för några dagar sedan publicerat sin nya författning som, efter vad jag kunnat finna, hela den svenska borgerliga

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

pressen karakteriserar såsom ett stort och avgörande steg till demokratin. Hela vår grundåskådning är sålunda demokratisk, därför att den bygger på Marx' lära, som i verkligheten är ett uttryck för den mest långtgående demokrati.

Man anklagar oss också för att vi skulle undergräva respekten för lagar och institutioner. Men vi, som själva kräva lagar, vilja väl i alla fall icke undergräva respekten för de lagar, vi kräva! Hur man än ser efter, hittar man nog i den praktiska verksamheten inga betydande fall, där man kan leda i bevisning försök från vår sida att trotsa lagarna. En annan sak är, att vi många gånger föra ett skarpt tal mot vissa lagar. Det har förekommit från regeringspartiets sida, att man citerat ett franskt yttrande: om ni stifta denna lag svära vi att aldrig lyda den. — Det är något som hör samman med varje kritik av vissa bestående förhållanden, vilka man icke finner tilltalande. Det blir en sak för dem, som äro nitiska i anden, att av sådan kritik leda i bevis, att man därmed söker nedsätta lagarna såsom sådana. Men en sådan slutsats är dock generellt sett falsk.

Beträffande vår revolutionära avsikt, som ju är förgrundsfrågan, tillät jag mig påpeka redan när frågan remitterades, att man åberopar sig på en snart nittioårig förklaring från Karl Marx och Friedrich Engels. Marx kunde väl icke, där han ligger i sin grav i London, gärna tänka sig, att man i nådens år 1936 plockar ut hans snart nittioåriga uttalanden för att bevisa nödvändigheten av att införa undantagslagar i vårt land!

I fråga om vår ställning till imperialistiska krig vill jag säga, att vi icke förneka, att vi äro motståndare därtill. Det vore för övrigt roligt att se, om det finns någon i kammaren, som är anhängare av sådana krig. Regeringspartiet står i detta fall teoretiskt på samma grundval som vi. Vi åberopa oss nämligen på samma internationella beslut, som de själva godkänt i fråga om ställningen till det imperialistiska kriget.

Man har också sagt som en anklagelse gent emot oss, att vår fackliga kamp icke äsyftar att giva massorna något ekonomiskt resultat. Jag tycker att herrarna äro litet inkonsekventa, ty skulle det verkligen vara vår avsikt, skulle ni väl tacka oss och icke förbjuda en så utomordentlig hjälp, ty det, som de borgerliga högst åstunda, är ju, att arbetarnas kamp för sina ekonomiska krav icke skall giva något resultat utan tvärtom rendera dem nederlag. Det är uppenbart, att framställningen är alltigenom falsk.

Man har åberopat sig på vissa händelser i samband med strejker och dylikt. Jag måste ju beträffande dessa händelser säga, att man i allmänhet icke har kunnat leda i bevis, att det bara är ett parti, som stått bakom arbetarnas opinionsrörelse. Sedan den svenska arbetarrörelsen grundades, ha arbetarna hyst hat mot allt vad strejkbryteri heter. Den nationella gruppen, som nu vill ha förbud mot litet av varje, åberopar sig på att de svenska arbetarna äro vikingaättlingar och att det icke passar för dem så bra att arbeta i en rationaliserad produktion. Jag skulle vilja säga, att det icke passar för vikingaättlingar att bara stillatigande finna sig i att arbetsköparna mobilisera föraktliga strejkbrytare för att slå ned deras kamp. Överklassen slår vakt om strejkbryteriet. Men jag vill säga, och jag vet, att jag icke är ensam i denna kammare om den uppfattningen, att det finnes ingenting, som arbetarna hata och avsky mera än just strejkbryteri. Om arbetarna använda sig av sin lagliga rätt för att protestera emot strejkbryteri, anse vi det alldeles i sin ordning. En annan sak är att de sammanstötningar, som någon gång förekomma, varit arbetsköparnas fel på grund av de provokatoriska handlingar de satt i gång.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Jag skall icke längre gå in på de anklagelser, som riktas mot vårt parti i detta sammanhang, ty dessa anklagelser kan man icke styrka, om man icke använder den metod, som kommittén i det här fallet har använt, och då bevisar man alldeles för mycket och långt mera än som är lämpligt med hänsyn till den respekt, som man i alla fall menar att en kungl. kommitté bör ha, när det gäller det arbete, som den utför.

Herr Linnér har sagt, att den föreslagna lagstiftningen icke riktar sig mot några åsikter eller mot några partier. Såsom redan påpekats av herr Bergström innebär detta förslag från utskottet en skärpning till och med av vad den s. k. statsfientliga kommittén föreslagit. Herr Bergström karakteriserade det hela som en avskrift av den finska Lappolagen, och det säger ju någonting. Det är ett faktum att utskottet här väsentligt skärpt de förslag, som framställts av den »statsfientliga» kommittén. Jag kan alltså icke frigöra mig från den uppfattningen, att man vid alla förberedelser till denna attack, som man nu genomför, icke bara, såsom jag här har sagt, använt förkastliga medel, utan man har jämväl ensidigt betraktat det starka missnöje inom arbetarvärlden, som förekommit. De som ha läst betänkandet kunna se, huru man i fråga om omfånget gjort en mycket imponerande sammanställning av uttalanden från exempelvis den kommunistiska pressen. Men har man gjort sådana utdrag ur den s. k. samhällsbevarande pressen? Jag har tagit några exempel i min motion från högertidningen i Norrbotten. Jag tycker, att det är betecknande, att länsstyrelsen där tillhör dem, som mest aggressivt krävt undantagslagar. Jag vill ännu en gång påminna kammaren om att den tidningen, enligt det exempel jag givit i min motion, uppmanat sina meningsfränder att följa de finska Lappomännens exempel och förstöra Norrskensflammas tryckeri, i stil med vad man gjorde i Finland för några år sedan. Man har framställt statstjänarekåren som en samling lättingar och man har skrivit en hel serie artiklar, där man sökt leda i bevis att statstjänarekåren är korrumpierad och att befordringsmetoden är uttryck för korrupcion och icke tager hänsyn till vederbörandes kvalifikationer, utan till deras vänskap med högre befäl o. s. v. Jag har återgivit ett annat typiskt exempel på den småmordspropaganda, som kan föras i denna tidning. Man har skrivit följande: »Träffar jag en riktig revolutionär, så lyfter jag på hatten, innan jag med ett skott förpassar honom till de sälla jaktmarkerna.» Vidare har man även skrivit: »Skall vi kallas våldtäktsmän och banditer, så låt oss göra rätt därför.»

Detta är några karakteristiska exempel på den propaganda, som bedrivits i den s. k. samhällsbevarande pressen, en propaganda, som bedrivs in på knutarna av den länsstyrelse, som kräver undantagslagar mot arbetarna. Men därvidlag har icke den kungl. kommittén funnit någon anledning till anmärkning. Tvärtom tycks allt vara på sin plats, åtminstone enligt dess uppfattning om förhållandena. Om man ansträngt sig att jämte utdragen ur den kommunistiska pressen göra utdrag jämväl ur den samhällsbevarande pressen, exempelvis ur N. D. A:s avdelning för fria ord, skulle herrarna komma underfund med, hur blygsamma egentligen de kommunistiska skrivelserna äro, jämförda med vad som presteras i den s. k. samhällsbevarande pressen.

Det betyder icke, herr talman, att jag vill försvara de överdrifter, som begåtts, och som begåtts även av vår press. Det finnes ingen anledning att göra det, lika litet som det finnes anledning att försvara den smutspropaganda, som från nazistiskt håll bedrivs mot ämbets- och tjänstemän. Jag bestrider att det från vår sida varit meningen att mot dem driva en sådan smutspropaganda. Från vår sida har syftet varit att påtala de fall av korrupcion,

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

som blivit blottade. Är det icke karakteristiskt, herr talman, att den »statsfientliga» kommittén tar Ny Dags kommentarer till statsrevisionens avslöjanden som bevis för nödvändigheten att täppa till truten på oss? Statsrevisionen avslöjade ju historien om Vaxholmsofficerarna, som gjort sig skyldiga till bedrägerier och sedan sutto till doms och frikänt varandra. Den saken kommenterade Ny Dag med resultat att kommittén genast fick exempel på »nödvändigheten» av att klämma till den kommunistiska pressen. En annan historia var då tjänstemännen på landsstaten i Falun togo betalt av staten och utförde allsköns övertidsarbete och mångsyssleri men samtidigt uraktlåto att fullgöra sin tjänst. Statsrevisionen anmärkte på detta och Ny Dag skrev där om. Genast fick man då »bevis» för att klämma till den kommunistiska pressen! Nej, mina herrar, i dessa attacker har det mindre varit en strävan att verkligen komma till rätta med missförhållanden, som förefinnas på journalistikens område i vårt land, och mera en strävan att klämma åt en riktning, som herrarna ur egna synpunkter, framför allt ur politiska och ekonomiska synpunkter, finna vara förkastlig. Det är därför man nu går in för att beskära våra grundlagsenliga frihetsgarantier, som dock ha bestått i så många år i detta land.

Beträffande regeringens förslag till skydd för mötesfriheten vill jag säga, att i princip kan väl ingen vara motståndare till att mötesfriheten skyddas. Men det var just på grund av det sammanhang som detta förslag fått med en hel serie åtgärder för att inskränka de demokratiska fri- och rättigheterna, som vi ansågo oss nödsakade att yrka avslag på förslaget härutinnan. På samma sätt är det i fråga om förslaget rörande bestämmelser mot spionage. Vi ha ingenting emot att klämma efter spioner, men med den utformning, som lagen fått, lämnar den rum för det mest uppseendeväckande godtycke, man gärna kan tänka sig. Utskottet har ännu mera skärpt regeringens förslag i dessa fall. Om jag råkar inneha Ny militär tidskrift, som alltid blottar militära förhållanden, eller försvarskommissionens betänkande eller riksdagstryck rörande det svenska försvarsväsendet, kan jag utan vidare i en tillspetsad situation bli dömd för att ha brutit mot spionerilagen. Man behöver bara förutsätta, att det föreligger syfte att gå främmande makt tillhanda. Då har man genast bevisningen fullt klar för att kunna fälla stränga domar. Därtill kommer, att med den utformning förslaget har man icke nöjer sig med att kriminalisera handhavandet av militärt material, även sådant som är fullkomligt offentligt, utan även annat material, som kan ha samband med frågor om rikets försvar. Man kan ha en uppställning över vad Sverige har för fabriker, eller vad det finnes för förutsättningar för att göra massproduktion av flygmaskiner och litet av varje. Allt sådant kan i en reaktionär tid vara motiv nog för myndigheterna för åtgärder i angiven riktning. Tyskland lämnar i det fallet sådana avskräckande exempel på hur godtyckligt man går till väga, när man förbjuder partier, som man av en eller annan anledning vill driva ner i jorden, att man icke behöver ingå ytterligare på den saken.

Jag vill också säga, att vi icke vilja vara med på lagen rörande skydd för tjänstemän och ämbetsmän med den utformning den erhållit. Motiveringen är ju hämtad ur kritiken rörande de *sociala* missförhållandena, alltså hur myndigheterna behandla de fattiga i vårt land o. s. v., och utgör den allmänna motiveringen från kommitténs sida för hela denna lagstiftning. Vi vilja därför icke vara med på förslaget härutinnan.

Jag vill också säga ett ord om själva tryckfrihetens handhavande. Jag

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

gör herrarna uppmärksamma på, att det icke precis är bara kommunister, som klämts efter för missbruk av den så kallade tryckfriheten. I det fallet sitta vi många i samma båt även i denna kammare. Jag påminner om att Branting på sin tid dömdes, därför att han uppgavs ha missbrukat det fria ordet i detta land. Det är en fråga om hur man bedömer sakerna. Hela denna skärpning innebär ingenting annat än att man lämnar rum för det mest fullkomliga godtycke.

Det har förvånat mig mycket att bakom utskottets utlåtande icke bara formerat sig folkpartiet, som dock har gamla radikala traditioner, när det gällt vakthållningen kring de demokratiska fri- och rättigheterna, utan även det svenska bondeförbundet. Jag skulle vilja fråga dessa bonderepresentanter, huruvida de tro att någon kommunistisk rörelse skulle vilja rikta ett attentat mot den svenska bondeklassen? Jag skulle vilja fråga dem, om de skämts för sina stora föregångare för de svenska bondepolitiker, som både kallade sig revolutionärer och även voro det?

Att man vill kriminalisera revolutionära strävanden är i och för sig ingen nyhet. Det har man alltid gjort. Vår författning är ju ett resultat av en revolution. Så vitt jag vet, finns det för övrigt ingen författning i den moderna världen, som icke är följden av revolutionära eller utomparlamentariska våldsåtgärder. Jag vill också säga, att herrarna äro ganska inkonsekventa, ty om man å ena sidan prisar gamla lagbrytare och gamla revolutioner, är det inkonsekvent att då kriminalisera senare tiders revolutionära strävanden. Riksdagen har med mycket stor pomp och ståt förra året firat minnet av Engelbrekts revolution, vilken gav vårt land dess nuvarande nationella frihet, eller i varje fall gav oss den svenska riksdagen. Man har accepterat en hel rad tidigare revolutioner och också prisat desamma. Så har skett från deras sida som nu ropa: i gevär mot en kommande revolution. I detta sammanhang, när det gäller en utbyggnad, ja faktiskt en påbyggnad av tidigare antirevolutionär lagstiftning, främst då den svenska socialistlagen, anser jag det motiverat att återge några uttalanden av gamla tiders bonderepresentanter och även av gamla tiders liberaler. Jag har sökt reda på riksdagsprotokollet från år 1906, då man behandlade de så kallade Staaflagarna. Jag har här några citat därav, som samlats av en socialdemokratisk ledamot, vilka jag återigen vill läsa in till kammarens protokoll, när man nu skall ytterligare utvidga denna lagstiftning. Sven Nilsson i Everöd yttrade bland annat: »Mina herrar! Denna dag skall bliva en bemärkelsedag i svenska folkets historia ty det gäller nu, huruvida den frihet i tal och tryck, som svenska folket under en lång följd av år åtnjutit skall bevaras eller förtryckas.» En annan talare, herr Andersson i Högkil, säger i fråga om svenska folket: »Det är ett folk, som är gott i sin innersta rot, och går man det till mötes kommer det emot, och så vinner man mer än halva vägen. Men man skall då icke gå det till mötes med lagar som avse att inskränka dess dyrbaraste rättigheter, och bland de förnämsta av dessa är yttranderätten.» Den gamle Waldenström säger följande, som jag också tycker att man bör påpeka: »Herr Boström till Östanå sade, att det föreliggande förslaget utgör ingenting annat än ett fortgående på den år 1887 inslagna vägen. Ja, vem ser icke det. Det är ett fortgående som skall ytterligare fullföljas genom nya tillägg om ett eller två år i fall samma system får råda. Alltid skall man kunna försvara en alljämt förödande restriktion därmed att man säger: Vi gå endast framåt på samma väg som vi beträdde år 1887. Det är givet, att när man beträtt sådana vägar, så måste man gå vidare; den som sagt a måste säga b. Det skall därför hädanefter bliva mycket viktigare att föröka de repressiva åtgärderna än att undan-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

röja de av herr justitieministern konstaterade sociala missförhållanden som ligga på djupet och utgöra den egentliga sjukdomsorsaken.»

Jag skulle kunna taga åtskilliga flera citat ur samme socialdemokratiska talares citatsamling, men bara dessa uttalanden från bondeliberalernas representanter tycker jag äro talande och borde giva de av dessa partiets representanter, som nu stå i valet och kvalet om de skola rösta för denna lagstiftning, någonting att tänka på.

Det är här, herr talman, ingenting annat än en fråga om att begränsa de arbetandes kamp för att förbättra sin sociala standard. Jag hörde häromdagen i första kammaren hur en talare påpekade att en nu pågående undersökning visar, att ungefär en tredjedel av samtliga barn i vårt land äro undernärda. En tredjedel... så länge som en tredjedel av det uppväxande släktet i detta land bevisligen är undernärda, visar det sig, hur omätligt omfattande svårigheterna äro just för de breda folklagren i vårt land. Det är ju precis som en historiens paradox att man i dag, liksom år 1889, när man genomförde den svenska socialistlagen, har, som litet plåster på såret, omtanken om den sociala välfärden. Även då motiverade en regering och ett utskott sina åtgärder med att huvudsaken dock skulle vara att tillgodose folkets *sociala* krav, därför att det var en grundförutsättning för att få slut på missnöjet inom landet.

Det är symboliskt att samma dag, som de borgerliga partierna i det här landet hålla på att sätta ihop sin nya ministerlista, samma dag går riksdagen att i denna fråga fatta beslut som — man må ha vilken uppfattning man vill i övriga saker — dock avser att inskränka de demokratiska fri- och rättigheterna i vårt land. Detta är faktiskt en symbol för de beslut, som man i dag här går att fatta.

I den första frågan kommer jag, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som här avgivits från socialdemokratiskt håll. Men jag vill samtidigt meddela, att jag i fråga om en del av de övriga förslag, som föreligga, anser mig böra yrka avslag å såväl utskottets förslag som på reservationen.

Jag vill till slut bara framhålla en sak. Det har redan både av mig och av en annan talare påpekats, hur kommunisterna i Frankrike i dag gå i spetsen i kampen för försvarandet av de demokratiska rättigheterna i den franska demokratin och av den franska republikens författning. Jag tror det säger mera än många ord om innebörden i den inställning, som kommunisterna i dessa dagar intaga till en hel rad av de viktiga samhällsproblemen. Det belyser halten av den anklagelse, som man nu riktat mot det kommunistiska partiet.

Det kommer icke att hjälpa herrarna, om ni stifta undantagslagar. Det har man gjort i många länder, men man har därför icke lyckats förhindra den rörelses arbete, som man har drivit under jorden. Icke ett enda land kan anföras som exempel på att man lyckats slå ned den kommunistiska rörelsen, och detta därför att den kommunistiska rörelsen i dag för de undertryckta massorna representerar alla förhoppningar om ett rättfärdigare samhällssystem, om ett samhällssystem utan alla de svårigheter, utan all den anarki och allt det elände, som den kapitalistiska världen ger åt de arbetande massorna.

Men det är icke bara bland handens arbetare som i dag denna orientering mot kommunismen ägt rum, utan den äger också rum bland de — vad skall jag använda för uttryck — skikt i samhället, som tidigare på grund av miljö, uppfostran och ekonomiska förhållanden stått solidariska med borgerlighetens system. Jag vill bara erinra om ett enda karakteristiskt exempel, nämligen den franske diktaren André Gide. Han är utan tvivel en av världens mest framstående kulturpersonligheter i denna dag. Han har under många, många

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

är räknats som den borgerliga världens allra främsta diktare. André Gide har nyss på ett uppseendeväckande sätt tagit steget över till kommunismen. Ur hans motivering vill jag bara citera följande: »I 'Falskmyntarna' påminner jag om ett av mina personliga samtal med en av 'Bourgognes' passagerare, sedan den lidit skeppsbrott. Denna människa, som genom ett under räddats från döden, berättade för mig, att han befann sig i en båt, som kunde ta ett visst antal personer; alla, som kommo i båten, kunde anse sig som räddade. Men om man tog upp en till, skulle den gå under. Vid varje sida om båten stodo männskor med knivar och yxor och högg av fingrarna på dem, som sökte komma upp i båten. — Alltså, den känslan, att du är i båten, att du är i säkerhet, när folk drunknar runt om dig — förstå, att den känslan kan bli outhärdlig.» Så motiverar André Gide sin övergång till kommunismen. Just det fascistiska system, som nu har sina hejdukar i en hel rad länder i vår världsdel, illustrerar på sitt sätt den räddning, som André Gide här ger uttryck åt, räddningen av ett fåtal på bekostnad av det stora flertalet. Vad är denna undantagslagstiftning annat än ett försök att hugga av fingrarna och senare huvudena på alla dem, som vilja försöka rädda icke bara sig själva utan mänskligheten från det onda, som kapitalismens fortsatta bestånd tillfogar dem? Just perspektivet av ett nytt imperialistiskt krig och av fascistisk diktatur gör, att i dag håller — alldeles oavsett alla reaktionära lagstiftningsåtgärder och alldeles oavsett de bestialiska åtgärder, som en härskande reaktion vidtager i olika länder — en rörelse på att växa fram, som bara kan sluta med det kapitalistiska polissystemets störtande.

Herr talman, med detta vill jag i denna första punkt yrka bifall till den av herr Klefbeck m. fl. avgivna reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr **Linnér**, som nu för kort genmäle erhöill ordet, yttrade: Herr talman! På herr Hagbergs direkta fråga ber jag få meddela, att på grund av herr Hagbergs uppgifter vid remissen av propositionen utskottet i den mån det varit möjligt sökt att kontrollera kommitténs uppgifter. Det är emellertid klart, att denna möjlighet varit mycket begränsad, eftersom utskottet självfallet icke kunnat giva sig in på kommitténs materialsamling, men såvitt utskottet kunnat konstatera, ha kommitténs uppgifter varit riktiga; dock har det, såvitt vi kunnat finna, förelegat fel på ett datum. Detta är den enda uppgift, som jag å utskottets vägnar kan lämna.

Herr talmannen gav vidare, likaledes för kort genmäle, ordet till

Herr **Hagberg** i Luleå, som anförde: Herr talman! Kammaren har hört vad utskottets ordförande anför. Man har funnit ett felaktigt datum! Men jag upprepar ännu en gång: det är icke bara fel datum, det är icke bara fel plats, utan bägge dessa fall äro rena förfalskningar och ingenting annat. Jag anser, att det hade varit motiverat, att utskottet, när vi öppet inför riksdagen förklarat, att här föreligga politiska förfalskningar, givit kammaren tillfälle granska det material, på vilket vederbörande stött sig.

Efter att ånyo för kort genmäle hava erhållit ordet yttrade:

Herr **Linnér**: Herr talman! Utskottet har icke funnit någon som helst anledning antaga, att här förelegat någon förfalskning.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Härpå anförde:

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman, mina herrar! På första sidan i detta utskottsförslag läsa vi: »Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m., dels ock väckta motioner» o. s. v. Det borde kanske riktigare ha hetat »Utlåtande i anledning av ett visst *betänkande* plus några motioner.» Jag har i utskottet anmält mitt missnöje med den behandling, utskottet i sitt betänkande låtit komma propositionen till del, och jag uttalar här i dag ånyo mitt missnöje. Det är icke rimligt, att man för att få del av departementschefens mening i viktiga punkter skall nödgas söka på spridda ställen i slutet av utskottsbetänkandet.

Jag är heller icke belåten med det sätt att gå igenom propositionen som man i utskottet tillämpat. Jag anser, att propositionen behandlats alltför summariskt, under det att man ägnat en mycket betydande tid och ett mycket betydande intresse åt enskilda motioner.

Sedan jag sagt detta, vill jag göra en principiell personlig deklaration. Jag anser för min del, att den demokratiska samhällsordningen och de medborgerliga fri- och rättigheterna äro så värdefulla, att de under alla förhållanden böra skyddas och upprätthållas. Jag kan mycket väl tänka mig, att det kan inträffa situationer, i vilka de medel, som enligt gällande lag stå till buds för upprätthållande av den demokratiska samhällsordningen, icke äro tillfyllest. Jag hyser utan tvekan den åsikten, att i sådana situationer de medel, som nödvändigt behövas för upprätthållande av denna samhällsordning, böra ställas till samhällsmaktens förfogande. Jag kan meddela, att jag tidigare utan tvekan medverkat till införande av uniformslagen, av vapenförordningen och av den s. k. kårlagen, och jag skulle icke draga i betänkande att beträffande vapenförordningen gå med på ännu mera restriktiva bestämmelser än de, som för närvarande gälla. Det har visat sig litet varstans, icke minst på det kriminella området, att tillgången på vapen hos enskilda personer är större än behovet kan giva anledning till. Följden har blivit, att terror utövas till och med inne i domsalarna.

Mot vad som föreslås i propositionen har jag ingenting att erinra. Jag skall icke upprepa innehållet i Kungl. Maj:ts förslag. Propositionen har tidigare genomgått av andra talare. Jag finner Kungl. Maj:ts förslag i allt väsentligt befogat, och jag kan för min del utan tvekan tillstyrka detsamma.

Men då förstår jag, att man frågar: Om jag nu har en sådan utgångspunkt som den jag har deklarerat, vad är då anledningen till att jag icke kan vara med på en beredskapslagstiftning, som är avsedd att tagas i bruk först när behov uppstår att ha en sådan till hands. Inför förslaget till beredskapslag har jag en känsla av att dess antagande skulle innebära, att man beginge självmord av fruktan för döden.

Jag har två väsentliga anmärkningar att göra mot beredskapslagen. Den ena rör lagförslagets principer och den andra rör lagförslagets innehåll.

Beträffande principerna säga lagförslagets anhängare: Snälla ni, är det icke klokt och förnuftigt, att vi, när vi sitta i lugn och ro och grundligt kunna överväga saken, gå in för en beredskapslag i stället för att dröja tills situationen framtvingar antagandet av en sådan lag. Det resonemanget låter i viss mån bestickande, men jag har en del invändningar att göra mot detsamma. Jag invänder då först, att det finns skäl att betänka, att, om man har en beredskapslag liksom liggande på lur, det alltid kommer att finnas en högröstad opinion, som kräver denna lags tillämpning icke blott i sådana fall, då det är onödigt,

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

utan även i sådana fall, då det är absolut skadligt att tillämpa en sådan lag. Man har sagt, att det är av behovet påkallat att ha en sådan lagstiftning med hänsyn till att en revolutionär situation, som kan bli farlig för det demokratiska samhällets bestånd, kan komma över oss i en sådan fart, att samhället icke hinner att sätta sig i säkerhet. All erfarenhet talar i motsatt riktning. Vi ha litet erfarenhet från vårt eget land sedan åren 1932 och 1933. Den jäsningensprocess, som då fanns bland skilda lager av befolkningen, inte kom den som en åskby? Den växte fram undan för undan, och vi hade mycket god tid på oss att iakttaga den. Andra länders historia lär oss precis detsamma. Inte växte den tyska nazismen fram på en eller annan månad. Det dröjde i stället flera år. Med den tillspetsade situation, som uppstått i Österrike, är det alldeles samma förhållande. Före fascisternas inmarsch i Rom fanns ju också under lång tid en sådan spänning i landet, att man mycket väl skulle haft råd- rum att komma till rätta med denna situation, om man så hade önskat. Jag tror icke, att man kan sitta hemma vid skrivbordet och konstruera ihop en lag, som skall tillämpas i en kritisk situation, om vilken man ingenting närmare känner. Jag kan icke tänka mig, att man träffar prick med en sådan lagstiftning. Det är icke alls säkert, det är snarare otroligt, att en lagstiftning av det slaget skulle kunna bli till nytta i en sådan framtida situation. Däremot föreställer jag mig, att *dagens* situation ur många synpunkter är lämplig för att taga ställning till de spörsmål, som inställa sig, därför, att då känner man närmare vad som är i antågande. Har man liksom på känn vad det är fråga om så vet man med större säkerhet, hur lagstiftningen skall avfattas, om en sådan överhuvud taget behöver komma till stånd.

Så var det frågan om lagförslagets innehåll. Redan tidigare har påpekats den kautschukskaraktär, som lagparagraferna om upplösning av sammanslutningar ha. Där står bl. a.: »vars verksamhet med hänsyn till genom densamma ådagalagt syfte». Det säger sig självt, att man här måste klampa in långa stycken på det rena godtyckets väg. Som herr Bergström också påvisade i sitt anförande, har utskottet icke ens nöjt sig med kommitténs definition utan byggt på den och gått vidare in på dessa godtyckets träskmarker. Det har även tidigare påpekats, att förutsättningen för effektiviteten av en sådan lag är en mycket sträng tillämpning och vidare att sammanslutningar, som en gång blivit upplösta, mycket noga måste övervakas, så att de icke kunna uppstå igen. Vi ha som sagt hela polisövervakningen över oss på ett sätt, som sannerligen icke kan vara gagneligt, när det icke framtvingas av nödtvång.

Övriga verkningar äro ju också redan påtalade. Man har sagt, att det finns risk för att den revolutionära verksamhet, som nu liksom skaffar sig utlopp i det fria, kommer att stängas in i underjorden och därvid åstadkomma större skadeverkningar än om den får vistas i offentlighetens fria rena luft.

Det har redan påvisats, att lagförslaget är illa genomtänkt. Man behövde icke länge syssla med det i utskottet, innan det stod klart, att den föreslagna lagtexten var oanvändbar. Det område, som det här gäller att lagstifta på, är så ömtåligt, att man sannerligen bör gå fram med stor varsamhet. Demokratins grundsatser: yttrande-, tryck- och församlingsfrihet, äro så väsentliga grundvalar för det demokratiska samhället, att de endast under nödtvång och i ringa utsträckning böra få rubbas. Man frågar sig givetvis, vad som inträffat, eftersom man nu med sådan energi kräver ytterligare lagstiftning. Den demokratiska ordningen hotas för närvarande icke av revolutionär verksamhet. Tredje polisintendenten i Stockholm, vilken rimligtvis bör vara den, som bäst känner till rörelserna på detta område, säger, att »icke någon av de förefintliga ytterlighetsriktningarna synes vara någon maktfaktor att räkna med.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Skulle utvecklingen gå i riktning mot en ökad maktställning för något av dessa partier, torde de myndigheter, som för närvarande ha med övervakningen att skaffa, vara i stånd att i så god tid varsko vederbörande högsta myndigheter, att fara för överrumpling icke föreligger.» Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län yttrar sig ungefär på samma sätt: »En kritisk situation, där ett förbud mot statsfientliga sammanslutningar vore nödvändigt för bevarande av samhällsordningen, komme icke från i dag till i morgon.» Det stämmer ju fullständigt med de erfarenheter, som vi ha från övriga delar av världen. Jag vill också visa på, att det år 1933 befanns, att samhällsgrunden bäst dränerades och säkrast förstärktes genom en klok och förutseende omvårdnadspolitik. I andra länder, där man icke gått samma väg, som vi hittills gått, utan slagit in på tvångslagstiftningsvägen, har resultatet blivit sådant, att spåren förskräcka. Enligt en uppgift som meddelats utskottet, hade den finska Lappolagen förorsakat upplösning av icke mindre än 3,400 föreningar däribland en massa fackföreningar. Söndersläendet av fackföreningarna hade i sin tur lett till, att arbetarnas ekonomiska standard sjunkit så katastrofalt, att statsmakterna tvingats att på olika områden gripa in för att förhindra än ytterligare skadeverkningar. Det synes mig, att denna väg icke är sådan, att man har anledning att beträda densamma.

Jag är också en smula förvånad över att dessa konservativa människor i första lagutskottet, som sannerligen icke bruka gå att locka till att föreslå lagtext på känn, nu bundit sig för lagtext, som i flera fall icke i vederbörlig ordning granskats av lagrådet. Jag är icke säker på, att jag vid något tillfälle tidigare varit med om att första lagutskottet handlat på detta sätt. Visserligen har det kunnat hända, att en mindre ändring gjorts i ett lagförslag, som lagrådet tidigare hörts över, men då har man alltid under hand underställt lagrådet ändringsförslaget. Jag kan icke erinra mig, att man i utskottet accepterat ett helt lagförslag, som lagrådet icke officiellt hörts över.

Jag vill säga ännu ett par ord — jag ser, att talmannen skakar på huvudet — jag skall strax sluta.

Jag måste dock säga ett par ord om ordningsstadgan och de ändringar, man föreslår i densamma. Jag hoppas, att jag därigenom skall slippa att begära ordet senare.

De ändringar, som man föreslår i ordningsstadgan, äro ju gamla bekanta, som andra kammaren år 1932 en vårnatt stegrade sig emot mycket bestämt. Nu kommer man igen med dessa förslag, som innebära, att man skall utsträcka ordningsstadgan för rikets städer att i vissa avseenden gälla hela landsbygden. Detta betyder — märk väl — tillståndstvång för samtliga utomhusmöten på allmänna platser och anmälningsskyldighet vid varje särskilt tillfälle, då ett sådant möte skall hållas inomhus.

Det har talats om, att en sådan anmälningsskyldighet skulle kunna fullgöras genom en enkel telefonpåringning till landsfiskalen. Jag tror helt enkelt icke på dessa försäkringar dels därför, att den anmälande icke på det sättet får något som helst bevis för att han fullgjort anmälningsskyldigheten, och dels därför, att det icke alltid är så enkelt att träffa landsfiskalen personligen på hans expedition. Tillståndstvång medför ju också kostnader. Utskottet har konstaterat, att det icke nu kan bli fråga om ett slopande av dessa kostnader. För detta ändamål skulle man nödgas föreslå en ändring av stämpelförordningen, och ett sådant förslag kan icke framläggas i år. För samtliga partiets valmöten skulle alltså få lov att lösas resolutioner för utomhusmöten på offentliga plats med de kostnader, som därmed äro förenade. Jag frågar mig återigen: Vad är det som hänt, när man vill gå dessa restriktiva vägar i fråga

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

om församlingsfriheten på landsbygden? Jag har en betydande erfarenhet av dessa landsbygdsmöten, och jag har sannerligen icke vid något tillfälle under den långa tid, jag deltagit i sådana möten, gjort sådana erfarenheter, att jag kan anse, att det finns någon som helst anledning till dessa inskränkningar. Det är en klåfingrighet helt enkelt, som andra kammaren bör se till att tillbakavisa på samma sätt som första kammaren nyss med stor majoritet gjort i denna del.

De demokratiska friheterna äro nödvändiga element hos ett demokratiskt folk. De tillhöra de klenoder, som man saknar mest, sedan de gått förlorade. Vad som här föreslås är, som en talare i första kammaren uttryckte sig, ett farligt naggande i kanten av de demokratiska fri- och rättigheterna. Är det rimligt, att en riksdag, som sitter här de sista dagarna av sin period, liksom i dödsryckningarna skall sträcka sina fingrar efter frihetens andningsorgan. Jag kan icke under några förhållanden anse, att detta är rimligt.

Jag ber att i första punkten få yrka bifall till reservationen och att sedan få återkomma med yrkande vid de följande punkterna.

Herr Ossbahr: Om jag förstått herrar Hedlund i Östersund, Bergström och Olsson i Mellerud rätt, ha dessa icke i och för sig varit absoluta motståndare till en lagstiftning emot den verksamhet, varom här är fråga, men de ha betonat, att situationen för närvarande icke vore sådan, att en lagstiftning av denna art i något hänseende vore påkallad. Jag har mycket svårt att ansluta mig till den uppfattningen, att man skulle dröja med dylika lagstiftningsåtgärder till dess att situationen verkligen blivit allvarlig. Jag har i stället den åsikten, att i detta liksom i så många andra fall det är lättare, bättre och framför allt mildare att stämma i bäcken än att försöka stämma i ån. När tiderna blivit oroliga och när situationen blivit allvarlig måste det vara betydligt svårare både att tillskapa en dylik lagstiftning och att genomföra densamma. Det är ingalunda säkert, att man i ett sådant fall får tid och möjlighet till dylika åtgärders vidtagande. Det är icke säkert, att utvecklingen sker så successivt och långsamt, att man verkligen medhinner vidtagande av alla dessa åtgärder, allra minst om det skall ske under en tid, då riksdagen icke är samlad. Det förefaller mig därför vara betydligt riktigare och rimligare, att man nu tillskapar en lagstiftning, som finnes till hands att användas, om så skulle visa sig behöfligt, och det är vidare klart, att, därest tiderna blivit oroliga och sinnena upprörda, oron måste ganska väsentligt ökas, om man först då går att lagstifta på detta område. Detta är också en omständighet, som man får taga i betraktande vid bedömande av denna fråga.

Om jag icke missminner mig, gjorde herr Hedlund i Östersund gällande, att den omständigheten att exempelvis det kommunistiska partiet i Sverge vunnit en ganska stor anslutning icke i och för sig behövde innebära någon fara, ty — menade han, om jag förstod honom rätt — det vore ingalunda rimligt att antaga, att ens någon större del av ett dylikt partis medlemmar skulle vilja vara med om att tillgripa våldsmetoder. Jag anser det dock ingalunda vara erforderligt, att en större del tillgriper dylika metoder, utan det är tillräckligt, att ett jämförelsevis litet antal förklarar sig vilja använda sådana medel, om de kunna påräkna en viss resonans och förståelse bland stora folklager. Det rör sig i vårt land icke om några små obetydliga sammanslutningar, och man måste även ha klart för sig, att ett ganska hotfullt språk förts av åtskilliga personer tillhörande det kommunistiska partiet. Man är visserligen i dag mycket angelägen om att framställa sig i en mild och beskedlig dager, men även i denna kammare har förts ett helt annat och betydligt hotfullare

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

språk. Det är också ett helt annat och hotfullare språk, som man för på andra håll, även om man nu med hänsyn till klokheten söker att moderera sig på ett ganska uppseendeväckande sätt.

Jag har svårt att förstå, varför man på socialdemokratiskt håll ställer sig avvisande emot de krav, som nu resas från bl. a. utskottets sida. Det är dock, som landshövding Linnér understrukit, icke fråga om ett åsiktsförtryck. Det är icke fråga om att ingripa emot organisationer därför, att deras medlemmar hysa den ena eller andra uppfattningen, utan det är endast fråga om att till skapa en sådan lagstiftning, att ingripande kan ske emot organisationer, som förklara sig vilja använda våldsamma eller andra olagliga medel i kampen för realiserandet av sina politiska önskemål. Det är sålunda icke fråga om en »hänsynslös lagstiftning» eller en »undertryckningspolitik», som uttrycken fallit här i afton, och det är allra minst fråga om att till skapa en »tukthusstat». Jag förstår icke det resonemang, som herr Bergström här förde, då han förklarade, att ett beslut om införande av en lag på detta område i huvudsaklig anslutning till utskottsförslaget skulle medföra, att vi förvandlade vårt fria samhälle till ett tukthussamhälle. Ingripande skall dock icke ske annat än emot organisationer, som ämna föra våldspolitik, och skulle detta medföra att vårt samhälle omskapades till en tukthusstat, måste detta innebära, att dylika organisationer äro synnerligen omfattande och ha mycket stor anslutning i vårt land. Det är rena konstruktioner, när man driver en dylik sats!

Det har sagts här i afton, att man genom en dylik lagstiftning skulle slå in på fullständigt främmande vägar; men herr Olsson i Mellerud medgav själv, att han varit med om en lagstiftning i syfte och ändamål, som bra mycket liknade det, varom nu är fråga.

Herr Olsson i Mellerud erinrade sålunda om vapenkungörelsen, om lagstiftningen emot vissa sammanslutningar, den s. k. kärlagen, och även om den s. k. uniformslagen. Där har man redan slagit in på denna väg i ganska stor utsträckning, och det är sålunda för närvarande icke fråga om att införa någonting fullständigt nytt och för vårt land främmande. Det är heller ingalunda främmande för socialdemokratien att genomföra någonting dylikt. Jag kan ju exempelvis erinra om det upplösningsbeslut, som man bl. a. från socialdemokratiskt håll för någon tid sedan genomdrev i Frankrike mot Action Française på grund av de våldshandlingar, som begåtts från denna organisations sida. Då ansåg man det vara fullständigt riktigt även på socialdemokratiskt håll, att en politisk organisation skulle upplösas, då den visat sig använda dylika metoder. Jag skulle också kunna hänvisa till de krav, som restes i Tyskland den 27 juni 1922 av bl. a. socialdemokratien, då man fordrade omedelbart förbud mot och sträng bestraffning av varje monarkistisk eller antirepublikansk agitation i ord, bild och skrift. Man fordrade vidare förbud för och omedelbar upplösning av alla monarkistiska eller antirepublikanska sammanslutningar. Där var sålunda icke ens fråga om våldsmetoder eller någonting dylikt, utan det var till och med syftemålet och idéerna, som på detta sätt skulle bekämpas.

Jag anser det vara nödvändigt, att man i ett samhälle som vårt verkligen försöker komma till rätta med detta problem, och just på det håll, där man med stora ord förklarar sig vara en varm anhängare av demokratien och dess bevarande, borde man väl låta sig angeläget vara att verkligen försöka tillgripa sådana åtgärder, att man kan stävja all våldspolitik och all våldspropaganda. Om man icke förfar på det sättet, måste det leda därhän, att allt större grupper i vårt land få den uppfattningen, att det moderna samhället icke självt kan lösa dessa problem och att endast diktaturen kan genomföra dylika

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

åtgärder, varigenom diktatursträvandena vinna anslutning. För min del finner jag icke en sådan utveckling vara den lyckligaste, och jag ställer också den frågan till dem, som nu motarbete lagstiftningsåtgärder, om de icke vilja inse den fara för det nuvarande statsskicket, som i detta hänseende föreligger.

Det har här varnats för lagstiftningsåtgärder med hänvisning till att man därigenom skulle driva ned denna agitation i underjordiska kanaler, varest man icke på något sätt skulle kunna kontrollera densamma. Det är mycket möjligt, att så i viss utsträckning skulle ske, men det är å andra sidan självklart, att denna propaganda måste avsevärt försvåras, om den drives ned att försas uteslutande på dylikt sätt. Den omständigheten, att den nu kan florera ganska öppet, betyder för övrigt ingalunda, att den icke också skulle använda sig av underjordiska kanaler, då så är möjligt och lämpligt. Man har sålunda för närvarande måhända två vägar till sitt förfogande, och det är klart, att, om man stänger åtminstone den ena vägen, man därigenom försvårar det revolutionära arbetet.

Till sist skall jag endast med några få ord beröra ett annat avsnitt av det komplex, varom nu är fråga. I den debatt, som fördes här i kammaren för ungefär en vecka sedan rörande den blivande försvarsorganisationen, framhöll jag, att ett led i uppbyggandet av ett lands försvar måste vara bekämpandet av den försvarsfientliga propagandan. Ett nödvändigt moment i en försvarsorganisation är disciplinen, men disciplinen undergräves och försvagas, om den försvarsfientliga propagandan får florera på sätt hittills varit möjligt. Man kan icke upprätthålla den nödvändiga disciplinen, om den försvarsfientliga verksamheten kan bedrivas på sådant sätt, som nu sker. Militären kommer måhända att ställas inför mycket svåra och betydelsefulla uppgifter, men det är också nödvändigt, att vi söka skapa förutsättningar för att militären också kan fylla dessa uppgifter, och en av dessa nödvändiga förutsättningar är disciplinens upprätthållande. Det åligger befälet att söka för manskapet klargöra betydelsen utav ordet fosterland och att på upplysningens väg bibringa detta manskap övertygelsen om det för fosterlandet skadliga i strävanden, som åsyfta att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller att eljest undergräva krigslydnaden. Men det är å andra sidan givet, att befälets plikter i detta hänseende icke kunna fullgöras på ett tillfredsställande sätt, om icke vi å vår sida söka medverka till realiserandet av detta genom att skapa effektiv lagstiftning mot den disciplinundergrävande och försvarsfientliga propagandan. Vi måste enligt min uppfattning skapa dessa nödvändiga förutsättningar, ty annars kan man icke förutsätta, att militären på ett tillfredsställande och effektivt sätt skall kunna fullgöra sin viktiga och betydelsefulla uppgift.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr **Fast**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att säga några ord i anledning av det sätt, varpå hela denna lagstiftning, som här föreslås i utskottsbetänkandet, har kommit till.

Men innan jag gör detta, kanske jag med ett enda ord kan få tillkännagiva det intryck jag fått, då jag rätt hastigt i samband med det övriga omfattande trycket genomläst utskottets utlåtande.

Jag har en stark känsla av att det slår emot en en frän och kall vind, då man börjar att slå i detta utskottsutlåtande, och jag vill redan nu säga, att det längsta jag för mitt vidkommande kan tänka mig att sträcka mig till är ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

Jag hyllar visserligen satsen, att land skall med lag byggas, men därmed har jag icke erkänt satsen att i detta land skall stiftas hur många lagar som helst och hurudana som helst. Jag tror, att det är en viktig synpunkt, att lagarna skola vara både högst nödiga och högst nyttiga, som det står om våra grundlagar. De lagar, som här föreslås av utskottet, och även dem man syftar till, äro enligt min mening varken nödiga eller nyttiga, ty i den mån de komma att leda till resultat, komma verkningarna, så vitt jag förstår och så vitt man kan överblicka läget, att endast bliva till skada för samhället.

Jag vill visserligen gärna medgiva, att man i ett demokratiskt samhälle inte får tolerera vad som helst. Men, mina herrar, jag tror inte på möjligheten att i förväg stifta lagar för vissa givna situationer, varom man ingenting vet, och liksom ha dem lagrade på is för att vid tillfälle tagas fram. Jag har en stark känsla av att när ni i utskottet öppnat fönstret och sett ut över läget, ni fått en felaktig bild av detsamma. Jag har en stark känsla av, att läget i det ögonblick vi skulle tillämpa lagar av detta slag — vilket jag hoppas att vi skola slippa — skulle visa en helt annan gruppering än den herrarna tänkt sig. Det är under sådana förhållanden självklart, att de anvisningar, som från utskottets sida gjorts angående den lagstiftning man begär — med ytterligare inskränkningar, inte äro användbara, och att det är en felsyn på hela problemet, som gjort att man fått en felaktig inställning.

Jag tror, att det viktigaste och det mest angelägna i nuvarande ögonblick är, att vi enas om att göra det svenska samhället sådant, att människorna känna trygghet och trivsel och säkerhet för sin utkomst. Göra vi detta, tror jag inte det brådskar så med dessa lagar, varken dem som utskottet föreslår eller dem man ytterligare begär.

Sedan jag framhållit detta, ber jag att få säga ett par ord med anledning av det sätt, varpå man här lagstiftar.

Jag anser, att även om man vill en sak, bör man inte fara fram litet hur som helst, när det gäller lagstiftning. Jag brukar i fråga om de lagar, som jag får vara med om att behandla i konstitutionsutskottet, alltid varna för — även då jag vill syftet — att man skall gå in för att i utlåtandena skriva lagtexten, detta särskilt när det gäller nya och ömtåliga områden. Här sträcker sig lagstiftningen in på nya och ömtåliga områden, men här anser man sig på basis bara av ett kommittébetänkande — och detta, såsom utskottets ordförande själv erkänner, av så bristfällig art, att man ganska snart kom underfund med att det inte kunde läggas till grund för ytterligare bearbetning i utskottet — kunna utan vidare på egen hand göra upp denna långt gående lagtext. Jag måste säga, att jag blev ganska häpen över detta, inte minst med hänsyn till att lagen enligt min mening inte är tillkommen i den ordning, i vilken vi anse att dylika lagar skola tillkomma. Ty lagrådet kan inte vara hört. Om man underhand underställt lagtexten lagrådets prövning, kan det inte ha varit lagrådet såsom sådant utan möjligen enskilda medlemmar av detsamma, som avgivit yttrande. Och man har gått in på tryckfriheten, där lagutskottet utan vidare tagit initiativ. I det hänseendet har man satt konstitutionsutskottet och grundlagen i efterhand. Då jag påtalade detta i samband med behandlingen av det betänkande, som kommer närmast efter detta, var det också en allmän olustkänsla, som gjorde sig gällande i utskottet. Utskottets ärade ordförande har också påtalat saken i första kammaren.

En lagstiftning i detta tempo kan lända herrarna till gagn kanske, men ni riva ned mer än ni bygga upp. En annan gång blir det kanske den andra sidan, som vill forcera en lagstiftning. Man får inte fara fram på det sätt man här gjort, då man skall gå till en lagstiftning, som skall upphävas av

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

respekt och förtroende från det svenska folkets sida. Jag erinrar om att vi för några dagar sedan hade uppe frågan om en lag rörande allmänna handlingars offentlighet. Herrarna minnas kanske, hur angelägen man var att söka även i förhållandet mellan samhället och den enskilde skydda sådana den enskildes förhållanden, som vore av beskaffenhet att böra skyddas. Här är man färdig att gå in för en lagstiftning, som sannerligen fullständigt river upp, så vitt jag förstår, privatlivets helgd. Vi hade verkligen inte behövt vara så ängsliga, då vi behandlade nyssberörda fråga, om vi nu kunna godtaga de principer, som ovillkorligen måste leda fram till vad jag nyss nämnade och till vad flera talare här förut påpekat.

Jag menar, herr talman, att det är möjligt, att läget i vårt land kanske politiskt sett är sådant, att man är mogen för detta tempo i fråga om en dylik lagstiftning och i fråga om att ge sig in på nya, ömtåliga områden, men enligt min mening bör man nog i denna kammare taga sig en tankeställare, om man inte river ned väsentligt mycket mer än man bygger upp. En annan gång får man kanske finna sig i att bli behandlad på samma sätt från sådana på den andra sidan, som önska en lagstiftning i forcerat tempo. Kanske herrarna då vore glada, om ni inte gått före med detta exempel.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen i den föredragna punkten och kommer inte att sträcka mig längre i övriga punkter än till bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hällgren: Herr talman! Jag vill först beklaga, att ett så viktigt lagförslag som detta från utskottets sida framlägges under de sista dagarna, när riksdagen är färdig att resa härifrån. Det har hänt förut, att liknande framställningar, som innebära inskränkning i de medborgerliga friheterna, kommit fram till avgörande i riksdagen vid samma tidpunkt, och då har i regel en majoritet av de borgerliga partierna stått bakom förslagen, antingen det nu gällt riksdagsskrivelser eller fullt utarbetade lagförslag.

Utskottets talesman redogjorde för förhistorien till föreliggande utskottsutlåtande och återopade då 1933 års riksdagsbeslut om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Och utskottets talesman tillade, att på denna utgångspunkt stod utskottets majoritet. Jag vill bestämt bestrida, att utskottsmajoriteten står på den utgångspunkten. Om kammarens ledamöter taga sig tid att ett ögonblick titta litet på olika delar av utskottsutlåtandet, skola ni finna, att det på sidan 1 heter, att riksdagen begärde »en förutsättningslös utredning angående åtgärder mot sådan av sammanslutningar eller enskilda bedriven verksamhet, som syftade till att med våld eller eljest på olaglig väg omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning». Vad är nu utskottets svar på denna riksdagens begäran? Jo, på sidan 70 kommer utskottet med ett förslag till en fristående lag, som heter »Lag om förbud för viss i det allmännas tjänst anställd personal att tillhöra vissa sammanslutningar eller att främja deras verksamhet». Det står inte, vilken sort av sammanslutningar det gäller. Det gäller tydligen inte statsfientliga sammanslutningar eller sådana, som ha våldet på sitt program gentemot rättsordningen. — Fortsätter man sedan, finner man följande: »Konungen äge utfärda förbud för krigsmaktens fast anställda personal, försvarsverkets civila personal samt befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet att tillhöra sammanslutning, vars verksamhet är sådan eller vilken ålägger sina medlemmar sådana förpliktelser, att fara för behörigt fullgörande av vederbörandes tjänsteplikt kan uppkomma, eller att främja sådan sammanslutnings verksamhet». Det står inte, att det skall vara statsfientlig

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

verksamhet. Bland nu ifrågavarande grupper har man tagit med inte endast krigsmaktens fast anställda personal utan försvarsverkets civila personal. Praktiskt taget alla som arbeta inom försvarsväsendet äro medtagna. Vi ha två sorters folk anställt inom försvarsverken: vi ha de som äro anställda som tjänstemän eller fast anställda, och vi ha den civila personalen. Vilka finna vi då bland dessa senare? Jo, exempelvis varvsarbetarna i Karlskrona — flera hundra man. De skulle sålunda enligt detta lagförslag kunna åläggas tjänstemäns ansvar utan att erhålla tjänstemäns skydd och tjänstemäns rättigheter. De äro organiserade fackligt i försvarsverkets civila personalförbund och ha kollektivavtal med försvarsverket angående sina anställningsvillkor. Här kan nu vid ett givet tillfälle en kommande regering utan vidare enligt lagförslaget dekretera, att denna civila personal inom försvarsverket inte får tillhöra en sådan sammanslutning som sin fackförening. De få inte främja sådan verksamhet helt enkelt, ty man skulle kunna tänka sig, att mellan fackföreningen och arbetsgivaren skulle uppstå en konflikt rörande arbets- och anställningsförhållandena. Detta har utskottsmajoriteten panna att föreslå, trots att utskottet i sin motivering säger någonting om att man inte skall inkräkta på de medborgerliga fri- och rättigheterna och att det är med stor tveksamhet, som man tagit med den civila personalen under dessa lagbestämmelser. Trots detta laborerar utskottet så, att det så småningom kommer fram till att föreslå riksdagen, att vi skola antaga en lag, som kan helt enkelt ingripa i försvarsverkets civila personals föreningsrättsförhållanden och på det sättet inkräkta på dessa människors medborgerliga rättigheter och fullt legala, icke statsfientliga verksamhet. Samtidigt som riksdagen går in för att exempelvis förbättra de handelsanställdas förhållanden genom att skaffa dem förhandlingsrätt — och det föreligger ju förslag också om föreningsrätt — skall man beröva en annan personal de medborgerliga rättigheter, som man hittills ansett, att man borde slå vakt om i vårt demokratiska liv.

Jag ber de borgerliga ledamöterna i kammaren att jämföra vad riksdagens skrivelse verkligen innehöll och vad det är majoriteten av utskottet föreslår, att riksdagen skall upphöja till lag för att vid ett av en kommande regering bestämt tillfälle effektueras på det sätt jag här antytt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservanternas avslagsyrkande på punkt C. a) av föreliggande utlåtande.

Herr Olsson i Rimfors: Herr talman! Jag skall inte här i kväll försöka upptaga tävlan med herrarna i fråga om ordens mångfald — jag höll på att säga svada — av det enkla skälet att jag inte kan det och inte vill det. Men då jag kommit i den situationen, att jag står medansvarig för utskottsutlåtandet på denna punkt, är det mig angeläget att få säga några enkla ord om mitt sätt att se på saken. Jag skall söka koncentrera mig så mycket som möjligt.

Jag vill ett ögonblick stanna inför denna frågas förhistoria. Vi minnas, att för några år sedan — de flesta av oss voro med 1932 — var saken uppe till behandling, och att första lagutskottet, ehuru då ingen lagtext förelåg, dock uttalade sig för att en lagstiftning i den riktning, som här föreslås, skulle genomföras. Därvidlag delade sig utskottet, så att 8 ledamöter reserverade sig mot utlåtandet, under det att 8 stodo för detsamma. Bland de 8 reservanterna voro även herr Larsson i Lerdala och jag. Socialdemokraterna använde samma motivering ungefär som den som framkommit i kväll, under det att herr Larsson i Lerdala och jag i vår reservation uttalade följande: »Den ifrågasatta lagstiftningen torde i tillämpningen ge anledning till stor osäkerhet och ojämnhet. Med den omfattning, vari straff enligt motionärerna skulle komma att in-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

föras, kan det ej heller undvikas, att de ingripanden, vartill en sådan lagstiftning komme att giva anledning, lätt framträdde såsom ett undertryckande av viktiga medborgerliga rättigheter. Jämväl i detta fall torde som eljest gälla, att för samhället skadliga meningsriktningar i första hand böra bekämpas med övertygelsens vapen.» Jag har på den punkten inte ändrat min uppfattning, ty jag tror inte, att man endast med lagar, även om man anser sådana behövliga, kan bekämpa vare sig sådana missförhållanden, som nu äro i fråga, eller andra dylika. Emellertid tillade vi: »Förhållandena kunna dock utveckla sig i den riktning, att straffbeläggande av vissa handlingar, som företagas i statsfientligt syfte men nu äro straffria, kan visa sig nödvändigt.» För sådant fall antogo vi, att regeringen icke skulle underlåta att vidtaga de åtgärder och framlägga de förslag, som därvid kunde påkallas. Första kammaren avlog förslaget med denna motivering, under det att denna kammare avlog det utan någon särskild motivering.

Så gick det ett år — och nu kommer jag snart fram till det jag anser anmärkningsvärt. Då väcktes två motioner, vari samma yrkande som förut framställdes, nämligen om lagstiftning mot statsfientlig verksamhet. Motionerna behandlades av tillfälliga utskott i båda kamrarna, vilka enhälligt — observera *enhälligt* — hemställde, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t täcktes med det snaraste föranstalta om en förutsättningslös utredning angående åtgärder mot sådan av sammanslutningar eller enskilda bedriven verksamhet, som syftade till att med våld eller eljest på olaglig väg omstörta eller förändra Sveriges stats- och rättsordning». Så hette det i detta utlåtande, som godkändes enhälligt av båda kamrarna. Samtidigt uttalades, att förhållandena kunde så utveckla sig, att andra medel, t. ex. en vidgad lagstiftning, kunde bli nödvändig. Vidare hette det: »Av flera skäl synes det, som om tidpunkten nu vore inne att företaga en ingående och allsidig undersökning om åtgärder mot den verksamhet, som med våldsamma eller olagliga medel vill omstörta vår demokratiska stats- och rättsordning. Förekomsten inom vårt land av en statsfientlig propaganda och av tydliga våldstendenser hos vissa grupper och benägenhet även på andra håll att tillägna sig diktaturens tankegångar har väckt oro inom vida kretsar av vårt folk» o. s. v., o. s. v.

Jag ber bara att få fråga, var alla våra socialdemokrater såväl i första kammaren som i andra kammaren voro, då ett sådant skrivelseförslag kunde godtagas av riksdagen och överlämnas till Kungl. Maj:t, som också effektuerade riksdagens begäran genom det kommittéutlåtande, varpå hela det nu föreliggande förslaget är byggt. Jag tycker, att denna utgångspunkt är ganska anmärkningsvärd.

Det har helt naturligt talats mycket om första punkten i förslaget, nämligen om upplösningsrätten. På den punkten har dessbättre inte första lagutskottet kommit med något lagförslag, då vi ansågo — och i det hänseendet voro vi alla ense — att det förslag till lag, som kommittén framlagt, inte var tillfyllestgörande och inte sådant att vi kunde antaga det. Utskottet har i stället gått in för att tillstyrka, att riksdagen genom en skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära ett nytt lagförslags utarbetande på denna punkt. Jag tycker, att det är ganska märkvärdigt, att detta utskottets skrivelseförslag och de anvisningar, som lämnas om vad man vill få fram genom en dylik lagstiftning, kunnat väcka det väldiga motstånd, som här givit sig till känna. Jag skall upprepa, vad jag sade i början, att vår svenska demokrati vilar på en ganska fast grund, men trots detta menar jag, att en lagstiftning i den riktning man tänkt sig dock skulle ha sitt värde. Jag poängterar särskilt vad utskottets ordförande och vidare någon annan här sagt, att vi ha inte tänkt oss denna lagstift-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

ning såsom ett instrument, ett slagträ, som man skulle kunna ögonblickligen använda mot icke behagliga sammanslutningar. Jag tror således inte att vare sig herr Kilbom eller herr Hagberg i Luleå behöver riskera någonting så länge förhållandena i vårt land äro sådana de för närvarande äro. Att det sägs från olika håll många mindre vackra ord och uttalas saker, som en stor del av oss inte äro så glada åt att höra, är en sak för sig, men däremot är det inte fråga om att lagstifta. Jag säger det ännu en gång: det är fråga om att skapa en lag, som skall kunna finnas tillgänglig, om sådana förhållanden skulle inträda i vårt land, som påkalla ett ingripande.

Nu säger visserligen herr Olsson i Mellerud, att om man skaffar sig en sådan här lag, ligger det nära till hands att den skall tillgripas i onödan. Jag vet inte, hur det skulle bli, om man skulle resonera så, då lagar stiftas. Då man har att t. ex. lagstifta mot varjehanda ting, som vi kalla för brottsliga, tjuvnad och alla möjliga slag av brott, är det väl inte någon fara för att lagen skall tillgripas i onödan. Nu säger också herr Olsson i Mellerud, att lagen kan skapas, då den behövs. Det är just på den punkten, som vi ha varit av olika mening, ty det kan inträffa — jag säger inte att det kommer att inträffa, men det kan inträffa — sådana förhållanden, då det kanske kan vara en ganska svårt brist att inte ha en lag tillgänglig i föreliggande fall. Om jag ser på utvecklingen i världen och hur fort förändringar ske på olika områden, så vill jag säga, att fastän vi alla livligt hoppas, att inte den dag skall komma, då en sådan här lagstiftning skulle behövas hos oss, jag dock tror att vi veta mycket litet om vad som händer och hurudant läget kan vara några år framåt i tiden.

Herr Olsson i Mellerud påstod också, att det var omöjligt att träffa prick med en på förhand skriven lag. Jag säger om detta detsamma, som jag sade nyss. Det bör väl inte vara mera omöjligt i detta fall än vid all annan lagstiftning.

Jag skall inte säga så mycket mera om denna punkt. Då man har tillmätt vad utskottet föreslagit en så ofantligt stor betydelse såsom direktiv, om jag får begagna det uttrycket, för en kommande utredning, förmodar jag för det första, att den Kungl. Maj:t, som får den här skrivelsen och skall sköta om den, har möjlighet att, om man inte finner sig vilja eller kunna göra någonting, låta ingenting bli uträttat. Jag är ganska säker på, att det finns många skrivelser liggande på justitieministerns hyllor, som inte ha effektuerats av regeringen. Men om en blivande regering skulle upptaga denna fråga, är den väl knappast så på förhand bunden av ett utskottsutlåtande, att den skulle vara ovillkorligen tvungen att taga upp alla dessa ting i den form, som här är omnämnd.

Herr Kilbom vände sig mot tanken på en särskild nämnd. Men om saken vid en förnyad prövning inte befinnes lämplig, finns väl ingenting som kan göra det absolut nödvändigt för kommittén och den regering, som skall behandla detta vidare, och en kommande riksdag att upptaga denna fråga. Jag menar, att man har gjort alldeles för stort nummer av allt det som vi nu syssla med.

Jag skall inte gå in på de särskilda bestämmelserna på de olika punkterna på mer än en punkt, och det är därför, herr talman, som jag i första hand har begärt ordet. Jag står, som jag sade nyss, solidarisk med utskottet på många punkter — och det är de flesta — men det är dock en, där jag måste anmäla min reservation. Som kanske kammarens ledamöter ha sett, har jag antecknat en blank reservation under punkt D). Det gäller här den fråga, som nyss vidrördes av, jag tror det var herr Hällgren eller kanske herr Fast, nämligen kunskörelsen om tillämpning för riket i dess helhet av bestämmelserna i § 13 i ordningsstadgan för rikets städer. Utskottet föreslår nu, att bestämmelserna i denna ordningsstadga rörande anmälningsplikt och tillståndstvång för möten,

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

som nu gälla för städerna, skulle utsträckas till hela landet. Jag måste säga, att då vi i utskottet och jag för min personliga del sett den lagstiftning, som vi här röra oss med såsom ett försök att komma åt människor, som vilja åstadkomma ont och inför Sveriges lag brottsliga ting, så kan jag inte finna de bestämmelser påkallade, som här på denna punkt föreslås. Ty ifall detta förslag skulle godtagas och ordningsstadgan för städerna utsträckas till landsbygden, skulle ju en ofantlig massa lojala svenska medborgare, som kanske aldrig i sitt liv haft en tanke på att åstadkomma något i den riktning, som detta lagförslag talar om, dock drabbas därav. Förslaget på denna punkt synes mig inte ha stor betydelse. Även om den kan ha en viss betydelse — det medger jag — för ordningens upprätthållande och vad därmed hör samman, torde dock nackdelarna därav vara så stora och den ifrågasatta åtgärden drabba så många människor samt på många verka så irriterande, att man gör bäst i att slopa denna punkt. Jag tror det stämmer inte överens med svenskt kynne och läggning att om vi vilja samlas t. ex. i en skogsbacke en sommarafton och åhöra ett föredrag och kanske diskutera samhällsliga spörsmål av olika slag, vi för detta skulle vara skyldiga att sätta oss i förbindelse med våra myndigheter och få deras tillstånd därtill. Jag känner instinktivt, att detta ligger emot oss svenskar, och det kanske är så med flera, men då jag som sagt inte kan tillägna mig den uppfattningen, att detta förslag kan ha någon större betydelse ur ordningssynpunkt, skall jag för min del, när vi komma dit, yrka avslag på den punkten.

I övrigt skall jag inte säga mera. Första kammaren har redan tagit utskottets förslag, och vi få väl om en stund se, vad andra kammaren kommer att göra.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå, att de enskilda personer och de sammanslutningar och sällskap, som den här lagstiftningen riktar sig emot, skulle komma att larma värre i dag, när vi skulle behandla denna fråga. Vad jag däremot har svårt att förstå är, att eljest personer i den ställningen och tillhörande de partier, som vilja ha ordning och reda här i landet, skola kunna gå emot en sådan här beredskapslagstiftning. Det är verkligen åtskilligt svårt att förstå, ty de skäl, som frambringas för denna ståndpunkt, äro verkligen mycket svaga. Jag tycker för min del — och det kan ju hända, att det beror på, att jag har kommit litet närmare i beröring med frukterna av den verksamhet, som kommunismen bedriver — att enbart den ekonomiska förödelse, som de kunna åstadkomma genom sin agitation, är tillräcklig statsfientlig verksamhet. Herr Hagberg i Luleå känner nog till, vad frukterna ha blivit av den verksamhet, som man har bedrivit där. Många smärre och även större industrier ha försvunnit, så att vi äro nästan utan industrier runt hela Luleå stad. Frågar man företagarna och affärsledarna, får man veta, att det är kommunismens verk, och det är ganska påtagligt, att så är fallet. Det är den oro, som kommunismen åstadkommit på arbetsmarknaden och ständigt vidmakthåller, som är orsaken härtill. Jag tycker verkligen, att vi ha tillräckligt med åskådningsmaterial både hemma och borta. Om vi se oss om i världen, skola vi finna, vilken oro och vilka bedrägligheter denna kommunistiska rörelse har åstadkommit, och de, som i dag gå emot en beredskapslagstiftning i detta fall, hjälpa till att tända och vidmakthålla en eld, som vi kanske slutligen icke kunna släcka. Det har visat sig, att myndigheterna i vissa länder ha stått fullständigt maktlösa emot den kommunistiska rörelsen. Varför kunna inte vi i detta land under fredliga tider och medan vi ha tillfälle och

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

rum därtill, få åstadkomma en beredskapslagstiftning, så att vi kunna skydda oss mot denna propaganda?

Nu säger man bland annat, att om vi åstadkomma en lagstiftning emot kommunismen, kommer det att bli en underjordisk verksamhet, en underjordisk rörelse, som vi inte kunna kontrollera. Jag svarar på detta: Jag är själv jordbrukare och intensiv ogräshatare, och jag liknar den kommunistiska rörelsen vid ett ogräs, ty det är den. Jag vet hur man skall behandla ogräs, och det där talet om, att det blir en underjordisk verksamhet, håller inte streck, ty kan man hålla ett ogräs underjordiskt tillräckligt länge, mattas det av och roten dör och det kommer aldrig att kunna förkväva den ädla säden. Men får det frodas, tar det bukt på denna, och vi människor bli lidande härpå. Detta är inte ett arbete, som vi kunna uträtta en gång för alla med en lagstiftning. Att hålla efter ogräset är ett arbete, som kräver vaksamhet, arbete och möda år ut och år in.

Man säger, att vi skola bekämpa denna rörelse på upplysningens och uppfostringens väg. Ja, det ena skall man göra och det andra icke låta, ty det räcker inte bara med lagstiftning, men det räcker inte heller bara med upplysning; vi få ta båda delarna till hjälp. Kommunismen är enligt min mening en smitta, som sprider sig fortare än vad många av herrarna tro, som inte kommit i närmare beröring med den, och har man en smittosam sjukdom, som härjar, då brukar man också företa åtgärder, som stävja dess framfart. Men här synes det finnas rätt gott om folk, som inte vill vara med om detta.

Man talar så om, att man inkräktar på vällovliga rättigheter. Jag kan verkligen inte finna det. En sådan rörelse få vi väl inte ta så ömt på, att vi inte skulle kunna åstadkomma en lagstiftning, som begränsar den, så att den inte tar överhanden. Det går väl knappast en dag, åtminstone icke en vecka, som vi inte i denna riksdag vidtaga åtgärder, där vi inskränka den enskilda individens rättigheter, även när individen själv tror sig ha varit på vällovliga vägar. Men här, när det gäller en statsfientlig rörelse, varav vi alla, hela samhället, fara illa, skulle vi vara så ömsinta, att vi skola inte kunna åstadkomma en lagstiftning till skydd däremot.

Jag vet inte, men det är väl en hel del av herrarna, som naturligtvis inte ha sett det här kommittébetänkandet. Det är en postilla på över 400 sidor, där det bland annat förekommer åtskilliga länsstyrelsers yttranden. Det är ganska märkligt och betecknande det som man kan läsa i länsstyrelsens i Luleå yttrande. Jag tror väl ändå, att man får sätta litet större tilltro till dess omdöme och dess uttalande än till herr Hagbergs i Luleå.

Denna sak är ingenting att leka med. Statistiken visar att på vissa håll drygt $\frac{1}{4}$ av väljarkåren vid sistlidna riksdagsmannaval röstade med kommunisterna. Nu säger man, att det är inte så farligt — många ha bara släpat med och äro inte kommunister, och skulle det bli allvar av och komma till våldshandlingar, komma inte alla dessa med. Mina herrar! Vem kan garantera detta? Det är ganska sannolikt, att om denna rörelse får frodas och utveckla sig, kommer den att växa ytterligare och blir än starkare. Om nu vissa landsändar, vilket otvivelaktigt är fallet, inte varit besvärade av denna rörelse i ett eller annat avseende, så böra ni väl därför inte sätta er emot en lagstiftning i ämnet, då den kan komma att bli till nytta i andra delar av landet. Jag tycker verkligen, att det skulle vara en heder och en ära för gamla Sverige, om vi kunde hålla oss någorlunda rena ifrån det här, och en nytta och välsignelse för landets alla inbyggare, kommunisterna inberäknade.

Herr Hedlund i Östersund, som öppnade denna debatt, säger bland annat,
Andra kammarens protokoll 1936. Nr 46.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

att vi skola inte lagstifta och bära oss åt så, att vi skola göra herrar Hagberg i Luleå och Kilbom till några martyrer. Nej, herr Hedlund i Östersund, var inte rädd för det. Herr Hagberg i Luleå och herr Kilbom bli nog inga martyrer. De veta nog att akta sig för det. Det är nog någon annan, enfaldig stackare, som de skicka fram, som blir martyr. Så brukar det vara; det vittnar erfarenheten om. Vidare tyckte min vän herr Hedlund i Östersund, att det var så underligt, att herr Eliel Löfgren, som var justitieminister 1918 och då gick emot en sådan här lagstiftning, nu kan vara med därom. Jag tycker inte det är så förvånansvärt, ty det har hänt åtskilligt sedan 1918, och herr Löfgren har säkert fått upp ögonen för detta och förstår, att tiden är inne och att vi behöva en lagstiftning emot denna propaganda.

Herr Kilbom ställde frågan ett par gånger: Vilka är det, som äro statsfiender? Jag skulle vilja svara helt kort och kärvt: Alla de, som arbeta i den riktning och i den anda både ekonomiskt och eljest, som kommunisterna hittills ha gjort och fortfarande göra. De äro i mer eller mindre mån statsfiender. Någon annan definition kan jag för närvarande inte ge.

Jag frågar bara: Vart skulle det taga vägen med vår ekonomiska ställning och vår sociala politik, om kommunisterna i denna kammare finge igenom sina yrkanden och förslag? Vem som helst kan räkna ut, att vi skulle vara under isen ekonomiskt så gott som ögonblickligen, om kommunisternas förslag bleve godtagna av riksdagen.

Nu säger man, att detta är en lagstiftning emot arbetarrörelsen. För egen del har jag aldrig ansett det såsom en lagstiftning emot arbetarrörelsen eller emot någon särskild klass utan helt enkelt emot de personer och de samman slutningar, som driva dylik statsfientlig propaganda.

Det var någon här som sade, att den svenska arbetareklassen, även kommunisterna, har visat sig ha en sådan självtukt, att det skulle inte vara någon fara på taket och det skulle inte vara av behovet påkallat att nu åstadkomma en lagstiftning i detta syfte. Jag vet inte, vad jag skall säga om detta. Det har varit si och så upprepade gånger med den där självtukten, det kunna vi vara överens om.

Herr Hagberg i Luleå gjorde ett stort nummer av och han till och med sade, att det var förfalskade dokument, som utredningsmännen kommit med i sitt betänkande. Det lär väl förhålla sig så, att det är möjligen någon feldatering och möjligen något fel i fråga om namnen på de orter, där dessa uttalanden skulle varit gjorda. Jag skall citera ett av de dokument, som herr Hagberg i Luleå sannolikt syftar på. Felet med detta skulle väl vara, att det står, att denna världskongress skulle hållits i Köpenhamn, men att den rätteligen lär ha hållits i Kronstadt. I övrigt torde det vara fullt riktigt alltsammans. Där har man ett långt resonemang, som det skulle vara av värde att helt och hållet foga till riksdagens protokoll, men jag skall på grund av den sena timmen inte gå in på det. Jag skall endast läsa upp själva slutklämman. Man slutar med att säga: »Världsrevolutionen andra och sista skede kan börja på två sätt. Antingen genom att kapitalisterna gripa till offensiven och börja krig mot Sovjetunionen, detta är det bästa, eller att proletariatet börjar kampen och sätter hela världen i brand. Tiden för detta är inne när det kommunistiska partiet är färdigt med sin propaganda, när vänstern inom det socialdemokratiska partiet tagit makten där och när de arbetslösas revolutionära organisationer och idrottsrörelser äro utbyggda. Visar det sig, att även grannlanden stå beredda, att borgarnas försvarsorganisationer svika och att polisen sympatiserar med oss, är allt klart till aktion.» O. s. v. i samma stil alltigenom ifrån början till slut.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Är inte detta statsfientlig propaganda, herr Hagberg i Luleå, då kan jag inte förstå, vad som skall betecknas såsom sådan.

I övrigt vill jag säga på tal om detta, att i detta betänkande vimlar det av uppgifter sådana som dem jag nyss citerade. Men det är bara i ett par fall som herr Hagberg i Luleå gjort anmärknig på att de inte skulle vara riktiga, alltså måste han erkänna att detta i huvudsak, ja, i realiteten alltigenom, är riktigt. Är inte detta statsfientlig propaganda?

Herr Olsson i Mellerud sökte misstänkliggöra utskottet för dess behandling av Kungl. Maj:ts proposition. Jag tycker verkligen, att detta är inte riktigt. Kungl. Maj:ts proposition blev behandlad i vanlig ordning, och herr Olsson i Mellerud har ju själf suttit i utskottet och därvid haft full frihet att påkalla vilken uppmärksamhet och vilka utredningar som helst rörande Kungl. Maj:ts proposition, men förhållandet torde väl vara det, att Kungl. Maj:ts proposition var så där kort. Det var inte mycket att göra, och jag säger om Kungl. Maj:ts proposition, att åtskilliga länsstyrelser och myndigheters yttranden voro antingen inte alls eller också mycket knapphändigt återgivna i Kungl. Maj:ts proposition, och det lagförslag, som propositionen innebar, är ju faktiskt, såsom också här erkänts, av föga värde i detta syfte.

Jag tycker för min del, att det skulle vara en verkligt samhällsgagnelig gärning, om vi, som jag sade när jag började mitt anförande, under fredliga tider finge till stånd en beredskapslagstiftning, som avvärjde kommunismens alltför öppna framfart här i landet. Det går, om vi bara vilja, jag är övertygad om detta.

Herr talman! Jag förenar mig i det yrkande som är framställt av utskottets ordförande.

Herr Höglund: Herr talman! I motsats till den siste ärade talaren måste jag säga i likhet med åtskilliga andra kammarkamrater, att nog är det ganska orimligt, att vi nu i riksdagens tolfte timme skola driva fram en lagstiftning av denna vittutseende karaktär, en lagstiftning, som är så föga genomtänkt och så hafsigt motiverad och vilande på en så tivelaktig majoritet, som förhållandet kommer att bli, om den nu till äventyrs skulle vinna flertal även i denna kammare. Man har ju hört till och med en av utskottets egna ledamöter nyss yttra, ehuru han förordade denna lagstiftning, att om det är så, att Kungl. Maj:t inte finner någon anledning föreligga att föra saken vidare, så kunde man helt enkelt stoppa denna skrivelse åt sidan. Om det är på det sättet man uppfattar saken, att det inte är angeläget, och samtidigt tycker, att det inte är så noga med vad riksdagen skriver till Kungl. Maj:t — det kan gärna skjutas åt sidan, om Kungl. Maj:t så finner påkallat —, bör man inte heller ha så bråttom med beslut.

Här talas om, att vi skola »i lugn och ro» lagstifta i denna fråga och nu är det lugn och ro. Jag vet inte, om vi ha någon särdeles »lugn och ro» här i kammaren nu om dagarna, när betänkanden på 10-tals och 100-tals sidor regna över oss. Jag undrar, hur många av kammarens ledamöter egentligen hunnit genomgå dessa aktstycken och tänka sig in i det förslag, som här föreligger. Jag är säker på, att om vi skulle vara ärliga, skulle vi bekänna litet var, att vi knappast hunnit ordentligt genomplöja detta betänkande lika litet som åtskilliga andra.

Nog kunna vi vara ense om, att vi äro för ett försvar av vårt demokratiska samhälle mot s. k. inre fiender lika väl som mot de yttre. Om det blir nödvändigt att skärpa det försvar, som vi redan ha, skola också vi socialdemokrater vara med på det — det är omvittnat tillräckligt — men vi måste fråga

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

oss: Är det styrkt, är det visat, att denna nya skärpta lagstiftning eller »beredskap», som man talar om, verkligen är av behovet påkallad? Jag trotsar herr Nilsson i Antnäs att på något sätt eller på någon punkt ha styrkt nödvändigheten av denna lagstiftning, och jag skall strax komma till hans anförande. Ha vi inte nog med lagar förut, tillräckliga för denna sak?

Jag åhörde mycket uppmärksamt herr Linnérs anförande liksom senare herr Ossbahrs, och jag trotsar vem som helst att kunna visa, att det i herr Linnérs anförande eller i herr Ossbahrs fanns någonting ur inre svensk synpunkt, som kan tala för behovet av denna lagstiftning, mer än en rad allmänna talesätt. Herr Ossbahr t. ex., som skulle försöka komma in på något konkret, måste gå till utlandet för att finna exempel. Han talade inte om svenska förhållanden mer än så där i allmänhet, men när han skulle ge ett konkret bevis, talade han om Frankrike, om Action française, om den nationalistiska liga i Frankrike, som uppmanar till individuella terroristiska handlingar, som uppmanar till mord på socialistledare och sådant. Det kan väl i alla fall inte jämföras med den kommunistiska rörelsen i Sverige. Om det vore så, att kommunisterna eller socialisterna i vårt land uppmana till mord på politiska motståndare, skall jag vara den förste att yrka bifall till en lagstiftning, som förhindrar en sådan organisation att existera i detta land. Men ingen kan rättvisligen påstå, att den kommunistiska rörelsen i vårt land står på ett sådant plan.

Herr Nilsson i Antnäs talade om, hur industrien försvunnit i Norrbotten, och det skulle bero på kommunisterna. För det första styrkte han inte, att den industriella nedgången i Norrbotten berott på kommunistisk propaganda. Det återstår att bevisa. Det går inte bara att kasta fram ett sådant påstående.

Det är högst osannolikt, men för det andra har det inte alls att göra med den kommunistiska propagandan, utan i så fall, om det skulle finnas något uns av sanning i det, måste det bero på en kommunistiskt färgad fackföreningsrörelse, och den kommer väl inte att omöjliggöras genom den beredskap, som här ifrågasättes.

Det har framkommit i debatten och det har antytts tidigare i kommittéutredningen, att man måste komma den kommunistiska rörelsen till livs bland annat därför, att den skulle bedriva en spionageverksamhet för någon utländsk makts räkning. Man kan säga mycket om kommunisterna i vårt land. Vi kunna ogilla dem på mångahanda sätt. Jag tillhör dem, som bekämpa den kommunistiska rörelsen, men att vilja göra gällande, att de, till största delen unga, präktiga svenska arbetare, som tillhöra de kommunistiska partierna av olika typer, skulle vara en samling bovar och banditer, som skulle låna sig till spionagetjänst åt främmande makt, är dock ganska starkt. Jag skulle till och med våga påstå, att nog finns det väl så mycket idealitet inom de kommunistiska partierna, som inom andra politiska partier — det skola vi inte fränkänna dem.

Jag skulle vilja tillägga ytterligare, att om vi utgå ifrån, att den kommunistiska rörelsen är särskilt påverkad och influerad i olika avseenden ifrån Sovjetryssland, skola vi ändå inte tro, att bolsjevikerna bestå av sådana politiska dumbomar, att de skulle vilja förvandla de kommunistiska partierna till spionageorganisationer åt Sovjetryssland och därmed fullkomligt ödelägga deras kommunistiska rörelse över hela världen. Naturligtvis kan det finnas kommunistiska spioner likaväl som det finns andra spioner. Spioner kunna ju tänkas förekomma inom alla partier. Dåliga karaktärer och folk, som sälja sig, finnas överallt. Det är naturligtvis inte uteslutet, herr Nilsson i Antnäs, att en kommunist kan vara spion, likaväl som en högerman kan vara spion, eller en partilös eller vem som helst. Men det är inte det, vi

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

tala om, utan om den officiella stämpel, som dessa partier ha som partier, som man nu genom lagstiftning vill omöjliggöra eller försöka upplösa.

Jag tror inte ett enda ögonblick på riktigheten av de dokument, som herr Hagberg i Luleå här har hävdad vara förfalskade. De äro förfalskade, det är min absoluta övertygelse. Jag har redan berört den här saken om spionage, så jag skall inte citera vad som rör den, men jag skall tillåta mig citera ännu en gång det uttalande, som herr Nilsson i Antnäs berörde. Det skulle gälla en nordisk kommunistkongress i Köpenhamn 1930. Nu talade herr Nilsson i Antnäs om att uppgiften om Köpenhamn var ett litet misstag, det var i Kronstadt, som denna nordiska kongress ägt rum. Varför det var i Kronstadt och inte i Köpenhamn skulle vara roligt att få reda på, och hur har detta fel uppkommit? Men även om man förutsätter, att de nordiska kommunisterna inte samlades i något av våra demokratiska länder, där det dock är möjligt för dem att sammanträda, utan fara till Kronstadt — vilket jag inte hört talas om förr, fastän jag känner den kommunistiska rörelsen — kan man se av den formulering, som här ges åt den föregivna resolutionen, att det gäller ett uppenbart och påtagligt falsarium. Det står så här: »Världsrevolutionens andra och sista skede kan börja på två sätt. Antingen genom att kapitalisterna gripa till offensiven och börja krig mot Sovjetunionen, detta är det bästa, eller att proletariatet börjar kampen och sätter hela världen i brand. Tiden för detta är inne när det kommunistiska partiet är färdigt med sin propaganda, när vänstern inom det socialdemokratiska partiet tagit makten där och när de arbetslösas revolutionära organisationer och idrottsrörelser äro utbyggda. Visar det sig, att även grannlanden stå beredda, att borgarnas försvarsorganisationer svika och att polisen sympatiserar med oss, är allt klart till aktion. Revolten skall helt lugnt börja med en liten strejk, vilken så småningom utvecklar sig till att bliva av landsomfattande karaktär och som plötsligen en dag slutar med generalstrejk och allmän arbetsnedläggelse. Då skola de röda gardena, organiserade i olika vapenslag, marschera upp på sina mobiliseringsplatser. Det kommunistiska partiet övertager den verkställande makten, avsätter den borgerliga regeringen och sänder ut parollen: All makt till det kommunistiska partiet!»

Detta, herr Nilsson i Antnäs, är verkligen så larvigt och barnsligt skrivet, att det kan inte vara författat av en kommunist, åtminstone inte av kommunister i Ryssland, ty de äro ganska väl förfarna i den konsten. Jag vågar påstå — till min heder eller skam — att jag känner den kommunistiska rörelsen bättre än någon i denna kammare, även bättre än herr Hagberg och herr Kilbom, och jag går i god för, att detta är ett falsarium. Jag säger som herr Hagberg sade i sitt anförande, att det härstammar från någon polisspion, »polisen har betalat en förfalskare en hundralapp för den här saken kanske» — jag vet inte, om det är så, men hur som helst är det påtagligt, att det är en förfalskning. Och om det skulle vara så, som herr Hagberg antyder, att detta dokument har kommit ifrån Stockholmspolisen, så hemställer jag härmed till överståthållarämbetet eller till andra vederbörande att göra en utredning om, varifrån det faktiskt härstammar. Man kan inte avfärda det så där legert, som herr Linnér gör, och bara säga: Vi ha fått detta i utskottet eller det har kommit till kommittén, visserligen är kanske något mindre misstag begånget, men vi äro övertygade om, att detta i det stora hela är riktigt. När en kommunistisk riksdagsman här sagt, att detta äro en förfalskning, återstår för vederbörande att styrka, att det är ett äkta dokument, om det skall få spela någon roll i denna debatt om kommunisternas försättande i illegalitet.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Det är sant, att kommunisterna i sin propaganda äro anhängare av proletarietets diktatur, och man kan säga, att det är en term, som innebär ett omstörtande av den demokratiska författningen. Det tjänar inte mycket till att ingå på en tvist om en viss programfras som den om proletarietets diktatur och vad den innebär. Herr Hagberg har i sitt anförande både vid remissen av detta ärende och i dag förklarat, att kommunisterna, åtminstone de svenska, inlägga en helt annan mening i detta begrepp än vad man här gjort gällande. De förklara uttryckligen, att de ställa sig på den svenska demokratiens grundval i sina krav. De vilja förbättra och utbygga denna demokrati, men de vilja inte med våld omstörta densamma. Vi få väl ändå, om vi skola gå till en lagstiftning, inte hålla oss till ett oklart begrepp, som kan uttolkas på olika sätt, utan vi få väl hålla oss till, för det första, vad detta partis egna målsmän uttryckligen förklarat här officiellt inför hela landet såsom sitt partis strävan och vidare huru de i verkligheten ha uppträtt. Då måste man fråga sig: har det styrkts på något sätt, att den kommunistiska rörelsen här i landet planerar någon kupp eller någon revolutionär omstörtning av den svenska demokratin eller i övrigt handlat på ett sätt, som motiverar denna lagstiftning? Det är ju det, som återstår att styrka. Skola vi hålla oss till ordalagen, skola vi finna, att den svenska socialdemokratien har uttryckligen på sin konstituerande kongress 1889 i en resolution, som veterligen aldrig är upphävd, förklarat sig vara ett revolutionärt parti, ehuru senare tillagts vad de mena med revolution — en revolution på laglighetens väg så länge som det överhuvud taget finns möjlighet att arbeta på laglighetens väg. Och nu förklarar ju det kommunistiska partiets representant — herr Kilbom sade för övrigt detsamma i sitt anförande — uttryckligen, att man vill arbeta på den svenska demokratiens grundval.

De ha fört »ett hotfullt språk», sade herr Ossbahr. Ja, ett hotfullt språk ha vi hört även högern föra. Mellanpartierna och åtskilliga andra grupper ha också fört ett hotfullt språk. Vi minnas, hur beskyllningarna haglade mot Karl Staaff för att han förde ett hotfullt språk mot högern. Detta är sådana där allmänna talesätt, som i och för sig inte kunna motivera en dylik lagstiftning. Har herr Ossbahr belägg på detta hotfulla språk, och innebär det ett hot om en samhällsomstörtning med våld, var så vänlig och ge kammaren del av denna kunskap!

Man kan inte förbise det faktum, att också den svenska kommunismen liksom alla politiska rörelser genomgår en utvecklingsprocess, och liksom socialdemokratien i dag inte är precis densamma som för tjugo eller fyrtio år sedan, liksom liberalerna gu'nås ingalunda äro desamma som de ha varit — då skulle de nämligen aldrig varit med om denna lagstiftning — etc. etc., så har också den svenska kommunismen av i dag ett åtskilligt annat utseende än den hade vid sin begynnelse, vid de revolutionära åren 1917—1918, då den kommunistiska rörelsen i vårt land grundlades. Det pågår också där, det är oförtydligt, en utveckling till ett sammanväxande med demokratin. Herr Kilboms parti representerar i detta nu närmast en vänstersocialistisk rörelse, och efter den senaste utvecklingen inom det rent kommunistiska partiet måste vi säga, att också här finns en betydligt starkare anknytning än förut till svensk demokrati. Det är väl då ganska meningslöst och omotiverat att just i ett sådant läge — som herr Linnér själv säger, »i lugn och ro» — skola vi passa på att genomföra en lagstiftning, som nu blivit mycket mera onödig än den tidigare varit, om den var nödvändig tidigare, vilket jag lämnar därhän.

Visst förekommer det okynne och oarter inom den kommunistiska rörelsen i vårt land, för all del, och kanske på annat håll också emellanåt. Visst har

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

den gjort ohägn, men detta ohägn har mest gått ut över den stora svenska arbetarrörelsen, och den har inte begärt någon lagstiftning. Den klarar själv av den skada, som sådant kan åstadkomma, utan att begära någon lagstiftning till hjälp. Visst ha herrar kommunister skrikit bra mycket. Det ha de gjort, för all del också i denna kammare, och vi ha ofta förargat oss över det. Men alla nyfödda skrika, och det gäller även nyfödda partier. De skrika och väsnas alldeles väldigt, när de äro små, men de tillväxa så småningom i ålder och visdom, och jag tror inte vi få ta de starka orden så bokstavligt eller fästa alltför stort avseende vid överdrifter i polemiska framställningar. Det är sant, att det ofta har varit oartikulerade och föga kultiverade utbrott, som vi hört här i kammaren och på andra håll, men det är ju mera en estetisk än en politisk synpunkt — det kan i alla fall inte lagstiftningen göra någonting åt.

Så får man fråga sig: hjälper det med lagar? Ja, naturligtvis, man kan komma i ett tvångsläge, där det inte finns något annat att försöka än en lagstiftning, om situationen vore så tillspetsad, om vi hade en Action française, en sådan fransk liga, som jag talade om. Men vi skola inte annars hysa någon övertro på en lagstiftning, särskilt när den sker på grundval av ett tvivelaktigt betänkande och i tvivelaktiga former. Vi ha ju en mängd lagar, och tänk på Ryssland före revolutionen! Tsarryssland var det land i världen, som hade de flesta lagarna och de flesta lagarna emot revolutionärer. Jag minns en sak från ett besök i Ryssland efter revolutionen, och strax före konstituanten 1918, då jag som ciceron hade den senare mördade Uritski, som var kommissarie för konstituanten. Han visade mig omkring där i riksdagsrummen, visade mig de väldiga luntor av lagar, som Ryssland hade. Se här, sade han, här äro de ryska lagarna, alltihop detta kommer att försvinna och ingenting blir kvar! Det fanns mängder av lagar emot revolutionärer, men revolutionen kom i alla fall 1917. Det hjälpte inte med lagarna. Den kom därför att de naturliga förutsättningarna för ett revolutionärt utbrott förefunnos i Ryssland.

Jag menar med detta, att vad vi ha att göra är nog inte så mycket att lagstifta emot den ganska ofarliga kommunistiska rörelse, som vi ha — att lagstifta emot socialisterna ha ju herrarna inte ifrågasatt — utan att i stället befrämja en demokratisk och social utveckling i vårt land. Sker detta, blir den föregivna och presumerade faran ännu mera obefintlig än den är förut. Vad vi skulle åstadkomma med en sådan lagstiftning är endast att driva de kommunistiska partierna ned i illegalitet. Herr Ossbahr erkände det, när han sade, att det får man inte väja för. Nej, om det är absolut nödvändigt, får man inte väja för det, men säkert är, att när en sådan nödvändighet inte föreligger, skall man inte tillgripa det. Det är säkert mycket sundare och bättre för det svenska folket, att vi ha en kommunistisk rörelse, som arbetar öppet, som vi ha möjlighet att bekämpa, vars åtgärder vi kunna belysa, vars talesmän vi kunna komma i personlig kontakt med och vars publik vi också kunna nå personligen, än att driva den ned i underjorden, där man får små grupper, som arbeta tillsammans, hetsa upp varandra och sluta i en individualistisk terroristisk propaganda.

Jag tror inte, att någon allvarligt reflekterande kan tro, att vi i Sverige skola vara betjänta av en sådan utveckling till det sämre. Vi skola inte följa det finska exemplet, och jag tyckte jag förnam en återklang av grannskapet till, låt mig säga, det olyckliga Finland, i herr Nilssons i Antnäs anförande. Det var för mycket av den finska Lapporörelsen och för litet av den verkligt sunda bondedemokratien. Jag tror inte, att Sveriges bönder i allmänhet äro så förfärligt rädda för den kommunistiska rörelsen. Den har inte visat sig så far-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

lig, att man behöver gripa till yxan för att hugga ned den, såsom herr Nilsson i Antnäs föreslog. På den punkten, att man inte skall gå med på sådan lagstiftning, står den svenska arbetarrörelsen enig. Den är enig i försvaret av de medborgerliga rättigheter, som det här gäller och som vi inte utan ytterst tvingande skäl skola uppge. Av denna lagstiftning kommer intet gott. Den är onödig, den är skadlig, den är utmanande, den är söndrande och den skulle försvaga nationen i stället för att ena den.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservanternas ståndpunkt.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att herr Nilsson i Antnäs, när han var uppe, desavouerade utskottets ordförande. Herr Linnér förklarade nämligen, att lagstiftningen inte riktade sig emot någon åsikt eller mot något parti, och han uttryckte som förutsättning för att ett sådant här beslut skulle bli förverkligat, att det skulle vara en stark social rörelse, som hotade att urarta i en explosion. Herr Nilsson i Antnäs säger klart ifrån, att man skall lagstifta mot den kommunistiska rörelsen.

Men han säger ytterligare ifrån, att det är mot fackföreningsrörelsen, den skall rikta sig. Han talade om en massa industrier, som skulle vara nedlagda i Norrbotten på grund av kommunisternas verksamhet. Herr Nilsson i Antnäs menar antagligen Ytterstförs-Munksund? Han är då den förste, som uppfunnit, att det var kommunisterna, som voro orsaken till att detta företag gick i krasch. Man kunde fortsätta med att belysa orimligheten i att hävda, att ett politiskt parti som det kommunistiska partiet på grund av sin verksamhet skulle kunnat åstadkomma den ödeläggelse för produktionen, som råder i Norrbotten. Det är ju bara några år sedan järnmalmsexporten sjönk med två tredjedelar. Alla vet ju, att det inte var kommunisternas fel, utan det berodde på den kris, som då rådde.

Herr Nilsson i Antnäs förklarar också, att han vet, hur ogräs skall behandlas. Jag föredrog i mitt första anförande några valda citat ur herr Nilssons liv- och husorgan, där man talar om att man skall skjuta de politiska motståndarna och snöpa dem och litet utav varje. Herr Nilsson i Antnäs vittnade själv om, att detta arbete att rycka upp det s. k. ogräset inte hade blivit så värt framgångsrikt, eftersom var fjärde väljare i Norrbotten vid riksdagsvalet 1932 röstade med kommunisterna. Jag uppenbarar ingen hemlighet om jag säger, att herr Nilsson i Antnäs själv vid detta val fick en stor bakläxa, och jag hoppas också han får det vid det val, som förestår.

Vidare återopade herr Nilsson i Antnäs Norrbottens länsstyrelse och tyckte, att det borde säga något, att en länsstyrelse, som inpå sig hade en sådan borgerlig hetstidning — som hetsar på ett sätt, som bryter mot alla svenska lagar, och som bedriver den mest påtagliga småmordspropaganda — uttalat sig på det sättet. Den hetsen har man ingenting att säga om, men den rörelse, mot vilken vederbörande hetsa, är skadlig.

Nu är det ju ingen i Norrbotten, som glömmer bort, att vid sidan av länsstyrelsens s. k. ämbetsmannansvar även de människorna tänka politiskt liksom herr Nilsson i Antnäs och Hagberg i Luleå m. fl. Jag vill säga, att det finns väl ingen länsstyrelse i vårt land — och jag uppenbarar därvid ingen hemlighet — som så många gånger blivit desavouerad av högre myndigheter på grund av sitt ställningstagande. Vi ha inte minst från vårt håll varit tvungna att ingripa mot densamma på grund av dess behandling av rent administrativa ärenden och dylikt. Jag bara nämner, vilken kolossal rörelse vi fingo organisera för att få till stånd en revision av en vägkassa, en revision,

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

som sedan blottade oerhörda manipulationer. Så vi äro inga vidare goda vänner, den norrbottniska länsstyrelsen och vi kommunister, det kan jag säga utan vidare.

Sedan i fråga om kommunisternas ekonomiska krav i riksdagen — det är ju i och för sig underordnat — men vad ha vi krävt mera än herr Nilsson i Antnäs? Vårt krav om medel till arbetslösheten, där vi föreslagit ett högre reservationsanslag, och ett förslag om andra principer för bostadsbyggande i enlighet med den utredning, som framlades av bostadssociala utredningen. Vi föreslogo, att man skulle anvisa, inte som anslag utan som lån, kapitalinvestering, 100 miljoner kronor. Men herr Nilsson i Antnäs har ju för några dagar sedan varit med om att votera utan vidare under en tioårsperiod 500 miljoner kronor extra, som vi ville spara in på, så nog kunna vi ta varandra i hand i fråga om att vara slösaktiga.

Sedan bör också kammaren uppmärksamma herr Nilssons i Antnäs förklaring — det kom inte herr Linnér fram med, ty han ansåg nog, att det verkade litet underligt — att den där kongressen skulle hållits i Kronstadt. En interskandinavisk kongress, som hålles i Kronstadt! Jag förklarar ytterligare en gång, herr Linnér, att vare sig i Kronstadt eller på något annat ställe har den kongressen hållits. Därtill vill jag meddela, att såvitt jag har kunnat finna, och jag har undersökt saken, har det inte varit någon interskandinavisk kongress under de senaste tio åren med undantag för januari månad detta år. Då hölls en konferens, men denna kan det ju inte vara tal om i detta utlåtande, därför att detta utlåtande kom i januari 1935.

Sedan vill jag meddela herr Nilsson i Antnäs, att det är inte bara två fall, som äro oriktiga, det är bara två fall av dessa upprörande förfalskningar, som jag har påvisat i mitt anförande vid remissen, jag visade också att det var rena lögner, som man här kom med. Jag skall bara ta en historia. Man säger i utlåtandet, att i den kommunistiska internationals ledning ha ryssarna långt större representation än de övriga. Jag påvisade, att i den högsta ledningen sitta en ryss och sex från andra länder. I exekutivkommittén sitta visserligen fyra ryssar, fyra tyskar och fyra fransmän, men exekutivkommittén består av ett fyrtiotal olika medlemmar. Jag bara tar detta såsom ett exempel, och det är inte det enda fall, där vi ha påvisat, att det föreligger oriktiga uppgifter.

Sedan vill jag säga till herr Höglund, att han kan ju visserligen ta satiren till hjälp, men det är ingen människa, som kan bortse ifrån, att kommunismen i dag som internationell företeelse har mycket att lära socialdemokratien. Den kris, som för närvarande pågår inom den internationella socialdemokratien i fråga om taktiken, närmar ju socialdemokratien till den uppfattning, som kommunisterna ha. Jag bara pekar på sådana fall som Frankrike som det typiska exemplet.

Herr Linnér, erhöll nu för kort genmäle ordet samt yttrade: Herr talman! Det var till herr Höglund, som jag skulle rikta en replik.

Herr Höglund har hållit en lång apologi för kommunismen. Tyvärr förefaller det, som om tacksamheten inte vore tillräckligt stor. Herr Höglund skulle emellertid ha kunnat bespara sig hela denna apologi, om herr Höglund observerat, vad utskottsbetänkandet i själva verket föreslår, nämligen att förutsättning för att upplösning skall vara för handen, så snart det blir styrkt, att sammanslutningens verksamhet syftar till att med våld omstörta eller förändra rikets statsskick. Det är den förutsättning, som föreslås, icke något annat, vare sig den ena eller andra åsiktsriktningen. Det skall vara en konkret

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

verksamhet, som är bevislig, för att denna förutsättning skall träda i kraft. Härigenom skiljer sig utskottets förslag väsentligen och avgörande från den finska lagstiftningen.

Då herr Höglund slutligen återopade förhållandet i Ryssland tillåter jag mig också påpeka, att utskottsbetänkandet på ett avgörande sätt skiljer sig från den gamla ryska ståndpunkten därigenom, att detta betänkande uttryckligen säger ifrån, att det är inte endast dessa repressiva åtgärder, som vi vilja tillgripa, utan vi vilja göra det samtidigt som vi fortgå på den sedan länge bedrivna lagstiftningen, samtidigt som vi även föreslå andra åtgärder för att landets befolkning skall erhålla gynnsammast möjliga ekonomiska och sociala förhållanden.

Härefter anförde:

Herr **Ossbahr**: Jag begärde ordet i anledning av herr Höglunds anförande, men jag skall inskränka mig till att i korthet endast vidröra tvenne moment däri.

Herr Höglund har uppenbarligen i ett hänseende missuppfattat mig, då herr Höglund förmenade, att jag fått lov att gå till utlandet för att kunna finna exempel på statsfientliga organisationer. Det var inte i det sammanhanget, som jag berörde utlandets förhållanden, utan jag framhöll, att den väg, varpå man nu slår in, ingalunda kan anses som något främmande vare sig för vårt land med hänsyn till de lagstiftningsåtgärder, som vidtogos för ett par år sedan, eller för socialdemokratien såsom sådan på grund av socialdemokratiens krav, exempelvis i Frankrike, på upplösning av organisationer, som fört våldspolitik. Det var i detta sammanhang, som jag berörde Action française och inte i det sammanhang, som herr Höglund uppenbarligen trodde.

Herr Höglund begärde, att jag skulle ange exempel på det hotfulla språk, varpå jag syftade, då jag framhöll, att man visserligen nu i denna stund från kommunistiskt håll visat sig mycket mild, men att det dock vid annat tillfälle förts ett språk även i denna kammare av ganska hotfull natur. Jag vet visserligen icke, vilka pretentioner herr Höglund kan ha på ett språk, för att det enligt hans uppfattning skall kunna karakteriseras såsom hotfullt, men för min del finner jag åtminstone följande uttalande, fällt i denna kammare den 15 februari 1927, vara ganska hotfullt. Uttalandet lyder bland annat: »Vi kommunister ha aldrig någonsin gjort någon som helst hemlighet av, att vi ämna använda alla vapen och medel i arbetare- och bondeklassens befrielsekamp. Räcker det icke med de parlamentariska medlen, och vi påstå, att de göra det icke, då är det vår mening att den dag, som vi hava en nog stark folkmening bakom oss, också använda vilka medel som helst.»

Man kan ju diskutera om tycke och smak. Herr Höglund kanske inte finner detta vara hotfullt och allvarligt, och jag vill naturligtvis ingalunda bestrida herr Höglunds betydligt större »sakkunskap» på detta område. Herr Höglund har ju nämligen en personlig erfarenhet av det språk, som föres inom det kommunistiska partiet, som jag naturligtvis fullständigt saknar, och därför kan det hända, att vår värdesättning av språket kommer att bli ganska olika. Herr Höglund menade, att man inte skulle fästa något avseende vid det kommunistiska pratet, och även i detta avseende har herr Höglund måhända så rik erfarenhet, att man får tilltro honom en bedömningsförmåga av mycket hög valör. Men även om så är fallet, finns det dock personer och kanske icke så få, som inte inse detta som inte ha denna erfarenhet och som därför kanske ta herrar kommunister, då de föra ett sådant språk, på orden och som låta sig

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

lockas att ta detta på allvar och därigenom drivas in i en sådan åskådning och en dylik verksamhet. Det är där, herr Höglund, som faran enligt min uppfattning ligger, även om herr Höglund med sin »sakkunskap» har en annan syn på saken.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Jag har aldrig talat om någon inter-skandinavisk kongress utan om sjätte världskongressen. Därifrån har jag bland annat tagit mitt citat.

Då jag talade om industrien i Norrbotten, åsyftade jag inte Ytterstförs-Munksund, utan jag talade om industrierna runt Luleå stad och sade: Fråga vilken företagare som helst, vad det beror på, att all rörelse lagts ned vid ett flertal företag, och man får det svaret, att här går inte att driva någon rörelse på grund av kommunisternas agitation och framfart.

Så ha vi den förskräckliga tidning, som herr Hagberg talade om. Det skulle väl vara Norrbottens-Kuriren, förmodar jag. Jag skall erkänna, att jag läser nog denna tidning, men dessa uttalanden har jag aldrig sett göras där. Men däremot ha vi en tidning, som heter Norrskensflamman, vars redaktör herr Hagberg är, och som är en otäck giftspridare och som sprider mycket gift över hela Norrbottens län.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Beträffande Norrskensflamman är det ju på grund av politiskt skiljaktiga meningar, som herr Nilsson i Antnäs finner den osympatisk, men den har aldrig sjunkit ned till den nivå och kommer aldrig att göra det, som jag har illustrerat, att högerpressen kan göra. Det kan herr Nilsson i Antnäs skriva upp.

Sedan vill jag göra kammaren uppmärksam på, att det var — enligt herr Nilsson — någon interskandinavisk kongress, som blivit flyttad till Kronstadt, sedan var det sjätte världskongressen, som hölls 1928, medan denna kongress hölls 1930, och den skulle alltså vara flyttad till Kronstadt.

Sedan vill jag säga en sak i anledning av vad herr Ossbahr sagt. Om en kommunist år 1927 skulle ha sagt, att kommunisterna äro beredda att använda vilka medel som helst, vill jag här år 1936 bestämt ta avstånd därifrån, inte därför att det inte kunnat vara någon av oss, eller att den nu står i det socialistiska partiet som pratade så urbota dumt, utan därför att det ju vore rena vansinnet av en politisk rörelse att ens hävda något sådant. Och för min del är jag säker om att det kommunistiska partiet står bakom mig, då jag säger, att den rörelse, som öppet förklarar, att den skall använda »vilka medel som helst», den rörelsen förtjänar allt förakt.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Då man i likhet med undertecknad har väckt en motion, vilken man med tillfredsställelse måste konstatera har fått det inte alltför vanliga ödet att bliva tillstyrkt, har man egentligen inte så stor anledning att bidraga i debatten med något inlägg, men det förefaller mig, som om det här fällt en del omdömen av den art, att de inte böra få stå alldeles oemotsagda.

Om man för 3—4 år sedan var ute i debatter med kommunister, som jag var nog så ofta, så var det för dem en ren sport att framställa den kommunistiska rörelsen som utomordentligt stor och verkningsfull, såsom en rörelse, som när som helst kunde kasta det här samhället över ända och som när som helst kunde göra käl inte bara på de »borgerliga» av alla schatteringar från herr Meyerhöffer till »socialfascisten» O. W. Lövgren, och som skulle göra slut på dem alla i en handvändning. Nu är det en helt annan inställning. Herr

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Hagberg för ett helt annat språk och sekunderas nu verkningsfullt av herr Höglund. Av denna glupande kommunistiska varg har blivit ett fredligt småborgerligt lamm.

Mina herrar! Uppriktigt sagt får jag säga, att jag aldrig sett på kommunisterna med en sådan särskild förskräckelse, vare sig då de gingo omkring och skröto över sina bragder eller för närvarande, då de utgiva sig som ett värn för demokratin. Inom parentes sagt ett ypperligt värn! Dess bättre äro i stort sett förutsättningarna i vårt land inte sådana, att kommunismen får den rätta jordmånen.

Jag vill säga gent emot herr Höglund, att då han står som garant för en del saker och ting om spionage och annat, gör han en motsättning, som inte är riktig. Jag tror inte, att allt spionage är föranlett av landsförrädiska känslor eller bristande idealitet, utan jag tror, att det ibland kan komma av rent ideella känslor, som visserligen äro fullständigt missriktade. Vi ha inte någon anledning att bagatellisera, att denna idealism funnits inom kommunismen, ty ingen partiriktning i vårt land har givit sina företrädare mindre av materiella fördelar än den. Jag kan inte heller som herr Höglund taga allt som programfraser. Jag förstår mycket väl, att med den ställning, som han intar inom sitt parti, blir allt för honom enbart programfraser, även »proletariatets diktatur» och annat, men det finnes dock i detta fall en tydligt ådagalagd åskådning, som gått i motsatt riktning.

Det har talats om nationalsocialismen under debattens gång. Jag kan inte stå upp och vittna såsom herr Höglund i dag gjort om kommunismen, att jag känner nationalsocialismen bättre än någon i denna kammare, men så mycket vet jag, att i detta land torde den väsentligen hava tillkommit såsom något slags motvikt gent emot kommunismen, som en ytterlighetsriktning, vilken slagit sig fram därför att kommunismen fått fritt breda ut sig. Jag tror, att ingen av de bägge riktningarna är på något vis önskvärd, tvärtom.

Jag säger ännu en gång, att vad som är viktig det är att skapa goda ekonomiska och sociala förhållanden i vårt land, och det gäller framför allt i vårt fattigaste län, Norrbotten, så att befolkningen där känner samhörighet med riket. Jag vill inte förneka, att mycket har gjorts i den vägen, men mycket återstår att göra, och det är det väsentliga programmet att motarbeta kommunismen. Om jag det oaktat gått in för dessa lagar, är det inte därför att jag tror, att någon överhängande fara överhuvud taget hotar från den kommunistiska riktningen, som under lugna tider aldrig innebär några risker. Men under kritiska situationer, då samhällets alla krafter borde anspännas till gemensamt arbete, då kan den komma med hugg i ryggen och gör det enligt sin natur. Det är av den anledningen, som jag biträder detta förslag, vilket jag betraktar endast såsom ett beredskapsförslag, som jag är övertygad om att det ur samhällets synpunkt är naturligt att ha, även om det vore oändligt mycket bättre, om alla dessa paragrafer aldrig behöva träda i funktion, utan utvecklingen får gå i lugn. Men inget samhälle får stå oförberett inför kritiska situationer av det skälet, att det icke sett sig för, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag ytterligare tar upp tiden, men jag måste bemöta herr Linnér, då han säger, att det inte är fråga om att förbjuda en rörelse eller ett parti förrän det en gång har visat sig använda våld. Jag kan dock inte vare sig på sid. 33 eller sid. 34 i utskottets betänkande få fram något sådant. På sid. 33 står det: »Om emellertid såsom kommittén framhållit ett snabbt ingripande i kritiska situationer är be-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

tydelsefullt, måste upplösningsåtgärden kunna vidtagas på ett tidigare stadium av sammanslutningens statsfientliga verksamhet. Då lagen riktar sig mot sammanslutningen såsom sådan och först i andra hand — efter upplösningsbeslutet — mot de enskilda deltagarna», — det sista bör herr Nilsson i Antnäs söka förstå — »synes det böra övervägas att i nu avsedda fall anse förutsättningen för upplösning vara för handen, så snart det blivit styrkt att dess verksamhet syftar» — vem skall tolka det, när man inte kräver, att någon handling utförts, som bevisar syftemålet? — »till att med våld omstörta eller förändra rikets statsskick.» Vidare heter det på sid. 34: »Vad angår de i övrigt angivna fall, där enligt kommitténs förslag ett upplösningsbeslut skulle kunna ifrågakomma, torde kravet att verksamheten skall innebära *uppenbar fara för riket* alltför mycket inskränka lagens tillämplighetsområde.» Är inte det ett skärpande av kommitténs ståndpunkt? Vad är det då för något? »Överhuvud taget» — säger utskottet — »synes det ur den skyddssynpunkt, varpå ifrågavarande lagstiftning vilar, vara nödvändigt att spridningen av en statsfientlig rörelse kan hejdas med lagliga medel, innan den fortskridit till ett revolutionärt stadium.» Här säger man ytterligare, fastän i andra ord, att det är icke meningen, att man skall behöva ha bevis för genom handlingar att de syfta till revolution. Så säges det härvidlag, som jag förut citerat: »Utskottet vill emellertid framhålla, att det viktigaste fallet av förberedelse till förräderi torde vara bildandet av sammanslutningar med omstörtande syfte.» Bara bildandet av en sammanslutning kan, såvitt jag förstår, enligt detta vara alldeles tillräckligt, om nu den kommande regeringen skall följa dessa direktiv. Men min gode vän Olsson i Rimforsa, som är en så timid och hyggelig karl, kan dock stiga upp och säga, att om inte regeringen vill följa riksdagens beslut, kan den kasta det i papperskorgen. Herr Olsson i Rimforsa läser väl Svenska Morgonbladet? Tidningen hade en stor utredning för inte så länge sedan, riktad mot den ännu inte avgångna regeringen, för att den inte hade tagit upp alla de krav, som riksdagen hade ställt. Och, mina herrar, visserligen har detta utskottsbetänkande tillkommit innan uppdraget att bilda den nya regeringen gått till bondeförbundet, men ett bifall till den första punkten i utskottets hemställan är dock ett klart misstroendevotum mot den kommande regeringen. Det är att ålägga regeringen inte bara att utarbeta lagförslag utan även att framlägga lagförslag av det och det innehållet på den och den tiden med direktiv på två bestämda punkter. Jag vet inte, om bondeförbundet under sådana förhållanden kan rösta på det? Det är deras sak.

Tittar jag på en paragraf i lagförslaget på sid. 69, måste jag fråga mig: vad är detta för något? Det är 96 a §. Om herrarna se i betänkandet, står det ordagrant så här: »Den som i militär tjänstedräkt deltagar i demonstrationståg av vad slag det vara må, belägges med disciplinstraff.» Med andra ord, enligt denna formulering kan följaktligen en militär musikkår, som deltagar i ett demonstrationståg låt oss säga för att man skall äta mera smör — ty det står »av vad slag det vara må» — dömas. Förlåt, mina herrar, som utformat förslaget, men tycka ni verkligen, att en sådan formulering blir så hedrande för riksdagen att komma med? Man menar inte det man skriver, men man skriver väl inte lagar, som folk inte förstår, utan man skall väl skriva lagar för att folk skall förstå vad de innehålla.

Det är slutligen typiskt, att i denna debatt har varken av herr Ossbahr — men det är kanske naturligt, att han inte gjort det — eller av herr Meyerhöfer eller av landshövding Linnér eller av herr Olsson i Rimforsa nämnts med ett ord, att denna lagstiftning skulle åsyfta nationalsocialismen, inte med

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

ett ord. Tystnaden är talande. Den understryker — tystnaden på denna punkt, och alldeles särskilt för herr Ossbahrs vidkommande efter hans uppträdande i dag — att herr Nilsson i Antnäs har tolkat innebörden i utskottets betänkande riktigt. Ty vad säger herr Nilsson i Antnäs? Jo, han säger så här: statsfiender äro de, som mana arbetarna att kämpa för sina löner, kanske längre gående än fackföreningsrörelsen krävt, och i annat avseende arbeta så som kommunisterna göra. De äro statsfiender. I detta betänkande talas det om och herr Linnér har talat om att det skall vara visat, att man vill använda våld. Jag säger, att i förslaget står det, att det skall ha det syftet. Herr Nilsson i Antnäs säger: de, som arbeta ekonomiskt och i annat avseende såsom kommunisterna göra, de ha visat sig vara statsfiender. Vart bär det hän, om kommunisterna finge igenom sina förslag i kammaren i ekonomiska och andra avseenden, säger herr Nilsson. Ja, just så är det. Det är meningen att förbjuda en rörelse, inte för att den gripit till våldet, även om någon pladdrat bredvid munnen, utan därför att det i kammaren framförts förslag, som enligt herr Nilssons och hans meningsfränders förmenande äro olyckliga och olämpliga för samhället. Tack för upplysningen, herr Nilsson, den kom som pricken över i, som endast herr Nilsson var nog ärlig, ska vi säga, att öppet tala om.

Herr Wallén: Herr talman! Jag skall inte nämnvärt förlänga debatten. Jag skall bara som min mening uttala, att en dylik lagstiftning verkligen skulle vara olycklig för närvarande och att den inte är behövlig i Sverige. Den erfarenhet, som jag har haft från olika länder under åtskilliga år, har visat, att i de länder, där man försökt med speciallagar för att förhindra öppet uttalande av vissa åsikter, ha antingen kommunister eller nationalsocialister tagit makten. Det är för en demokratisk stat inte av något intresse att genom lagar *undertrycka* möjligheten att ge till känna den stämning som är rådande. Jag erinrar om år 1933. Tro herrarna, att det tillstånd, som då rådde bland bönder och arbetare i Sverige, var sådant, att man med lagar i längden kunnat undertrycka *yttterlighetspolitiken*? Nej, det var *välfärdspolitik*, som gjorde, att *yttterlighetspartierna slogos tillbaka*. Herr talman, det är en *välfärdspolitik*, där man ser till att det finns arbete och bröd, och att inte den internationella storfinansens suger ut folket, som är avgörande. Det vore olyckligt att ställa oss under ifrågasatta lagar, tillämpade av domare, som alltså i sista hand skulle bli politiska *fogdar* över Sveriges fria folk. Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Höglund: Herr talman! När herr Nilsson i Antnäs klandrade kommunisternas uppträdande, kom jag att erinra mig att, om jag inte minns fel, herr Nilsson i Antnäs blev ganska ryktbar för ett par år sedan, när han i spetsen för en deputation uppvaktade landshövdingen i Norrbottens län och slog näven i bordet på ett särskilt kraftigt sätt, som ansågs vara föga taktfullt och grannliga. Det är bara ett exempel på, att nog kan man vara häftig i ordalag och uppträdande, utan att man därför har så ont i sinnet, som herr Nilsson i Antnäs förutsätter beträffande sina politiska motståndare.

Jag begärde närmast ordet med anledning av herr Ossbahrs preciserade yttrande i vad det gällde den franska nationalistiska ligan »action française». Det inverkar inte på det faktum, att detta var det enda exempel på en revolutionär eller kontrarevolutionär organisation, som överhuvud taget inblandats i diskussionen som motiv för denna lagstiftning. Jag frågade: finns det intet exempel på sådan verksamhet från Sverige i handling eller skrift att draga

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

fram? Vad svarar herr Ossbahr? Han kommer med citat av ett yttrande av herr Herou i en kammardebatt år 1927! Det var verkligen långsökt. Han har måst gå tillbaka till år 1927 för att finna ett kommunistiskt uttalande att fästa sig vid. Jag beklagar herr Ossbahr, som måst läsa så många kommunistiska yttranden för att finna detta lilla sandkorn och presentera det för kammaren för att styrka, hur farliga kommunisterna äro. År 1927 har herr Herou fällt detta yttrande. Nåväl, herr Ossbahr, herr Herou har sedan dess ändrat sig åtskilligt och även hans parti i så måtto, att det inte längre är anslutet till den förfärliga kommunistiska internationalen, som herrarna fasa för. Och den, som upptagit hans mantel och nu är aspirant till bolsjevismens kungakrona, om jag får uttrycka mig så paradoxalt, herr Hagberg, har nu på det kraftigaste tagit avstånd från detta yttrande och karakteriserat det som en urbota dumhet. Men denna dumhet bör inte straffas genom en ny lagstiftning — det räcker att den skulle föranleda, att herr Herou utesluts ur herr Hagbergs parti, om han ännu varit medlem därav. Så är det med den argumenteringen. Det kvarstår enbart som ett kuriosum, herr Herous yttrande av år 1927.

Jag erinrar till sist, herr talman, att Hjalmar Branting i slutet av 1880-talet åtalades av Stockholmspolisen, därför att han utanför Långholmen välkomnat August Palm till friheten och därvid enligt polisens utsago utbringat ett leve. Branting förnekade detta, men då förklarade polisvittnena, att de visserligen ej hört leveropet men sett Brantings skägg röra sig. Branting hade nämligen då ett tämligen yvigt skägg. På grund av detta vittnesmål dömdes Branting för förargelseväckande beteende. Vad som i denna debatt kvarstår i fråga om argumentering för den nya lagstiftningen är kommunisternas rörelse med skägget.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag kan inte låta herr Nilssons historie-skrivning stå oemotsagd. Det är inte på det sättet, att industrier blivit nedlagda på grund av att det finns kommunister. Sådant hände för 20 år sedan innan det fanns några kommunister. Stensborgs sågverk gick under men inte på grund av att det fanns kommunister, ty de hade näppeligen hunnit organisera sig på den tiden. Karlsviks järnverk gick med förtjänst så länge det var i rörelse, men sedan köptes det av personer, som hade sina största intressen i mellersta Sverige, och lades ner, därför att de inte hade intresse att uppehålla rörelsen där uppe. Robertsviks sågverk var en god affär, på vilken ägarna förtjänade pengar så länge de höllo det i gång, men sedan blevo de erbjudna ett billigare sågverk längre ner, som hette Salsåker, och när de hade haft det en tid, gick det i konkurs, men icke på grund av kommunisternas åtgärder, utan därför att de råkade få sågverket på ett ställe, där det inte fanns något timmer. Det finns alltså överhuvud taget ingen industri i Luleå med omnejd, som blivit nedlagd på grund därav, att befolkningen är kommunistiskt sinnad. Det är en ren och klar feluppfattning. Munksunds bolag gick under därför, att en storkapitalist, som hade sina intressen här nere och sitt bo vid Kungsträdgårdsgatan, sög ut företaget och sedan, när han urvattnat kapitalet och prånglat ut aktierna till Andersson, Pettersson och Lundström, landet runt, kom en svensk byråchef och sökte bolaget i konkurs. Den händelsen är så bekant och har fått så många hårda omdömen, att det inte är för mycket sagt, att det nästan var ett skurkstreck, som gav Munksund dödsstöten. Jag vågar bestämt hävda, att fackföreningsrörelsen i Norrbotten vare sig vid malmfälten eller inom sågverksindustrien har burit sig sämre åt än på andra ställen i landet. Vill man ha belägg härför, kan man fråga förlikningsmannen

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Hansén i första kammaren. Han har vid olika tillfällen dementerat dessa uppgifter, som herr Nilsson i Antnäs sprider till skada för vårt län, som har det trängt nog ändå.

Herr **Månsson**: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Ossbahr kom med ett citat, som var så gammalt, att det var 9 år sedan yttrandet fälldes. Jag kunde framdraga ett citat av mycket yngre datum från »Nya Dagligt Allehanda», där i fjol höstas den svenska riksdagen i häftig ton nedsablades av en officer.

Herr **Herou**: Herr talman! Jag måste, i anledning av ett par demagogers uttolkning av mitt yttrande från en debatt år 1927, vilket här citerats, göra ett beriktigande. Herr Hagberg har, utan att veta vad han yttrat sig om, liksom herr Höglund misstolkat ett uttalande av mig vid 1927 års riksdag, och det vore oriktigt av mig att inte bemöta deras yttrande. Det är fullkomligt riktigt citerat av herr Ossbahr, och vad som sades står jag för också i dag. Jag betonade att vi främst skulle ha »nog stark folkmening» bakom oss som förutsättning för en kamp där man vill använda utomparlamentariska medel. Då är det dumhet att påstå, att uttalandet om att man vill använda vilka medel som helst, skulle betyda användandet av vilka olämpliga medel som helst. Jag betonade, liksom det i allmänhet skett i arbetarrörelsen, att det inte räcker med det parlamentariska arbetet för att genomföra vårt program. Mitt yttrande var ett svar på en mycket provocerande fråga, som framställdes från olika håll i riksdagen, därvid det framdrogs vissa skandaler i samband med vissa kulspruteaffärer. Man sökte då föra in debatten på ett plan, där man kom ifrån våra anklagelser genom att ställa en sådan fråga. Men när de »nationella» i 1928 års valrörelse spikade upp detta uttalande på varje logvägg i Gävleborgs län, ökade våra röstsiffror med 6 till 7 tusen röster. Det betyder, att arbetare och bönder förstå bättre mitt uttalande än herr Höglund och herr Hagberg förmått. De förstodo, att ett parti, som inte vill använda alla medel, som äro ändamålsenliga för arbetarnas och böndernas frihetskamp, har icke något existensberättigande, medan ett parti, som vill göra det, har sådant berättigande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Hedlund i Östersund, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i punkten A) av utskottets förevarande utlåtande nr 48. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppskningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Herr Linnér begärde emellertid rösträkning, vadan votering

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 72 ja och 89 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten B).

Det under mom. a) upptagna lagförslaget.

Vid först skedd föredragning av 8 kap. 14 § blev ifrågavarande lagrum av kammaren godkänt.

Härefter föredrogs 21 a) §; och yttrade därvid:

Herr **Linnér**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av paragrafen, dels ock på avslag å utskottets förslag i förevarande del; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Övriga delar av lagförslaget.

Godkändes.

Det under mom. b) upptagna lagförslaget.

1 § lydte enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag sålunda:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1 §.

1 §.

Anträffas vid trupp eller ombord å flottans fartyg på annat sätt än genom tryck mångfaldigad skrift, vilken uppenbarligen åsyftar att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller att eljest undergräva krigslydnaden, må, vare sig skriften synes straffbar eller icke, på stället varande högste befälhavare meddela förordnande att indragning skall ske av de exemplar av skriften, som vid truppen eller å fartyget anträffas. Den som är befälhavare vid truppen eller å fartyget åger omedelbart vidtaga nödig åtgärd för hindrande av sådan skrifts spridande inom truppen eller å fartyget under tid som åtgår till dess förordnande om indragning kan av honom utverkas.

Anträffas vid trupp eller ombord å flottans fartyg på annat sätt än genom tryck mångfaldigad skrift, vilken uppenbarligen åsyftar att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller att uppväcka hat mot befälet eller att eljest undergräva krigslydnaden,

eller påträffas någon med att utsprida sådan skrift bland krigsfolk i annat fall än nu sagts eller bland värnpliktiga vilka ej äro krigsmän men äro samlade på grund av föreskrift i värnpliktslagen,

må, vare sig skriften synes straffbar eller icke, på stället varande högste befälhavare meddela förordnande att indragning skall ske av de exemplar av skriften, som anträffas vid truppen eller å fartyget eller i samband med utspridandet.

Vid trupp eller å flottans fartyg

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

äger befälhavaren och i andra fall det befäl som är kommenderat till ordningens upprätthållande eller som eljest är å tjänstens vägnar tillstädes omedelbart vidtagna nödig åtgärd för hindrande av sådan skrifts spridande inom truppen eller å fartyget eller bland krigsfolket eller de värnpliktiga under tid som åtgår till dess förordnande om indragning kan av honom utverkas.

Förordnande om indragning, vilket genast må gå i verkställighet, skall ofördröjligen anmälas hos tryckfrihetskommittén, och ankommer på denna att pröva huruvida förordnandet skall äga bestånd.

I en vid utlåtan det fogad reservation hade herrar *Klefbeck, Norling, Sjögren, Olsson* i Mellerud och *Berg* hemställt, att förevarande paragraf måtte antagas i den avfattning, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition.

Paragrafen föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Linner**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) godkännande av paragrafen i utskottets förslag, 2:o) godkännande av paragrafen i den avfattning, som föreslagits i Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition samt 3:o) avslag å förevarande lagförslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Hagberg i Luleå begärde emellertid voting, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i första lagutskottets föreliggande förslag till lag angående indragning av vissa skrifter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda paragraf i den avfattning, som föreslagits i Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren godkänt förevarande paragraf i den avfattning, som föreslagits i Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

2 § föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr **Ström**: Herr talman! Jag ber att i överensstämmelse med vår motion få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Linnér**: Herr talman! På grund av utgången beträffande § 1 instämmer jag i herr Hedlunds yrkande.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf i den avfattning, som föreslagits i Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition, dels ock på avslag å lagförslaget i nu ifrågavarande del; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Övriga delar av lagförslaget.

Godkändes.

Det under mom. c) upptagna lagförslaget.

72 § föredrogs först. Därvid yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Linnér**: Herr talman! På grund av omröstningen rörande den föregående lagen instämmer jag i herr Hedlunds yrkande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf enligt Kungl. Maj:ts förslag, dels ock på avslag å förevarande lagförslag; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

96 a) och 97 §§.

Godkändes.

127 § lydde i Kungl. Maj:ts och utskottets förslag sålunda:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

127 §.

127 §.

Där någon för obehörig uppenbarar sådana handlingar, avbildningar eller andra föremål eller sådana sakförhållanden, vilkas uppenbarande för främmande makt kan skada rikets försvar och som han vet böra hemliga hållas, eller obehörigen sätter sig i besittning av hemlighet varom nu är sagt, eller, i syfte att gå

Där någon för obehörig uppenbarar sådana handlingar, avbildningar eller andra föremål eller sådana sakförhållanden, vilkas uppenbarande för främmande makt kan skada rikets försvar och som han vet böra hemliga hållas, eller obehörigen sätter sig i besittning av hemlighet varom nu är sagt, eller, i syfte att gå

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag.)

främmande makt tillhanda, insamlar eller låter insamla *ej i tryck offentligt tillgängliga* uppgifter angående rikets krigsmakt eller angående andra förhållanden, vilkas meddelande till främmande makt kan skada rikets försvar, eller i syfte som nyss sagts tager befattning med sådana insamlade uppgifter, då skall vid straffets bestämmande efter allmän lag brottet anses vara begånget under försvårande omständigheter.

Vad i — — — straff belagt.

I ovan omförmälda, av herr *Klefbeck m. fl.* avgivna reservation hade hemställt, att förevarande paragraf måtte antagas i den avfattning, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Efter föredragning av paragrafen yttrade:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Det kommer då i överensstämmelse med § 21 a i strafflagen, som nyss beslutats.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! På grund av den godtycklighet, var till denna lag skulle ge möjlighet, om den förverkligas, ber jag att få yrka avslag.

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Linnér**: Herr talman! För att det skall bli överensstämmelse mellan detta strafflagsstadgande och det förut av kammaren beslutade lagbudet i 21 a i 8 kapitlet hemställer jag om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) godkännande av paragrafen i utskottets förslag, 2:o) godkännande av paragrafen i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse samt 3:o) avslag å lagförslaget i förevarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Mellerud, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren godkänner 127 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda paragraf i dess av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg i Luleå begärde emellertid rösträkning, vadan voting medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 91 ja och 76 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt förevarande paragraf enligt utskottets förslag.

Återstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten B) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslagen.

Punkten C).

Det under mom. a) upptagna lagförslaget föredrogs först; och yttrade därvid:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande påtalade i första kammaren och herr Fast har sedan i denna kammare påtalat, att dessa båda lagar på sid. 70 och sid. 71 uti utskottets betänkande föreläggas riksdagen till antagande, utan att lagrådet har hörts över dem. Herr Olsson i Mellerud yttrade visserligen här nyss någonting om att lagrådet inte officiellt hade blivit hört, och herr Fast förutsatte, att lagrådet hade hörts under hand. Herr Reuterskiöld i första kammaren hade någon liknande antydning. Jag har svårt att tänka mig, att lagrådet utan Kungl. Maj:ts förordnande, ja, utan departementschefens vetenskap kunnat inlåta sig på att få sig förelagda helt nya lagförslag. Jag skulle betrakta detta som inkonstitutionellt. Om det skett, måste jag inlägga en gensaga däremot för att för framtiden förebygga ett dylikt förfarande.

Jag har visserligen ingen överdriven uppskattning av betydelsen av från lagrådets sida framställa anmärkningar — kammaren har nyss tyvärr, av misstag antar jag, då reservationen ej kom under voting, godkänt en ändring, som föranletts av en anmärkning av lagrådet, i 21 § a) på sid. 64, varigenom straffbelagts att samla ihop i tryck offentligt tillgängliga uppgifter angående rikets försvar i visst angivet syfte. Men man bör observera att, ifråga om det förslag som nu förelagts riksdagen till antagande av första lagutskottet, tre prövningsinstanser överhoppats, nämligen justitiedepartementets prövning av kommittéutkastet, lagrådets prövning av justitiedepartementets förslag och justitiedepartementets förnyade prövning av lagrådets anmärkningar.

Jag läste nyligen i en tidskrift ett varmt uttalande om angelägenheten av att »återskänka det nu nervöst jäktande, febrila lagstiftningsarbetet dess välbehövliga ro och återställa dess tradition av övervägd, besinningsfull prövning». Jag vädjar till kammaren: om något är nervöst jäkt i lagstiftningsarbete, så är det väl lagutskottets metod i detta fall. Hur går det med traditionen av övervägd, besinningsfull prövning, när lagutskottet tilltror sig att, med överhoppande av lagråd och justitiedepartement, framlägga kommitté-

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

utkast till riksdagen för antagande som lagar? Hade det inte varit rimligare, att, när utskottet ändå inte kunde klara lagen om »för statens säkerhet och ordningen i landet farliga sammanslutningar», utskottet nöjt sig med en riksdagsskrivelse även i denna fråga och inte här utan samband med frågan om de statsfientliga sammanslutningarna givit sig till att stifta lag om »sammanslutningar, vilkas verksamhet är sådan eller vilka ålägga sina medlemmar sådana förpliktelser, att fara för behörigt fullgörande av vederbörandes tjänsteplikt kan uppkomma». En så oerhört svävande och svår definition begär utskottet, att riksdagen skall antaga på rak arm. Jag vädjar till kammaren att hålla på traditionen av övernöjd, besinningsfull prövning i lagstiftningsarbetet och därför överlåta åt den blivande regeringen att taga initiativ till utarbetande av de lagar, kammaren kan önska på detta område, och alltså avslå de båda lagförslagen på sid. 70 och sid. 71.

Herr Linnér: Herr statsrådet har passat på att i sista ögonblicket rikta anmärkning mot lagrådet. Herr statsrådet kunde ha besparat sig denna anmärkning. Om herr statsrådet haft godheten fråga mig, skulle jag upplyst statsrådet om att lagrådet inte är hört. Statsrådets anmärkning mot eventuellt olämpligt förfarande av lagrådet var således fullkomligt obefogad.

Vad sedan beträffar det förfaringssätt från utskottets sida, som statsrådet anmärkt mot, så ligger ju den här saken till på ett helt annat sätt än när det gäller lagen om sammanslutningar. Lagen om sammanslutningar är ju i mycket hög grad en tekniskt svår lag, själva det grundläggande begreppet är svårt, de olika rekvisiten äro svåra, frågan om vem som skall agera och vem som skall utöva den avgörande myndigheten, allt detta är svårt. Vi funno, att frågan inte var tillräckligt löst i kommittén. Denna lag är ju däremot, vågar jag säga, av helt annan valör. Vi hava här så gott som helt och hållet följt kommitténs förslag. I de yttranden, som inkommit över detta förslag, ha vi haft stöd för att kommittén på denna punkt har funnit på en lämpligt avvägd lagstiftning. Det är med anledning därav, som vi ha vågat oss på att föreslå riksdagen denna lagstiftning. Skulle det här visa sig, att den av oss föreslagna lagen är behäftad med ett tekniskt fel, hoppas vi, att den blivande justitieministern i motsats till den nuvarande kommer att taga hänsyn till lagrådets anmärkningar. Det är ju som känt så, att den nuvarande justitieministern har i hög grad nonchalerat lagrådets anmärkningar. Huruvida detta varit till båtnad för lagstiftningsarbetet eller inte, därom kan man hysa delade meningar.

Chefen för justitiedepartementet herr statsrådet **Schlyter:** För att inte glömma bort den sista lilla anmärkningen från lagutskottets ärade vice ordförandes sida vill jag bara erinra kammaren om att i de allra flesta fall, då regeringen inte följt lagrådets anmärkningar, ha båda kamrarna gillat den ståndpunkt regeringen intagit. Men herr Linnér började med en ordlek; han förklarade, att »lagrådet är inte hört». Ja, det veta väl alla, att lagrådet inte är hört, ty då skulle ju detta stå tryckt i betänkandet. Lagrådet höres aldrig utan att lagrådets yttrande tryckes i riksdagshandlingarna. Vad jag anmärkte på var grundat på den slutsats, jag drog av yttranden av tre talare i kamrarna. Dessa talare hade yttrat, att lagrådet inte officiellt blivit hört eller att lagrådet hade blivit hört under hand. Det är detta underhandshörande av lagrådet om *helt nya* lagförslag, som jag anser inte bör förekomma. Jag har därför ansett, att anmärkning borde göras däremot, för att det inte skulle upprepas.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.

(Forts.)

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag har inte varit i tillfälle att deltaga i första lagutskottets behandling av det här ärendet, när jag varit upptagen i annat utskott. Det är därför jag inte förut tagit till orda här. Jag har ju annars suttit i lagutskott i många år, jag tror ända sedan 1915, men såvitt jag kan erinra mig, har det aldrig under dessa år förekommit, att riksdagen ifrån första lagutskottet blivit inbjudet att taga ett lagförslag på det sätt, som det nu är fråga om. Det har ju redan tidigare här i kväll av herr Olsson i Mellerud erinrats om behandlingen av detta ärende i utskottet, och jag tror, att det är mer än en av kammarens ledamöter, som, när han fick detta utskottsutlåtande i sin hand och tittade på det, kände sig litet främmande. Ty hela uppställningen är en helt annan än vad det brukar vara. Det har ju varit ofantligt många tillfällen, då lagutskottet har haft motioner att behandla, i vilka ha föreslagits mycket små lagändringar, men utskottet likväl inte har velat vidtaga sålunda föreslagen ändring, utan om det velat gå in för något i motionens syfte, har det blivit en skrivelse. Och om jag inte minns fel, har herr Linnér under de riksdagar, han har tillhört första lagutskottet, varit en av dem, som kanske ivrigast förfäktat den meningen, att ett lagutskott inte ensamt för sig skall stifta lagar. När jag har sett detta utskottsutlåtande och vet, att det är herr Linnér, som står som pappa för det, har det i högsta grad förvånat mig, att herr Linnér med sin ställning och sina stora juridiska kunskaper, han verkligen velat inbjuda riksdagen att gå med på detta förslag. Det har vid många tillfällen förelegat motioner om avskaffande av lagrådet, och skulle någon sådan motion ha förelegat i år och herr Linnér varit med om att behandla den, skulle han säkerligen ha sagt, att lagrådet är av en sådan ofantlig betydelse för enhetlighet i lagstiftningen, att han inte ville biträda ett sådant förslag. Men nu vill, såvitt jag förstår, herr Linnér på ett ganska väsentligt sätt negligera lagrådet, då han anser, att det inte alls är behövt, att lagrådet höres, innan riksdagen tager ställning till denna fråga. Jag tror för min del, att det är av betydelse, att riksdagen har ett uttalande av lagrådet att tillgå, innan det går att fatta beslut, och det kan inte vara klokt, att riksdagen här, låt så vara på herr Linnérs förslag, fattar ett beslut i enlighet med utskottets hemställan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Linnér: Jag delar helt herr Lindqvists uppfattning om att man naturligtvis icke i regel bör föreslå riksdagen att antaga ett lagförslag utan att lagrådet blivit hört, men, herr Lindqvist, detta beror ju på två saker. Det beror dels på vilka förarbeten som äro gjorda och dels på valören av lagförslaget. I det förstnämnda avseendet är det ju så, att vi här ha ett kommittébetänkande, över vilket ha avgivits yttranden, som äro tillgängliga för oss. I det andra avseendet är det så, att det här icke gäller något lagtekniskt svårt lagförslag. Det är på dessa två sammanträffande grunder, som utskottsmajoriteten har ansett sig kunna framlägga detta förslag.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag vill bekräfta, att lagrådet icke officiellt har yttrat sig över detta lagförslag. Det framgår för övrigt av utskottsbetänkandet. Jag vill emellertid också bestyrka riktigheten av den uppgift, som har lämnats, att lagutskottet icke alls under hand försökt att på konstitutionsenligt oriktiga vägar inhämta lagrådets mening om denna lagstiftning. Det vore ju orimligt att tänka sig, att första lagutskottet skulle försöka bana en sådan väg till lagrådet. Det är sålunda rena fabler detta tal om

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

att första lagutskottet skulle under mindre honnetta former ha inhämtat lagrådets mening. Den omständigheten, att lagrådet icke officiellt har yttrat sig om detta lagförslag, är emellertid ett av — dock icke det avgörande skälet — skälen varför jag motsätter mig lagstiftningen i fråga. Det andra och ännu mera bärande skälet, är lagens materiella innehåll, och det är på grund därav, som jag yrkar avslag på lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på godkännande av förevarande lagförslag, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Vidare föredrogs *det under mom. b) upptagna lagförslaget*. Därvid anförde:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag ber av samma skäl, som jag nyss anförde, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Linnér**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande lagförslag, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Det under mom. c) upptagna författningsförslaget föredrogs nu; och ytttrade därvid:

Herr **Hagberg** i Luleå: Jag ber att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag ber också att få yrka avslag på utskottets förslag och jag vill samtidigt erinra därom, att departementschefen har meddelat riksdagen genom proposition, att på grund av väntad lagstiftning rörande maltdrycksförsäljningen bör det få anstå med detta, till dess sistnämnda lagstiftning kommer fram.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka avslag på utskottets framställning.

Herr **Linnér**: Herr talman! Det förhåller sig på det sättet, att i det förslag till lag om försäljning av maltdrycker, som framlagts av kommittén, är icke något motsvarande stadgande upptaget. Det förslag, som lagutskottet här framlägger, innefattar endast en komplettering av ett förut befintligt ordningsstadgande i förordningen om försäljning av pilsnerdricka. Det innehåller endast det tillägget, att man såsom anledning till indragning av en utskänkingsrätt kan åberopa jämväl den omständigheten, att på platsen bedrivs verksamhet för undergrävande av krigslydnaden under sådana förhållanden, att innehavaren kan antagas äga kännedom därom.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på godkännande av förevarande författningsförslag, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Linnér begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren avslår första lagutskottets förevarande under punkten C) momentet c) i utskottets utlåtande nr 48 upptagna författningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda författningsförslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit förevarande författningsförslag.

Det under mom. d) upptagna författningsförslaget föredrogs slutligen; och anförde därvid:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag blev förekommen av herr Hedlund. Jag ville också yrka avslag på den sammankoppling av sockerdricka och osedlighet för att isolera de värnpliktiga, som här är ifrågasatt.

Herr **Hallén**: Herr talman! Innan första lagutskottets förslag på denna punkt som jag förmodar försvinner i det tomma intet, skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på det underliga sätt, varpå man här skriver sitt förslag till lag. Såsom ordförande i nykterhetsnämnd känner jag väl till vad det är för ställen, som i huvudsak beröras av denna förordning av den 8 maj 1925. Det är icke blott vanliga kaféer utan även alla dessa över hela landsorten spridda kiosker, där man säljer tuggummi, bananer, äpplen och läskedrycker o. dyl. Enligt det sätt, varpå herrarna i lagutskottet ha skrivit sitt lagförslag, skulle bara den omständigheten, att några värnpliktiga råka stå i närheten av en kiosk och kanske föra ett kritiskt samtal om förhållandena vid sitt regemente, kunna leda till att kioskens innehavare utsättes för varjehanda trakasserier och undersökningar i vad mån han känner till sådant. Detta kan givetvis leda till allsköns ohägn. Det är en verkligt häpnadsväckande form att skriva en lag.

Herr **Linnér**: Herr talman! Den sena timmen är naturligtvis förklaringen till att herr Hallén uppenbarligen icke kunnat taga kännedom om vad lagtexten i verkligheten innebär. Annars skulle herr Hallén icke kunnat framställa den anmärkning, han gjorde.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande författningsförslag, dels ock på avslag därå; och avlog kammaren författningsförslaget.

Punkten D).

Det under mom. a) upptagna författningsförslaget föredrogs först. Därvid anförde:

Herr **Berg**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Klefbeck m. fl. avgivna reservationen.

Ang. ändring i vissa delar av 8, 10, 11 och 16 kap. strafflagen m. m.
(Forts.)

Herr **Linnér**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Rimforsa: Jag ber att få instämma i yrkandet om avslag på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av förevarande författningsförslag, dels ock på avslag därå; och blev författningsförslaget av kammaren avslaget.

Det under mom. b) upptagna författningsförslaget föredrogs nu; och yttrade därvid:

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Linnér**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande författningsförslag, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Vid slutligen skedd föredragning av *punkten E)* blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Ang. ändrad lydelse av §§ 3 och 4 tryckfrihetsförordningen. Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 235, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till ändrad lydelse av §§ 1, 3, 4 och 5 tryckfrihetsförordningen och till övergångsstadgande.

Sedan utskottet i sitt utlåtande nr 42 i anledning av propositionen anmält, att utskottet framdeles ville avgiva utlåtande rörande det i propositionen framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 3 tryckfrihetsförordningen, hade detta förslag nu behandlats.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande före propositionens avlämnande väckta motioner:

inom första kammaren

nr 152 av herr *Bagge m. fl.* och

nr 274 av herr *Bergman m. fl.*, ävensom

inom andra kammaren

nr 358 av herr *Skoglund m. fl.* och

nr 571 av herrar *Åqvist* och *Österström*.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga

Ang. ändrad lydelse av §§ 3 och 4 tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

1) med bifall till propositionen nr 235 i förevarande del i momentet intaget förslag till ändrad lydelse av § 3 tryckfrihetsförordningen; och

2) i anledning av de i ämnet väckta motionerna av utskottet framlagt förslag till ändrad lydelse av § 4 tryckfrihetsförordningen; samt

B) att förevarande motioner I: 152 och II: 358 samt I: 274 och II: 571, de båda sistnämnda såvitt nu vore i fråga, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Strömberg, Källman, Nils A. Andersson, Anders Andersson, Borg, Fast, Nordström* i Torsby, *Johnsson* i Norrahammar och *Nilsson* i Göteborg yrkat, att riksdagen måtte avslå utskottets hemställan under A) 2).

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Fast**: Herr talman! Med anledning av de beslut, som fattades i det ärende, som vi nyss behandlade, vilka beslut i väsentliga delar beröra utskottets hemställan under punkten A 2) och vissa där tagna initiativ, ber jag att få hemställa om bifall till utskottets hemställan under A 1) men avslag å utskottets hemställan under A 2).

Herr **Persson** i Trången: Herr talman! Jag vill förena mig i herr Fasts yrkande om bifall till punkten A 1) men vill dessutom också yrka bifall till punkten A 2). Jag tror icke, att utskottets förslag på sistnämnda punkt kommer i någon konflikt med de beslut, som fattats tidigare. Jag hemställer alltså om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr talmannen först därå given proposition blev utskottets hemställan i punkten A) mom. 1) av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen i fråga om punkten A) mom. 2) propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorde hemställan, dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Fast, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten A) mom. 2) av utskottets förevarande utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 79 ja och 81 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit utskottets hemställan i förevarande moment.

Ang. ändrad lydelse av §§ 3 och 4 tryckfrihetsförordningen. (Forts.)
Härefter blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställen i punkten B) av kammaren bifallen.

§ 5.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av väckta motioner angående offentliga nöjestillställningar m. m.; och

nr 50, i anledning av väckt motion angående omarbetande av ordningsstadgan för rikets städer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

*Ang. yrkes-
mässig trafik
med automo-
bil.*

Slutligen upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående yrkesmässig trafik med automobil, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 11 mars 1936 till riksdagen avlämnad proposition, nr 161, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återropande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, anhållit om riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förordning angående yrkesmässig trafik med automobil.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 290 av herr *Löfvander m. fl.*,

nr 325 av herr *Johan Bernhard Johansson*,

nr 337 av herr *Hamrin m. fl.*,

nr 338, 339 och 340 av herrar *Lindley* och *Robert Berg* och

nr 362 av herr *Bagge m. fl.*, samt

inom andra kammaren:

nr 581 av herr *Nilsson* i *Steneberg m. fl.*,

nr 679, 680 och 681 av herr *Nilsson* i *Göteborg m. fl.*,

nr 682 av herr *Andersson* i *Rasjön m. fl.*,

nr 697 av herr *Skoglund m. fl.*,

nr 707 av herr *Pehrsson* i *Bramstorp m. fl.*,

nr 708 av herr *Lindmark*,

nr 709 av herrar *Gustafsson* i *Välsnäs* och *Meyerhöffer*,

nr 724 av herr *Hagberg* i *Malmö* och

nr 728 av herr *Lundqvist m. fl.*

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen vid granskning av det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående yrkesmässig trafik med automobil, i anslutning till vad i motionerna I: 337, I: 362, II: 682, II: 697, II: 707, II: 709, II: 724 och II: 728 hemställts, funnit förslaget icke böra läggas till grund för lagstiftning i ämnet;

B) att riksdagen, i anledning av motionerna II:707 och II:728, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t under beaktande av vad i utskottets utlåtande anförts ville upptaga ärendet till fortsatt beredning samt,

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)

därest nytt förslag i ämnet komme att innehålla bestämmelser, innefattande mera betydande ingrepp i näringsfriheten, framlägga en sådan lagstiftning för riksdagen i enlighet med § 87 regeringsformen;

C) att riksdagen, i anledning av motionerna I:290 och II: 581, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan ändring i gällande motorfordonsförordning, att transporter uteslutande av mjölk eller produkter därav eller av slaktdjur eller av färsk fisk eller av skogsprodukter från avverkningsplats måtte undantagas från tillämpningen av de särskilda bestämmelser, som gällde för den yrkesmässiga trafiken;

D) att motionerna II: 707 och II: 728, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under A) och B) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

E) att motionerna I: 325, I: 338, I: 339, I: 340, II: 679, II: 680, II: 681 och II: 708 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

F) att motionerna I: 290 och II: 581, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under C) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Linder, Hagman, Forslund, Hage, Olovson* i Västerås och *Hermansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen vid granskning av det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående yrkesmässig trafik med automobil funnit förslaget böra, med de jämkningar som kunde föranledas av vad i reservationen anförts, läggas till grund för lagstiftning i ämnet,

samt att de i ärendet väckta motionerna, i den mån de icke blivit besvarade genom vad sålunda hemställts, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

av herr *Molander* utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Leo**, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det finnes en punkt uti detta utskottsutlåtande, mot vilken jag för min del ingen invändning har att framställa. Det är den, i vilken utskottet uttalat, att en lagstiftning på förevarande område bör, därest den kommer att innefatta mera betydande ingrepp i näringsfriheten, komma till stånd i enlighet med § 87 regeringsformen. Jag finner för min del det vara ganska naturligt att om, som utskottet säger, det kan bli fråga om en lagstiftning, avseende mera betydande ingrepp i näringsfriheten, denna lagstiftning göres i enlighet med § 87. Jag vill bara fästa uppmärksamheten därpå, att så har i själva verket redan skett i sak hittills på förevarande område. Ätminstone har jag för min del icke varit med om att vidtaga någon som helst förändring i bestämmelserna rörande den yrkesmässiga trafiken, utan att riksdagen först har fått vara med om det och säga sin mening därvidlag.

De problem, som här föreligga till behandling, äro föremål — det kan kanske vara av intresse att förutskicka detta — för uppmärksamhet i alla länder, där motorismen, den moderna landsvägstrafiken, nått någon mera nämnvärd utveckling. Anledningen till att man i en mängd stater sedan någon tid tillbaka sysslar med frågan om en reglering av den yrkesmässiga biltrafiken, är naturligtvis icke den, att man där har någon önskan att komma biltrafiken till

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)

livs. Tvärtom äro vi väl alla överens om, att bilismen äger utomordentligt stora förtjänster, som vi böra på allt sätt söka tillgodogöra oss. Men man har överallt gjort den erfarenheten, att bilismen under sitt segerrika framträngande kommit att tillfoga de äldre trafikmedlen, järnvägarna och sjöfarten, vissa skador, som gjort det svårt för dem att i fortsättningen bestå och fylla sin uppgift i den samlade transportapparaten. Bilismen har tagit hand om den mera värdefulla delen av trafiken, styckekegodstrafiken och annan trafik, som har möjlighet att betala sina fraktkostnader, medan den däremot har överlämnat åt de äldre trafikmedlen, järnvägar och sjöfart, att i fortsättningen ombesörja trafiken av det i förhållande till sin vikt billiga godset, det tunga massgodset. Jag skall med hänsyn till den sena timmen icke närmare utveckla de förhållanden och problem, som därigenom uppstått. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att förr eller senare inträffar den tidpunkt, då de äldre trafikmedlen, berövade det mera värdefulla godset, icke längre förmå upprätthålla sin verksamhet utan stå inför nödtvånget att lägga ner sin drift. Så har det skett i vårt land och i en massa andra länder. Hos oss räkna vi tretton enskilda järnvägar, som fått läggas ner under senare år, huvudsakligen till följd av konkurrensen från bilhall. Vi hava dessutom en del andra enskilda järnvägar, som förlorat mycket pengar. Staten har bland annat fått satsa de senare åren 78 miljoner kronor som förlust på sina lån till enskilda järnvägar. Det är alldeles klart, att ett stort antal av våra enskilda järnvägar befinner sig i ett svårt läge, som vid minsta förändring till försämring i nuvarande konjunktur på transportområdet kan tvinga dem att lägga ner sin drift. Att äldre trafikmedel bliva ersatta med nya och bättre är emellertid i och för sig icke mera märkvärdigt än att man överallt annars på produktionsområdet får se, hur äldre metoder få lämna plats för nyare och mera effektiva. Om det sålunda bara vore så, att bilismen, när den trängt undan järnvägarna och sjöfarten och tvingat vissa delar av dessa transportmedel att lägga ner, kunde fullt ut ersätta de nedlagda trafikmedlen, vore det ur samhällssynpunkt alls ingenting att säga om en sådan utveckling, utan tvärtom skulle den hälsas med glädje. Men erfarenheten har visat, att bilismen icke förmår att fullt ut utföra det arbete, som järnvägar och sjöfarten utföra. Den förmår övertaga en del av dessa transportmedels uppgifter men icke alla. När därför dessa äldre trafikmedel nedläggas, hotas det ekonomiska liv, som har växt upp utmed dem och som för sin fortsatta existens är beroende av dem, att också gå under. Därmed hotas också det lokala befolkningsområdet av ekonomiska skador, som göra, att man från befolkningens sida mycket häftigt och mycket energiskt hos regering och riksdag protesterar mot nedläggandet av de äldre trafikmedlen. Detta gäller särskilt, då fråga är om nedläggandet av någon järnväg.

Vi hava allesammans här i riksdagen erfarenhet om, hur angelägen man är att inför riksdagsmännen frambära sina bekymmer, så snart det är fråga om att lägga ner en järnväg. Jag kan försäkra alla dem, som tro, att jag har någon gammal outsläckt och ensidigt inriktad kärlek till järnvägarna, att jag har vid mer än ett tillfälle gjort vad jag förmått för att få till stånd nedläggande av en järnväg, som jag ansett icke längre hava några betingelser för fortsatt existens, men blivit hindrad därifrån genom ingripande från riksdagens sida och genom ingripande från ortsbefolkningens sida, som energiskt har protesterat mot ett sådant nedläggande.

Det har under den konkurrens, som uppstått mellan bilismen, järnvägarna och sjöfarten, även visat sig ett annat fenomen, som väl är värt statsmakternas uppmärksamhet. Det är den proletarisering som har spritt sig över ganska avsevärda områden av den yrkesmässiga biltrafiken, här närmast den yrkesmässiga lastbiltrafiken. Det skulle vara en lätt sak att giva många exempel

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)

på de många gånger verkligt bedrövliga ekonomiska och sociala förhållanden, som råda inom den yrkesmässiga lastbiltrafiken. 1932 års trafikutredning gav sålunda exempel på, hur inkomsterna ställde sig inom den yrkesmässiga lastbiltrafiken, och visade upp, hur inom relativt tätbebyggda befolkningsområden, där dock jämförelsevis dyra levnadskostnader råda, inkomsterna icke kommo upp till mer än 1,950 kronor för företagare inom den yrkesmässiga lastbiltrafiken och till 1,820 kronor för anställda. Hur det ser ut i fråga om arbetstid och övriga arbetsförhållanden inom detta yrkesområde känna de flesta säkert till genom de oftast ganska upprörande skildringar, som vi få läsa i de dagliga tidningarna ifrån livet inom den yrkesmässiga lastbiltrafiken, skildringar som vittna om, hur man där får tjänstgöra 15, 16, 17, 18 timmar om dygnet, skildringar, som visa, hur uttröttade lastbilsförare köra ihjäl eller skada sig själva och andra på landsvägarna, därför att de icke längre förmå hålla ögonen öppna eller sina sinnen så vakna och spända, som deras svåra och ansvarsfulla yrke kräver. Jag tror icke, att man behöver något närmare motivera det faktum, att det här råder förhållanden, som även måste göra anspråk på att påkalla uppmärksamhet från statsmakternas sida.

Det är nu dessa bägge i största korthet angivna omständigheter, som tvungit parlamenten och regeringarna i ett flertal länder att taga upp frågan om en trafikreglering till behandling, en trafikreglering, som skulle hava till syfte att på en gång tillgodogöra samhället bilimens alla fördelar men samtidigt se till, att de äldre trafikmedlens bestånd tryggades i den mån samhället har behov av dem, och dessutom syfta till sådana anordningar, att det ekonomiska och sociala tillståndet inom den yrkesmässiga biltrafiken bleve i tillfredsställande omfattning sanerat.

Men det är icke bara behovet av en trafikreglering, som över allt föreligger. Det särskilt från vissa håll igångsatta motståndet mot en reglering, som vi även här hemma hava sett prov på, reses på samma sätt och med användande av samma metoder även i andra länder. Under de tre månader ungefär, som det framlagda regeringsförslaget — naturligtvis jämte min egen person — släpats genom en god del av den borgerliga tidningspressen såsom avskräckande exempel på en reaktionär och fientlig inställning till bilismen och de moderna trafikmedlen, har jag, om jag haft något behov av det, kunnat trösta mig med att kommunikationsministrarna i ett flertal andra länder hava varit, äro eller med säkerhet snart komma att bliva utsatta för precis liknande kampanjer. En kampanj, för övrigt, mina herrar, som i metoden och strukturen röjer drag, som hela riksdagen och samtliga politiska partier borde vara mycket noga på sin vakt gentemot.

I den debatt, som utanför riksdagen en längre tid förts i denna fråga, tycks man från trafikregleringens motståndare alldeles hava tappat bort eller förbiset ett faktum, det nämligen, att det är riksdagen själv, som begärt utredning och förslag om en trafikreglering. Det väcktes en motion 1932 i andra kammaren, som gick ut på att riksdagen skulle begära utredning och förslag rörande reformer på detta område. Riksdagsskrivelsen gick ut på icke bara en utredning utan även framläggande av förslag. Ut i andra lagutskottets utlåtande hette det på sidan 25 härom: »1932 års riksdag anhöll, närmast under intryck av de svårigheter, som syntes hava genom den av biltrafiken bedrivna konkurrensen uppkommit för de äldre trafikmedlen, i skrivelse att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning av frågan om åtgärder för ernående av en ur olika synpunkter sund reglering av förhållandet mellan biltrafik, järnvägar och sjöfart jämte därmed sammanhängande spörsmål.» Där slutar utskottet. Men i riksdagsskrivelsen fortsattes det: »samt därefter vidtaga de åtgärder och i den mån riksdagens medverkan provas erforderlig för riksdagen

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)
framlägga det förslag, till vilket utredningen må föranleda». Denna riksdagens begäran icke bara om utredning utan också om framläggande av förslag har, naturligtvis oavsiktligt, fallit bort i utskottets historik. Men den kan i någon mån vara värd att hållas i minnet.

Jag skall icke vid denna sena timma trötta kammaren med några citat ur den motion, som väcktes 1932 uti denna kammare, undertecknad av bland andra 29 borgerliga ledamöter och uti vilken motion man begärde omedelbara och kraftiga åtgärder från statsmakternas sida för ett tillrättande av de missförhållanden, som man ansåg råda inom transportväsendet. Det var sannerligen inga milda ord, som yttrades i denna av herr Lundqvist i Rotebro framburna motion 1932. Statsmakterna, särskilt regeringen, fingo ordentligt påskrivet för att de icke tidigare gripit in och reglerat den yrkesmässiga biltrafiken. Man framhöll, att förhållandena vore sådana, att det krävdes omedelbara åtgärder, såvida icke allting skulle sluta på ett olyckligt sätt.

Riksdagen anslöt sig, som jag redan nämnt, till motionärerna och begärde utredning och förslag. Utredningen sattes i gång av den dåvarande regeringen, den frisinnade hamrinska regeringen. Till utredningsmän utsågos landshövding von Sneidern, dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare redaktören A. Wikström och ledamoten av första kammaren J. B. Johansson i Fredrikslund. I fjol, efter nära tre års arbete, voro dessa utredningsmän färdiga. De avlämnade ett enhälligt betänkande. Detta betänkande gick ut på remiss till olika myndigheter och sammanslutningar och rönt där kritik från olika håll. Jag vill emellertid framhålla, att det är en mycket stor överdrift, då man vill göra gällande, att 1932 års trafikutrednings förslag skulle hava blivit alldeles sönderskjutet, alldeles krossat i de avgivna yttrandena. Så var ingalunda fallet. Av länsstyrelserna var det nio som tillstyrkte trafikutredningens förslag. En länsstyrelse ville gå ännu radikalare till väga än trafikutredningen, och en länsstyrelse var tveksam men avstyrkte icke. Riksgäldsfullmäktige tillstyrkte. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vår centrala myndighet för vägväsendet, tillstyrkte likaledes, vilket också Svenska järnvägsföreningen gjorde. Bland de länsstyrelser, som avstyrkte förslaget, fanns det flera, som gjorde det på sådana skäl, till vilka hänsyn sedermera togs vid den omarbetning, som på mitt initiativ sattes i gång i slutet av förra året i anledning av de avgivna remissyttrandena.

Den omarbetning av 1932 års trafikutrednings förslag, som inleddes genom tillsättandet av nya sakkunniga i december månad i fjol, skedde under ordförandeskap av landshövding Lübeck, och för övrigt bestodo de sakkunniga av två representanter för järnvägarna, två representanter för den yrkesmässiga lastbilstrafiken och en representant för kommerskollegium och sjöfarten jämte en representant från kommunikationsdepartementet. Dessa sakkunniga avlämnade sitt förslag uti februari i år, och även de voro på alla avgörande punkter fullkomligt enhälliga. Deras förslag är i allt väsentligt samma förslag, som nu ligger på riksdagens bord i form av den kungl. propositionen.

Jag har icke nämnt dessa fakta angående den verkställda utredningen eller angivit, vilka det är som verkställt densamma, därför att jag har någon som helst avsikt att försöka krypa bakom ryggen på sakkunnigutredningarna och förringa min egen medverkan eller mitt eget ansvar för förslagets framläggande inför riksdagen. Jag har framlagt förslaget icke bara därför, att detta förslag var frukten av ett fyraårigt utredningsarbete, frukten av två enhälliga sakkunnigutlåtanden, utan jag har framlagt det även därför, att jag är övertygad om, att det är ett förslag, vars genomförande skulle vara till gagn och bättnad för hela transportväsendet i vårt land och åtminstone komma att bidra till att avhjälpa några av de rådande värsta missförhållandena.

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)

1932 års trafikutrednings förslag byggde på en uppdelning av den yrkesmässiga lastbilstrafiken i när- och fjärrtrafik med fasta taxor för fjärrtrafiken. Det nu framlagda förslaget bygger på samma princip. Man gör en uppdelning av den yrkesmässiga lastbilstrafiken i när- och fjärrtrafik. Detta är den grundläggande principen i hela denna trafikreglering. Det finnes naturligtvis en hel mängd detaljer, även de av intresse, men själva principen för åstadkommande av en reglering är denna uppdelning i när- och fjärrtrafik.

Det gives naturligtvis många sätt att reglera biltrafiken. I andra länder har man gått så radikalt till väga, att man har i lag bestämt, vilka slags gods, som får fraktas per bil, respektive järnväg och fartyg. Man har på det sättet berövat allmänheten möjligheten att själv välja transportmedel. I det framlagda förslaget har däremot tagits avstånd från alla sådana ingrepp, som skulle kunna göra skäl för namnet tvångsreglering. I det förslag, som här föreligger, är det överlämnat till allmänheten att liksom hittills fullständigt fritt avgöra, vilket transportmedel man vill använda. I detta författningsförslag gives icke någon som helst anvisning åt allmänheten att använda det ena eller det andra transportmedlet och ännu mindre föreslås något tvång i detta avseende. Vi ha nöjt oss med att söka reglera förhållandena genom att åtminstone för en liten del av den yrkesmässiga biltrafiken söka få till stånd en något fastare taxesättning och en bättre organisation än som för närvarande råder. Ty därom ha alla, som sysslat med denna fråga, varit ense, att den förnämsta orsaken till den ständiga pressningen av priserna och den oupphörligen ökade konkurrensen mellan de olika transportmedlen ligger i frånvaron av all fastare taxesättning och bristen på en förnuftig organisation inom den yrkesmässiga lastbilstrafiken. Flertalet företagare inom denna trafik utgöres av mindre företagare, som ha en, två eller tre bilar — det är endast ett fåtal, som rör sig med någon större bilpark. Följden har blivit, att det drives en ohejdad konkurrens, icke bara med andra transportmedel utan även inom den yrkesmässiga lastbilstrafiken själv. Man gör sig skyldig till ideliga taxenedpressningar; man pressar taxorna så långt att man, enligt många vittnesbörd från den yrkesmässiga bilismens egna män, på detta område kan tala om verkliga dumpingmetoder. Dessa taxenedsättningar äro ofta direkt förlustbringande. Det framlagda förslaget syftar till att försöka få till stånd en något bättre ordning på detta område genom att för en viss del av trafiken få till stånd bestämda taxor. Att inte detta försök utsträckts till att omfatta hela den yrkesmässiga trafiken, beror på omöjligheten av att från samhällets sida kontrollera, att legalt fastställda taxor komma att följas av alla de 12- till 15,000 yrkesmässiga lastbilägare, som vi ha i vårt land, vid varje körning, som de ha att utföra. I stället går förslaget ut på att från den yrkesmässiga lastbilstrafiken skilja ut en viss del, den s. k. fjärrtrafiken, och överlämna organiserandet och omhändertagandet av denna fjärrtrafik till ett visst mindre antal företag, så att det blir endast dessa att kontrollera vid övervakandet av att bestämmelser om taxor efterlevas.

I sina detaljer är denna när- och fjärrtrafik tänkt organiserad så, att innehavare av närtrafiktillstånd skulle liksom nu få fritt röra sig inom det område, som var honom anvisat för närtrafik. Det skulle liksom nu för körslor inom dessa områden gälla av vederbörande länsstyrelser fastställda maximitaxor men inga minimitaxor. Närtrafikutövaren skulle således icke få betinga sig något utöver en viss avgift för sina körslor, men däremot vore han oförhindrad att gå under den fastställda maximitaxan. Genom vissa organisatoriska anordningar, som äro föreslagna i det framlagda förslaget, hoppas man emellertid, att så småningom kunna lära även närtrafikutövarna att frivilligt kom-

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)

ma överens om upprätthållandet av fastare taxor även för körslor inom närtrafiken. Närtrafikområdet skulle på lämpligt sätt fastställas av vederbörande myndighet, och det skulle enligt förslaget icke få överskrida ett avstånd av tio mil från stationsorten. Detta innebär en betydande uppmjukning i förhållande till 1932 års trafikutrednings förslag, där det räknades med mindre närtrafikområden.

Vad fjärrtrafiken beträffar hade 1932 års trafikutredning tänkt sig denna organiserad så, att landet uppdelas i två eller tre stora fjärrtrafikområden. Inom vart och ett av dessa skulle rätten att utöva fjärrtrafik endast få utlämnas till ett enda fjärrtrafikföretag, och vad värre var ur den yrkesmässiga lastbilstrafikens synpunkt — 1932 års trafikutredning hade tänkt sig, att dessa fjärrtrafikföretag skulle omhänderväras och organiseras av järnvägarna. Det var ju då inte att förundra sig över att de yrkesmässiga lastbilsåkarna ryggade tillbaka inför utsikten att få sina som de väl anse värsta konkurrenter såsom företagare på fjärrtrafikområdet. 1936 års trafikskunniga liksom också Kungl. Maj:ts föreliggande förslag går en helt annan väg, då det gäller att organisera fjärrtrafikföretagen. I propositionen lägges omhändervärandet av fjärrtrafiken helt och hållet i händerna på närtrafikutövarna själva. Enligt förslaget skulle dessa själva och ensamma omhändervärd och svara för all yrkesmässig lastbilstrafik. De skulle icke komma att behöva frukta något intrång varken från järnvägens eller från någon annans sida, för såvitt inte dessa innehavare av tillstånd till yrkesmässig lastbilstrafik inte ville och inte ansåge det vara något intresse för dem att organisera och sköta fjärrtrafiken. Men förhåller det sig så, att de själva önska taga hand om fjärrtrafiken, så lämnar det framlagda regeringsförslaget ett uttryckligt företräde åt dem därtill.

Det tjänar kanske, herr talman, inte mycket till att gå närmare in på detaljerna i det framlagda förslaget. I den ganska våldsamma agitation, som utanför riksdagen förts mot det föreliggande förslaget, har jag förgäves spanat efter och efterlyst något försök att sakligt debattera den föreliggande frågan. Vad jag har sett av försök till saklig diskussion utanför riksdagen på detta område, har ingivit mig den bestämda uppfattningen, att de som gjort dessa försök, ha haft ganska litet reda på vad denna sak i själva verket rör sig om och grundat sina mer eller mindre tvärsäkra omdömen på ganska grova missuppfattningar av förslagets innebörd. Man har i stället valt metoden att bekämpa det framlagda förslaget med allmänna talesätt och fraser och påståenden om en fientlig inställning till motorismen och obekymradhet och oförmåga att förstå tidens krav och en ovilja att låta samhället tillgodogöra sig de nya trafikmedlen. Jag skall som ett koncentrerat och ganska gott prov på den sortens agitation läsa upp några rader ur en broschyr, utgiven av såvitt jag kan förstå folkpartiet. Tydligt har valledningen för detta parti skarpsynt trots sig finna med sin fördel förenligt att utnyttja den förvirring, som uppstod inom de yrkesmässiga lastbilsåkarnas leder vid framläggandet av den kungl. propositionen genom att uppträda som vän och beskyddare åt den yrkesmässiga lastbilstrafikens folk. Jag drar denna slutsats av omslagets text å föreliggande broschyr, som valledningen med berömvärd skyndsamhet skickat ut och särskilt adresserat till den yrkesmässiga lastbilsägarkåren. Denna broschyr inledes med följande ord: »Efter många års utredningar har den socialdemokratiska regeringen nu framlagt det väntade förslag, vilket riktar ett dråpslag mot den yrkesmässiga lastbilstrafiken i vårt land.» »Så som denna reglering föreslås i den kungl. propositionen är det emellertid uppenbart, att hela den i stark frammarsch stadda yrkesmässiga biltrafiken skulle komma att stagnera och i viss utsträckning rent av

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)

lamsläs. Här föreligger med andra ord ett nytt socialiseringsprojekt, vilket icke mindre än de tidigare presenterade skulle komma att medföra för den allmänna utvecklingen, för näringslivet och övriga trafikanter ytterst menliga verkningar. Samma för vårt ekonomiska liv farliga experimenteringslusta kommer här till synes som i övriga monopolplaner. Att stora grupper av framåtsträvande företagare och deras anställda skulle få sitta emellan, liksom att den trafiktekniska och ekonomiska utvecklingen skulle hejdas, därtill tar man i alla dessa planhushållningsförsök icke nämnvärd hänsyn. I försvaret för den enskilda företagsamheten på detta liksom på övriga områden går folkpartiet i spetsen.» Och på omslagssidan läsa vi »Regeringens hot mot bilismen måste avvärjas. En resumé av folkpartiets riksdagsmotion till värn för den yrkesmässiga lastbilstrafiken.» Efter vad nu har blivit känt, måste det vara med underliga känslor, som den yrkesmässiga lastbilstrafikens män ha tagit del av hur folkpartiet också i utskottet har gått till värn för den yrkesmässiga lastbilstrafiken och ställt sig i spetsen för den enskilda företagsamheten på detta område. Det är ju emellertid inga milda omdömen, som fällas uti denna partibroschyr mot det framlagda förslaget: »ett dråpslag mot den yrkesmässiga lastbilstrafiken, ett socialiseringsprojekt som skulle komma att lamslä stora delar av denna trafik». Hur kan man överhuvud taget med utsikt att bli någorlunda trodd ifrån ett politiskt parti vilja göra gällande, att en av 29 borgerliga riksdagsmän hos Kungl. Maj:t begärd utredning som verkställts utav 2 sakkunnigkommittéer, båda, såvitt jag känner till, bestående av män med idel borgerlig åskådning, att det förslag som framkommit genom denna utredning skulle syfta till en socialisering, skulle vara ett nytt utslag av regeringens socialiseringslusta och ett socialiseringsprojekt, avsett att lamslä stora delar av det privata näringslivet? Vad dråpslaget emot den yrkesmässiga lastbilstrafiken beträffar, ber jag också få påpeka det faktum, att det bland dessa utredningsmän också har suttit två ledamöter för den yrkesmässiga lastbilstrafiken, två av deras egna förtroendemän, och att dessa båda således skulle ha varit med om att utdela ett dråpslag mot deras egen kår och egen näring. Det orimliga i den sortens agitation torde ligga i öppen dag.

Överhuvud taget synes det, som om denna fråga ur fullkomligt ovidkommande synpunkter har blivit alldeles i onödan uppblåst i landet. Jag har visserligen den uppfattningen, att genomförandet utav dessa förslag skulle vara väl ägnat att bidraga till avlägsnandet av en hel del av de missförhållanden, som nu råda inom transportväsendet. Å andra sidan har jag vid framläggandet av propositionen aktat mig för att tillmäta detta förslag någon stor eller revolutionerande betydelse eller anse att ett genomförande av detta skulle komma att avlägsna alla de missförhållanden som finnas. Jag skall i det avseendet endast be att få citera ett par ord från mitt uttalande i propositionen: »Ett genomförande av detta förslag kommer helt visst icke att nämnvärt inverka på den bestående transportfördelningen mellan de olika trafikmedlen. Däremot hyser jag för min del förhoppningen, att förslagets genomförande skulle komma att bidraga till att avlägsna den oro och osäkerhet, som nu råder inom olika grenar av kommunikationsväsendet, och hejda eller åtminstone mildra den kris, som, om icke förr, så vid en eventuell konjunkturförämring med säkerhet kommer att drabba de olika trafikmedlen, om det nuvarande tillståndet får obehindrat vidare utveckla sig.» Det är som man finner en ganska försiktig formulering och en ganska försiktig uppskattning av värdet av det framlagda förslaget. Det är väl ingenting i detta uttalande, som tyder på att jag för min del icke skulle vara villig att sakligt diskutera innehållet i det framlagda förslaget och ta upp till resonemang vilka förslag

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)

om ändringar eller jämkningar som än kunde komma att framställas. Jag får till och med uppriktigt bekänna, att jag vid förslaget framläggande knappast hyste några större förhoppningar om att riksdagen redan i år skulle vara beredd att antaga detsamma, utan jag var nog ganska beredd på, att ett författningsförslag av denna natur skulle man gärna vilja titta på litet längre och ha under övervägande för att ytterligare diskutera.

Utskottet har emellertid för sin del icke ens ingått i någon sakbehandling av förslaget — utom möjligen på en punkt, där utskottet anmärker på, att det icke finns angivet någon undre gräns för närtrafikområdenas storlek. Hade utskottet varit intresserat av saken, hade det dock varit mycket enkelt att fastställa en sådan undre gräns. Möjligen får man också räkna utskottets uttryckta farhågor för att ett genomförande av förslaget skulle komma att överföra varutransporter från den yrkesmässiga lastbiltrafiken till transporter med egna bilar, vara ett sakligt diskussionsinlägg. Reservanterna inom utskottet torde emellertid ha tydligt nog visat, att dessa utskottets farhågor äro ogrundade.

Utskottet har emellertid enligt egen utsago icke nöjt sig med att inta en negativ ståndpunkt. Utskottet har också förordat en positiv lösning av förevarande fråga, och hur ser denna lösning ut? Jo, den kan sammanfattas i tre punkter eller tre krav: en allmän sänkning av järnvägsfrakterna, en höjning av beskattningen för de tunga motorfordonen och ett frigörande av en hel rad av varuslag från bestämmelser rörande den yrkesmässiga trafiken. Från min synpunkt sett utgöra dessa utskottets förslag så långt ifrån anvisning om någon trafikreglering, att det är den fullständiga motsatsen till en sådan reglering.

Jag kan också mycket väl förstå den oro och de bekymmer, som biltrafikens män hysa inför utskottsmajoritetens förslag, och även om, som man har sagt mig, från utskottsmajoritetens sida kommer att yrkas, att de av utskottet föreslagna bestämmelserna om undantag från den yrkesmässiga lastbiltrafiken endast skola gälla mjölk och mejeriprodukter samt slaktdjur och slakteriprodukter kommer det ändå att medföra så ingripande och vådliga följder för den yrkesmässiga lastbiltrafiken, att det är mycket lätt att förstå, att de nu i en skrivelse till samtliga riksdagsmän hemställa, att de måtte förskonas från den sortens reformer på detta område. Man har ännu inte från den yrkesmässiga lastbiltrafikens män vänt sig med samma oro och bekymmer emot utskottets förslag om en allmän sänkning av järnvägsfrakterna, och det är väl därför att denna reform inte lika omedelbart genomföres som de undantag från den yrkesmässiga lastbiltrafiken, som utskottsmajoriteten föreslår. Men om utskottsmajoritetens intentioner skulle gå igenom beträffande järnvägsfrakterna, kommer det i sinom tid att drabba lastbiltrafiken lika hårt som undantagen från bestämmelserna om yrkesmässig trafik för vissa varugrupper, och det kommer att drabba för övrigt inte bara lastbiltrafiken utan också sjöfarten och våra enskilda järnvägar, ty det är visserligen sant, att statens järnvägar, som har staten bakom sig, mycket väl kan tåla en taxesänkning, som starkt förminskar dess inkomster, men det kommer att knäcka ryggen på åtskilliga enskilda järnvägar samtidigt som det kommer att skärpa konkurrensen mellan järnvägar och lastbiltrafik.

Herr talman, jag måste säga, att den kritik, som har framkommit mot det framlagda förslaget, synes mig vara i sak ingalunda på något sätt befogad. Under hänvisning till att det under den diskussion, som hittills förts kring denna fråga, icke från något håll framlagts något annat förslag till reglering av trafiken än det förslag, som nu föreligger i den kungliga propositionen, och som är resultatet av ett fyraårigt utredningsarbete och enhälligt förordat av

Ang. yrkesmässig trafik med automobil. (Forts.)

två sakkunnigkommittéer, hoppas jag, att kammaren skall för sin del ansluta sig till det uttalande, som är föreslaget av utskottets reservanter.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr förste vice talmannen, som nu åter övertagit ledningen av förhandlingarna, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kvinnliga befattningshavares vid undervisningsväsendet avlöningsförmåner under tjänstledighet för havandeskap m. m.; och

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till arbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—1934;

från sammansatta banko- och jordbruksutskottet, nr 340, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om centralkassor för jordbrukskredit m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

från särskilda utskottet, nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 225 angående försvarsväsendets ordnande, nr 226 med förslag till värnpliktslag och nr 227 med förslag till lag om tillägg till lagen den 9 april 1926 (nr 66) angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagningslagen), ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

§ 8.

Ordet lämnades på begäran till herr **Björck** i Kristianstad, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller, att kammaren måtte, med ändring av förut fattat beslut beträffande morgondagens föredragningslista, besluta, att å nämnda lista bland två gånger bordlagda ärenden först upptages fortsatt behandling av andra lagutskottets utlåtande nr 54, därefter ärendena andra lagutskottets utlåtanden nr 52 och nr 58 samt därefter ärendena bevillningsutskottets betänkanden nr 46, nr 47, nr 48 och nr 49.

Denna hemställan bifölles.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t dels i statsverkspropositionen, dels ock genom proposition nr 222 framställda förslag om anslag under femte huvudtiteln m. m.; och

särskilda utskottets memorial, nr 5, angående ersättning åt dess tjänstemän m. fl.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Ericson* i Boxholm under 3 dagar fr. o. m. den 17 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.45 på natten.

In fidem.
Per Cronvall.
